

4438

ಭಾರತಿ

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

జూన్ 1957

సంపుటము 34 :

: సంచిక 6

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

జూన్ 1957

మహాదానము	శ్రీ హరిత శివశర్మ	...	1
రష్యా యువ మేధావులు	కేథలిన్ ఫోర్	...	8
తిరుగులేని న్యాయం	శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	21
కీ.శే.నండుారి సుబ్బారావు	తెన్నేటి సూరి	...	29
ఛాందసులు	శ్రీ పమిడిముక్కల లక్ష్మణరావు	...	33
వర్ణ్యకాలము	శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...	...	43
అడిగిరాని వరాలు	శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం	...	51
జన్ బౌద్ధము	శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	62
పార్టీలు : సత్యసాధన	ఆర్చిబ్ శామూ	...	69
రెండు రెళ్లు	'లసూనా'	...	73
కాళిదాస కవిత :			
శీలచిత్రణము, పురూరపుడు	శ్రీ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తము	...	87
కలగూరగంప		...	96
గ్రంథవిమర్శనము		...	97

మ హా ప దా న ము

శ్రీ హరీత శివశర్మ

1

త్రేన జీవితమ్మ వృథాయైన దన్నట్లు
నిలువెల్ల నిస్సార నీరవముగ
నిరిగి కొమ్మలు రాలి విడివడి యాకులు
తనువెల్ల ముండితార్థప్రదముగ
విరవిరలాడి ఉర్వీరుహ మృఖల తే
జక్రకాంతి విక్రకాంతి జర్జరముగ
ఉబ్బి వేళ్ళ మొదళ్ళ నుదముంచు రుజచేత
కాండమ్ము సర్వమ్ము కార్యముగను
పట్టగూడ గూడుకట్టుకో ననువును
లేని బ్రతుకు బ్రతుక లేనిగయ్యు
సగముచచ్చిమరియుఁ జావంగఁజాలని
శీర్ణ జీర్ణమైన చ్చెఱ్ఱకండు.

తలనిక్కించి, ధరాపరాగపటలీ
స్తంభంబునా నూర్థ్వ ది
గ్వలభిన్ చూడ్కినిగుడ్చి, యుస్సురనుకో
గాలిన్ విసారింతు శ
క్తి లయింపన్ గనుగొన్నదై, విధుర పం
కేజాత సంక్లిష్ట పై
వలి నిన్ బోలిన డెందమై, నిలుచు, దూ
ర్వా జీర్ణభూశృంగమై.

మరి గోత్ర మేమి సామాన్యమా? యనరాదు;
ఋక్ససిద్ధమ్ము చర్మిత తనది
తనవంశ మేమి నిత్యధ్వాంతసీమమా?
కాదు; విజ్ఞానమ్ముగల్గు విడిది

భారతి

తనయున్ని నిచ్చయోజనమ? కానేకాదు;
ప్రతియొక్క కృషికి కావలెను తాను
తనశీల మేమి వ్యర్థమయినట్టిది కాదు
ప్రాజ్ఞవాగ్నికి నాటపట్టు తనువు
తనమహాజాతియొక్క ప్రాక్తనవిభవము
వట్టి సామాన్యమైనదా? వట్టి పేరు
నూరు లేనిదా? కాదు; మహోభవైభవ
వప్రళయప్రళయకాస్త్ర—అన్వయముకలది.

ఈ యవదాన మేమిటికి?
యీకథలేటికి? పూర్వగాథ లే
లే యని వెక్కిరింతువు న
లే మరి యా ధరణీహంబులో
లో అనుకొన్న మాట లెటు
లో, విననేర్తువయేని, సర్వమున్
నీయదిగాని దాని దన
నేరవు; నట్టి వహో కథావిభుల్.

2

జడమునుగాదు జీవితము;
జంగమతాస్థితిలేదు; పూన్నియన్
సడలుటగాని నిల్చుటకు
జాలదు; స్థావరమన్న యర్థ మీ
యెడను రహిల్లదే; ఇదియు
నెంతయు చిత్రము; తానుగా మరిన్
జడమును గాకపోవుటయు
స్థావరమై నిలుపోవకుండుటల్.

చిరచిరలాడి వేంచేయునో యెండ; యి
దేల నురక మండించు నన్ను
జలజల గర్భిణీజలదమ్ము వర్షించు
నాశీల నురకను నానపెట్టు

మ హా ప దా న ము

మందమారుతము రమ్యమైన నాకేమి
 కారుకొమ్మల ఘులంఘులలులేవు
 ఈభూమి యీగంధ మేల నిర్వాసించు
 బడుగైన దేహవిప్లవము జెడదు
 వంధ్యజీవితము వంధ్యము బ్రతుకును
 అగును వీనివల్ల నైనదేమి?
 ఎండి తడిసి వాడి యివమేది నిత్యము
 దుఃఖతాత్ముడగుడు ద్రోవగాక.

కాపురము చెడిన కళ్యాణిబ్రతుకును
 కాంత వంతగూరు కాంతు బ్రతుకు
 తల్లిలేని చిన్నపిల్లల బ్రతుకును
 నేను బ్రతుకు బ్రతుకులెల్ల ఒకటి.

బ్రతుకునందున దుఃములున్నదే
 పరములోపల శాపము లున్నటుల్;
 బ్రతుకు కృతస్నిము దుఃఖమే యైనచో
 బ్రతుకులేల మరేలను జీవముల్.

పరగలోపల నాత్ముడై యున్నచో
 నెరుగడేల నలందును దుఃఖమున్;
 మరి శరీరము సర్వము నష్టమై
 విరిగి వాడిన కాన డిదేమిటో.

అగు శరీరము నష్టమునైనచో
 తెగున యాత్ముడు? సంగము లూడినన్
 తెగున యంగియు? చిత్రము లూహముల్;
 జగరు వంతలు పట్టునో ఆత్మకున్.

తనకు బట్టనియట్లు తటస్థుడై
 తనరుచుండెడివాని; మహాన్నతున్;
 కనవిచారము చేయగనేల నీ
 వని విచారము చేయని ధూర్తునిన్.

భారతి

మొదలులేదే, తుదయులేదే,
ఉదరుమధ్యముగూడ లేదే,
అట్టిడెట్టులు నాదు దుఃఖపు
గుట్టులను నెరుగున్.

ఆదిమధ్యము నోలియంతము
పాదుగాగల జీవలోకము
నాదుకొనగా నట్టిడెట్టులు
నూదికొనివచ్చున్.

ఎవరోవత్తురు; నేమొ చెప్పెదరు; నే
మే జేతుమం చుందుండున్;
ప్రవచింతుర్ బహువర్షయోజనలు; రం
ధ్రాన్వేషకన్వాంతు లా
ర్జవదూరుల్ గత మేమి యంతయు భవి
వ్యత్యాసభోగ్యంబు కా
వివదింతుర్; తత వర్తమాన విధుర
ప్రీడాభ్యశతస్తులై.

నాకున్ నేనె, మరెవ్వరొడరు ధరన్,
నాకోనమై నేను నే
వో కోర్కెల్ బలిపించుకో, నుదిత భా
వ్యశక్తిర్న సృష్టి ప్రభా
ధీకమ్మై వెలిగించు జీవితము నం
తే గాని యాపిమ్మటన్
ఆకున్ పోకయు లేని సత్య మొకడై
యబ్బున్ శ్లఘాంతిమై.

3

తన జని యిట్టలైనదని
తాల్చిన దుఃఖముగూడలోననే
కనలిన నిష్పగా, నిపురు
గప్పని నిష్పనుగా, శరీరమం

మ హా ప దా వ ము

దు నరనరంబులన్ నిలుగు
దోగిన నిష్ఠనుగా చెలంగినన్
తన నిలువెల్ల వేదన వి
ధంబయి నిల్చినచెట్టు, చెట్టయై.

అగుపడెనో యేమో దీ
ప్రగరుద్రేఖగను వచ్చి వ్రాలవు పక్షుల్
అగుపించదు ఋతు వొక్కటి
ప్రగాఢ మధురమృదు బంధర ప్రణవమ్మై.

నిత్యశిశిరమ్ము బ్రతుకుగా నెగడినెగడి
జీవితమ్మున నాస్థ బజతువైన
వృక్షమును రూక్షముగ మదివెట్టి జూచి
ధిక్ అననివాడులేడు వర్ణింపవెవడు.

గ్రామమధ్యమునందు వృక్షము
కష్టమై మరి నష్టమై
క్షేమమేది నిలంబడన్ మది
కీడు నెంచిన వారునై
భీమమా జమదగ్ని రాముని
బిట్టు గొడ్డలివోని ప్రో
ద్దామఘాతల జెట్టుగొట్టిరి;
దాపురించిన మృత్యువుల్.

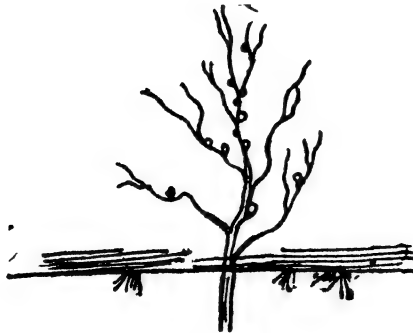
కట్టెలుంగా గొట్టి గాఢియవెట్టి
కాల్చి బాగులుజేసి కలగుండుజేసి
మసిజేసి విడిచిరి మ్రానును నిల్వ;
ఏమి నిల్చెనుచెట్టు; నేమియై మిగిలె;
చెట్టు తా బుట్టెను; చెట్టు తా పెరిగె;
చెట్టును మృత్యువు చెట్టగాగొట్టె.
చెట్టటన్నది లేదు; చేష్టలు లేవు;
చెట్టెమియయ్యెను, చేష్ట లేమయ్యె;

భారతి

నక్కడ మాత్రము నంత ధరితి
చిలువ వర్షపుజల్లుచే నింత తడిసి
మొలిచెను నొక నాల్గమూడు దర్శలును.]

చెట్టుసంగతి మరి పట్ట దెవరిని;
పుట్టుట నిత్యము గిట్టుటగాగ
సాగె నాపూరును సాగె నాజనము
దేహంబుపోయిన దేహియుగూడ
పోవునో పోవదో పాండు కుదిర్చి
యెరుకచే చేయరు నెట్టితర్కంబు;
పుట్టుట పెరుగుట గిట్టుటగాక
యేమన్నదని చింత నోమరుబుద్ధి;
తాము నిత్యమృతి దర్పించి యెడను
శీర్ణవృక్షము గూర్చి చేయరు చింత.

ఈ యపదానమిట్టిద; య
హీనమహితల జీవహల దీ
ప్రాయత దుఃఖివారినిధి
వంటిది; శీర్ణవసుంధరారుహ
ధ్యాయిత నిట్టులై వివళ
మై తనుదాన పెహర్షకొన్నతో
నాయెద సర్వముగ్ గదలి
నందున దా నివమూరుకొన్నదో.

యోధత్రయం

చెన్ననగర సత్యాగ్రహసమరతలాన ఆంధ్రుల కీర్తిపతాకలనెత్తిన యోధత్రయం
దేశోద్ధారకుడు, ఆంధ్రకేసరి, సర్దార్ గద్దెరంగయ్యనాయుడు

[1930-31 ఉప్పుసత్యాగ్రహం]

గత మే 20 వ తేదీన ఆంధ్రకేసరి అస్తమయంతో
ఈ యోధత్రయం చారిత్రక వీరమూర్తులై నిలిచారు.

వీరయోధులకు జోహారులు !!

రష్యా యువ మేధావులు

కేథరిన్ ఫోర్

నా రష్యా పర్యటనలో లెనిన్ గ్రాడ్ నగరం చేరుకునేసరికి అక్కడ ఆమెరికానించి వచ్చిన ఒక స్నేహితుణ్ణి కలుసుకోవడం తలపించింది. మే మిద్దరము ఒకే ఆమెరికా విశ్వవిద్యాలయంలో ఒకే కళాశాలలో చదువుకున్నాము. ఒకే తరగతిలో కూర్చుని రష్యా చరిత్ర, భాష వెదలైనవన్నీ అభ్యసించాము. రష్యాలో మా ఇద్దరి పర్యటనము ఒక మాసంలో జాలపాటు సాగింది. మా యాత్రకూడా ఒకే ధోరణిలో సాగిపోయింది. అయితే మేము పరిశీలించిన విషయాలలో — ఏఒక్క దానినిదా — మా ఇద్దరికీ ఏకాభిప్రాయం కుదరలేదు!

నిన్న వర్షం కురిసిందా? లేదా? లెనిన్ గ్రాడ్ నగరం జవాభా దాబుదిగా దుస్తులు వేసుకున్నారా? లేక కీవ్ నగరం జవాభా దాబుదిగా దుస్తులు వేసుకున్నారా?

ఇలాంటి సామాన్య విషయాలలో కూడా మా ఇద్దరికీ ఏకాభిప్రాయం కుదరలేదు! చివరికి మే మిద్దరము ఒకరోకరినిదా చిరాకుపడుతూ మాట, మంత్రి లేకుండా ఒకచోట చరికిలబడ్డాము. అదంతా తలుచుకుంటే చాలా దుర్భరంగా కనిపించింది. నా కళ్ళ కెదురుగా ఒక భయంకరదృశ్యం ప్రత్యక్షమయింది. మాతోపాటు రష్యాలో ఒక నెలలోజాల పాటు పర్యటిస్తున్నవారు—ప్రత్యేక నిపుణులు, పరిశీలకులు, కాబోయే ప్రత్యేక నిపుణులు, వేలకొద్దీ ఉన్నారు. మేమంతా త్వరలోనే మళ్ళీ ఆమెరికా వెళ్ళిపోతాము. మాలో కొంతమంది ఉపవాసాలు ప్రకటించారు. మరి కొంతమంది పర్యటనానుభవాన్నీ గుడి గుచ్చి ఒకచోట వ్రాయడం మొదలుపెడతారు. వారివారి వ్రాతల్లో వారివారి ప్రత్యేకమధనాలు, వ్యాఖ్యలు, విమర్శలు విఖ్యాతతత్వపుల అభిప్రాయాలు, ఊహగానాలు, తోసాటాలు వేర్వేరు ధోరణుల్లో రక

రకాలుగా చిత్రవిచిత్రంగా సాగిపోతాయి. నా కదంతా ఒక మహాభయంకరమైన విషయ సన్నివేశంలా కనిపించింది. అవ్వన్నీ చదివే సామెతులను తలుచుకుని నేను చాలా జాలిపడ్డాను. యధార్థం ఆ విధంగా ఉన్నాభిన్నమై పోగలడంలే నా కెంతో నిప్పువా కలిగింది.

నిజంగా ఇది అందరికీ ఒక గొప్ప కనువిప్పు! నే నిప్పుకు కీవ్ నగరంలో నాకు, ఇంకొక రష్యానవ శాస్త్రజ్ఞునికీ మధ్య నడిచిన ప్రసంగాలు కొన్ని ఉదాహరిస్తున్నాను. వీటితో స్థిరపోలిస్తే మాస్కోలో నాకు, శిల్ప చరిత్ర వేత్తకు, మధ్య నడిచిన సంభాషణ చాలా సరళంగా కనిపిస్తుంది. నిజానికి ఉన్నది ఉన్నట్టు కుంపి బద్దలుగొట్టేవట్టు మాట్లాడి వారు చెప్పినవి వ్రాయడమే న్యాయం. కొందరు సంపాదకులతో జరిపిన సంప్రదింపులు వ్రాసేటప్పుడు వారి అసలు పేర్లే కేర్నొవాలి. అయితే ఆ పేర్లు బయటపెట్టడం ధర్మంకాదు. ఈ క్రింద వ్రాసినవన్నీ ఇంచుమించుగా రెండు డజన్ల మేధావులతో జరిపిన సంప్రదింపుల సారాంశాలన్నమాట సామెతులు జ్ఞాపకం పెట్టుకోవాలి. మొట్టమొదట వీరికీ, నాకు తలకని తలంపుగానే పరిచయం కలిగింది. తరవాత తరవాత వీరితో కొంచెం సన్నిహిత పరిచయం ఏర్పడింది. మొత్తమైన నేను చూచిన రష్యా పౌరులందరిలోను వీరి సంఖ్య చాలా స్వల్పం. నేను చూచినవారందరి కన్నా వీరికొక మేధావంతులు. సామాన్య లండరి కన్నా వీరిది కొంచెం పెద్దమాపు. రష్యాలో సామాన్య పౌరులకుగాని, చదువుకొన్నవారికిగాని వీరు ప్రతి నిధులుకారు. బహుశా వారు వ్యక్తికరించినవి వారి ప్రత్యేకాభిప్రాయాలే అయిఉంటాయి.

పొయిన్ యూనియన్ లో 'బుద్ధితలు' అనే మాట చాలాచోట్ల వివరమవుతుంది. బుద్ధితలు అంటే కాయకృష్టం అక్కర లేకుండా బ్రతికే జవాభా

రష్యా యువ మేధావులు

అన్నచూట. వీరి కా జేరింకా గారవదరా లెక్కర. వీరి జీవితం సుఖంగా, హాయిగా గడిచిపోతుంది. ఒక ఆదిమమనిషి ఎవడైనా కాగితము, కలము చేస్తే పట్టుకున్నాడంటే అతిదొడ్డివిధంగా బుద్ధిజీవులవర్గం కొందరి వస్తాను. మన 'మేధావి'కి సరిసమానమైన పదం అక్కడ ఉన్నట్టు కనబడదు. అయితే భాష ఎన్నడూ సాంఘిక వాస్తవికత ఉన్నది ఉన్నట్టుగా ప్రతిఫలించదు. మన 'మేధావి'తోటి పదం రష్యాలో విపరీతమైనది. అక్కడ నిజమైన 'మేధావు' లున్నారు. (నేనీ నాకృత్యం రష్యాలోనే వీరు తల్లిదండ్రుల నామం వ్రాయడం లేదు! రష్యాలో ప్రతి పాతిక సంవత్సరాలలోనూ, ఒకవిధమైన మధ్యా సంతకపు సృష్టిచేయడం ప్రయత్నించే ప్రయత్నం కొనసాగింది. అందుచేత అక్కడ మేధావివర్గం బహుశాజీవించే ఎంతైనా సంతోషించారు. ఒక్కొక్కప్పుడు వీరు తిలకించుతూ ఉన్నా చిత్రకళా ప్రదర్శనలలోనూ, విశ్వవిద్యాలయాలలోనూ, ప్రత్యేక మాత్రంగా. కొందరు ప్రభుత్వం స్థాపించిన సాహిత్య ప్రదర్శనలలో తప్పక ఉంటారు. వీరంతా బాల్ స్టాయి, మొదలయిన సుప్రసిద్ధ సాహిత్యకేంద్రాలలో ఆధికారికంగా ఉన్నవలసిన ఉపన్యాసాలిస్తూ మధ్యమధ్యతన అభివృద్ధి గడుస్తూ కూర్చుని ఏవేవో సాహిత్య విమర్శనలు, రచనలు సాగిస్తూంటారు. అవి అచ్చుపడే అవకాశమే లేదని వారికి ముందుగానే తెలిసిఉంటుంది. లెనిన్ గ్రాడ్ లో అలాంటి వస్తు ప్రదర్శనలలో ఒకచోట పాత కాలంనాటి ఫిల్ములు ప్రదర్శిస్తారు. అక్కడ నే నిటు వంటివారిని చాలామంది కలుసుకున్నాను. ఆ ప్రదర్శనలలో కొన్ని అత్యాధునిక సంప్రదాయాలకు సంబంధించిన త్రివర్ణ చిత్రాలకూడా ప్రదర్శించారు. మ్యామూర్ నగరంలోని ఆధునిక చిత్రకళా ప్రదర్శనలలో పనిచేసేవారా యా చిత్రాలను గురించి ఇదవిధంగా నిర్ణయించి చెప్పడానికి కొంచెం తికమక పడతారు. లెనిన్ గ్రాడ్ చిత్ర ప్రదర్శనలలో కూడా సరిగా నాకిలాంటి పరిస్థితి ప్రత్యక్షమయింది. అయితే ఆ చిత్రాలలో ఒక విధమైన నిజాయితీ, సత్యాన్వేషణ దృష్టి ఉన్నాయని అక్కడివారికి తెలియకపోలేదు.

అక్కడికి వచ్చేవారంతా అక్కడి గంభీరతను బాగా అలవాటుపడిన మేధావులే! మనలో లెనిన్ లైబ్రరీ సందర్శించగానే మ్యామూర్ పబ్లిక్ లైబ్రరీ, బ్రిటిష్ మ్యూజియము చటుక్కున జ్ఞాపకం వస్తాయి. లెనిన్ లైబ్రరీ పరిసరాలు, పాఠశాల అచ్చంగా అలాంటి వాటి.

ఒకనాటి సాయంకాలం నేను లెనిన్ లైబ్రరీకి వెళ్ళాను. అప్పటికి బాగా చీకటిపడింది. దానికి తోడు కొంత వర్షంకూడా పారంభం అయింది. పొగ తాగడాని కలనాటుపడిన కొంతమంది, నేను లైబ్రరీ గదికివల మెట్లవీధి గుమిగూడాము. కొందరు ఇంజనీరింగ్ విద్యార్థులక్కడ గుమిగూడి తమలో తామే చర్చించుకుంటున్నారు. లైబ్రరీలో వారందరికీ ఒక ప్రత్యేక పతనాలయంకూడా ఏర్పాటుచేశారు. వారి చర్చావిషయం నాకేమీ బోధింపడలేదు. వారది అంతా ఇంగ్లీషులో చర్చించుకొన్నా అంటే జరిగేది. నన్ను చూడగానే వారందరు కంఠస్వరాలు కొంచెం తగించి గుసగుసలాడుకోవడం ప్రారంభించారు. నేనెదిగ్రహించి వారందరితోనూ కొంచెం కలిసికట్టుగా మాట్లాడాలని నిశ్చయించాను. వారిలో ఒక విద్యార్థి చాలా ముగ్ధుడైనాడు. మొదటినుంచీ మిగిలిన వారందరికన్నా బాగా విరగబడి నవ్వుతున్నాడు. నెమ్మదిగా నా దగ్గరకివచ్చి కొంచెం మర్యాద మేళవించి వ్యంగ్యంగా అడిగాడు:

“మీ కిక్కడ వేసవి బాగుందా?”

అతని వ్యంగ్యానికి కారణం లేకపోలేదు. ఆకాశం అంతా బూడిదరంగు పులిమినట్లుంది. బాగా వర్షం పడుతుంది. చలిగాలి రోడ్లమీద నడిచిపోయేవారందరికీ బాకపోటులా గుచ్చుకుంటూంది. అందుచేతే ఆతడేలా గడిగాడు.

“లెనిన్ గ్రాడ్ పరిసరాల కీవాతావరణం చాలా బాగా నవ్వింది.”

అని నేను కొంచెం మర్యాదగానే సమాధానం చెప్పాను. అతడు మళ్ళీ అడిగాడు:

“మీరు టూరిస్టులా ఉన్నారే! ఎక్కడనుంచి వచ్చారు?”

“అమెరికా నుంచి”

దీనితో మాచుట్టూ ఉన్నవారందరికీ కొంచెం ఆస్తి బయలుదేరింది. నాతో మాట్లాడుతున్న వ్యక్తి పేరు ఆంజనే. అతడు మరింత ఆశ్చర్యపడ్డాడు. తరవాత కొంచెం యాచాలాభంగా అడిగాడు:

“ఈ మధ్యన ఇంకా పైర్స్ ఫీడల్ వాద్యం విని మేమంతా చాలా సంతోషించాము. అతడు మీ అమెరికా వాయలీన విద్యాంసులందరిలోను గొప్ప వాడనుంటాను.”

నేనామాటకు సమాధానంగా రష్యానించి వచ్చిన ఓయ్ స్ట్రోక్ వాయలీన వాద్యం విని అమెరికా వారంతా ఆనందించారని అన్నాను. అంతలోనే అతని సంభాషణ ఇంకొకదాని మీదకి పరిగిరింది:

“ఐన్ స్టీన్ పోవడం నిజంగా చాలా గొప్ప దురదృష్టం! అతిదొక మహా ప్రతిభాశాలి. మీ రాయన నెరుచురా?”

నా కాయన పరిచయ భాగ్యం కలగలేదని అన్నానుగాని అంతటితో విడచిపెట్టలేదు:

“రష్యాలో ఐన్ స్టీన్ సాపేక్ష సిద్ధాంతం అంతా చాలాకాలం కిందటే బూర్జువా ఆదిరూపాదం అని కొట్టి పారేకారని విన్నాను. అందుచేత మా ప్రతి నీ విని నేను చాలా సంతోషించాను.”

“ఐన్ స్టీన్ అంటే మాకెంతో గౌరవం!”

అన్నాడు ఆంజనే. అతని వెనకాల నిలబడిన విద్యార్థులంతా ఏదో తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నట్టు కనిపించారు. అతడు వారికిని చూశాడు:

“మీరంతా ఐన్ స్టీన్ పేరు విన్నారా గదా?”

వారంతా కొంచెం బిడీయపడి ఆవుసన్నట్లు తలబాచారు.

“విశ్వంధరు నిన్నే మా ఇన్ స్టిట్యూట్ లో మొదటి సంవత్సరం పూర్తిచేశారు. ఈవేళ రెండో లోకా. అందుకని విశ్వంతా తమ ముందు చదువుల కోసం తాపత్రయ పడుతున్నారు.”

ఆంజనే తన చేతిలో ఉన్న సిగరెట్ పెట్టె నా కందించాడు. ఆ అదను కనిపెట్టి విద్యార్థులంతా చల్ల చల్లగా లైబ్రరీలోకి బారుకున్నారు.

నేనడిగాను:

“మీరు కూడా రెండో సంవత్సరం చదువుతున్నారా?”

ఆంజనే సైన్స్ ఎకాడమీలో భౌతిక శాస్త్రవేత్త! కాని ఆసంగతి నాకు తెలియనే తెలియదు! ఆంజనే సమాధానం చెప్పాడు:

“ఆ విద్యార్థులలో ఒకరను నా సోదరుడు. కాని అంతగా తెలివైన వాడుకాడు.”

ఆంజనే లైబ్రరీ రావడానికి కొరగంటేడు. ఫ్రెంచికి విశ్వం చదువుకోవాలనే అతడక్కడికి వచ్చాడు. నేనమెరికానించి వచ్చాననగానే అతని కంఠో ఉత్సాహం కలిగింది. అమెరికాలో ఇచ్చే జీతాలను గురించి, ఆయా వస్తువుల ధరలను గురించి, పన్నులనుగురించి అతడు నామీద కిరపరంపరగా ప్రశ్నల వర్షం కురిపించాడు. తరవాత అతడు, నేను కలిసి లైబ్రరీ పక్కనున్న పార్కులో పచ్చార్లు మొదలు పెట్టాము. మా సంభాషణ మళ్ళీ ఐన్ స్టీన్ మీదకి తిరిగింది. విద్యార్థులసంగతి, ఆంజనే సోదరుని సంగతి మళ్ళీ వచ్చింది. ఆంజనే చెప్పకుమాయాడు:

“వాళ్ళందరికీ ఐన్ స్టీన్ సంగతి బాగా తెలుసును. ఐన్ స్టీన్ విశ్వకాంతి దూరకదా!”

నాకతని మాటల్లో పోలేన మేళవించిన వ్యంగ్యం గొచరించింది. మళ్ళీ అంతలో కొట్టొచ్చినట్లుడిగాడు:

“అందుచేత నేకదా! ఆయన్ని అమెరికాలో అన్నివిధాల బాధించారు!”

అమెరికాలో ఐన్ స్టీన్ పట్ల గౌరవాదరాలు, కొంత యుక్తియుక్తమైన విమర్శకద్దన్నీ, మేధావంతుల యెడల చూపించే నిరాదరణ, ఎవరో మహావ్యక్తి అనే భయభక్తులు—మొదలైనవి అన్నీ ఏర్పడ్డాయి. నేనవన్నీ ఆంజనేకి వివరించి చెప్పాను. కాని అవన్నీ అతడంతగా పట్టించుకోలేదు:

“ఆయనది అత్యద్భుతమైన మేధాశక్తి!”

అని అదే భోరణిలో ఐన్ స్టీన్ ప్రశంస ప్రారంభించాడు. నేను రష్యాలో చాలాకాలం నించి అమలులో ఉన్న ఐన్ స్టీన్ సాపేక్షవాద నిరసన సంగతి మళ్ళీ ఉట్టంకించాను.

రష్యాలో భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులూ చాలామంది ఐన్ స్టీన్ ప్రతిపాదించిన సాపేక్ష సిద్ధాంతం చాలావరకు పరోక్షంగా ఆంగీకరించారని ఆంజనే అన్నాడు:

రష్యా యువ మేధావులు

“అయితే విడువ మరే మేము కూడా ఆయన ప్రతిపాదించిన ‘యునైటెడ్ ఫ్రంట్’ సిద్ధాంతం విని చాలా ఆశ్చర్యపోయాము.”

అని ఆ విషయంపై తన అభిప్రాయభేదం వ్యక్తం చేశారు. అతడు చెప్పేదంతా స్పష్టంగా బోధపడుతోందని! నా కొంకా కొంతసేపు పట్టింది. నేను నాకు వచ్చేరని రష్యాభాషలో నాకు కలిగిన అనుమానాలు, సందేహాలు అతనికి తెలియ జేశాను. అంతే కొంచెం ఓపికపట్టి నా అనుమానాలు సందేహాలు, అన్నీ తొలగించాడు. చిట్టచివరికిలా అన్నాడు :

“మాజేగిలో కొంత మంది భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు నాపేరు సిద్ధాంతం సరియైనది కాదని కొట్టి పారేశారు.”

నేనది విని తల పంకించాను. అంతే మళ్ళీ అందుకున్నాడు :

“ఆ కొట్టి పారేయ్యడంలో నిజాయితీ లేక పోలేను! అయితే—పనిలో పని, కొంచెం పరిస్థితులు గమనించడం కూడా జరిగిందని తోచింది!”

నాకతని సంభాషణలో అంతటా కొంచెం వ్యంగ్యము, కొంచెం పరిహాసము స్పష్టంగా గోచరించాయి.

తరువాత అంతే అమెరికాలో సుప్రసిద్ధులయిన భౌతిక శాస్త్రజ్ఞుల్ని సూచించి, గణిత శాస్త్రజ్ఞుల్ని సూచించి కొన్ని ప్రశ్నలు లక్షిగాడు. అతని ప్రశ్నలకు వేటికీ సమాధానా లివ్వలేకపోయినందుకు నేను కొంచెం చిన్నబుచ్చుకున్నాను. అమెరికా గణిత శాస్త్రజ్ఞులలో ఒక్క టామ్ లేహార్ పేరి నే నెరుగును. అతరువాత నేను వినిపించిన రెబాచువీక్స్ పాల అతనికి బాగా నచ్చింది.

“ఇక్కడినుంచి, ఇక్కడినుంచి సంగ్రహించినవి పరిశోధన పేరుతో చలామణి చేసేయ!”

ఇది ఆ పాటలో ఒక చరణం! నే నేదో వచ్చేరని రష్యా భాషలో ఆ చరణం అనువదించి చెప్పాను. దై నించి కొంచెం జల్లులు పడుతున్నా లక్ష్య పెట్టక అంతే నా అనువాదం జాగ్రత్తగా ఒక నోటు బుక్కులో రాసుకున్నాడు.

తరువాత నే నాంతే ఆతిథ్యం స్వీకరించడాని కతని ఇంటికి వెళ్లాను. రష్యా పరిస్థితులతో పోలిస్తే

అతని ఇల్లు పరిసరాలు, అతని జీవితము బాగా మెరుగుగానే ఉన్నాయి. అతని ఇంట్లో నాలుగు పెద్ద పెద్ద గదులున్నాయి. అంతే తల్లిదండ్రు లక్కడే ఉన్నారు. నేను వారితో పరిచయం కలిగించుకోలేదు. అతని కొక పనిమనిషి కూడా ఉంది. నాకామెతో కలిగించిన పరిచయం చాలా ము క్తస్థంగా ముభావంగా జరిగిపోయింది. తరువాత అంతే నాకు తాను వివాహమాడ బోయే నూతన వధువుతో పరిచయంకలిగించాడు. ఆమె పేరు గాల్యా. చక్కవిది. నే నామెను “నిరూ రష్యనుల!” అని అడిగాను. కా క స ప్ ప్రాంతంనంచి వచ్చిన యుక్తేయనీ వనితనని ఆమె సమాధానం ఇచ్చింది. నా దుస్తులకేసి ఎంతో వింతగా చూడడం మొదలు పెట్టింది. నారష్యాభాష విని వెకిలిగా నవ్వడం మొదలు పెట్టింది. నేను రష్యాభాషలో లేనిపదం ఏదయినా వాడగానే “మెకో విస్కీ” అని వేళాకోళం చేసేది. అంతే కొంచెం మర్యాదగా “ఆపదిప్రయోగం కొంచెం విచిత్రంగా ఉండే!” అని మాత్రం సమాధానం చెప్పి నెమ్మదిగా స్థిరపేసేవాడు.

అమెరికాలో ఇచ్చే కథలనుసరించి, ఆయా వస్తువుల ధరవరలను సూచించి అంతే లెక్కలు కడుతున్నాడు. మధ్యమధ్యన నేను చెప్పిన ధరవరలు, తను వేసిన ధరవరలు సరిగా ఉన్నాయో లేవో అని సరి చూసుకునేవాడు. అతడివన్నీ లెక్కలు కడితే ఒక్కవిషయం స్పష్టంగా లేరింది. అమెరికాలో ఒక పనివాడు కష్టపడి పనిచేస్తే—భార్యను మరి ఒకరిన బాదరబండి ఏమిలేకుండా తనకాలం అంతా సిల్లల కోసము, ఇంటిపనికోసము వినియోగించ వచ్చును! ఇది అతనికి బాగా నచ్చింది. కాని గాల్యాకు వీధిలోకి వెళ్ళి ఏదో పనిచేయకుండా ఇంటిపట్టున కూర్చునే అడవాళ్ళంటే బాత్రిగా నచ్చలేదు. ఆమె అలాంటివాళ్ళ నందరినీ తీసివేసేట్లు మాట్లాడింది. ఆ రోజులలో రష్యాలో అలాంటి అడవాళ్ళనందరినీ వేళాకోళం చేసి వెళ్ళించేవారు. దానిపై నేను అమెరికాలో ఏదో ఉద్యోగంచేస్తూ జీవించే స్త్రీలుకూడా ఉన్నారనీ, సామాన్యంగా గృహిణులంతా చాలా కష్టపడి పనిపాటలు చేసుకుంటారనీ, చాలామందికి పనిమనుష్రులు పెట్టుకునే తామతుకూడా ఉందనీ సమాధానం చెప్పాను. గాల్యా సోమరిష్టు. రష్యాలో సోమరిష్టులంటే చాలా గౌరవిస్తారు. అమెరికాలోకంటే రష్యా

లోనే చాలామందికి పనిమనుషులున్నారని నేనంటే ఆమెకు ఆమెకు రుచించలేదు. ఆమె నన్నే మాటలు వింటూంటే ఆంధ్రేశి చిరాకెత్తుకొచ్చింది:

“నీవే కనక ధనస్వామ్యునిదం ప్రచారానికి పూనుకొంటే కార్మికులందరికీ నాశున్నారని బుకాయించడానికి కూడా జంకవు!”

చివరికరినికి ఆ జీవనప్రమాణం లెక్కలంటే బాగా విసురుతుంది. తరవాత మా సంభాషణ రోజుకొక్కటి కేసుమీదికి తిరిగింది.

రోజుకొక్కటి దంపతుల కేసునుగురించి నా అభిప్రాయాలన్నీ ఆంధ్రేశి తెలియజేశాను. ఆ దంపతులిద్దరు గూఢచారి చర్యలలో పాల్గొన్నారు. వారిద్దరికీ విధించిన శిక్ష చాలా క్రూరంగా ఉన్న మాట నిజమే! అయితే నిందితుల తలపున వ్యవహరించిన న్యాయవాదులు వారిద్దరు వారి జీవిత లక్ష్యాల కమ్యూనిస్టుపార్టీకే ఆంధ్రేశి చేసివల్లు వాదించారు. ఆంధ్రేశి కమ్యూనిస్టుపార్టీ మాట వినిగానే ఆ విషయంలో బాగా ఆసక్తి చూపించాడు. అయితే నా కాటన్ రోజుకూడా ‘అన్నీ పక్షం రాజకీయాలధోరణి ఒకలాంటివేలే!’ అనే తాపసింపు, నిర్లిప్తత స్వరంగా కనిపించాయి. ఆంధ్రేశి ఇంకా అలాగే చెప్పుకుపోయాడు:

“మా కేశం ప్రతికలలో రోజునక్కడ దంపతుల కేసు వ్యవహారాలు పడ్డాయి. అంతే కాదు. వారి శిక్షల మీద ఆమెరికాలో వచ్చిన అధిక్షేపణలకూడా ప్రచురించారు. అయితే ఆ కేసు వ్యవహారాలన్నీ ఇక్కడ ఆమెలాగ్రంగా ప్రకటించకపోవడంవల్ల నేనొక నిశ్చయానికి రాలేకపోయాను. కానీ మీది చాలా విచిత్రమైనదేశం! అక్కడ శాస్త్రజ్ఞులందరికీ తమ అధిక్షేపణలు తెలియజేయగలిగి సంతోషం పూర్వ న్యాయరీత్యం ఉంది! అయితే, ఓపెన్ హీమర్ ఇంకా ఆమెరికా శాస్త్రీయపరిచక్షుల యధ్యకుగానే ఉన్నాడా?”

ఇదంతా వినిగానే గాల్యా మరీ ఉండ బట్టలేక పోయింది:

“నిజంగా ఆమెరికా చాలా విచిత్రమైనదేశం! ఏ పాపం ఎరగనివాళ్ళ నిట్టే ఉరిస్తంభంమీది కెక్కున్నారు!”

ఆంధ్రేశి అలాగ మాట్లాడడం మర్యాద కాదన్నట్టుగా కొంచెం చురుగ్గా గాల్యా కేసిచూశాడు. మళ్ళీ అందుకున్నాడు:

“మీరంతా మేమీ శాస్త్రీయ విషయాలన్నీ పాశ్చాత్యశైలిలో దగ్గరించి కొట్టేకామని అనుకుంటున్నారు! అది చాలా పెద్ద పొరబాటు! మా కేశి యలక విషయాలన్నీ ఊర్ణంగా తెలుసుకు! మేమెలాంటి సాంకేతిక సమస్య అయినా సాధించగలం! గూఢచారి చర్యలద్వారా వైవారి రహస్య లపహరించడంకంటే పరిశోధించి తెలుసుకోవడమే శేలిక! మా శాస్త్రీయ సమస్యలన్నీ మేము తేలిగ్గా పరిష్కరించుకోగలం”.

అని ఆంధ్రేశి ఆమెనే మళ్ళీ గట్టిగా గట్టించాడు:

“అయితే ఎన్నడు కని విని ఎరగని కొత్త కొత్త సమస్య లూగించి అవన్నీ జాగ్రత్తగా పరిశోధించడం అంటే అది మా బల్లగాదు. నేను నవనోన్మేష దృష్టితో సంకలిత్యం చెరువుతూంటాను. మా కేశంలో గొప్ప సిద్ధాంత వేత్తగా ప్రసిద్ధిపొందిన ఒక వ్యక్తి సంగీతంగా కూడా బాగా కేసు పంపించుకున్నాడు... అయితే మా ఆలోచన ధోరణి అంతా ఒకే మూసలో కరిగించి పోసివల్లు వడిచిపోతుంటుంది.”

వెంటనే ఆంధ్రేశి గాల్యాకేసి చూసి అన్నాడు: “ఏదో నా ఆలోచన ధోరణిలో ఉన్న లోటుపాటినిగంగా చెప్పురపోతున్నాను.”

ఆంధ్రేశి నెమ్మదిగా నీకలపడం మొదలుపెట్టాడు. అంతలో గాల్యా అందుకుంది:

“ఆంధ్రేశి నిలుచున్నపాటిగా న్యూటన్ అంత వాణ్ణి కావాని అలోచిస్తున్నాడు. 30 ఏళ్ళు వైబినా వైస్సులో ఇంకా గొప్ప విషయమేదీ కనిపెట్టలేదే అనీ, అది తనకొక పెద్ద తలబంపనీ అనుకుంటున్నాడు.”

నేను కలుసుకున్న శాస్త్రజ్ఞులందరిలోను ఆంధ్రేశి ఒక్కడే స్వేచ్ఛగా మాట్లాడాడు. అంతే కాదు! అతడు శాస్త్ర పరిశోధనచేసి ఎదోఒక గొప్ప విషయం కనిపెట్టాలని తహతహ లాడుతున్న మేధావి. నేను కలుసుకున్నవాళ్ళలో ఇలాంటి బాపతు చాలా తక్కువ. వాకు పరిచితులయిన శాస్త్రజ్ఞులలో చాలామంది అంతగా పెద్ద ఆదిర్యా లేని పెట్టుకున్నట్టు కన

రష్యా యువ మేధావులు

బడలేదు. రష్యా చలనచిత్రాలలోను, సకలలోను, కథలలోను, బ్రహ్మాండమైన ఆకావాదం కనిపిస్తుంటుంది. నేనంతటి ఆకావాదంకోసం ఎదురు చూడలేను గాని మొత్తంమీద రష్యాలో అందరు భవిష్యత్తు రలుచుకొని కలకలలాడుతూ ఉంటారని అనుకున్నాను. కాని అప్పుడే విశ్వవిద్యాలయాలు విడిచిపెట్టి ఇవతలికివచ్చిన పట్టభద్రుల్ని కొందరిని పలకరించగానే నాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. నిజానికి పెద్ద పెద్ద చదువులు చదువుకున్న వారికి రష్యాలో చాలామంది అవకాశాలున్నాయి. ఇంకా పెద్ద పెద్ద పీఠాలు చేత్తో పట్టకున్నవారికూ చెప్పనే అక్కరలేదు! నేను పలకరించిన పట్టభద్రులలో చాలామంది, తమ భవిష్యత్తును గురించి నిరుత్సాహంగా మాట్లాడటం మొదలుపెట్టేసరికి నాకు చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. విశ్వవిద్యాలయాలనించీ ఆయా సాంకేతిక సంస్థలనించీ ఇవతరే పట్టభద్రులై ఇవతలికివచ్చిన యువతీ యువకులెందరిందరినో కలుసుకుని మాట్లాడాను. వారిలో చాలామంది వేసంకాలం నెలపులముమారులో పడ్డారు. మరికొందరు విదేశాలనించి వచ్చిన యాత్రికులకు సాయం చెప్పన్నారు. మిగిలిన వచ్చేసరికి తమ భవిష్యత్తులేనపుడు వారెవరికీ తెలియదు!

ఒక పట్టభద్రుడు నాలో మాట్లాడుతూ ఇల్లాగన్నాడు:

“నా జీవితంలో సుఖమైనదోజాలన్నీ వెల్లిపడాయి. ఇక ఇప్పుటినించీ కష్టపడి పనిచెయ్యాలి.”

ఇతర గాడు అంతర్జాతీయ వ్యవహారాలలో ప్రత్యేక కృషిచేశాడు. అందులోను అమెరికాకు సంబంధించిన వ్యవహారాలన్నీ తొందరగా చదువుకున్నానని సగర్వంగా కొమ్మువీరిచి మాట్లాడాడు. డెమాక్రెట్ పార్టీ నుండి, రిపబ్లికన్ పార్టీ నుండి సహాయక ప్రశ్ని లడిగాడు. రాజ్యం ఎన్నికలలో ఆ పార్టీల భవిష్యత్తును గురించి మరికొన్ని ప్రశ్ని లడిగాడు. నేనతిని ప్రశ్నిల కేవల నాకు తెలిసిన సమాధానాలు చెప్పాను. చివరికి తెలిసినా గన్నాడు:

“మీరు చెప్పినదానినిబట్టి నా కివేళ కొత్త విశేషాలు కొన్ని తెలియాయి. నేను విశ్వవిద్యాలయానికివచ్చిన నా ప్రత్యేక నివేదికలో ఈ రెండు పార్టీలకు యద్యు మైన భేదము లేదని ఋజువుపరిచి నిర్దాంఠీకరించాను.”

నేను తిరిగివచ్చిన నేను సమయంలో ఇతడు అమెరికావర్తి పుస్తకం ఒకటి పంపించవలసిందని అడిగాడు:

“నేనమెరికాను దుయ్యబట్టడంలో ప్రత్యేక కృషి చేశాను.”

అని దుగుగుగానే మాట్లాడాడు. నేను కొంచెం వ్యంగ్యంగా నే అన్నాను:

“నేను పంపించే పుస్తకం మీ కీ విషయంలో బాగా ఉపయోగిస్తుంది.”

అతడొక చిరునవ్వువల్ల నెమ్మదిగా తలపంకిస్తూ వెల్లిపడయాడు.

ఇంకొక విద్యార్థిని ప్రపంచ శిల్పచరిత్రలో ప్రత్యేకకృషి చేసింది. స్వతః ప్రతిభావంతురాలు. ఆమె తన ఉద్యోగ భవిష్యత్తును గురించి ప్రసంగిస్తూ ఇలాగ చెప్పింది:

“నాకంత సుఖమైన ఉద్యోగం దొరకుతుంది నే నయ్యక మేమిలేదు. బహుశః ఇంకా రెండు మూడు సంవత్సరాలు నే నేదో చదువుకుంటూనే కాలక్షేపం చెయ్యాలని అనుకుంటున్నాను.”

ఆ అమ్యాయ అంతగా ఉత్సాహవంతురాలు కాదు. ఎప్పుడూ ఎందుకో దిగులుపడుతూన్నట్టుంటుంది. కాని ప్రాన్స్ దేశం ప్రసంగించేసరికి ఆమె కెక్కడలేని ఉత్సాహము పుట్టుకొచ్చింది. ఆ అమ్యాయకి ప్రాన్స్ చాలా తెలుసును. పైగా ప్రాన్స్ నించి వచ్చిన కొందరు యాత్రికులతో కలిసిమెలిసి తిరిగింది. పుష్కిన్, బారెస్టాయెలకన్న ప్లాట్యు, బాల్జాక్ లంటేనే ఎక్కువ అభిమానం ఉన్నట్టు కనబడింది. రష్యాలో చాలామందికి తమకు విదేశ సంచారంచేసే అదృష్టము వేరుదన్నట్టు మాట్లాడతారు. ఆమె కూడా అలాగే కొంచెం నిస్పృహగా, వ్యంగ్యంగా మాట్లాడింది:

“నేనే కనక ఎప్పటికైనా ప్రాన్స్ దేశం వెళ్ళడం అంటూ జరిగితే మాడేశం అసలుచరిత్ర అక్కడే తెలుస్తుంది.”

అన్నాడింకొక అర్థశాస్త్రవేత్త. అతని అర్థ శాస్త్రవిజ్ఞానం — రెనిస్, బుఖర్స్, రాడెక్, ట్రాట్స్కీ—ముదిలైన వారి పంథాలో నడిచింది.

ఈ నిరాశ, నిరుత్సాహము నిరుద్యోగ సమస్య కల్ల ఏర్పడుతున్నాయని అనుకోవడం పొరబాటు. నిరుద్యోగులయిన మేధావు లాయాజ్ఞాళులలో విప్లవ శక్తులకు దోహదం ఇచ్చారు. రష్యాలో అటువంటి నిరుద్యోగి మేధావివరం ఏర్పడే అవకాశమేదా లేదు. పెద్ద పెద్ద చదువులు చదివినవారికి అంతగా అభిరుచిలేని చిన్న చిన్న ఉద్యోగాలు సిద్ధమయ్యే పరిస్థితులకల్ల ఇటువంటి నిరుత్సాహం ఏర్పడి ఉండవచ్చును. ఒక నాడు నే నొక ఉపాధ్యాయుణ్ణి కలుసుకున్నాను. అతడు మంచి శక్తివామర్థాలున్న వ్యక్తి. ఒక విశ్వవిద్యాలయంలో పని చేస్తున్నాడు. ముందే ఉన్నతపదవి అందుకోవచ్చునని ఉద్విగ్ధులు తున్నాడు. అతనికిలాంటి అవకాశాలు కూడా ఉన్నాయి. అటువంటి వ్యక్తి నాతో ఇలాగన్నాడు:

“చిన్నప్పటినుంచీ నేనొక ఉపాధ్యాయుడవని సంపాదించాలి కలలుకన్నాను. నాకొక ఉద్యోగం దొరికింది. చెప్పకలసిందంతా ముందే, జాగ్రత్తిగా ఇంటి దగ్గరే చదువుకుని వెళ్ళాను. తీరా పాఠం చెప్పి ఇవతలకి వచ్చేసరికి నాఅజ్ఞానం అంతా నాకళ్ళముందు ప్రత్యక్షమయింది. నాకేదురుగా కూర్చుని నాపాఠం విన్న విద్యార్థుల పరిస్థితికూడా అలాగే ఉంది!”

రష్యాలో ఉన్నవాళ్ళంతా ఏదో ఖైదులో ఉన్నట్లుండదు! ఆయితే చాలామంది తమ జీవితాలన్నీ కుంచించుకుపోతున్నట్లుంటారు. మరికొందరు బోధా అమెరికాలు సందర్శించాలని తిహతహాలాకుమోంటారు. అంతే నేగాని రష్యాలో ఏదో బాధలనుభవిస్తూ ఉండవల్ల బయటికి పారిపోవాలనుకునే నూచనలేవీ కనిపించవు. ఇంతకుపూర్వం రష్యానుంచీ పారిపోయి ఉచ్చిన వారందరిలోను ఇలాంటి నూచనలు కనిపించాయి. వారందరూ సాంస్కృతికంగా కొంచెం నెలకపడ్డవారు. కాని ప్రస్తుతం నేను కలుసుకుని మాట్లాడినవారిలో అధోరణి కనబడలేదు.

ఇంతేకాదు. నాతో మాట్లాడినవారంతా వారి జీవిత కష్టసుఖాలను గురించి ఆలోచిస్తున్నట్లే కనిపించారు. రష్యాలో పరిస్థితులను గురించి తీవ్రంగా విమర్శించేవారుకూడా తమదికాన్ని గురించి గర్వంగానే మాట్లాడారు. స్టాలిన్ కాలంలో రష్యాపౌరులకు విదేశాలు పంపించకుండా గట్టి కట్టుదిట్టాలు చేశారు. బహుశః ఈవిషయంలో స్టాలిన్ అవలంబించిన పద్ధతే

మంచిదేమో! కృత్రిమ ప్రత్యేకంగా కొంతమంది విదేశాలు విశ్వదాని కంగీకరించాడు. దానివల్ల వారి తిహతహ మరీత ఎక్కువవుతుందిగాని తగ్గను. రష్యానించి వైదేశాలకు వెళ్లేవారిని జాగ్రత్తగా కనిపెట్టి చూస్తూంటారు. అదిగాక ఆ ప్రయాణాలకు బోరెకుషుల్లు ఖర్చవుతుంది. అయినా రష్యాలో అలాంటి విదేశ ప్రయాణమతి దొరికిందంటే అది గొప్ప అదృష్టమన్న మాట! పెద్ద పెద్ద పరిశ్రమల్లో బాగా ఉన్నవలయిన పట్ల భద్రులకే అలాంటి అదృష్టంపడుతుంది. ఇక మిగిలిన వారిలో చాలామంది తిమకలాంటి అదృష్టంపట్టే అవకాశమే లేదని భావిస్తారు.

స్టాలిన్ చనిపోయిన తరువాత, ప్రత్యేకంగా కృత్రిమ ఇచ్చిన ఉపన్యాసం చదివినవా రందరికీ రష్యాలో సాంస్కృతిక రాజకీయరంగాలలో కొంత సడలింపు జరిగిందని స్ఫురించడం సహజం. నామట్టకు నే నీలాగే ఊహించాను. ఎవరిని అడిగినా మొత్తం మీద పరిస్థితులు పూర్వంకన్నా బాగానే ఉన్నాయని అన్నాడు. అంతేగాని పూర్వానికి ఇప్పటికీ పెద్దలేదా ఏమీలేదని చెప్పారు. కాని సాహిత్య వేర్తలమాత్రం చాలా ఉత్సాహంగా కనిపించారు. వారందరూ ఏదో ఒక నూతన సాహిత్యయుగం గవడంలో అడుగుపెడుతున్నట్టా, ఏవో ఏరికొత్తవిషయాలమీద తమ సాహిత్య వ్యవసాయం సాగించుతున్నట్టు మాట్లాడారు. ప్రస్తుతం అందరికీ ఎక్స్ట్రు హేమింస్ అంటే ఊ జెక్కువయింది. అందుచేత సమస్తీత్రాలనుగురించి రాసే రష్యానవలలో ఇకనెందీ చిన్ని చిన్ని యుద్ధాలు, కొట్లాటలు ఎక్కువ కావచ్చును! ఓలేమ, ఇనాయేక లేవీల్—ఈ ఇద్దరి నవలలు విశేషించి చాలాకాల మయింది. ఇవేవల ఆనిషేధాలు తొలగించారు. ఇప్పుడు వీరి పుస్తకాల గిరాకీ బాగా పెరిగింది.

నే నొకసారి పెట్రి అనే అర్థశాస్త్రవేత్తను కలుసుకున్నాను. మే మిద్దరం ఒకచోట కలుసుకోవాలని అనుకున్నాము. అతడు రావడం కొంచెం ఆలస్యం అయింది. బోరిస్ పిర్నియాక్ పుస్తకం చదువుతూ కూర్చుని వేళ దాటిపోయినమాటే మరిచిపోయానని ఊహించ చెప్పకున్నాడు. నే నాశ్చర్యపోయాను. బోరిస్ పిర్నియాక్ పుస్తకాలు కొంతకాలంనుంచి రష్యాలో విశేషించారు: నే నడిగాను :

రష్యా యువ మేధావులు

“మర్నీ అతగాణ్ణిగాని తవి బయటికి తీరారా?”

నిషేధమేమో తొలగిందనే లేదట! సెర్బీ తండ్రి కాలంపాటి పుస్తకాలలో పిర్నియా కోరాసి ‘నూయా మిర్’ హతాత్మకా కనిపించిందట! అది చదువుతూ కూర్చున్నావని అతడు సమాధానం చెప్పాడు. సెర్బీ రష్యాలో ప్రస్తుత పరిస్థితుల్ని గురించి కొంచెం దిగులుగానే మాట్లాడాడుగాని త్వరలోనే పిర్నియా కోమిద నిషేధం తీసి వెయ్యతచ్చునని అన్నాడు. అంతేకాదు జమియాటిన్ రాసి ‘ఉయ్’ అనే పుస్తకం కూడా మల్లీ ప్రజలముఖం చూడతచ్చునని అన్నాడు. అది 1920 తరవాత అచ్చుపడిన తీవ్ర వ్యంగ్యరచన. రష్యాలో చిన్నతరంవా రెవరికీ ఆ పుస్తకం సంగతి తెలియనే తెలియదు. జార్జ్ ఆర్వోల్ (1984) దాని ఆశయచ్ఛాయల్లానే నడిచింది. ‘ఉయ్’ పునఃప్రచురణ సంగతి విని నేను మరింత ఆశ్చర్యపోయాను. సెర్బీ చిరు నవ్వునవ్వి వ్యంగ్యంగా అన్నాడు:

“ఇంసులోకూడా మేము పాశ్చాత్యదేశాల వారిని తలదన్నుతున్నాము! మికోందరికీ పునర్జన్మ ఒక్కసారే! కాని మా కడుగుకుక్కి పునర్జన్మరే!”

అయితే అతడీ ‘పునర్జన్మ’లకంతగా ప్రాముఖ్యం ఉన్నట్టు మాట్లాడలేదు:

“19వ శతాబ్దంలోకూడా సరిగా ఇలాగే జరిగింది. మావాళ్ళు సాహిత్యం సాహిత్యంలా చదవరు. అదంతా రాజకీయంగా చదువుతారు. ఈమధ్యన డేవెల్ పుస్తకాలకూడా మర్నీ అచ్చునేయించి ప్రజల కందిస్తారని విన్నాను. దీనిలోమాత్రం రాజకీయా లేవీ లేవు!”

“పూర్వకంపై ఇప్పుడు కొంచెం మెరుగేగాని పరిస్థితి లంతగా మారలేదు. పూర్వం ముగ్గ రోకతోట కూర్చుంటే అందులో ఒక ఆసామీ తిప్పకుండా గూఢచారిఅయి ఉంటాడని నిశ్చయించేవాళ్ళం! ఇప్పుడెంతమందిలో ఎందరు గూఢచారులో తిన్నగా తెలియడంలేదు.”

అని ఒక లేడీ డాక్టరు నాతో చెప్పింది. మేమిద్దరం ఒక విమానంలో ప్రయాణం చేశాము. ఆపైన కొంచెం బోస్నీకూడా కలిసింది. ఆమె రష్యన్ జాతి. పేరు టాన్యా. రష్యాలో ఈ విషయానికి పెద్ద ప్రాముఖ్యమేమీ లేదు. పాస్ పోర్టుల్లో

మాత్రం ఊరికే రష్యన్ అనో, పోలండ్ దేశీయుడనో, రష్యన్ జాతి అనో లటిన్ యూ దేశీయుడనో ఉదహరిస్తారు. అంతే. రష్యాలో ఒకప్పుడు సర్వజాతి సామరస్య సిద్ధాంతానికి వ్యతిరేకంగా ఒక పెద్ద ఉద్యమం లేబడినాడు. ఆ సమయంలో టాన్యా ఒక వైద్య పాఠశాలలో చదువుకుంటూంది. ఆమె ఆరోజుల్ని గురించి మాట్లాడుతూ—“ఆవస్థల్ని చాలా చెప్పిరోజులు.” అని ముక్త సరిగా మాడుకుంటుంటేపి మట్లాడ కూడకుంది. తనసంగతి పూర్తిగా మరిచిపోయి సమాధానానిచ్చింది. తనకున్న ఉద్యోగం కాస్తా ఉడిపోవడంతో సంతోషించింది! కాని ఆమె తల్లిదండ్రులిద్దరికీ అంతటి అద్భుతంపట్టలేదు. వారిలో ఒకరికి విశ్వవిద్యాలయంలో ఉన్న ఉద్యోగం కాస్తా ఉడిపోయింది. ఇంకొకరికి ఏవో ఇంకో ఇన్ స్టిట్యూట్ లోఉన్న ఉద్యోగం పోయింది. పరిస్థితులు ‘బాగు’ పడడంవల్ల ఇద్దరు మర్నీ ఉద్యోగాల్లో కుదురుకున్నారు. దానిమీద నేనడిగాను:

“మల్లీ పాఠ ఉద్యోగాల్లో నే చేరారా?”

“లేదు! లేదు! వారిద్దరు పార్టీ సభ్యులు కాదు. అందుచేత బహుళ: అది జరగనేరదు.”

తరవాత మా సంభాషణ ఇల్యా ఎప్రెన్ బర్గ్ నవలలమీదికి తిరిగింది. అతని నవలలంటే టాన్యా చెప్పి కోసుకుంటుంది. ఆ నవలలో యూగు జాతీయుల అంతర్జాతీయ తత్త్వంమీద దుమ్మెత్తిపోసే ఘట్టాలు చాలా వున్నాయి. అని నాకు బోధికా సరిపడలేదు. నేనామాటే ఆమెతో అన్నాను. టాన్యా కొంచెం నేపాలోచించి మొట్టమొదట “అవును! నిజమే.” అని సమాధానం చెప్పింది.

తరవాత కొంచెంసేపూగుణిని మల్లీ అంతలోనే దురుసులాడింది:

“మిగిలిపోగా మాట్లాడడం లేదీ! మీ విశ్వ విద్యాలయాలలో యూదు లున్నారని విన్నాను. మీ కొంగ్రెస్ లోను యూదులున్నారు. మీ దేశం యూదుల్లో కొందరు కోట్లకొద్దరుటా ఉన్నారు. అయితే మా పరిస్థితులు మిగిలా లేలున్నాయి? అందుచేత ఇల్యా ఎప్రెన్ బర్గ్ నుగాని మమ్మల్ని గాని మీ రెండు విమర్శించగలరు? మిగిలుతుంటే అది కేదం లేదు.”

ఇంకొకసారి నేనొక చరిత్రవేత్తతో మాట్లాడాను. ఆతని అభిప్రాయాలు బాగా నమ్మదానికీ వీలుగా ఉన్నాయి. అతి డబ్బటికీ ఒక పెద్ద ఉద్యోగంలో మడుగుకున్నాడు. వైగా కృత్వేవే చేయి చెబితే చెప్పి కొనుక్కుంటాడు. పూర్వం ఒకప్పుడు రమ్యలో కొంత స్వాతంత్ర్య వాతావరణం ఏర్పడిన రోజు లతనికి బాగా గుర్తున్నాయి. అందుచేత అతడు ఉన్న పరిస్థితులు మారిపోవాలని కోరడం సహజం. అతడు ప్రతిదీ మార్చిస్తూ దృఢభంగితోనే పరిశీలిస్తాడు. చివరికి ఫలప్రసంగా కూడా రాజకీయాల గోరే! కొంచెంసేపు వాదోపవాదాల్లో పడి మేమిద్దరము కృత్వేవే ఉపన్యాసాన్ని గురించి చర్చించడం మొదలు పెట్టాము. న్యాయాధిపతి మైమ్లూ పడిన కృత్వేవే ఉపన్యాసము, రమ్య పులికలలో పడిన ఉపన్యాసము ఒకటేనా అని నాకు కొంచెం సందేహం కలిగింది. నే నది తెలుసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను. నేను కృత్వేవే ఉపన్యాసం అంతా తిన్నగా చదివానా? లేదా? లేక ఫోగట్టా రాబట్టడానికి తిరిగి చదివానున్నావా? అని అతని కనుమానం కలిగింది. ఆతనిది కనుక్కోవాలని ప్రయత్నిస్తున్నాను. చిట్టచివరికి గన్నాడు :

“కృత్వేవే చెప్పింది తిన్నగా అర్థంచేసుకోవడం చాలా కష్టం. వైగా ఆతడు అతి తెలివైనవాడు. అయితే స్థానిక పక్షాత్తాళం చేసే సూచనో వర్ణం వాళ్ళి అసభలో చాలామంది ఉన్నారు. అందుకనే కృత్వేవే ఉపన్యాసంలో చివరి భాగంలో స్థానిక పక్షాత్త కవలకుతుంది.”

దాని వుదాహరణగా అతడా ఉపన్యాసంలో ఆఖరిభాగం అంతా మళ్ళీచదివి వినిపించాడు. దానిలో ట్రాట్టిస్టుపక్షం వారిని నిర్దాక్షిణ్యంగా అణగదొక్కిచేసిన సందర్భంలో స్థానిక ప్రతిపక్ష ఉన్న మాట నిజమే. ఇది వ్రాసిచదివిన కృత్వేవే ఉపన్యాసంలో లేదనీ, సభలో బయలుదేరిన అధిక్షేపణ కాంఠింప తెయ్యడానికి కృత్వేవే ఆ భాగంఅంతా నోటిమాటలతో ఉపన్యసించాడనీ అతడూహించాడు. వైగా ఇలాగన్నాడు :

“నేను మార్క్సిజం బాగా చదువుకున్నాను. సిద్ధాంతాలు, ఆచరణలు, బాగా మారితేతప్ప వై వై

మాడ్చున్నవానెవరో ఒకరిద్దరు మారినంతమాత్రాన చెయ్యగలిగిందమీలేను!”

ఇతడు స్థానిక చేయి చెబితేనే మండిపోయేవాడు. మాటిమాటికీ “తెలివ్ కనక ఇప్పుడు బతికి ఉంటేనా?” అని అంటూండడం అతనికొక పరిపాటి అయింది. అవైవే నేనడిగాను :

“కృత్వేవే ఎంతటివాడయినా ఒక్కడు చెయ్యగలిగిందమీలేదని మీరన్నాగు. అలాగే ఎంత చెప్పివాడయితేమాత్రం స్థానిక ఒక్కడు చెయ్యగలిగిందేమింది? మార్క్సిజం మీరింతగా ఆకాశానికెత్తివేస్తున్నాగుగాని ఇదింతా మళ్ళీ పునర్విమర్శన చెయ్యడం అవసరమేమీ?”

అతడది నిజమే అని అంగీకరించాడుగాని, ఆ సంగతి మళ్ళీ పట్టించుకోవడమే మా నేకాడు.

తరవాతి నడిచిన సంభాషణలో నేను, నా తల్లి తల్లి కాస్త్రోవేల్ అనీ, మార్క్సిజంలో ఆయనకు శ్రద్ధాధిక్తులున్నాయనీ చెప్పాను. కాని ఆయనకు రమ్యభాష బాగారాదని చెప్పాను.

“అయితే మార్క్సిజం అర్థంచేసుకోవడానికి బాగా ఉపకరిస్తుంది! అసలు మాకిప్పుడు మార్క్సిజం మీద స్థానిక రాసిన గొప్ప గొప్ప వ్యాఖ్యానాల వంటివే అక్కరలేను. మేమంతా ఇప్పుడు విప్లవానికి సంబంధించిన వాస్తవిక చరిత్ర జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి.”

అతడింకా అలాగే చెప్పుకుంటాము: “ఈ దేశంలో చరిత్రవేత్త అంటే అర్థమేమిటో తెలుసునా? తిరిగి వాస్తవిక విషయాలన్నీ జాగ్రత్తచేసి వాటిమీద పరిశోధనపాగిస్తే చాలను! ప్రతిదీ చారిత్రికలక్ష్యాల దృష్టితో పరిశీలించాలి. మార్క్సిజం — తెలివితేటల దృష్టిలో అసలు చారిత్రిక లక్ష్యాలేవో జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి. అవైవే కాంతిసాధనలో చరిత్ర లక్ష్యాలేవో తెలుసుకోవాలి. ఇంకా ఇరవయ్యో శతాబ్దం తరవాత చరిత్ర లక్ష్యాలేవో తెలుసుకోవాలి. తెలిసిందా?”

నేనతడు చెప్పవడంతా జాగ్రత్తగా విన్నాను. ఎంతైనా ఆకర్షణపడ్డాను :

“ఇంతేనా? ఇంతకంటే నిజమయిన చరిత్ర ధనక చెయ్యడానికి ఏలేలేదా?”

రష్యా యువ మేధావులు

“అలాంటి అవకాశాలేమీ లేవు. అసలు సంగతులేమీ ఉన్నవి ఉన్నట్టుగా దొరకడంలేదు. ఒక వేళ దొరికినా అవి ఉన్నవి ఉన్నట్టుగా ప్రకటించడానికి వీలుపడదు. ఈవిషయంలో ఒక వేళ ఏదైనా మంచిపని జరిగిందంటే అది ఏదో తలపని తలంపుగా జరిగిపోయిందన్నమాట!”

నేటి రష్యా మేధావులలో స్టాలిన్ తరవాత వచ్చిన నాయకులమీద అంత పెద్ద ఆశ ఏమీ కనిపించదు. అంతినా త్రంచేత స్టాలిన్ తరవాత పెద్ద మార్పులేమీ రాదేమీ అనుకోకుండు. ఇలాంటి మార్పులకంత గొప్ప చాఖలా లేవీ కనుపించవు. లేక వీటిని మరిచిపో మాట్లాడుతున్నవారేమైనా పొరబడుతున్నారేమోనని అనుకోవాలి. లేకపోతే వీరంతా ఇంతకుపూర్వం ఇలాంటి “మామూలు” చాలా చూసిన బాపలేనా అయిఉండాలి. అందుచేతనే వీరంతా కొంత ముందు జాగ్రత్తతో మాట్లాడి ఉండవచ్చును.

ఇలాగ మాటలాడినవారిలో చాలామందికి రష్యాలో రాజకీయవాదుల పేరు చెప్పలేనే అరికొలిమంట్ నెత్తికెక్కెడి. “రాజకీయవాదులు వాళ్ళ గోడతెప్ప ఇంకొకళ్ళ గోడు పట్టించుకోరు. ఎవడి ముక్కు వాడికి తన తలకొనుకోవడమే పరమలక్ష్యం!”

ఈ బాపతు మాటలకోరికే నేను చాలామంది నోట విన్నాను. విదేశీ యాత్రికుల దృక్పథాలనుబట్టి కూడా వారివారి మాటల కర్తాలు తీసుకొని జనుగుతూంటుంది. టి. యస్. ఇలియట్ వ్రాసిన ‘షేన్ లాండ్’ చదివినవాళ్ళు మన పాశ్చాత్యదేశాలలో శిక్షణామర్శాలు, ఆరోగ్యభాగ్యాలు చూచి గుండె బాదుకుని ఆశ్చర్యపడవచ్చును! అలాగే కోస్టర్, ఆర్వెర్ మొదలైనవారి క్యంగ్య రచనలు చదివి రష్యా సందర్శించినవారి కందరికీ రష్యా పొగుల మేధాశక్తి, జిజ్ఞాస, ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము పరికిరిస్తే ఎంగో ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది.

ఏ కొలతప్రకారం చూసినా రష్యా మేధావుల అంతర్మ గొప్పదే! ఇక వారిచుట్టూ నిలిచిన సామాన్య విద్యావంతుల దృష్టితో చూస్తే వారి ప్రతిభ మరింత గొప్పగా కనిపిస్తుంది. ఈ మేధావులలో చాలామంది గొప్ప గొప్ప నిపుణులు. పెద్ద పెద్ద ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు. కాని వీరంతా రష్యాలో జరిగే రాజకీయ ప్రచారం యావత్తు కిమ్మనకుండా అక్షరాలా యధార్థ

మని నమ్మేస్తారు. వాణ్ణి సారి రష్యాలో విదేశీ యాత్రికులకు సాయపడే పట్టభద్రుడొకడు తలపడ్డాడు. ఇత గాణ్ణి సారి నాతో మాట్లాడుతూ వార్తాపత్రికలు తమ ఇష్టంబచ్చినట్లు పరస్పర వ్యతిరేక వార్తలు ప్రచురించే దేశంలో అనుసరించేటదానికీ కూడా అసహ్యం కేసుం దని అన్నాడు! పరస్పర విరుద్ధమైన వార్తలు ప్రకటిస్తే వాటిలో ఏది నిజమో నిర్ణయించడం చాలా కష్టమట!

ఇంకొక సారి ఒక జీవ శాస్త్రవేత్త రష్యా వార్తాపత్రికలలో కేవలం యధార్థ సత్యాలు మాత్రమే ప్రకటిస్తారని రొమ్ముపిడి మాట్లాడాడు. ఆ శాస్త్రవేత్త రష్యా శాస్త్ర పరిమళులో ఒక ప్రముఖోద్యోగి! అడుగుకుక్కి ఫలంబులు విసరుతూ పాశ్చాత్య దేశాలమీది తన కైత్యం అంతా నామీద స్పల్లకడం మొదలుపెట్టాడు. పాశ్చాత్యదేశాలలో కార్మికులంతా ధనస్వాముల పాదాలకిందపడి నరిగి చిన్నాభిన్నమై పోతున్నారని జాలిపడ్డాడు. మందు గుండు సామగ్రి, ఆయుధాలు, తయారుచేసే ధనస్వాములు, గుత్తిపై దైనగాదులు ఏకమై అనుక్షణము యుద్ధంకోసం తిహారతూ లాడుతున్నారనీ, ఇక కమ్యూనిస్టులు, ప్రభుత్వ వ్యతిరేకులు మొదలైనవారి నందరినీ పాశ్చాత్య దేశాల వారనేకవిధాల హింసిస్తున్నారనీ దుమ్మెత్తి పోశాడు. ఇవ్వన్నీ పాశ్చాత్యదేశాలకు వ్యతిరేకంగా సాగించే అవిప్రచారాల జాబితాలలో వే! వీటికన్నీం టిక్కి వ్యతిరేకంగా తగినన్ని ఆధారాలు చూపించి ప్రశ్నోత్తిం లిచ్చినా అతిశు నా మాటలు చెవికెక్కనీయలేదు. ఎంతినేపూ ఒకటే సమాధానం!

“మీకు మీదేశంమీద అభిమానం ఎక్కువ. మీకు మీ దేశంమీద గౌరవాభిమానా లుండవడం సహజమే!” ఇదే వరస!

నేనాచైన రష్యాలో ఉన్న లోపాలు కొన్ని పైకెత్తి చూపించాను. రష్యాలో సామాన్యకార్మికులు జీవనస్థాయికీ, వీరిమీద ఆధికారం చూపించే, కార్మికాధికారుల జీవనస్థాయికీ మధ్య ఉండే పెద్ద తేడా అంతా వివరించి చెప్పాను. దక్షిణకొరియామీద జరిగిన దండయాత్ర రష్యా ప్రేరేపించినదే అని నిరూపించాను. రష్యాలోనే వేలకొలది సామ్యవాదుల్ని ఖైదులో పెట్టి హింసించిన వై నాల్గ్ని వరసగా ఏకరుపు పెట్టాను. అతడేమీ వినిపించుకోలేదు. వైగా మధ్య

మధ్యన కొంతెం కంగారు పడుతూ తనమాట లెవరైనా వింటున్నారేమోనని అటు, ఇటు చూడడం మొదలు పెట్టాడు. అతని ధోరణి అంతా నే సరి జాగ్రత్తగా పరిశీలించాను. అతనికి రష్యా మార్కు సోపరిజం మీదకంటే తనపై 'అధికారి' వర్గంమీదే ఎక్కువ భక్తి తాత్పర్యమున్నట్లు కనిపించాయి!

తరువాత అమెరికా కమ్యూనిస్టుపార్టీని గురించి చర్చ జరిగింది. ఆపార్టీలో సభ్యుల సంఖ్య అమెరికా జనాభాలో పోలిస్తే చాలా తక్కువ అనీ, ఆ పార్టీ అభిప్రాయాలు చాలా స్వల్ప సంఖ్యాకుల అభిప్రాయాలనీ అన్నాను.

“అయితే అది ఎందుకు పనికిరాని పార్టీ అన్న మాట?” అని హేళనగా నవ్వాడు.

తరువాత “వచ్చే ఎన్నికలలో మీ కేపార్టీకి ఓటు వేస్తారు?” అన్నాడు డెమోక్రటిక్ పార్టీ ప్రతినిధి స్టీవన్ సెనెట్ నా ఓటిస్తానని సమాధానం చెప్పాను.

అత డబాగే నిర్ఘాంతపోయాడు : “డెమోక్రటిక్ పార్టీకా?” అని మళ్ళీ రెట్టించి రెట్టించి అడిగాడు. అమెరికాలో చాలామంది ఓటర్లు తాము సోపరిజుల మని అనుకుంటారు; కాని తమ పేరు లిబరల్ పార్టీలో నమోదు చేయించుకుంటారు; ఇకలూ ఎన్నికల సమయంలో డెమోక్రటిక్ పార్టీ ప్రతినిధులకు ఓటిస్తారు. అదంతా అతనికి వివరించి చెబితే తికమక అవుతుందని ఆలోచించి “అవును! డెమోక్రటిక్ పార్టీకే!” అని సమాధానం ఇచ్చాను. ఇందాకటినించీ నాకు వ్యతిరేకంగా మాట్లాడిన అత నొక్కసారిగా మారిపోయాడు. నామీద అతని కక్కడలేని గౌరవము కలిగింది!

“మీరు డెమోక్రటిక్ పార్టీలో సభ్యులా? ఇంత చిన్న వయస్సులోనే?”

అని హతాత్తుగా లేచి నిలుచున్నాడు. దానితో అతడు కూర్చున్న ఖర్చీకూడా కిక్కురుమని ఒక్కగావుక్క పెట్టింది. మళ్ళీ అదేమాట రెండు మూడు మారులు రెట్టించి ఎంతో ఉత్సాహంగా నాతో కరచాలనంచేశాడు.

నేను నెమ్మదిగా అమెరికాలో ఎవరయినా డెమోక్రటిక్ పార్టీ సభ్యులు కావచ్చుననీ ప్రస్తుతం ఆ పార్టీలో లక్షలాది సభ్యులున్నారనీ ఇంకానూ అంత

ఎగిరి గంతెయ్యవలసినంత గొప్పదనమేమీ లేదనీ చెప్పాను. నేను మాట్లాడుతూంటే మధ్యమధ్యన అతను “ఎంత గొప్ప పార్టీ! ఎంత గొప్ప పార్టీ! మీరిలాగ తగ్గించి మాట్లాడుతున్నా కేమిటి?”

అని లెళ్ళర్యపోయాడు. నేను చెప్పినదంతా విని మళ్ళీ కరచాలనం చేశాడు. అతనప్పుడే అరచై పడిలో అడుగుపెట్టాడు. అందుచేత రష్యాలో వెనక తరానికి సంబంధించిన స్వాతంత్ర్య సంప్రదాయాలన్నీ అతనికి బాగా తెలిసిఉండాలి. విప్లవానికి వెనకటి సంప్రదాయాలు తెలియకపోయినా అసమంస్తానినయ్యగానికి పూర్వపు స్వాతంత్ర్య సంప్రదాయాలయినా బాగా తెలిసి ఉండాలి. ఆ తరాలకు చెందిన కొందరు ప్రస్తుత పరిస్థితులపై విప్లవాలు సాగించారని విన్నానుగాని అలాంటివారు నాకెవరు తలపడలేదు.

ఒకసారి నేనా తరానికి చెందిన ఒక గ్రంథకర్తను కలుసుకున్నాను. అత డెంతసేపు ఒకటే ధోరణి:

“రష్యా జీవితస్థాయి కరవేగంతో ముందుకు సాగిపోతూంటే రష్యా పారస్వతం మాత్రం దానికి బాగా వెనకబడి పోయింది.”

“మా దేశంలో ప్రతీదీ అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా ముమ్మందుకు సాగిపోతూంటే మారచయతలు జీవితం విస్మయగా, దిరులుగా ఎందుకు చి్రించాలి?”

అతని సంభాషణ ఎంతసేపు ఇదే ధోరణిలో సాగిపోయింది. అలాంటి ప్రగల్భాలు అడపా తడపా అందరినోట వివబడుతూనే ఉంటాయి. ఆ గ్రంథకర్తకూడా మళ్ళీ అనే ఏకరువుపెట్టాడు. అయితే చిన్నతరం రచయిత లెవరూ ఈ ధోరణిలో మాట్లాడరు. నేను పేర్కొన్న వెనకతరం రచయితవనరచనలో బాగా పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించుకొన్నాడు.

ఒక్కొక్కప్పుడు పాఠితరం మనుషులు కొందరు చాలా సామాన్యపరిస్థితుల్లో తలపడుతుంటారు. ఆ పరిస్థితులవల్ల వారి సంభాషణ కూడా అదే ధోరణిలో సాగిపోతుంటుంది. నేనొకసారి పాఠితరానికి చెందిన ఒక స్త్రీతో కలిసి రెండున్నర రోజులపాటు ప్రయాణం సాగించాను. ఆమె అంత ఉత్సాహంగా మాట్లాడినట్లు కనపడలేదు. చాలాకాలం ఉపాధ్యాయురాలుగా పనిచేసింది. ప్రస్తుతం ఆ ఉద్యోగం నించి

రష్యా యువ మేధావులు

విరమించింది. ఆమె భర్త చాలాకాలంపాటాక విశ్వ విద్యాలయంలో ప్రాఫెసరుగా పనిచేసి విక్రంతి తీసుకుంటున్నాడు. ఆమె జీవితంలో సగానికి పై భాగం రష్యా విప్లవానికి పూర్వమే గడిచిపోయింది. చిన్నతనంలో ఆమెకు, భర్తకు మధ్య నడిచిన ప్రేమ గాథ ఏదో 19 వ శతాబ్దం నవలలో ఒక అనురాగ ఘట్టంలా వినిపించింది. వారిద్దరు ఒక్క న్యూయార్క్ నే చదువుకొన్నారట! మొట్టమొదట వారిద్దరు ఒక నిరసన సభలో కలుసుకున్నారుట! ఆరోజుల్లో జార్ ప్రభుత్వం 'షేవ్ చంకో' అనే విప్లవ కవీని నిర్బంధించింది. దానికి నిరసన తెలియజెయ్యడానికా సభ ఏర్పాటుచేశారు. షేవ్ చంకో ఒక గొప్ప యుక్త నియన్ కవి. అప్పటి జార్ ప్రభుత్వం ఆ కవివల్ల ఏదో గొప్ప ప్రమాదం రాగలని భయపడింది. ఇప్పుడు ఆమెకు డెలైన్ షిఫ్టు మైబడ్దాయి. ఆరోజుల పరిస్థితుల్ని గురించి ఆమె కొంచెం వివరించి చెప్పింది:

"ఆ రోజుల్లో మా కవితకి మరలినయాలంటే నమ్మకంలేదు. రాజకీయ నిరసన సూచకంగానైనా చర్చికి వెళ్ళవలసి మంచిదా? కాదా? అని అడేసనిగా చర్చించుకునే వాళ్ళం!"

అరి ఇంకా కొన్ని సంగతులేకరువుపెట్టింది. ఒకసారి ఆమె నిద్రపోయేముందు ప్రార్థనచేసింది. నేనది గమనించాను :

"అయితే మీరుప్రస్తుతం చర్చికి వెళుతున్నారా?"

ఆమె నిర్ధారత పోయింది. అలాంటి దేవీ లేదని సమాధానం చెప్పింది :

"నా భర్త రష్యా కాస్త్రుపరివర్తులో సభ్యులుగా ఉన్నారని మీకు చెప్పాను గదా! మీకది జ్ఞాపకం లేదా?"

కాని చర్చికి వెళ్ళకూడదనే నిషేధమేమీ లేదని ఆమె చెప్పింది :

"అయితే నా పరిస్థితుల్లో నేను చర్చికి వెళ్లి ప్రార్థన చెయ్యడం బాగుండదు. మరి అమెరికాలో అందరు తప్పకుండా చర్చికి వెళ్లితీరాలటే! నా కదేమీ బాగుండలేదు!"

ఆమె బుర్రలో అమెరికాలో బాగా లేని వింకా ఎన్నెన్నో పోషపడ్డాయి :

"అమెరికాలో చిన్న పిల్లలపలు పుస్తకాలే చదవరు! చదివితే కామిక్స్ చదువుతారు. వాటిల్లో ఎంతసేపు బందిపోటు దొంగలు, తాగుడు, కార్మికుల్ని హింసించడం—ఇతే సంగతులు!"

"నే నేమెరికా వారి జీవితాన్ని గురించి చాలా పుస్తకాలు చదివాను. హోవర్డ్ ఫాస్ట్, ఫెనిమోర్ కూపర్, జాక్ లండన్ మొదలైన వారి పుస్తకాలెన్నో చదివాను. అమెరికా వారంతా వట్టి అడివి మృగాల్లా కనిపిస్తారు. నాకామెరికాలో జీవితం అంటే బొత్తిగా సరిపడదు! ఇక సామాన్య సంతారులు, తమ సంతారాలెలాగ సాగిస్తారో నాకు తెలియడంలేదు!"

ఆమె ములుగధోరణి అంతా అలాగ సాగిపోయింది. నేనామెకు అమెరికాలో సామాన్యసంతారుల పరిస్థితులు ఉన్నవి ఉన్నట్టుగా చిత్రించి చెప్పడానికి ప్రయత్నించాను.

రష్యాలోలాగే అమెరికాలోకూడా సంతారులు చాలా మంది సామ్యంగానే తమ జీవిత యాత్రలు సాగిస్తారనీ వారి కాలం అంతా ఉద్యోగాలలోను, కుటుంబ సంరక్షణలోను, గృహ పరిసరాలలోను సాగిపోతుందనీ చెప్పాను. కాని ఆమె భావనా శక్తి అంతా రష్యా ప్రభుత్వ ప్రచార ధోరణిలోనే సాగి పోయింది. అదే ఆమె కెక్కువ విశ్వసనీయంగా కనిపించింది. అందుచేత అదే ధోరణిలో కమ్యూనిస్టు నైవాసు పొగడడం మొదలు పెట్టింది:

"నైనా జాతి నిజంగా చాలా గొప్పజాతి. 10 ఏళ్ళకు పూర్వం నైనా వారంతా వట్టి కూలీలు. బొత్తిగా విద్యాగంధం పోకవి జనాభా! ఇప్పుడు నైనా అంతా ఎలాగ మారిపోయిందో! కిందటి నెలలో ఒక ప్రఖ్యాత నైనా కాస్త్రు వేత్త మాకాస్త్రుపరివర్తు చూడడానికి వచ్చావట. మా ఆయన నాకీ సంగతీచెప్పారు. అతడు రష్యా భాష ఎక్కడా పొల్లు పోకుండా అతి స్వచ్ఛంగా మాట్లాడావట! ఎంత త్వరగా వారంతా విద్యావంతులయ్యారో! ఈ మధ్యన ఈజిప్టు వారు కూడా బాగా ముందుకు వేస్తున్నారు. ఆ దేశంలో ఎక్కడ చూచినా స్కూళ్లే! ఎక్కడికి వెళ్లినా చిత్రకళ! ఎక్కడికి వెళ్లినా బృందగానారే!"

ఆమె చాలా మంచిది. ప్రయాణంలో నా కన్నెన్నో చదువాయాలు చేసింది. గడిచిన 70 ఏళ్ళ

జీవితంలోను ఎన్నెన్నో యుద్ధాలు, కగువులుచూసింది. ఎన్నెన్నో ఇబ్బందులు పడింది. ఆమె కుటుంబంలో వారు, మిత్రులు అందరూ పెద్దపెద్ద చగువులు చదువుకున్నారు. ఆ విషయం ఆమె ఎంతో గొప్పగా చెప్పుకుంది. అయితే రష్యాలో అణిపా తిణిపా జరిగిన రాజకీయ నిందితుల 'బహిష్కరణలలో' వారిలో చాలామంది అంతరించిపోయిఉంటారని నే నెప్పుడూనించాను. నిర్మూలనమాటంగా ఆమాటే అశిగాను దానికామె అంత అంటనట్టుగా సమాధానం చెప్పింది :

“ఇదిగో! మాది అసలే నిష్ట ప్రభుత్వం! అది మా నిరక్షరాస్యతల్పార్తిగా నిర్మూలించింది. ఇప్పుడు పల్లెటూరి జనం అంతా పుస్తకాలు చగువుకుంటున్నారు. ఎప్పుడూలేనిది వారందరికీ ఇప్పుడు విశ్వచ్ఛక్తి సౌకర్యంకూడా వచ్చింది.”

ఆమె మాటలు విని నేనీక ఉండబట్టలేక పోయాను. చిట్టచివరికి అడగవలసింది కాస్తా అశిగే కాను: “మీది సోషలిస్టుపంథా? మీరు సోషలిస్టులు! అయితే విప్లవం వచ్చినప్పటినుంచీ జరిగినవన్నీ నిజంగా మీకు నచ్చాయా?”

“లేని మాట నిజమే! నాజీ లంతటి ఘాతుక కృత్యాలు చేస్తారని ఎవరు కలగన్నాడు! భూస్వాము లావింగా క్రూరంగా ప్రవర్తిస్తారని ఎవరనుకున్నాడు!”

అయినా నేనంతటిలో విశిచిపెట్టలేదు. ఆమె ధగ్గరించి ఇంకా రాబట్టాలని అలాగే గుచ్చిగుచ్చి అశిగాను:

“ఇలాంటి అనాంతరాలదారిలేకు! అయితే మరి మిగిలిన విషయాల మాటేమిటి?”

ఆమె నెంతో బాగాపెట్టిన దింకొక విషయం ఉంది. చివరి కామె అది చెప్పివేసింది. ఆమెకు, ఆమె భర్తకు ప్రాచీన పాశ్చాత్య సాహిత్యంమీది భక్తి ప్రవర్తు లెక్కువ. నేటి ప్రపంచంలో రష్యా సాంస్కృతికంగా బాగా ముందితురు వేసింది. ఆమాట ఎవరు కాదనలేరు! కాని రష్యాలో గ్రీక్, లాటిన్ భాషాసాహిత్యపరనం బాగా సన్నగిలింది; ఈ సాహిత్యాలు రెండు నిర్లక్ష్యం చేసినదేశం నిజంగా సాంస్కృతికంగా ముందంజ వేసిందని అనగలగా? —సశేషం

[‘ఎన్ కౌంటర్’ పత్రిక సౌజన్యంతో]

తిరుగులేని న్యాయం

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

శ్రీ కాకుళానికి దక్షిణపు చివరన ఒక పాడుపడిన గృహం యెవరో కొనుక్కున్నారని చుట్టు పట్ట వున్నవారు విని “అ దవడో మట్టిలో కలిసిపోడానికి కొన్నాడని” వ్యాఖ్యానించారు. కొనిన రెండు నెలల్లో ఆ పాతిగోడలమీద నే పెంకుట్టిల్లు లేచింది. చుట్టూ తీగలతో కంచెవేసి, ఆ బాగాలో రకరకాల పూలమొక్కలు నాటుతూ ఒక ముసలాయన ప్రోవ పోయేవార్లకు పంపెట్ట, ఖద్దరుబనియను లేదా అంటే చవకరకం కమిజుతో కనిపించేవాడు. ఇంటి యెవరూ ఆపవాళ్లుగానీ వాకర్లుగానీ అనుపించలేదు. వంట, వండిన గిన్నెలు తనే తోముకునేవాడు. ఎదుగుగావున్న వాగావలె పదినుంచి నీరు ఒక బాగ్చీతో మోసుకొనేవాడు. ఇదంతా ఆ పీడిలోనివారు చూసి “దిక్కువరూ లేనట్లు వుంది. ఏవో చవకగా దొరికిందని యీ యిల్లు కొనుక్కున్నాడని” అనుకున్నారు.

అతను ఆ యింటిలో దిగిన నెలరోజులకు ఆ చుట్టుపట్లవాళ్ళకి అతని విషయం కొంత తెలిసింది. ఆసీదనుగా పనిచేసి ఈవ్యక్తనే యితను రిలయి రయ్యాడని, నెలకు ఆయనవందలవరకు పింఛను వస్తుందని తెలుసుకున్నాక యాయనగురించి యింకా తెలుసుకుందామని ఉబలాటం ఆ పీడి ప్రజల్లోనేకాదు, ఆ పట్నంలోనే చాలమందికి కలిగింది. మరో నెలరోజుల్లో నే యేపీడిలో చూసినా యాయనమూలే ఆకుతో వటం మొదలుపెట్టారు. “ఒక్కపూటే వంతుకొని భోజనం చేస్తాడట! ఎవరు వెళ్లి నా అట్టే చూడతాడు. అడంబరంకొద్దిగా లేదు. పోనీ పిసివారి అంటే కానే కాదు. వచ్చిన పింఛను అంతా పేదవాళ్ళకే పోస్తున్నాడు. చెయ్యిచాపినవాళ్ళకే కాకుండా చాపినవాళ్ళకన్నా తలుసుకొని మరి ఎవరూచేస్తున్నాడు. పాదాలకు చెప్పలే నాలేవు. బాధపడే రోగులవద్దకు పడగతుతాడు. తన చిల్లని మాటలతో వాళ్ళలో ధైర్యాన్ని, నైర్వాహిని చేకూరుస్తాడు. ఆ పాడుపడిన

మట్టి యెంత అదృష్టం చేసుకొని యీ పుణ్యాశ్శుణ్ణి తెచ్చుకుందో!...” అని, తగోలా పేదారోదా మొదలు భాగ్యవంతులదాకా యాయనగురించి అనుకున్నారు.

స్వస్థాభావేక్షలేని రమణయ్య ఆ పట్నంలో అందరిచేత గౌరవింపబడటానికి కొన్ని నెలలైనా అవసరం లేకపోయింది. అతిరిదగ్గరకు ఆ పూటకు యెలా జగురుగుందని బాధపడే కటికపేదనుంచి భోగ విలాసాలలో సుఖపడే శ్రీమంతులవరకూ వచ్చి గౌరవిస్తున్నారు. అతని స్వగ్రామం, జీవితంగురించి యెన్నెన్నో ఊహగానాలు జగురుతున్నాయి. ఒక నాకు ఒక ముసలాడు మాటల్లోనే నలుగురివ్యక్త “లేమనేవూరు? మీ తండ్రిగారెవరు? మీ కెవరూ లేరా?” యిలా యేవేవో అడుగుతుంటే నవ్వి “ఈ లోకమే నా వూరు, ఆ భగవంతుడే నా తండ్రి— నాకెవరూలేకేమి? మీరంతా నావాళ్ళుకారా?” అని సమాధానం చెప్పాడు.

ఒకనాటి సాయంత్రం వాకిట చాపకేసుకొని కూర్చున్నాడు. వయసుమళ్ళిన ఒక విరంతువు భక్తితో తిన్మయమై గానంచేస్తోంది. చుట్టూ మూగిన ప్రజ కూడా ఆ పాటలో పరవశులైపోతున్నారు. ఇంతలో వచ్చిన టెలిగ్రాం రమణయ్య విప్పాడు. అది చూస్తూ నే ఆలా చేతినుంచి జారిపోయింది. కళ్ళనించి నీరు బొటబొటా కారజోచ్చాయి. అటువంటి స్థితిలో ఆయనకు యిదివరకు చూడని ప్రజానీకం ఆత్మీయో చ్చూచుచుట్టేళాడు. గోపకు చారబడి పెల్లుబుకిపోయిన దుఃఖాన్ని ఆత్మకొదాని ప్రయత్నించలేదు. పంచ చివర కళ్ళకు ఒస్తుకుంటూ వెక్కి వెక్కి యేకుస్తున్నాడు.

“నీతన్య...యెవరిమి?” అనే సందేహం అందిరి లోనూ పొడవూపకముందే రమణయ్యగా రీదుఃఖంలో “అమ్మా—నా బంగారుతల్లి—నువ్వే మిగిలావను

కున్నాను..." అని యేడుపుచు అందరికన్నా తడిసి పోయాయి.

ఓ తుంగంపోయాక కట్టలు తెంచుకొని పొత్తి దుఃఖాన్ని ఆపుకోడానికి ప్రయత్నిస్తూ "వా ఒకే ఒక తల్లి గంపెకు పిల్లలను వదిలిపోయింది. ఆ అమ్మలేని పిల్లలకు అవ్వక పూలే!"

ఈ వార్త తుంగంలో పట్నం అంతా ప్రాకి పోయింది. ప్రజల తండ్రిపతండాలుగా పరుగుల్ని వచ్చారు. మంచివాళ్ళుకే దేముడు కష్టాలు తెచ్చిపెట్టాడని, వాడికే కళ్ళంటే న్యాయం అడివిలోకి పారిపోదని తలలా రమణయ్య యెదరగా పరోక్షంగా కూడా దేముణ్ణి దూషిస్తున్నారు.

ఆవేళ రంగ్రేతే కర్నూలుకు బయలుదేరారు. తనలో యెవరినైనా తోడుగా పంపిస్తామంటే సనే మిం బిప్పుకోలేదు. వేగంగా తమరు తిరిగిరావాలని కొందరు ఆమెవాలవలస స్వేచ్ఛనువరకు వచ్చి కూడా చెప్పారు.

పదిహేనురోజుల్లోనే తిరిగివచ్చాడు. ఈ చెబ్బు నుంచి తెములకున్నట్లులేదు. మనిషి చిక్కిపోయాడు. పరధ్యానంగా కూడా వుంటున్నాడు. ఉండివుండిగీ కూతుర్ని తలచుకొని కళ్ళుతడుపుకోవటం కొందరు గమనిస్తునేవున్నారు. చాలామంది వస్తున్నారు— పోతున్నారు. ఒక ధనికుడు ఆ దగ్గరగావున్న విశాల మైన తనతోటలో ఆశ్రమంకట్టించి అంతా తనపేర వ్రాస్తాననీ యీ పాకుజాగాను విడిచిపెట్టమని ప్రాధేయపడ్డాడు. మొదట కొదవి వారంరోజులు పోయాక "నాయనా! ఎంచి యెంచి యీ స్థలం నిర్భయించుకున్నాను. నా కోరికలకి అనుచైన జాగా యిదే! నీతోటలో కుష్ఠరోగులకి ఆశ్రమంచూపించు. వాళ్ళ సేవచేసి తిరిస్తాన"న్నాడు.

ఈలోనూ పొరుగుజిల్లలోవున్న కుష్ఠరోగులు రానురాను ఆతోటలో చేరారు. వాళ్ళతో కలిసి మెలసి సేవచేస్తుంటే చాలామంది అది ఆంటువాగొని జాగ్రత్తగావుండమని బ్రతిమాలారు. వీరు దూషిస్తున్న ఆధిపానాన్ని స్వీకరిస్తూ అన్నాడు. "ఆ జచ్చే నాకు అంకురిస్తే నాకంటే సంతోషి అయిన మనిషి యీలోకంలో యింకెవరూ వుండడు."

ఈ మాటలు విన్నవాళ్ళిల్లో సంచలనం బయలు దేరింది. కూతురుపోయాక రమణయ్యకు మరికొస్త చలించిందేమోనని కొందరు అనుమానపడసాగారు. ఇప్పుడు తమను ఒంటిగా పడుకోనివ్వకు. ఎవరో కొందరు తనయింటి వరండాలోనే కాపలా వుంటుంటారు.

చరితి చంద్రుడు అప్పుడే క్రుంగిపోతున్నాడు. ఉండి వుండి మనసుకు అహోదాన్నిచ్చే గాలివీస్తోంది. గంగమ్మతల్లి గలగలారవనుతో వంసుతూ వాలుతూ దిగువకు దిగజారిపోతోంది. ఆకాశాన నక్షత్రాలు మిణుకు మిణుకుమంటున్నాయ్. వాకిట కూర్చున్న ఎలుగుకు మనుషులూ మాటల్లో మాటగా దేవునివీద దూషణలు వేస్తున్నారు. ఇందులో ఒక వసుసుముల్లిన వ్యక్తి, ఒక పవిత్రములోనున్న ధనికుడు, యింకో ఉన్నత విద్యనభ్యసించుచున్న విద్యార్థి కూడా ఉన్నారు. వీళ్ళనూటలు వింటున్న రమణయ్య గది నుంచి బయటకురాగానే అంతా లేచి నులుచున్నారు. వాళ్ళిది కూర్చోబెట్టి తమకూడా వాళ్ళిదిగ్గరగా కూర్చొని యేదనిశ్చయమిడివచ్చి తొగకని గొంతుకతో మొదలు పెట్టాడు.

"నేను ఈ పట్నం వచ్చినదగ్గరనుంచీ ప్రజల్లో నాగురించి యెన్నో కట్టుకథలు అలుపున్నాయని నాకు తెలుసు. ఏ కట్టుకథలు అలుపున్నా అవన్నీ నాకు చెకుర ఆపాదించినవిగా లేవు. నాలో యేదో మంచి వుందని యీపట్నం ప్రజలంతా ఎన్నింటిగా గౌరవిస్తున్నారు. అంతేకాదు, కొందరు 'కోవలకెందుకు వెళ్ళారు ఆ బాబుముఖంచూసి మొక్కుండి' అని అన్నిమాటలకూడా నాచెనిపిద్దాయి. ఈ అనంతమైన విశ్వంలో నేనొక నీటిబిందువును. అది కౌలమనే యెండకు ఆహుతి అవక యెంతికౌలం వుండిపోతుంది? నేను చచ్చిపోయాక మీరంతా మీబిడ్డలకు, వాళ్ళు వాళ్ళిబిడ్డలకు యిలా తరతరాలు నాగురించి 'ఇక్కడ ఈ పాడుపడినస్థలంలో ఒక మనిషివుండేదాడు. సాధువుగవుడు. కాని స్రుద్ధిదేముడు వాడిని అన్న కష్టాలు పాలుచేశాడని' దేముడిని దూషిస్తూ ఎన్ను పొగడుతూ చిత్రిస్తారు. ఈ కొద్దిరోజుల్లోనే దేవుని వీడ, నావీడనున్న భక్తితో మీలో చాలామంది దూషణలు కురిసిస్తుంటే నేను వివరేకపోతున్నాను. ఎంచెది నావిధి యేమంటే ఆదేవదేవుని గొప్పతనాన్ని,

తిరుగులేని న్యాయం

తిరుగులేని న్యాయాన్ని మీకు విన్నవించాలని నిర్ణయానికి వచ్చాను.

నేను నెల్లూరులో ఒక సంపన్నగృహస్థుల యింట్లో పుట్టాను. ఆ సంవత్సరంలో మా కుటుంబం విద్యకు కూడా పేరుపడింది. మా తాత కవులను పోషించడమే కాకుండా తన ఆసుకవిత్వం చెప్పేవారు. కూర్మండి మేజిస్ట్రేట్ గా పనిచేసేవారు. నేను వారి యొక్క కుమారుణ్ణి. నాకు చిన్నప్పటినుంచీ ముద్దు యెంత చేసేవాడో చదువువిషయంలో మా నాన్నగారు అంత శ్రద్ధవహించేవారు. ఆరోజుల్లో పేరుపడ్డ ఉపాధ్యాయులు యింటికేవచ్చి చదువుచెప్తుండేవారు. ఉదయం మా నాన్నగారి తోపాటు నేను స్నానంచేసి పూజచేసేవాణ్ణి. తరువాత జోడుగుర్రాల బగ్గీయెక్కి బడికివెళ్లేవాణ్ణి. మా నాన్నగారు ఇంగ్లీషు భాషలోనే కాకుండా, సంస్కృతాంధ్రాలలోనూ డిప్లొ! నేను చిన్నవయసులోనే సంస్కృతం నేర్చుకున్నాను. పదిహేనేళ్ల ప్రాయంవచ్చేసరికి మా నాన్నగారి పరిజ్ఞానం కొంచెం కొంచెం అర్థంచేసుకోసేవాణ్ణి. పాశ్చాత్య విజ్ఞాన సంపర్కమున్నూ యీ దేశంలోనే వేళ్లుపాటుకున్నాడు. మా అమ్మ నాపెళ్లి విషయం యెత్తలే, నాన్నచేసిన వాదన నాకెంతో సమంజస ముపించేది. మన తురాడాల్లో స్వయంవరాల విషయం చెప్తూ బాల్యనివాహాలు సంఘం కుప్పించి పరిచ మైహామే సమయంలో వచ్చాయని చెప్పాడు. నేను పెళ్లిచేసుకోకండానే ఉన్నతవిద్యకు మద్రాసు వెళ్లటం జరిగింది.

నావిద్య పూర్తయింది. నేను మొదటితరగతిలో ఉత్తీర్ణుడవయాను. ఇంట్లాంటి బాగెల్లా చదువుకోసం పంపిస్తామని మా నాన్న అనుకుంటుంటే అనుకోకండా ఉద్యోగం నా కాళ్ళిదగ్గరకు వచ్చింది. మా అమ్మ నన్ను వైద్యులు ససేమిరా పంపించడానికి వప్పకో పాతబంటుల ఆఫీసరు ఉద్యోగం దొరకటంబల్ల నేను యీ స్వతంత్ర జీవితంలో పడ్డాను. అప్పటివరకు ఒక మచ్చ, మాయ, యెరుగని జీవితం. చదువు తప్పించి యింకో ధ్యాసవుండేకాదు. చెతుగురుంచి తలచటమే భయం. అలాంటివాణ్ణు అసహ్యించుకొని దూరదూరంగా వుండేవాణ్ణి. అమ్మ నాన్న ను విడిచి పెట్టి రాకటంకాదు. కాబట్టి ఒంటిగా వుండవలసి వచ్చేది. ఏ పట్నం బదిలీ అయినా తీరుబయట పెద్ద

బంగారా ఒకటి వుండేది. ఉద్యోగంలో నా ప్రతిభ చూపిద్దామనే ధ్యాసతప్పించి పెద్ద పెద్ద ఆశలు కోరి కలా యేమీ వుండేవికావు. నా మంచితనాన్ని గౌరవించేవారు.

అప్పడప్పుడు నా పెళ్లివిషయం ప్రస్తావన వచ్చేది. సంబంధం విషయంలో మా అమ్మ, నాన్న కూడా అభిప్రాయాలు యెవ్వరూ యేకీభవించేవికావు. నాక్కూడా పెళ్లి అంత వేగంగా చేసుకోవాలని మనసుండేదికాదు.

ఇలాంటి పరిస్థితులలో యీవూరే బదిలీనివాడ వచ్చాను. పట్నం శివారులలో నా బంగారా! మామూలుగానే కోరినట్లు. ఒక వయసుమీసిన స్త్రీని వంటపుట్టిగా బంట్లోకు వదిల్చి పెట్టాడు. ఆమె యిది వరకువచ్చిన ఆఫీసరుకు కొందరికి వంటపుట్టిగా వుండేది. పెద్ద తోటవుండేది. నాకర్ల కోసం ఆ తోటలో ఒక మూల రెండు చిన్నగదులు వుండేవి. వంటమనిషి, తల్లి స్వంతలిడని చూసినట్లుగా చూసేది. ఆమె యిల్లు బంగారాకు రెండు ఫర్లాంగులదూరంలో వున్న పట్నంలో చివరివిధిలో తాటాకుల కుడినె. ఆ కుడి నెల్లో వున్నవాళ్ళు చాలా దరిద్రమైన జీవితంగడిసే వారు. వాళ్లంతా ఒకే కులస్థులు—సులపెద్ద—ఆ పెద్ద వేసే ఆంతులు—శిశువేసే అధికారం ఒక్కడి చేతిలోనే—మాకు అన్యాయానికిహానే వాళ్ళకింకోక దారిలేదు.

మంతువేసని. ఒకనాటి మధ్యాహ్నం ఆవిధిలో ఒక కొంపకు నిప్పంటుకొని పిసంతా వూడ్చేసింది. వాళ్ళకు ప్రభుత్వం యేహో సహాయం చెయ్యటం కోసం నేను పలుకుబడి వినియోగించాను. ఈలోగా వంటమనిషి వుండటానికి నా బంగారాలో ఖాళీగావున్న నాకర్ల గదులు వుపయోగించుకొమని చెప్పాను. ఈ యిల్లు కాలిబొగానే ఆమె నెత్తినోరు కొట్టుకుంది. “ఈ పెద్దలందరికీ తాగడానికి పోసేగానీ నాకుతుంది పెళ్ళవరు. దానిపెళ్లి కోసం నెమటోడ్చి దానివదంతా ఆ అగ్గిదేముడు పొట్టన పెట్టుకున్నాడు. ఇంక నా యీ తనవుండగా నా కుతుకి నెంబుడినీరు పోయ్యగలనా?” అని ఆమె యేడ్చింది. నేనేహో సహాయంచేస్తానని ఓదార్చాను. నామాటలు ఆమెకేమీ సంతోషం యివ్వలేదు. ఎంచేతంటే కప్పించి గడించినదానితో చేసినపెళ్ళికి,

ఒకడు పూరికి యిచ్చినదానితో చేసినపెళ్ళికి యెంతో లేదావుందని ఆమెనమ్మకం. ఆ యిల్లు కాలిపోవటం కానుగాని ఆమె బెంగతో అదో పరధ్యానంగా వుండేది.

ఒకనాడు నిద్రనుంచి లేచి అలామంచంపొడ నుంచే కిటికీరుండా చూశాను. తూర్పున ఉష్ణం కాంతులు అలుముకుంటున్నాయి. రానురాను కేట పడుచున్న కాంతిలో నూరిదగ్గర స్నానంచేస్తున్న వంటమనిషి కూర్చుని చూశాను. వా దృష్టియెంతి మరలించువాని ప్రయత్నిస్తున్నా లాధింతక నాకోరికకు దాసుడయ్యాను. ఆమె నాకగపడేది కొడు—నావేపు చూపనిలేను. కిటికీనుంచి దొంగ తనంగా తొంగిచూసి తొలిసారి నా యావ్వనంతో వర్ణించలేని వ్యక్తానుభూతిని పొందాను. ఆవేళ కేంపుకు వెళ్ళవలసింది. నెళ్ళక యింటిలోనేవుండి దృష్టి ఆయింటివేపే సారించేవాడిని. ఆరోజంతా ఆమె కనపడలేదు. ఇక కనపడుతుండున్న ఆశీర్వాదాలేను. ఆ మధ్యాహ్నం ఆ ఉదయం వేగంగా మేల్కొని యెదురుచూశాను, కానీ ఆమె ఆవేళ రానేరాలెను.

ఆ నారంగోజులో ఒకరోజున కేంపునుంచి తిరిగి వచ్చేసరికి భోజనాలగదిలో అన్నీ అమర్చివున్నాయి. చూచుచుగా వంటమామ్రు భోజనందగ్గర లేక పోవటంతో గ్రహించి నాలోవున్న ఉబలాటంతో క్రిగంటిలో వంటయింటివేపు చూస్తూ “మీఅమ్మ ఒంగ్లో బాగులేదా?”

జవాబు వెంటనేరాలెను. గ్లాసులో మంచినీగు గడగడా త్రాగిజేసి “మంచినీగు”న్నాను. ఆమె విధి లేక వస్తుంటే కళ్ళిప్పనెక్కి చూశాను. ఆమె తిరిగి వెళ్ళిపోతుంటే చప్పనలేచి వెంటబడిదామని ఉబలాట పడ్డానుకాని ఆమె యింతలో మెల్లగావణుకుంటూ వచ్చి దగ్గరగా కూర్చుంది.

“జ్వరంతో యెంగుళొచ్చావమ్మా” అన్నాను.
“అజీపోతుంది బాబూ.....”

ఆ రాత్రి చాల సేపటివరకు నాకు నిద్రపట్టలేదు. మధ్యను ఆమె రాక పోతే అసహ మెల్లగా మాలులు కలిపే వరకై నా వచ్చే వాడిననుకున్నాను.

వాళ్ళింటిలో మళ్ళీ యిల్లు తయారవుతోంది. నాయన రోజుల్లో వెళ్ళిపోతారవగా నేను అనుకో

కుండా కేంపు నుంచి ఒక రోజు ముందుగానే వచ్చేవాను. నేను వచ్చే సరికి వంటమామ్రు జ్వరంతో మూలుగుతోందిని గబగబ వెళ్ళాను. నన్ను చూడగానే లేచి బలం తెచ్చుకొని కూర్చున్నవెళ్ళి వంటచెయ్యమని గట్టిగా ఆజ్ఞాపించింది. కూతురు నెళ్ళటానికి సంతక యిస్తుంటే “బాబు జేముడి లాంటాడు - అలాంటి బాబును ఆకలితో వుస్తావా? నివృత్తక పోతే నేనే వెళ్ళాను” అని లేవడంతుంటే విధిలేక వంట చెయ్య లానికి బయలుదేరింది. నేను చాలా సేపు మామ్రుదగ్గర కూర్చున్నా మనసు అక్కడనే వుంది. “వేషి నీగు కొగివుంటుంది స్నానం చేసే బాబూ! ఆలసి పోయి వచ్చావు—అమ్మిదగ్గర సంతానం పడకండి. మీలాంటి మారాజులదగ్గర బతికింది మీ బిడ్డ అవుతాడనీ...”

వచ్చాను. బంగారావేపు అకుసులు వేస్తుంటే నాలో యావనం వున్న తిట్టబ్బయిపోతోంది. నాలోని మంచిచెడ్డా వివక్షగజ్జావాన్ని పసుబలంతో కూడిన కోరిక చెప్పివేసింది. స్నానాల గదిలో నీగు దించి ఆమె వస్తుండగా యెదుగుపడ్డాను. వసారాలో దీపం లేను. ఆమె ప్రక్కకు రెప్పకొని రావోతోంది. మెల్లగా విరిచాను. ఆమె ఆగింది. ఎదురుగా నిల్చుని నోటి నింపుగా యెదో అందా మనుకున్నానుగాని అవలెక పోయాను. నా శరీరం అంతా నా అధినంతో లేకుండా పోయింది.

* * *
ఆ దెబ్బ తిన్న లేచిని, మెల్లగా నెక్కి కిక్కి యేకుస్తున్న అబలను...విడిచిపెట్టి స్నానానికి వెళ్ళాను. నేను తిరిగి వచ్చే సరికి ఆమె వంట యింటిలో ఒక మూలకూర్చొని యింకా కళ్ళింగునుంచి మోసంగా నీగు కాదుస్తునే వుంది. నాలాంటి అందమైన యువకుని తొలివలపును పొందే అదృష్టం యీ దిగువ అంతస్తులో నున్న ఆమె పొందినందుకు సంతోష పడకుండా యెదురు కేపవా లనిపించింది—ఆక్షుణంతో ఆత్మీ సర్వస్వాన్ని నేను అపహరించానని అందుకులన ఆమె నైతికంగా కిక్కిరిపినఅయ్యిందనీ ఆమెను పూర్తిగా భరించే బాధ్యత వాకుందని ఆలోచించ లేకపోయాను. ఒక పువ్వు పూసింది. ఒక తుమ్మెడ వ్రాలి మధువును గ్రోలి వర్షిపాతుండనే వుత్తకంతోనే వున్నాను.

రెండునెలలు గడిచిపోయాయి. నా కీదో సంబంధం చూశారంటే నెల్లూరు వెళ్ళవలసి వచ్చింది. అమ్మకు లక్షణాలు—నాన్నకు పిల్ల అభ్యసించిన సరి

తిరుగులేని న్యాయం

యైన విద్య, అవిద్య యిచ్చిన విషయ సంస్కారాలు నాకు ఆమె వర్తించవలె పడని అందం నవ్వుబంతల సంబంధం స్థిరమై పోయింది. ఆ వాలు కళ్ళు, పసిమి చాయతో మెరుపున్న మృదువైన కఠిరము, కడులు తుంటే బాగుతున్నట్లుంటే అనడక ముత్యాలు రాల్చే ఆ దిరహాసం—ఆత్మణం నుంచీ నా కింకో ధ్యాసలేదు!

నేను తిరిగి వచ్చాక మారిన మనిషి నవలంతో వంటమనిషి “ఏవయ్యకుకు తగ్గసాంపు అవయ్యకులో లేకపోతే బతుకు పెడవారులుపట్టాయంటారు ఇంటికి వెళ్ళావు—నే చెప్పింది అయ్యకి అయ్యకి చెప్పావా బాబూ” అని అడిగింది. సంబంధం స్థిరమైనదని చెప్పడానికి నా నోరు పెగలేదు. ఆ నెలరోజుల్లో నేలమెకు, వాళ్ళ పిథిలో నాల్గికి యేవో వాగ్వివాదాలు జరుగుచున్నాయని విన్నాను. అసలు విషయం బతుకు పడితే ఆకాశంపై నాడి ప్రాణాలు నిలుపునా తీస్తారనికూ విన్నాను. నాకింకో గత్యంతరం లేకపోయింది. నాకు మాదిరాసులో వుండే పలుకుబడిని వినియోగించి టెలిగ్రాములమీద బదిలీ తెప్పించుకున్నాను.

ఇంకా ఒకగంటలో యిల్లు కదులినవగా వంటమనిషి పిథిలోని పదిమంది నా బంకా చుట్టుముట్టారు. నాకు హెచ్చుభయంవల్ల వచ్చే ధైర్యంతో “ఒకడిని కొట్టడానికి యింతమంది రావాలా? ఒక ఆఫీసుకు మీద లేనిపోని అనుమానాలతో మీరు యిలా పరుగుతున్నారా. నాకు తగ్గబలం నాకు వుంది. ఇక్కడనుంచి కేక వేశానంటే పోలీసులు తయారు. మీ అందిరి చేతులకూ చేడియ పడ్డాయి—బాగ్ ల్లో” అని హెచ్చరించినా అందులో పెద్దమీసాలు తిమిడుకుంటూ ఒకడు ముందుకొచ్చి “నివ్వు పెద్దోడివైతే పెద్దోడిగావుండు. ఆఫీసుకు వైతే నీతిగావుండు. అన్యాయం నేనావు—నీకు నీతియేస్తాం!”

వాళ్ళు చేతులు స్వగుంటున్నారు. వంటమనిషి చప్పన ముందుకొచ్చి గట్టిగా “ఈ బాబునీముడిలాంటాడు. యీ బాబునీకాడంటే నేను నమ్మును. ఇలాంటి మంచిబాబు మీద మీరు పెయ్యేస్తే మీకు దేముడు బాగా నూడకు—చలిపోండి నామాట వినండి” అనగానే అందులో ఒక మొరటుమనిషి.

“నీ మామరు గడ్డికొరికింది గానీ నివ్వుకాడే... అదే కాదని చెప్పనీ...సల్లగ యెలిపాతాం!”

అంతలోనే వంటమనిషి మామరును పీలి పంచడానికి ఒకడు వెళ్ళాడు. ఈలోగా “అదిపిడే అంటే ముక్కలెక్కలుగా కోసి యిక్కడే పాలిపెద్దాం. పారిపోదామని చూశాడు...”—అంటూ వ్యాఖ్యానిస్తున్న వాళ్ళమాటలువిని నా ప్రాణాలు సగంపోయాయి.

మామృతామరు వచ్చింది. ఒకసారి మెల్లగా తలెత్తి నావేపుచూసింది. బహుశా నాముఖాన్న రక్తం లేకపోవటం గమనించినదేమో ఓత్మణంపోయాక :

“ఈ బాబుకేమీ తెలిదు”

ఈ జవాబువిని, ఆమెను నానాదుర్భాషలాడుకుంటూ వచ్చిన వాళ్ళు వెలియారు.

ఇక స్వంత పట్నంలోపని. విశ్వరంగంలో పాటు అధికారం—హీలంటే నేవకులు ఆలంటే నేవకులు. ఆమట్టుపట్ల కని వినియోగనంత బ్రహ్మాండంగా నా పెళ్లిజరిగింది. ఈ పెళ్లితో రెండు పెద్ద సంపన్న గృహాలు ఒకటయ్యాయి. నా భార్య యింట్లో అడుగు పెట్టినతోడనే ఉద్యోగగీత్యా ఒకమెట్టు పైకి లేచాను. ఇంట్లో క్రొత్తకోడలు కొద్దిరోజుల్లోనే పాతబడి యింటి మహలక్ష్మి అయిపోయింది. అన్ని శుభలక్షణాలు కలిగి తనమంచితో అందరిచేతా కేజేలు అందుకోవటం మొదలుపెట్టింది. నేను పూర్తిగా ఆమెలో యేకమైపోయాను. ఆమెను విడిచిపెట్టి ఒక రోజు వుండటం కష్టమనిపించేది. ఈలోకంలో ఆమె కంటే ప్రియతి ప్రియమైన దింకొకటిలేదు. జీవితం అనందం వెన్నెలలా గడిచిపోతోంది. ప్రజలచే ధర్మప్రభువని నేను, మహలక్ష్మి అని మా ఆవిష్కానియాడబడుతున్నాం!

నా భార్య కోపరానికి వచ్చిన మూడోయేట బాబుపుట్టాడు. మా సంతోషానికి మేరలేదు. ఆబాబు అందవందాలు యెన్నో సార్లు నేనే తలమతోనేవాడిని. సరిగా నెలరోజులనాటికి పోయాడు. ఆరుఋణంమంచి నా భార్య మళ్ళీ కడుపుపండేవరకూ తెములుకోలేదు. బాబుపుట్టిన పక్షిత్తం మంచీదికాదని బాడే బ్రతికుంటే దంపతులలో యెవరికైనా గండం వుండేదని సిద్ధాంతులు చెప్పటంవల్ల నేను బాబుపోయినందుకు విచారించలేదు. బాబుపోయిన యేడాదికే నా సీతమ్మతల్లి పుట్టింది. నా తల్లిది నారూపే. అందరూ చాలా అదృష్టవంతురాలాకుందనేవారు. నా సీతమ్మను యెంతో గారా

బంగా పెంచాం. ఇందరు సేవకులున్నా రోజూ యెలాగో తీరుబడిచేసుకొని పిల్లను ఆడించేవాడిని; ఎదిగినకొద్దీ అది వాన్ను పిల్ల అయ్యిందిగానీ అత్యుపిల్ల కాలేదు. వాన్ను విడిచిపెట్టి వుండలేకపోయేది.

సీతమ్మ పుట్టిన తరువాత వా భార్య ఆరోగ్యం కొంతవరకు బెబ్బరిన్నది. పెద్ద వైద్యులను పెట్టాను. లేరుకుంది. కానీ మరి సంతానంలేదు. సీతమ్మకు యెనిమిదేళ్ళ ప్రాయం వచ్చేసరికి వా భార్యకు పెద్ద జబ్బుచేసింది. కలవు పెట్టి మరి ఆమెకు సేవచేశాను. వాకు ఒకతనం విక్రాంతి వుండేదికాదు. ఏమాత్రం దనో అత్యంత. ఏ కొద్ది తీరుబడిలోనూ ఆ ప్రతిబింబం వాతలలో తిరిగి ఆలోచనలను వాద్దా ఆపూ లేకండా తీసుకపోయేది—

ఆ రాత్రి... సరిగ్గా పండ్రెండు కొట్టింది. వివా నిద్రరాలేదు. వా భార్య మంచంమీద తలదగ్గర ప్రక్కనే కూర్చున్నాను. ఆమె యెవో తెలివితేని మాటలు ఆడుతోంది. వా చేతిని తీసుకొని ఆమె నుదిటి మీద పెట్టుకుంది. దాకర్డు ప్రక్కగదిలో పడుకున్నాడు. చీకటి రాత్రి. బంగాళా చుట్టూ హోరు మంటూ ఘీంకారం వినిపిస్తోంది. ఒకోసారి యెవో భయంకరమైన అరుపు, మనసు ప్రళయం వచ్చి పడి నట్లుగా భయంతో చితుకు చితుకు మంటోంది. గుండె జోరుగా కొట్టుకుంటోంది. అయినా నేను ఆత్మగం లో యీ లోకంలో వాకు ప్రియతి ప్రేమ మైనది చెయ్యి వారిపోతుందని అనుకోలేదు.

ఒక గంట పోయాక తుఫాను తరవాత అలము కున్న ప్రశాంతతలా నిర్మలమైన విశ్వబంధం—వా భార్య కళ్లు తెరిచింది—ఆమె కళ్లలోకి చూశాను. ఆ పెదవులపై చిన్న నవ్వు... మెల్లగా ఆ పెదవులు కదల వారం భించాయ్... “లోకంలో అవసరం లేకండా... ఏవనీ జరగదు! ఇప్పుట్లో—వాకళ్లు మాయబానికీ—అత సరం కలిగిందేమో! మీరు లోకంలోపం బ్రతికే అవసరం కూడా వుందని... మరచిపోకండి!”

ఆమె ముఖం చూస్తుండగానే వా కళ్ళల్లో నీరు నిండుకున్నాయ్. ఆమె కళ్ళు క్రుంగిపోతూ క్రుంగి పోతూ మిగిలిన నీటిని బయటకు రాలాయ్. ఆ పెదవులు, ఆ చిరునవ్వుతోనే యెండిపోయాయ్.

ఇంతవరకూ రమణయ్య చెప్పాక ఆ దృశ్యం యిప్పుడు కళ్లకు కట్టడంవలన కామోషం దుఃఖం మంచు కొచ్చి మాటాడలేకపోయాడు. కళ్లల్లో నీరు గిరువ తిరిగిపోయాయి. కాస్తేపు పోయాక గడ్డదస్వరంతో “నేను చాలా బలహీనుణ్ణి. వా భార్య ఆ రూపుతో వా దగ్గరనుంచి మాయమైపోగానే జీవితంమీద విరక్తి కలిగి అన్నచోరాలమీద, వుద్యోగంమీద ఆసక్తి పోయింది. ఈ జీవితం అంతా మాయ అని యేదీ కాళ్ళంతంకొదని గెవ్వంపెంచాను. ఏ అపవృత్తికో, హిమాలయాలకో పోయి తపస్సు చేసుకుందామని అనుకున్నాను. రోజంతా యెడతెగని ఆవేదన, దుఃఖంతో క్రుంగిపోయాను. నడుస్తున్న బస్సుమీదనుంచి గంతాలని, పరుగెత్తుకున్న రైలు క్రింద తల దూర్చాలనిపించేది. వా కొళ్ళక్రింద వుండే నేల చీలుబడితే నేను కూలిపోయినట్లు; నేనో పెన్ను ముద్దలా అయి మీద కత్తిపడటానికి సిద్ధం గా వున్నట్లు— బాగుచేసే దూదిలా యెగిరిపోతున్నట్లు—ఇలా యెన్నో విధాలుగా అయిపోయాను.

శీతాకాలం యింకా సరిగ్గా చొచ్చుకోలేదు. సాయంత్రం గాలిచీకటలతో పెద్ద వర్షం కురుస్తోంది. బంగాళాకిటికినుండా కిధిలోకి చూశాను. రోడ్లమీద గేదెలు, దున్నపోతులు వర్షంలో తడుస్తున్నయ్. ఆ కదలని గేదెలు, పోతులవేపుమానీ బయటకు వచ్చాను. చలిచేస్తోంది. నేను వర్షంలోనికి చొచ్చుకొని ఆ గేదెల దగ్గరగా వెళ్లి కూర్చోవటం అనుకోకుండానే జరిగింది.

ఇన్నాకూర్చు పోతున్న దుఃఖాన్ని పెల్లవికి గట్టిగా యేడవటానికి వుపక్రమించాను. ఆ కొద్ది సేపల్లో ఒక పోతు అరచింది. నేనొక సరకంలో వున్నట్లు యీ యమగర్భరాజా నన్ను ప్రశ్నిస్తున్నట్లునిపించింది. ఆ అరుపు విన్నవెంటనే వాలో “ఇలా యేడుస్తున్నావు నవ్వు నీ భార్యతో వివాన్ని కప్పకండా మెసలావా?”

ఈ ప్రశ్న నన్నుతో కలవర పెట్టినాగింది. ఈ కలవరం వా యేడుపును తగ్గించి “నిజ్జీ అలా మెసలి వుంటే వంటమనిషి కూతురితో నీ సంబంధం చెప్పకండా యెలా వుంచేవాడిని? నవ్వు నీ భార్యను మన సారా ప్రేమించానంటే యెలా నవ్వుమంటావో?”

“అందులో యేముంది? తక్కువతరగతి మనిషి— నేను కాకపోతే యింకెవరయ్యేవారో?” అన్న వా సమాధానాని! పోతు నవ్వింది.

తిరుగులేని న్యాయం

“యేమండంటావా? తక్కువ తరగతి మనిషే? డబ్బునుచూచి మనిషి నిలువకట్టావు? యింతగా యెవరి కోసం నిలపివున్నావో ఆ భార్యను పెళ్లాడటానికి తన జీవితం కోల్పోకొని ఆమె నీ ప్రాణాలు దక్కించుకుందని నీవు కొద్దిగానైనా కృతజ్ఞత చూపించావా? ఇండులో యేమండంటావు? నిద్రలోనుంచి మేలుకో—నిజం నేపు కళ్ళెత్తిచూడు—నీ భార్యకే యీ విషయం తెలియంలే యేంచేసేది?”

“ఏంచేసేది...? జీవితం అంతా అనుమానాలతో నిండిపోయేది.”

“అర్థం చేసుకోలేని భర్తవై యెందుకీలా కుమరి పోతావు. ఆమె వంటమనిషి కూతురే మొదలని ఆమెను తీసుకవచ్చి మంచి చెడ్డలు చూపేవరకు నీకు నిద్ర పట్టనిచ్చేదా?”

క్షణంలో వాకు వణుకు పట్టుకుంది. ఇంటికీ పరుగెత్తాను. ఆ రాత్రింతా వాకు నిద్రపరపట్టలేదు. ఆలోచనమీద ఆలోచనలు సహజం చేస్తున్నాయి. నాలో యే అన్యాయం లేకపోలే నేనీ కష్టాల్లా చిక్కుకొనిపోవాలి? తెలతెలవారుకున్న కొద్దీ నేను పెనునిద్ర నుంచి మేల్కొన్నట్లయింది. ఏం చెప్తా మన్నా నాలో యేదో పెనుగులాటగో కత్తి లేకుండా వుంది. అడుగువేస్తే నేను కూలిపోతున్నట్లున్నాను. ప్రకృతంతా నా కళ్ళయెడల గిరగిర తిరుగుతూ తెల తిరిగిపోతోంది—పగిలిపోతోం దనుకున్నాను.

అబాధ భరించలేకపోయాను. నన్ను ప్రతి క్షణం భార్య ప్రశ్నిస్తున్నట్లుపించేది. ఆమె చని పోతూ అన్నచూటలో నిజం నాకిప్పుడు స్ఫురించింది. నేను బ్రతికి నా పాపానికి బాధపడే అవసరం వుండ బట్టే ఆమె చిరంజీవి కాలేదు.

బయటదేరాను. ఈ వేషంతో మళ్ళీ ఆమె యెదుటపడటం నాకిష్టం లేదు. ఆమె యెవరితోనో లేచిపోయి వుంటుంది. పిల్లలతోనూ పాపలతోనూ వున్నా దరిద్రంతో బాధపడుతూ వుంటుంది. ఆమె రక్షణకోసం యిదివరకే డబ్బు ముట్టచెప్పి వుంటే ఆర్థికంగా వునాదివేసేవాడిని. యిప్పుడు ఆమెకు నే నెవరికీ తెలియకండా సహాయం చెయ్యాలి.

సాధువేషం వేసుకున్నాను. ‘భిక్షుండేహి’ అని ఆ పాకదగ్గరకు రాత్రి యెనిమిది దాటాక వెళ్లెను.

పాకలోపల చిన్న బుడ్డిదీపం వెలుగుతోంది. పిల్లలు మందకున్నార. లోనుంచే ఒక స్త్రీ “మేమే పస్తు లున్నాంబాబూ...యెళ్లండి” అన్నది. ఆ గొంతుక లానే వుంది. కానీ మనిషిని చూడాలి. మీ యింటి వెనక సరిగ్గా యీ రోజు సరుకు చెట్టు మొదట త్రవ్విలే లక్ష్మి ప్రసన్నమాకుందని జోష్యం చెబుదామను కున్నాను. ఆమె బయటకు రాలేదు. పోనీ కాసిన్ని మంచినినీ పోయియ్యా అని అడిగాను. ఆమె బయటకు రాలా నే వెన్నెల్లో చూశాను. ఆమె పోలిక లేమీ లేవు. నెంటు నే “పదియేళ్ళ క్రితం కాకీ పోతూ యిలా వచ్చాం తల్లీ! ఈ యింటిలో ఒక తల్లి కూతురూ వుండేవారు...”

“అయ్యో పాపం!...” అనగానే నేను అక్కడ కూర్చుండిపోయి “మా మంచి తెల్లమ్యా... ఏమైంది?”

అయిల్లలు గడపలో కూర్చొని చెప్పడానికి ఉపక్రమించింది. “ఆకూతురు యెక్కడో గడితిన్నా దని ఆతల్లి యాతనపడిపోయి మంచంపట్టింది. జాగోళ్లు వెలివేశారు. మనమరల్ని చూడకండానే సచ్చి పోయింది. మనుమరాలంటే మనుమరాలు కాదు. మారాజులయింట్లో పుట్టవలసిందిగానీ ఇలాంటి పాకలో మెసలాలిసిందికాదు. విధి విధంతా యీపిల్లని నూనాక ఆపాపం పాపిష్టి పెద్దింటోడే నేనాడని అనుకున్నాను. ఆకు దీని బతుకునాశనంసేసి దూరదేశాలు యెలిపాయి పెల్లీనేసికోని పిల్లా జ్ఞాతాని హాయిగా బతుకుతున్నా డట! ఆసక్కిని పిల్ల ఆడి రక్తానికి పుట్టిందికదా అడి కూతురాలాదా, దాని కూతురాలాదా? అయ్యో! నేనీనాపాపం సేసి నాను—దాన్ని నేరదీయకపోయినా నాకూతురని అభిమాన మేనా అడికిలేకపోవాడి? ఆకు మనిషేనా? అడవిలో సింహంలాంటివానికి పిల్లలని అభిమానం వుంటాడి? దాన్ని యేలుకోమని అనలేను. పిల్లబతికి ఒకేంటి దివదానికేనా అడగువు చూపించాడు కాదు. ఇల్లు అమ్మేసింది—అపిల్లకి పాలుసాలకే— చెట్టుమీద పక్షిలాగ ఆ కూనని నీగడప నాగడపా తిప్పి తిప్పి యేదాదిపిల్లను సేసింది. తిండికిలేదు. ఒళ్ళు కప్పకోదానికైనా బట్టలేదు. ఎందుకు మారాజు మాయలో పడిపోవాడి? కూడుగుడ్డారేక కుమిలిపోవాడి. నలుగుర్రోను అపకీర్తి తెచ్చుకుంది—ఎవరూ కనిక రించలేదు. ఆ పుట్టించిన దేముడు కూడా కనికరించ

లేదు. పిల్ల పుత్రకాలని మానం అమ్ముకున్నాది. వ్యాపారంలోకి దిగిపోయింది. అందులోకి దిగాక మనిషెంత కాలం దిట్టంగా వుంటాడి? అందరూ దాని తల్లి మంచికి దీనిచెడ్డకి బోల్చి తిట్టారు. ఏ గడపా యెక్క విచ్చాకుకాదు. జబ్బులతో వికారంగా తయారయి పోయి—రెండేళ్ళక్రిందటే సచ్చిపోయింది.”

నేను ఆమె మాటలువిని అలా కూలబడి పోయాను. ఆమె మానం చాల్చిందని కొంతసేపటికి తెలుసుకొని “అకూతురమ్మెంది — ఎక్కడుంది చెప్పవూ?” అని అడిగాను.

ఆమె నా ఆత్మత గమనించి “అంత సక్కిని పిల్ల—ఎవరైనా దగ్గరుంచుకో గలరు. కానీ ఆ తల్లి సంగతి తెలిసిన వాళ్ళి యీ వూర్లో ఆ పిల్లను యెవరు సేరదీస్తారు? ఏదో పెద్దపట్టుమట—పెప్పయితే ఆ పడుపు వృత్తిలో పెట్టుకుందామని ఒక పోకు కత్తె తీసుకుపోయింది! నూడు బాబూ? దానిగతి — ఆ పెద్దోడి కూతురు పడుపువృత్తిలో వయసు వచ్చాక దిగిట్టవ్వకు - వాడి భాగ్యభోగాలు వుండి యెందుకు? ఏదోకాతోట్టి కట్టుకుంటే అది నలుగురూ యేలే త్రిచూపించినట్లు హీనంగా సచ్చిపోవా?...”

అక్కడనుంచి బయలు దేరుతూ (తోవలోనే మూర్ఖ పడిపోయినట్లుయిపోయాను. ఊరిలో దేకాలు మనిషిని వ్యాయాసావ్యయ విచక్షణలేకుండా చేస్తాయి. నా చదువు నాకు బలమైన వ్యక్తిత్వాన్ని యివ్వలేదు. అంచేత వాలో ఆ రోజుల్లో దృఢమైన మనస్సు, స్వంతం మరచిపోయి అందరినీ క్షేమించే స్థామతి లేక పోయింది. ఇంత జరిగాక నేను యిక జీవితం మీద ఆకిపెట్టకోవడం మొందుకని ఆత్మచూర్తి చేసుకోదానికి ప్రయత్నించాను. ఎన్ని సార్లు ప్రయత్నించినా నా భార్య చనిపోతూ అన్నమాటలే జ్ఞప్తికి వస్తున్నాయ్.

నేను బ్రతికే ఆవసరం యెందుకు కలిగిందీ కొన్నాళ్ళి పోయాక గానీ నాకు ఆర్థంకాలేదు.

నా కూతురుకోసం వెతకడానికి ప్రారంభించాను. నాకు ఆమె బాడ తెలియలేదు. నా జీవితం నా కష్టం మీద వచ్చే ఫలంతోనూ మా నవసేవకు అంకితం చేస్తే గానీ నాకు ముందుగతిలేదు. ఆ మధ్య తీర్థయాత్రలు నేవీస్తూ కలకత్తా, బొంబాయి నగరాల్లోని పగుపువృత్తి పెట్టుకో నే వాయండే వీధుల్లోనికి వెళ్లాను. అక్కడైనా నాకూతురు అనుపదుకుండేమీనన్న భ్రాంతిలో! వాళ్ళి హీనపరిస్థితులు చూశాను, వాళ్ళి చిరునవ్వు వెనక ఆగాఫంలావున్న బాధను చూపగలిగాను. వాళ్ళిందరి లోనూ నాకూతుర్ని చూశాను. అంతా నాబిడ్డలే! వాలో యీ పరివర్తన యెప్పుడు వచ్చిందో అప్పుడే అనుకున్నాను. నేను ఆసలైన విద్య లోకంలో మెసలి అనుభవించి అధ్యనీంద గలుగుతున్నానని!

మీరంతా అడగొచ్చు — ఈ పాడుకొంపలో యెందుకున్నారని? కుష్టుకోగం రావాలని యెందుకు కోరుకుంటున్నారని! నేను యెప్పుడైతే వారెప్పుడు తెలుసుకున్నానో అప్పటినుంచీ నాకు ఓలైనంత హెచ్చుగా హీనంగా బాధపడాలనేవుంది. నేను చేసిన పాపానికి ఫలితం అనుభవించకండా వుండటానికి ప్రయత్నిస్తే యీ పాపాన్ని నేను మళ్ళీ జన్మకు తీసుకపోయి అప్పుడు అనుభవించవలసివస్తుంది. మనకున్న అధికారాలని స్వలాభంకోసం దుర్వినియోగం చేసేవచ్చు. మనకున్న బలం దీనులమీద చూపించవచ్చు. చాటుగా మన ఆకిలు, అబద్ధాలు అన్యాయాలతో ఫలింపచేసుకోవచ్చు! ఇవన్నీ యెవరూవినరు, చూడరనుకోవటం పార పాటు! దేవుడు లోకంయొక్క కట్టా చెవులూనూ! మనుషుల అంతర్గతంలో యేంజరుకుతుందో కూడా ఆ కట్టి చూస్తాయి, ఆ చెవులువింటాయ్!

కీ. శే. నందూరి సుబ్బారావు

తెన్నేటి సూరి

స్వార్థరహితుడు కవి; తన ఊహా శక్తితో జగత్తులో నుంచే అంది పుచ్చుకుంటాడు. దాని సౌందర్య సౌరభాలను ముందు తాను అనుభవించి ఆనంది పాఠ వక్ర్యంతో చిందులు త్రొక్కుతాడు. స్వార్థరహితుడు కావటంచేత ఆ అందాలమొలకను నిలుగురికీ చూపించి, తన ఆనందాన్ని తనజాతికంతకు పంచి పెట్టడానికి ముచ్చటపడి అంగలారుస్తాడు. ఈ ఆనందాన్ని అవగతం చేసుకోలేని వారు కొందరు దీన్నంతా బాలిక చాపల్యంక్రింద జనుకట్టి పరిహాసమాడి, పరమ మూర్ఖంగా, చేతికొందిన అలాంటి మధుసూత్రను బోర్ల దోసుకుని విమఘటవటంకూడా కద్దు. అందుచేతనే, 'హేతునాదం సర్వాధికారం చెయ్యిస్తున్న ఈనాడు కూడా, 'ఎట్టి అనుభూతికైనా పూర్వజన్మ సుకృతం కొంత వుండాలి' అనే ప్రాచీనులను అభిప్రాయాన్ని కొట్టి పారేయటానికి నిలుకాకుండావుంది. అట్టి ఆనందానుభూతిని అనుభవించగలవారిని "సమృద్ధయు"లంటున్నారు. ఆనందించలేనివారీ.....మరోపేరేదీ వున్నట్లు లేదు.

కావ్యరచనావేళం ఒకవిధంగా బాలికచాపల్యం లాంటిదే ననిపించుతుంది. దొడ్లోవున్న ఊకబంతిచెట్టు ఎర్రనిపూవు పూస్తుంది. రాకకజ్జానం నుడిరిన యింట్లో వున్న పెద్దల దాని జననాన్ని లక్ష్యించరు. కాని అమాయకుడైన ఆ యింట్లోని కుర్రవాడుమాత్రం దాన్ని చూచి ఆనందంతో చిందులు త్రొక్కుతాడు. చప్పట్లు కొట్టి ఆక్కడెల్లెళ్లనూ, అన్నదమ్మలనూ, స్నేహితులనూ కళకలీ దాన్ని వాళ్లకు చూపించి తన ఆనందంలో వాళ్లందరికీ భాగం పంచుతాడు. ఈబ్రహ్మసందంలో, ఒకొక్కప్పుడు, వినుగులోవున్న పెద్దవాళ్లను వీల్చి మొట్టికాయలుకూడా తినటం కద్దు. కవికూడా, కావ్య రచనకు సంబంధించినంతవరకు, ఇదేవిధంగా సంచరించుతాడు. నిజానికి బాలికచాపల్య సదృశమైనదే, దినా, ఇలాంటి ఆనందాన్ని ఊహించగల వ్యక్తి భగవంతు

నకూ, ప్రకృతికీ సన్నిహితుడుగా వుంటాడు. ప్రకృతి నుంచి సౌందర్యాన్ని, భగవంతునినుంచి మహాస్మిత గుణ సంపత్తిని అందిపుచ్చుకుంటాడు. వీటితో తన జీవితాన్ని తేజోమయం చేసుకుని మానవ జీవితాలను తేజోమయం చేస్తాడు. అలాంటి పునీతజీవని కవి అంటాం.

కీ. శే. నందూరి సుబ్బారావుగారు అలాంటిపునీత జీవి. తనభావనా పథాన, ప్రయోగ సమ్యాహితమూ, సుఖస్వరూపమూ అయిన ఒక మనోజ్ఞ మిథునాన్ని దర్శించాడు. ఆ మిథునానికి ఆయన 'యెంకి-నాయుడుబాట'లని నామకరణం చేశాడు. ఇది— జీవితమంటే యెవరిలో గుర్తెరిగి సుఖించే మిథునం; నిరాడంబరకీలము కలది. అమాయకమైనది. భగవంతుని యందు విశ్వాసము కలిగి తత్సాన్నిధ్య పరిత్ర వాతావరణమున వర్తించునది.

శ్రీ సుబ్బారావుగారు ఈ మిథునాన్ని కావ్య రూపంలో దౌర్భేతమానం చెయ్యటానికి ఉపకృమించి నవ్వుకు వారి వారి సంస్కృతులనుబట్టి, వారి వారి ఊహాబాహులునుబట్టి పలువురు పలువిధాలుగా వ్యాఖ్యానించారు. ఆయన గ్రామీణ ప్రణయాన్ని అభివర్ణించటానికి ప్రయత్నించుకున్నాడనీ త దిను యుక్తమైన గ్రామ్యభావను వాడుకున్నారని అన్నారు. మాణిక్యంలాంటి కవిత్వా ప్రపంచాన్ని మాదిగమంచంగా మార్చుకున్నాడని మరికొందరు గుమ్రెత్తిపోతారు.

నిజానికి యెంకి-నాయుడుబాటల పాత్రలు గ్రామీణ పాత్రలా?—అంటే మొరటుమొద్దులా?—వాళ్లు మాట్లాడింది కటువైన గ్రామ్యమా? ఇలా అని విమర్శించేవారికి గ్రామీణ దంపతులలో ఎట్టి పరిచయమూ లేదనీ, వారు వ్యవహరించే భాషను వీరెవ్వరూ వివరేపనీ ఖండితంగా చెప్పవలసివుంటుంది. గ్రామీణ దాంపత్యాలలోవుండే సంక్షోభం, విషురత, వారిలోవుండే వాక్పరుష్యం ఏ అవధిని

వుంటుందో ప్రత్యక్షంగా గమనించినవా రెవరూ అలా అనరు.

శ్రీ సుబ్బారావుగారు ఊహించినది గ్రామీణ దాంపత్యమే కాదు. ఆయన వాడింది గ్రామ్యభావం కాదు. క్షుగ్రతాదూషితంకాని చల్లని దాంపత్యం; ఆ దాంపత్యాన్ని వ్యక్తం చెయ్యటానికి శ్రీ సుబ్బారావుగారు నిర్భరపదదూషితంకాని చల్లని ప్రసాద సుగంధం భాషను సృష్టించుకున్నారు; లేదా ఆ పాత్రలే వాటి భాష నవి సృష్టించుకున్నాయి.

‘మామలేతియే జగత్తు గిడుతూ మాని
పెట్టుప్రట్టా దాటి నేమలో నేమంటే
మెల్లంగ వస్తాది నా యెంకి
సల్లంగ వస్తాది నా యెంకి’.

నాయకులవలె వృద్ధులలో ప్రవేశించినట్లే ఇట్లా మెల్లగా చల్లగా రసీకవృద్ధులూ లన్నిటిలోకీ ప్రవేశించింది ‘వొయ్యార మొలికంచుతూ’—యెంకి.

ఇట్టి అలౌకికమిథునాన్ని ఊహించటానికి సుబ్బారావుగారిని ప్రేరేపించిన కారణాలేమై వుంటాయి అని ఆలోచించితే మనకు కొన్ని విషయాలు బోధపడవచ్చు. శ్రీ సుబ్బారావుగారు మధ్యకు తరగతి పట్టు వాసపు కుటుంబాలకు చెందినవారు. ఈ కుటుంబాలలో పెచ్చుపెరిస వ్యర్థాలూపూ, కృత్రిమ జీవితము, తద్వారా సంక్షుభితములై భీభత్సమైపోయిన దాంపత్య జీవితములూ—వీటిని చూచి శ్రీ సుబ్బారావుగారి అంతరంగంలో చికాకు జనించి ఉండవచ్చు. ఇట్టి ఛిద్రాలులేని దాంపత్య జీవితాన్ని ఊహించటానికి ఆయన వృద్ధుల ఉవ్వెత్తురి ఉండవచ్చు.

ఏదియేమైనా, ఆయన ఊహించిన ఈ మిథునం, జోతిర్మిథునమే, వృద్ధాబాస మహాంధకారభావంలో క్షుభితములైపోతున్న ఆ క్షుద్రదాంపత్యాలను లేజో మయంచేసి సముద్ధరించటానికి సమర్థమైవుంది.

యెంకి, నాయకులవలె పరస్పరం ఒకరినించి ఒకరు వాంఛించేది—కట్నాలూ, కామకలూ, నగలూ నాణాలూ, మేడలూ, మిడలూ, రేడియోలూ, కార్లు సుగ్రహంలేకే దిబ్బా, కాలకామర్మిట్టుకు పైసాలూ—ఇవికాదు. వాళ్ళకు పరస్పరం కావలసినవి చల్లని వృద్ధులు.

‘నరుకులేమి కావాలి సంతపిల్లా?’

‘మవువు మరమమిడినీ మనసియ్యి నాయకులవలె?’

‘సక్కదనుమ కేమిత్తు సంతపిల్లా?’

‘మవువు
సల్లగుండు బాద్దాక నాయకులవలె!’

‘యేడ నే నీ కాపురమూ యెల్లగు పిల్లా?’

‘నీ
నీడలోనే మేడ కడతా నాయకులవలె!’

శ్రీ సుబ్బారావు, విద్యార్థిదశలో తాను న్యాయ శాస్త్ర కళాశాలనుంచి బ్రాములో తన మకాముకు తిరిగి వస్తావుండగా ఈ యెంకిపాటలలోని తొలి గేయం, ‘సుందె గొంతులోని’ అన్నది, దానంతటి కది గొంతులో చాతాత్తుగా మెలిసిందనీ దానిని మననంచేస్తూ ఇంటికి చేరేలోగా సంపూర్ణ గేయంగా రూపొందిందనీ, తొలిసంపుటి పీఠికలో వ్రాశారు. ఆనాడు చాతాత్తుగా ఆ గేయానికి రూపకల్పన జరిగినా, ఈ నూతన గేయకల్పనల వెనుకనున్న విస్తృత చాతావరణాన్ని మనం విస్మరించటానికి వీలేదు.

ఆనాడు సాహిత్యరంగంలో ఆంధ్రజేతం నలుమూలల ఒక మహావేగం బయలుదేరింది. సాహిత్య రంగాన్ని ఒక నూత్నివిధానంలో వైరవ్యవతింజనయ్యా లనేదిపాఠశాల యువ విజ్ఞానకేంద్రాలందరిలోనూ బయలుదేరింది. ఆంగ్ల సారస్వత పరిచయమూ జాతీయోద్యమ ప్రభావమూ ఈ నూతనావేగం ప్రధానించటానికి కారణాలైనై. ఎవరికీతోచిన విధంగా వారు స్వతంత్రించి క్రొత్తవాడలు త్రొక్కటానికి ప్రయత్నించారు. అట్టి ఆవేగమే ఈ యెంకిపాటలు అవిర్భవించటానికి గూడా కారణం. శ్రీ సుబ్బారావుగారు అంత వంతు ఎట్టి రచనలూ చేయకపోయినా, ఆవేగపులైన అట్టి రచయితల చాతావరణంలో మెదులుకున్నారూ బడతారూ ఆ పూర్వపు వంటి తద్వ్యంగకర్తల సమావేశాల తర్వాతరసలలో పాల్గొంటున్నారు. ఈ చాతావరణంలో ఎంకి పాటలు ప్రధానినియ్యాయి.

కావ్యవిర్యాగవిషయమూ, కిబ్బప్రయోగ విషయమూ, తెలిసినవాడెవరూ, గొల్లనాడు కాళిదాసై పోయినట్టి, సాహిత్య పరిచయమేమిటలేని సుబ్బారావు బ్రాహ్మణుడిలో వస్తూ చాతాత్తుగా కవి అయిపోయాడనీ మాటలు ఎన్నడూ అంగీకరించడు. శ్రీ సుబ్బారావుగారి భావనావిధానం వెనుక,

కీ. కీ. నందూరి నుద్బారావు

ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సాహిత్యరీతుల పరిచయం అనంతంగా కనుపించుతుంది. 'సహజ కవి' అనే పదానికి ఇటీవల కొందరు ఒక విచిత్రమైన నిర్వచనం చెప్పటం మొదలెట్టారు. కవిగాతబానికి పాండిత్యం అక్కరలేదనీ, అనంతం పుట్టకపోతే కవిఅయి పుట్టేస్తాడనీ చెబుతున్నారు. ఈ చెత్ర అభిప్రాయం కారణంగా ఈ వేళ అక్షరం ముక్కలేని ప్రతిబాధనాడని వన్యరంతి కవినంటూ బయలుదేరటానికి అన్యాయం కలిగింది. శాస్త్రజ్ఞానం చేత అత్యధికాంశం కలుగుతుంది. అట్టి అత్యధికాంశంలో సమస్త జగత్తునూ తేలికగా అవగతం చేసుకోగల మహత్తరమైన శక్తి కలుగుతుంది, అట్టి శక్తివంతుడైన మహాపురుషుణ్ణి 'సహజకవి' అంటారు. మనలో ఒక్క మహాకవి పోతనామాత్యునిమాత్రమే 'సహజకవి' అంటున్నాం. పోతనకు అక్షరముక్కలు రావటం ఎంత అపచారంగా వుంటుంది. ఇంతమాత్రపు వచ్చినదేమంటే, మహాపండితుడైనా కవిగా ప్రతిభావంతుడు కాలేకపోతాడు; కాని కవిగా ప్రతిభావంతుడు కావటానికి విశేషమైన పాండిత్యం అవసరం.

‘ఎంకి వస్తాదాని యెదురుగా నేబోయి
గట్టుమీదా దాని కంటి కొపడగానె

కాలు కదపాలేను నాయెంకి
కరిగి నీరాతాది నాయెంకి’

* * *
యెన్నెలంతా మేసి యేరు నెమరేసింది
* * *

ఈ భావచిత్రాలను నిర్మించిన కవికి, భావుకులైన యెంతమంది మహాకవుల బలం వెనుక వున్నదో ఎవరు గమనించలేరు!

‘మృత్యులపేరు’ అన్న ఈ కావ్యంలో విభ్రమం గొలిపే ఈ భావనను తిలకించండి! ఇది ప్రామాణిక శృంగారమనీ, పురుషత్రిగీనుడైన కవి ప్రాకాశనీ అంటే ఎంత హాస్యాస్పదంగా వుంటుంది.

—ముత్యాల పేరు—

అద్దములో నా రాజ అంత నీరూపు!
ఇంతముత్యములోని ఇరకేనేలాగు?—

ఇన్నిపాంకాలున్న యెంకివే నీవు!
ఇంత నాగుండెలో ఇబ్బడిపోలేవా?

వోనూచె, వోనూచె, వోవవ్వరాజా
ఇన్నింట వోపాలె యెటు నెదిరివాడో?

మాటలో, మనసులో, మంచిలో—యెంకి!
సాగసు నీవోపాలె అగపడక నాజో?

అటుతిరగ విలుతుపల

వామరమమేటో!

అదేముత్యములోన

అడిపొతోవే?

కునుకరై, సినుకరై కూకుండె యెంకి!

కనబడక మనసులో గంతులేయవలె.

ప్రియునికోసం, ఎంకి అన్వేషణ పరమాత్ముని కోసం జీవుని అన్వేషణవలె ఎంతో ఉదాత్తమైన స్థాయిలో మధురవిహ్వల హృదయాన్ని వ్యోమకమానం చేస్తోంది. ‘మధుర భక్తి మధుర భక్తి’ అని డచ్చిలు చరిచే ఏ పదక ర్త ఇట్టి ఉదాత్త భావనాస్థితిని అందుకోగలిగాడు? పోతన తిరువార మరొకరికెవరికీ ఇట్టి భావావేశం కైవసం కాలేదంటే ఇందులో అతిశయోక్తిలేదు.

I

‘ఈ రేరి రాక్కె తెవు యే ముచ్చినావే?

‘అకు నేనిక్కణ్ణే అడినామమ్మా!’

‘యేటి నురగలకేసి యేటి నూళేవే?’

‘మావోడి మనసెట్టె మరుగుతాదమ్మా!’

‘నెంద్రవొంకలొ యేను పిత్రమున్నాడే?’

‘వొంకపోగానె మా వోడొ సడమ్మా!’

II

ఉత్తమా ఇల్లాలనోయీ!

నన్ను మునుపెడిలే దోసమాయీ!

నిగురలో నినునూసి నెదరెనేమో మనసు!

పొరుగువారంత నా సరస భరికారంట!

ఉత్తమా యిల్లాలనోయీ!...

‘ఏలనే పవ్వంట! ‘ఏకుపేలే’ యంట!

పదిమంది—అయితర పగలబడివారంట!

ఉత్తమా యిల్లాలనోయీ!...

గారెంటవోయమ్మ! దూకెంటవోయమ్మ!

ఇరుగు పొరుగురంత యిరగబడివారంట!

ఉత్తమా యిల్లాలనోయీ!...

యీ పూది వొకరెట్టె! ఈ పింకికటిరెట్టె!

నీలునిరికవొకరె! నిలిసి నూనేవొకరె!

ఉత్తమా యిల్లాలనోయీ!...

సాటుమంతే యెంకి సబకురాకేవా?

పదిమంది నోళ్ళిగోపడమంట రాకాడ?

ఉత్తమాయిల్లాలనోయీ!...

III

సుక్కెక్కడున్నాదో నూడవేచెల్లి!

కారెడైనా కొండపైకి సాగిందేమి!

సుక్కెక్కడున్నాదో నూడవే చెల్లి!...

తానునిలిన గరువు

దాటిపోవేలేదు—

కాలునేతులు పక్క
కంటుకొని పోనాయి !
సుక్కక్కడున్నాదో నూడవేచెల్లి...
సుక్కక్కోనే కొండ
రెక్కొక్క వన్నాడు—
మబ్బొ, మనిసోకొండ
మలుపు పరకొయించి !
సుక్కక్క డున్నాదో నూడవేచెల్లి...

వోకటాటిగా మెట్లు
వొడిగి దిగిరావారి—
తోట యెలపల గలగ
రేటా యిననీడమ్మ !
సాక్కక్కడున్నాదో...

నా సాగును వన్నెన
నూసుకో నీడమ్మ—
అవుమెళ్ళో మువ్వ
లట్రెమాగిన వేటే !
సుక్కక్క డున్నాదో...

ఈ మధుర గీతికలను ఇలా ఉదాహరించుతూ
పోతే తీయనీటికి చేప యెక్కినట్లు గ్రంథం అదిమించి
చివరిదాకా చర్యగం చెయ్యాలనే ఉద్దేశమును తెలుపుతుంది.

శ్రీ సుబ్బారావుగారు యీ పాటలు ఆమె
మాషీగా వ్రాసినవికావు. మనన జలధిని మధించి ఈ
అమూల్య మణిజాలాన్ని వెలికితెచ్చారు. అమూల్య పద
జాలంలో పొడిగి నాటికి వన్నె తెచ్చారు.

శిబ సృభావాన్ని గుర్తెడుగ లేనివాడు ఎంతటి
పండితుడైనా కవిగా రాణించడు. శిబ్రానుభవం విశేష
గ్రంథ పరిచయంవల గాని యేర్పడదు. శిబశక్తిని ఆప
గతం చేసుకున్న వ్యక్తికి రహస్యం కలదిలామలకం.
శిబ్రానుభూతిలేని మూలపుకు నిజం గా దురదృష్ట
వంతుడు.

శిబ ప్రయోగంలో శ్రీ సుబ్బారావుగారికి గల
ప్రతిభ అత్యంతమైనది. అందుచేతనే ఆయనకు వ్యతి
రేకంగా అంతిమమరణం చెలరేగినా దాన్ని అధిగమించి
రసిక ప్రపంచాన్ని యావత్తూ తపనైపు మెగించుకో
గలిగాడు.

‘వన్నె రలుసుకు యెంకి కన్ను మూయాలి !
కనుబొమ్మ నూడాలి !
కరిగి పోవాలి’

* * *
మెల్ల పూసలనేడు,
తల్లొ పూవులనేడు,
కన్నెతిగే పాలు
కనకావినీకాలు !—

* * *

పచ్చన్నీ నేలొ! పండు యెన్నెల్లోన
నీలి నీరాగట్టి నీటుగొన్నావుంటె
వొయ్యార మురికించు నా యెంకి!
వొసలచ్చి మనిపించు నా యెంకి !

వై పదజాలాన్ని పరికిరించితే శ్రీ సుబ్బారావు
గారు పద పదాన్నీ ఎలా సానసులేర్చిన వజ్రం గా,
ఎంత పాంశంగా తియ్యగలదో అందించుతారో మనకు
జ్ఞాపకమవుతుంది. ఇదంతా గ్రామ్యమని కొట్టిపారేయ
జూచే అరసికల మాటకేమిగాని—శిబ ప్రయోగంలో
యిలాంటి జాగ్రత్తి యీనాడు ఎందరు కవులలో
వుంది !

శ్రీ సుబ్బారావుగారు ఈ సూక్ష్మపథాన కావ్య
నిర్మాణానికి ఉపక్రమించిన తొలిరోజులలో ఆయన
చిద్ర ఆనందమైన సుమారం లేచింది. ఆయనతోపాటు
ఈ పాటలను తొలిగా అదిగమించి ఆంధ్ర రసికు
లకు అందితేయదానికి పూనుకున్న ‘భారతి’ కూడా
కొంతకాలం పండితుల ఈ సడింపులు తినవలసి
వచ్చింది. ఆయనా సుబ్బారావుగారు చెప్పకొడలేదు.
గిధిరమైన అభినివేశానిో ముందుకు పోగారు :

‘సాపేలా ? నీకు మాపేలా ?
సిప్పలినపేలా ? సిగ్గేలా ?
ఆ నీమి యీ నీమి అంది రందాలు
తిప్పంగ నిను నూనె దిద్దుకొంటారు !
సాపేలా?...

ముందు మన పాపట్టి
కింద దిగనీయ !
యెంకికో వంటాడు
యెక్కుకుంటాడు ! సాపేలా ?...

యెంకిక్కడే వస్తే
యెలిసె వంటాడు —
యెంటింబ పెతారు
యెంకి నీపేరు’

అవి సాహసోపేతుడైన ముందుకుపోగి విజ
యాన్ని చెప్పటాడు. లతాపుష్ప పరిశోభితమైన ఆంధ్ర
సాహిత్యపు తామరకొలను పావంచలగిరాడ ప్రగాయ
సమ్యాహితులే సరసాలాడుకుంటూ కూర్చున్న ఎంకి.
నాయకులవలలు ముఖ సరస్వదా కనుపించుతూ
వుంటారు. ‘యెంకి సరసాలాడ జంకుతావుంటె,
నూసి నూడక కన్ను మూసి తెలుస్తూ’ గోవుమాలచ్చిమి
కూడా ప్రకృతే దర్శనమిస్తుంది.—

కాని...ఇంతా చేసి సుబ్బారావుగారు మనం
దర్శి విడిచిపెట్టేసి, ఈ లోకం నుంచి వెలిపోయారనే
మాట సుప్రసంజ్ఞాపకంరాగానే కడుపులో కొండంత
డుఱుం ముందుకొస్తుంది.

చాందసులు

శ్రీ పమిడిముక్కల లక్ష్మణరావు

పాత్రలు: డాక్టరు, శకుంతల, తండ్రి, భద్రాను, పంకజం.

* * ప్రక్కగదిలో రేడియో మెల్లగా పాడుతూవుంటుంది...“గృహమేకదా స్వర్గసీమా! చిన్నారి పొన్నారి...” భా : అని; భార్య పేముకుప్పలో కూర్చుని భర్తకు స్టైట్స్ లిల్లుతూ వుంటుంది. భర్త బిస్కట్లు సంజుకుంటూ కాఫీ తాగుతూవుంటాడు.

భార్య : ఈపాట విన్నప్పుడల్లా నాకు చెష్ట చిరాకేనొస్తుంది.

భర్త : ఎందుకో?

భా : పిల్లలుంటే నేనా ఇల్లు స్వర్గసీమ? పిల్లలు లేకుండా మనం హాయిగా బ్రతికటంలేదా?

భ : నిన్న ఇంటికిరావటం కాస్త ఆలస్యమైతే ఏమిన్నావ?

భా : ఏమన్నానేమిటి?

భ : “మీరు రావటం ఒక్కనిమిషం ఆలస్యమైతే గడియారంవైపు చూడలేక కళ్ళు కాయలు కాచిపోతున్నాయ” అన్నావు. యేం అన్నావా?

భా : ఊ! అంటే?

భ : పిల్లలుంటే అలా అనేదానివా?

భా : ఎలా అనేదాన్నో అదికూడా మీరే కలసి అంటుంటున్నారు.

భ : “అప్పుడే విను అయిందింటి? అబ్బ! పెద్దవాడు మీరల్నినదిగిరనుంచి ఒకటే అల్లరి. చిన్నవాడు సరే సరి, పోయి నడికిధిలో కూర్చుంటాడు. వచ్చే కార్తూ, పోయేబట్టా పట్టుకోలేక నాప్రాణం విసిగిపోతోంది. ఇక మూడోవాడు...”

భా : ఇకచాలు ఆపండి. ఆలు లేదు చాలు లేదు కొడుకుపేరు పోమలింగంబ ... అన్నట్లు జ్ఞాపకంచేశారు. నిన్నిసాయంత్రం ఇంటికి రావటం ఆలస్యం ఎందుకైందంటే చెప్పనే లేదు.

భ : అప్పుడే చెప్పననుకొంటాను.

భా : నిజం చెప్పకుండా ఏదో మాటల్లో పెట్టి మరీ పించారు.

భ : ఆ ఏమంటి—మమలాలుగా ఆస్పత్రులో జరిగే సంగతులే—ఒకళ్ళు పోతారు. మరొకరు వస్తారు.

భా : రోగులా?

భ : అచ్చే—డాక్టర్.

భా : పోయినవా రెవరు?

భ : మిస్ ఛానెల్ అని ఒక లేడీడాక్టరు లేదా? ఆవిడకు బదిలీ అయింది.

భా : మరి వచ్చిందెవరు?

భ : క్రొత్తిగా యమ్. బి. ప్యాడయి వచ్చింది ఇంకో మిస్సు; పార్టీ జరిగింది. ఆండవల్లనే ఇంటికిరావటం కాస్త ఆలస్యమయింది. ఇది వడ్డెగిజలో బియ్యపుగింజ.

భా : ఈ కాస్తా అప్పుడే చెబితే మళ్ళీ అడిగేదాన్ని కాదుగా.

* ఆంధ్ర విశ్వకళాశాల దాంధ్రభాషాసమితి నిర్వహించిన ఏకాంకికల పోటీలో ప్రథమ బహుమతి నందుకొన్న నాటిక. (1956—57)

- భ : మధ్యాహ్నంపూట ఊరికే కూర్చుని యివే ఆలోచిస్తావుంటావాబోలు.
- భా : ఈమధ్య పగలు అసలు మరితోచక చచ్చిపోతున్నాను.
- భ : ఏనై నా పత్రికలు చదువుకో.
- భా : ఎంతసేపని చదవను?
- భ : మరి బాతాఖానీకి దాసుగారిభార్య రావటం లేదా?
- భా : నెలరోజులనుంచీ ఆవిడ వూళ్ళోలేదు.
- భ : ఏం? తీర్థయాత్రకు వెళ్ళిందా?
- భా : పుట్టింటికి వెళ్ళింది.
- భ : మరి ఆయన భోజనం?
- భా : హోటలునుంచి కొరియరు తెప్పించుకుంటున్నాడు.
- ఆడవాళ్ళతో ఇడచిక్క. ఏదాది కాపురం చేస్తారో లేదో, దొరలు వేసవికాలం ఊటీకి వెళ్ళినట్టు పుట్టింట్లో రెండునెల్లు మకాం చేసిరావాలి.
- భా : రెడ్డెల్లుకారు, అవి డింకా నాలుగునెలలన్నా వుండాలి.
- భ : అదేం? ఓ ... పరే. చెప్పవోవ ... అర్థమైంది—అర్థమైంది—పూ: ఇదింటి.
- భా : అబ్బ వూరుకోండి! మీకు హాస్యంగానే వుంటుంది మా అవస్థ చూస్తుంటే.
- భ : అవస్తే?
- భా : కాదుమరి? ఒక్కటి చెప్తాను మీకు కోపం రాదుంటే.
- భ : వచ్చేరే నువ్వు చెప్పవని నాకు తెలుసుగా.
- భా : మీ మగాళ్లు భార్యలు కష్టాలు పడుతుంటే నవ్వుతారు. ఆవిడ రేపు బిడ్డను కనలేక పుట్టింట్లో అవస్థపడు తూం దనుకొండి. ఇక్కడ ఆదాసుగారు తమ ఇవాళ్ళో రహార్యం దివి కాబోతున్నావని నలుగురికీ చెప్పకొని టీ పార్టీలు చేసుకొంటారు.
- భ : ఏం తప్పి?
- భా : ఆ దాసుగారే ఆవిడ కాస్త సింగారిండుకొని ఆయన అఫీసునుండి ఎప్పుడోస్తారా అని అలా విధిలో కానేవు నిల్చుని చూస్తుంటే...
- భ : ఈ ఆగావే?
- భా : “విధి క్కాపలావేళావే. తప్పించుకుపోతా ననుకున్నావా?” అని ప్రైవేటువూతానే నందు నాలుగుమూల్లా చూస్తారు.
- భ : బాగుబాగు! నువ్వసలు వి. ఎ. దాకా చదవాల్సింది, మీ నాన్నగారు ఇంటరుతోనే ఆపేశారుగాని...
- భా : పోనీ ఆ వి. ఎ. మీరు చెప్పించరాదా?
- భ : నువ్వు చదువుకొంటానంటే రహిపాటికి తీసికెళ్ళి కాలేజీలో పఠిస్తాను.
- భా : ఇక్కడుంటే చదువుసాగదు. హాస్టల్లోవుండి రెండేళ్ళూ చదువుతాను.
- భ : రెండేళ్ళే!... కానీని మంచినిల్లిండుకో.
- భా : రెండేళ్ళేగా ... ఆరేళ్ళమీరు దాక్టరుకోర్కు చదవలేదా?
- భ : రెండేళ్ళంటే ఇరువయినాలుగు నెలలు, అంటే
- భా : 720 రోజులు. సరేనా. మరి నేను అంత ఆలస్యంగా వచ్చారేమని అడిగినందుకే ఇన్ని కాస్తాల్నిచెప్పారే. ఏదన్నా రమదాకా వస్తేగాని తెలిసిరాదుట.
- [రెడీయోలో ఒకామె త్యాగరాయకీర్తన పాడుతూవుంటుంది. దాసు ప్రవేశిస్తాడు]
- దాసు : హల్లో. గుడ్డివినింగ్ దాక్టర్!
- [తెలుగుల లోపలికి వెళ్ళింది]
- దాక్టరు : రండి దాసుగారూ! చాలారోజులయింది మనం కలుసుకొని. ఇరుగుపొరుగు వారమైనా మనం పొరుగుని వాళ్ళ క్రిందే రెళ్ళు.
- దాసు : ఏదండీ ఈమధ్య బొత్తిగా తీరికవుండటం లేదు. పగలు భోజనంకూడా రెడీయోపేషనుకే తెప్పించుకుంటున్నాను. రాత్రి ఏ పన్నెం డింటికో ఇంటికివచ్చి మల్లీ ప్రార్థునే వెళ్ళి పోతున్నాను.
- [తెలుగుల లోపలినుండి కాఫీ తెస్తుంది. వస్తూ రెడీయో ఆపివస్తుంది.]
- దాసు : నమస్కారమండీ.
- త : నమస్కారమండీ. కాఫీ పుచ్చుకోండి.
- దా : (తీసుకొంటూ) థాంక్స్.

- శ : అక్కయ్యగారు కులాసాగా వున్నట్లు చా : అలాఅవండి. విద్యనేర్చుకొన్నంతమాత్రాన ఉత్తరం వచ్చిందా?
- దా : మొన్ననే వచ్చింది. కులాసాయేనట. మిమ్మల్ని అడిగానని చెప్పమంది.
- శ : అవిడ పూర్తి నడగజ్జించి నాకు పొద్దు పోవటంలేదు. అవిడుంటే ఏదో ఆకుతూ పాడుతూ కాలక్షేపం చేసేవాళ్ళము.
- దా : ఆకుతూ పాడుతూ అంటే గుర్తొచ్చింది. ఇప్పుడు నేను ఇంట్లోకివస్తూ రేడియోపాట విని మీరేపాడుతున్నారనుకొన్నాను.
- శ : ఎలా అనుకున్నారు?
- దా : మీకు సంగీతమంటే చాలాఇష్టమనీ, చక్కగా పాడతారనీ ముక్రిమతి అంటూ వుండేది. కాపురంచేసుకొంటూ ఇంకా సంగీతం సాధకం చేస్తున్న మీలాంటివాగు చాలాఅరుదు. అందుకు ముఖ్యంగా డాక్టరు గారిని అభినందించారి.
- శ : కాపురానికొచ్చాక నేర్చుకొన్నది కాదు రండి. మానాన్నగారు నా కొమ్మిడో ఏటినుంచే నాకు సంగీతం చెప్పించారు.
- దా : అలావా. చాలా సంతోషమైన విషయం. ఆ ఆభ్యాసం ఒక్క అరవవాళ్ళలోనే చూశాను. ఆడపిల్లకు ఆరోపవత్సరం రావటంతోనే శాస్త్రీయమైన సంగీతమో, స్వత్యమో నేర్పిస్తారు. ఆశ్రద్ధమన తెలుగు వాళ్ళలో మీ నాన్నగారిలాంటివారికి ఏకొద్ది మందికోతప్ప అందరికీలేదు.
- శ : లేదండీ. ఇప్పుడిప్పుడు మనవాళ్ళలోకూడ సంగీతం అది చక్కగానే చెప్పిస్తున్నారు.
- డాక్టరు : అవే పెళ్లి సంగీతాలరండి దాసుగారూ. పిల్లకు ఆమూడుముక్లా పడేవలెనూ వాలుగు జంటస్వరాలూ, ఒకటోరెండో త్యాగరాయ కీర్తనలు నేర్పించి తాంటాలాలు వుచ్చు కొన్న మార్నాడే మానిపిస్తారు.
- శ : ఎలాగోకప్పవడి సంగీతం నేర్చుకుంటేమాత్రం దానివల్ల ప్రయోజన మేముంటుంది దాసు గారూ? ఎన్నివిద్యలు నేర్పినా అడదానికీ వంటచెయ్యటం తప్పదుగదా?
- దా : అలాఅవండి. విద్యనేర్చుకొన్నంతమాత్రాన అది సార్థకంగాదు. దానిని ఉపయోగంలోకి తీసుకొనిరావటంవల్లనే అది రాణిస్తుంది. ఉదాహరణకు మీసంగీతే చెప్తాను. అంత చిన్నవయసునుంచీ సంగీతం నేర్చుకొని దానివల్ల ఏమి సాధించారు చెప్పండి.
- శ : అందుకని సంతారాలుచేసుకొంటున్నవాళ్ళము ఊరూరా తిరిగి కచేరీలు చెయ్యటానికి వీలుంటుందా దాసుగారూ?
- దా : ఊరూరా తిరగజ్జిస్తేదు. ఒక్కచిన్నప్రశ్న అడుగుతాను మీకు కొంపరాదంటే— ఈపట్టణంలో ఇన్ని సంగీతసభలు జరిగాయి. ఎంతోమంది విద్వాంసులూచ్చి పాల్గొన్నారు—ఒక్కసభలోవచ్చి మీపాండిత్యం చూపారా? వానీ పదుగుల్లో పాడటము సిగ్గు యితే కనీసం మా రేడియోలో ఒక్క కార్యక్రమంలోనైనా పాల్గొన్నారా చెప్పండి? మొన్న మధ్యనే శ్రోతలకోసం రేడియో వారము జరిపాము. ఎన్ని కార్యక్రమాలు! ఎంతమంది పాల్గొన్నారు—అది కేవలము మీ తప్పే కాదనుకోండి—డాక్టరుగారి కేసున్నా ఆభ్యంతరము వుండవచ్చు.
- డాక్టరు : ఉరుము ఉరిమి మంగలంమీద పడ్డట్లు మధ్య నన్ను దోపిగా చేశారే. అవిడ వెళ్తేసంటే నేను కాదంటావా? సంగీతం అంటే అవిడ కంత సరదా అనే—దానివల్ల ప్రతిసారీ నాకు డబ్బు దురద వదిలినా—ప్రతి గాన సభికూ వోజరై, ముందుసీట్లలో కూర్చుంటాము. వైగా మా శకూ కాలక్షేపం కోసం కొత్తగా రేడియోకూడ కొన్నాము. చూశారా దాసుగారూ! శకూ! వెళ్ళి రేడియో ట్యూను చేసిరా. దాసుగారు కాసేపు వింటారు.
- [శకుంతల రేడియో ట్యూనుచేసి వస్తుంది. రేడియోలో...]
- ఒకకంతం : అడవి ఇల్లకదిరి బయటకు అడుగు పెట్టటమే చాలామంది మొగాళ్ళకు యిష్టముండవండీ. అలాంటప్పుడు కచేరీలు చెయ్యటమంటే వాళ్ళదృష్టిలో అదిదో నీచమైన పని.

రెండోకంఠం: మిక్రిమతి చెప్పినదానితో మీరు ఏకీభవించారా రావుగారూ?

రావు : అది గట్టకపోవడం కాదనుకోండి. నాకు మటుకు నాకాపని ఇవ్వమే. కానీ... మా అమ్మా, నాన్న మాత్రం కాస్త చాందిసులైంది. వాళ్ళకిది తెలిస్తే...

రెండోకంఠం: తెలిస్తే ఏం చేస్తారండీ? ఇదేం కాని పని?

రావు : కాదనుకోండి. వాళ్లు కాస్త పూర్వకాలపు వాళ్లు...

శకుంతల: ఏవో నాటికలా వుండే, అచ్చం మనం మాట్లాడుకున్నట్లే వుంది.

దాసు : “చాందసులు” అని విజయవాడనుండి ఈ నాటిక ప్రసారమౌతోంది.

డాక్టరు: చాలా తమాషగా వుంది. వాళ్ళూ మనం మాట్లాడుకోంటూండే మాట్లాడుకోవడము ఆశ్చర్యం కాదూ?

దాసు : దీన్నే ‘కోయెన్సిడెన్స్’ అంటారు. గాంధీ గారిలాంటి మనిషి బిల్లెండులో వున్నట్టే.

డాక్టరు: పడండి దాసుగారూ. రేడియో రూములో కూర్చుని కాసేపు ఆనాటిక విందాము రండి. ఇవారే మనిషికి సెలవేగా.

[ముగ్గురు లోపలి గదిలోకి వెళ్తారు. రేడియోలో కలవరం వినిపిస్తుంది. తెర పడి పోతుంది.]

2

* * తెర లేచేసరికి ఫుష్ బటన్ నొక్కి నట్లు బైటనుండి వినిపిస్తుంది. శకుంతల ప్రేమిమీదుగా బైటికి వెళ్ళి తలుపు తీస్తుంది.

శకుంతల: (తలుపు తీస్తూ) ఎవరూ?

స్త్రీకంఠం: (బైటనుంచే) డాక్టరు రాఘవేంద్ర రావు గారు వుండేది ఇక్కడే కదండీ?

శకుంతల: ఆవును. లోపలికి రండి.

[హైపీల్డు షూస్ తొడుక్కొని అందంగా నాజాగా అతిఆధునికంగా వున్న ఓమువతి

తెలిలో హేండ్ బ్యాగ్ విలాసంగా తిప్పతూ ప్రవేశిస్తుంది.]

ఆమె : డాక్టరుగారు లోపల వున్నారా అండీ?

శకుంతల: ఆ! వున్నారు. కూర్చోండి. మీ పెరు...

[డాక్టరు రావు, రామదాసు లోపలినుండి బైటికి వస్తారు.]

రావు : హెల్లో మిస్ పంకజ! ఏమిటిగా వచ్చారు. (రామదాసు వంక, శకుంతలవంక చూస్తూ) ఈమె మిస్ పంకజ. క్రొత్తగా హాస్పిటల్ లో డాక్టరుగా పోస్ట్ అయ్యారు. (రామ వంక చూపిస్తూ) ఈయన మా సైబర్ రామ దాసుగారు. రేడియో స్టేషనులో పనిచేస్తారు.

రామ : నమస్కారం.

పంకజ : నమస్కారం.

రావు : ఈమె నా భార్య—శకుంతల.

పంకజ : నమస్కారం శకుంతలా దేవిగారూ.

శకు : నమస్కారమండి. కూర్చోండి.

[అందరూ సోఫాలమీద కూర్చుంటారు.]

రామ : మీ రెన్నాళ్ళయింది ఈ వూరు వచ్చి.

పంకజ : మొన్ననే చార్జీ వుచ్చుకొన్నాను. నాకీ వూరు చాలా క్రొత్తగా వుంది. తెలిసినవాళ్ళెవరూ లేరు. కాలం గడవక చచ్చిపోతున్నాను.

శకు : మొన్న వచ్చారో లేదో అప్పడే అలా అనుకొంటున్నారు.

రామ : ఏదన్నా క్లబ్బుకి వెళ్ళకపోయారా?

పంకజ : నాకీ క్లబ్బులంటే ఇష్టంలేదండి. ఏవో పుస్తకాలూ, సినిమాలూ తప్ప మరే వ్యాసం గాలూ లేవు.

శకు : మీకు నవలలు చదవడమంటే చాలా సరదాలా వుంది.

పంకజ : అవును. మీకు?

శకు : నాకు సంగీతమంటే చాలా మక్కువ.

రామ : శకుంతలాదేవి చాలా బాగా పాడుతారు.

పంకజ : ఓ! అలాగా! అయితే డాక్టరుగారికి మంచి కాలక్షేపమే.

రావు : (వచ్చుతూ) అందుకే రేడియో కొన్నాను.

పంకజ : మీ దగ్గరేమన్నా కానన్ డైర్ పుస్తకం అంటే పంపండి డాక్టర్. చదివిస్తాను.

రావు : ఓ తప్పకుండా - వుండాలి. చూసి పంపుతాను.

పంకజ : అయితే మా బోయ్ ని పంపుతాను. ఇక్కడ గాలి చాలా బావుంది. మంచి వాతావరణం. వస్తాను డాక్టర్. ఏవన్నా పిచ్చిరుకు వెళ్తాను. (కొంచెం ముందు కెళ్ళి మళ్ళీ వెనక్కి తిరిగి) అన్నట్లు మరిచాను. మంచి పిచ్చిరుకు ఏం వున్నాయండీ?

రావు : "షి స్టూప్స్ టు కాంకర్" వుంది.

పంకజ : బి. సి. నాటిది.

రావు : "డిప్రెస్" ఆడు తున్నట్లుంది.

పంకజ : క్రైమ్ పిచ్చిగురు ఏమీ లేవు? సరే రెండింటినీ కనుక్కోవాలి. వస్తా.

[వెళ్ళిపోతుంది]

రావు : ఈవిడ కొంచెం తమాషా మనిషిలా వుండే.

రావు : ఏం అలా అన్నారు?

రావు : క్లబ్బులంటే పవను. ఎవరూ స్నేహితులేరట! పుస్తకం అంటే కాలం గడుస్తుంది-అందులో మెర్సెస్ హోమ్స్.

శకు : ఒకసారి నిద్రపట్టక "పశాంట్ ఆఫ్ బాస్కెట్ రిల్స్" (Hound of Baskerville) చదివాను. సగం చదివే సరికి ముచ్చెమటలు పోతాయి నాకు.

రావు : నిజం—మగవాళ్ళకు మాకే అది రాత్రివేళ చదువుతూంటే గుండె పీచుపీచు మంటుంది... ఇంకా రేడియో స్టేషను కప్పను వెర్షాం.

రావు : చూద్దాం రండి.

రావు : చూద్దాం అంటే కాదు. తిప్పకుండా తీసుకు రండి... పోనీ మీ కభ్యంతరమైతే వస్తారండి.

రావు : ఆ తప్పు. నాకేమీ లేదండీ. సరే, ఎప్పుడు వెర్షా మంటారు.

రావు : రేపు ఉదయం నేను వస్తాను. మనం ముగ్గురం కలిసి రేడియో స్టేషనుకు వెళ్లి (ఆడిషన్) చేయద్దాము.

రావు : మంచి దండీ.

రావు : కొంచెం తొందర పనుంది. శిలపు పుచ్చు కొంటాను... డాక్టరుగారు మరే పోతాకేమో మీరన్నా జ్ఞాపకం చెయ్యండి శకుంతలా దేవి గారూ.

శకు : అలాగే నండి.

[రామదాసు వెళ్ళిపోతాడు]

పాపం ఆయన పనిగట్టుకొని ఇది చెప్పటానికి వచ్చాడు.

రావు : ఇక రేపట్టుండీ శకుంతలాదేవి గానం గాల్లో—అంటే గగన పథంలో లేటిపోతుందిన్న మాట.

శకు : ఇంకానయం. నేనే లేటిపోతా నన్నాడు కాదు.

[ఇద్దరూ నవ్వుతారు]

శకు : నలుగుళ్ళో పాడటమంటే నాకు ధయంగా వుండండి.

రావు : మన దాసుగా రుంటారుగా.

శకు : (ఆశ్చర్యంగా) అయితే మీరు రారన్న మాట! అయితే నేనూ వెళ్ళినా.

రావు : ఆరేరే! నా కోసం నవ్వు మానుకోవడం మెండుకు? సరే చూద్దాం. పిలువంటే నేనూ వస్తారే. అడిగాక దాసుగారు పరాయి వారేమీ కాదుగా.

శకు : ఇది రండి. భోజనం చేద్దాం. కబుర్లతో కడుపు నిండి పోయిందంటే మీకు.

రావు : నాకా! ఎలికలు ఎప్పుడూ జొరబడితే.

[ఇద్దరు నవ్వుకొంటూ లోపలికి వెళ్తారు. తెర పడుతుంది.]

3

* * తెర లేచేసరికి రేడియోలో డిస్టర్ బెన్స్, నేపథ్య సంగీతం వినిపిస్తున్నా వుంటాయి

తండ్రి : (ప్రవేశిస్తూ) అబ్బాయి రాఫువా!

రావు : (లోపలినుండి వస్తూ) ఎవరూ? (చూసి) నవ్వా నాన్నా! ఎప్పుడొచ్చావ్?

తండ్రి : ఈ బండికేరా

రావు : ఉత్తరం పత్రం (వ్రాయకుండా వచ్చావేం నాన్నా. స్టేషను కొచ్చే వాణిగా.

తండ్రి : ఆ-ఎందుకురా నే రాలేనా? ఏదో చూసి పోదామని బుద్ధి పుట్టింది. ఆ పథంగా తెలు చేరి రైతెక్కాను.

రావు : బాగుంది. ఇంటి దిగ్గిరి ఇలా వెళ్తున్నావనైనా చెప్పివచ్చావా? అమ్మ కంగారుపడుతుండేమా?

తండ్రి : లేదురా. ఇక్కడ ఉన్నట్లు చెబితాములే. బోడలేదీ?

రావు : అలా రైటికి వెళ్లింది.

తండ్రి : ఎక్కడికి?

రావు : ఇప్పుడే వస్తుంది.

తండ్రి : అదీ, ఆరడియో స్టేషనుకేగా.

రావు : అవు న్నాన్నా. నీ కవరు చెప్పారు!

తండ్రి : గుప్పిళ్లు మూస్తావు గాని లోకం నోళ్లు మూయగలవుట్రా? ఇదెవలు మన ఇంటా వంటా వుందిరా రావువా? అడవి అక్కల్లో పిందెలాగ అణగి మణిగి వుండాలి గాని ఇలా పిధి కిక్కిరే నలుగురూ ఏమంటారా?

రావు : ఇప్పుడిది పిధి కేమిక్కింది నాన్నా?

తండ్రి : పిధి క్కాకపోతే ఏమిటా నలుగుల్లో యాగి అయినాక. ఒక రాత్రినీ, పగలనీ లేకుండా రేడియో స్టేషన్లో తిరుగుతోందిట-ఇలా చేస్తే, ఇంకా నలుగురుకూతుళ్ళకు పెల్లిళ్లు చెయ్యాలి నేను-అదేమన్నా గ్రహించారా మీగు- తొమ్మిది చీడ పడితే అది చెట్టుకు చేటు కాదుట్రా. (శకుంతల మెల్లిగా వస్తుంది) ఏవమ్మా...ఎక్కణ్ణంచీరావడం?

శకు : నేనా...అలా వెళ్ళాను మామయ్యా.

తండ్రి : అలా అంటే ఎలా? ఇలా అని చెప్పి, వెళ్ళగా లేనిది చేస్తే తప్పా.

శకు : తప్పనికాదు మామయ్యా-రేడియో స్టేషనుకి వెళ్ళాను.

తండ్రి : ఒక్కదానిపినా?...

శకు : వారిని రమ్మన్నా మామయ్యా. పనుంది రానన్నారు.

తండ్రి : ప్రపంచజ్ఞానం తెలిసినదానివి, సంపాద బాధ్యతలు ఎఱిగన్నదానివి నువ్వే ఇలా ప్రవర్తించటము తప్పుకొంటున్నా. భర్త

వంటలేకుండా పరాయివాళ్ళవంట తిరగటము.

శకు : వారు వెళ్ళిమంటేనే వెళ్ళాను మామయ్యా. దాసుగారు కాన్స్టేబుల్ కి కాన్స్టేబుల్ దిగబెట్టారు.

తండ్రి : సర్లవమ్మా -- చెప్పొచ్చావ్ బ్రేగా. మా రోజుల్లో యీ రేడియోలా, టూడియోలా లేకపోయినా అక్కడే జరుగుతుంటాయో అన్నీ మాకు తెలుస్తూనేవుంటాయి.

శకు : సరిగ్గా తెలియనివాళ్లు అనేక కథలు పుట్టిస్తారు మామయ్యా. ఒక్కసారిమాస్తే మీకే తెలుస్తుంది అబ్బలాంటిచోటో.

రావు : నిజమే నాన్నా. రాత్రికి మళ్ళీ ప్రోగ్రామ్ వుంది. అప్పుడు నువ్వుకూడా వెళ్లు. నీవు నచ్చలేదంటే మానేస్తుంది. సరేవా.

శకు : మీ పరువుప్రతిష్ఠకు భంగం కలుగుతోందంటే అది మాకు కలిగివ్వకుండా మామయ్యా? -- లోపలికిరండి. వేడినీళ్లున్నాయి. స్నానంచేద్దామని.

రావు : ముందు స్నానం చేసిరా నాన్నా.

తండ్రి : (అలోచిస్తూ లోపలికి వెళ్తున్నా.)

[మీస పంకజ వస్తుంది.]

పంకజ : హాల్లో గుడిమార్నింగ్ డాక్టర్.

రావు : వెరీగడ్ మార్నింగ్. ఏం ఇలావచ్చారు?

పంకజ : ఆ! ఏం లేదు. రిక్వైరు రాలేదు. మీరు లిఫ్ట్ ఇస్తారేమనని వచ్చాను.

రావు : 'కూర్' ఇప్పుడే డ్రెస్సుమార్పుకొని వస్తారెప్పుకుండా -- నుంపండి, శోకా డాక్టరు గారికి కాఫీ పట్టుకురా.

పంకజ : నేను కాఫీ తాగను డాక్టర్.

రావు : ఏం తాగుతారు?

పంకజ : మిలోగానీ, ఓవర్లీసుగానీ.

రావు : శోకా డాక్టరుగారికి ఓవర్లీసు కలుపు. వస్తాను కూర్చోండి. వన్మినిట్.

పంకజ : ఆ-చూడండి. సాయంత్రం మీకేవన్నా ఎంకేజీమంటువుందా?

రావు : లేదు. ఎందుకు?

చాందసులు

పంకజ : 'డిసైర్'కి రెండు టికెట్లు తెప్పించాను. వస్తారా? (తెకుంఠల కప్పు పట్టుకొస్తుంది.)

పంకజ : ఏమంటారు?

రావు : దోవలో మాట్లాడుదాం. ఓకర్లను తీసుకోండి. (లోపలికి వెళ్తాడు.)

శకు : నమస్తే డాక్టర్.

పంకజ : నమస్తే. ఇవాళ మీరేదో ప్రోగ్రామ్ వుందనుకొంటాను.

శకు : అవును. ఇప్పుడేవచ్చాను. మళ్ళీ సాయంత్రం వెళ్లాలి.

పంకజ : (త్రాగుతూ) క్రిందటిసారి విన్నాను రేడియోలో మీ పాట..... కాస్త్రీయసంగీతం చాలాబాగా పాడుతారు మీరు.

శకు : 'థాంక్స్' [తండ్రి వస్తాడు ప్లానంచేసి.]

తండ్రి : (వస్తూ) ఈ మేగా రెవరు?

శకు : వారి తోటిడాక్టరు మామయ్యా — మీరు మా మామగారు.

పంకజ : ఓ-ఐ-సీ-సైన్-సర్కిగ్లడ్ టు మీ యు. (షేక్ హ్యాండు చెయ్యబోతుంది.)

తండ్రి : వాకు చెయ్యిమాడటం రాదమ్మయ్యా!

శకు : (నవ్వుకుంది.) అదికాదు మామయ్యా. చెయ్యి మాడమనికాదు అడిగేది, చెయ్యి కలపమని. అది దొరల పద్ధతి.

తండ్రి : ఇప్పుడు మాసిండ్ రేడో అప్పుడే చేతులు కలపటండాకా వచ్చిందా? వద్దతిరిగి. ఆ దొరల పద్ధతులు మనకెందుకు?

పంకజ : (చిన్నబుద్ధుకొని) ఐ యామ్ సారి. (రావు వస్తాడు.)

రావు : (వస్తూ) దేనికి?

శకు : అచ్చె ఏమీలేదు. అవిడ షేక్ హ్యాండు చెయ్యబోలే మామగారికి అర్థంకాలేదు...

రావు : కాకపోలే నవ్వు చెప్పక్కర్లే?

శకు : అదే చెబుతున్నాను. ఇంకెలో మీరొచ్చారు.

రావు : ఆల్ రైట్ - పదండి డాక్టర్ — సాయంత్రం ఆలస్యంగా వస్తానేమో అర్థంకాదు కనుక నువ్వయి — నాన్ననుకూడా రేడియోస్టేషనుకు తీసుకొనివెళ్ళు — వస్తానాన్నా.

తండ్రి : భోజనంచేసి పోవటా?

రావు : టైములేదు.

శకు : క్యారేజీలో పెట్టి పంపుతారే మామయ్యా.

[రావు, పంకజ వెళ్ళిపోతారు.]

తండ్రి : బాగానేవుంది సాంగత్యం —

శకు : మీరు మడిబట్ట ఆకేశాను. పూజచేసుకోండి మామయ్యా.

తండ్రి : ఆ సంచిలో భగవద్గీత పుస్తకం వుంది. అందుకో తిరిగి.

[లోపలికి వెళ్తారు: తెర]

4

* * తెరలేచేసరికి రేడియో డిప్లొమెన్స్ న్స్నంగీతం కిలకిలా నవ్వులు వినిపిస్తాయి. డాక్టర్ రావు, పంకజ వస్తారు. వచ్చి లైట్లు వేస్తారు.

రావు : తలకాయ నొప్పిగావుందని ఇటర్ వెలోలోనే చైటికి లాగ్గొచ్చావ్. నిజమే ననుకొన్నాను.

పంకజ : డాక్టర్ల దగ్గి జబ్బు దాగుతుందా?

రావు : జబ్బు అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది. నేను ప్రైవేటు ప్రాక్టీసు చేస్తున్నప్పుడు ఒక పేషెంటు వచ్చాడు. బాగా డబ్బున్నవాడు. పరీక్షచేసి రోగం ఏమీ లేదయ్యా అని చెప్పాను. అంటే వినతే — ఒకవారంరోజులు ఏదో మండిచ్చి 150 రూపాయలు బిల్లు చేశాను. ఆ బిల్లు తీసుకొని "డాక్టర్! లేపట్నుంచీ మందవసరం లేదు. రోగం పూర్తిగా నయమైంది" అన్నాడు. "మందు బాగా పనిచేసిందన్నమాట" అన్నాను. "మందు కన్నా ఈ బిల్లు బాగా పనిచేసింద"న్నాడు.

[ఇద్దరూ నవ్వుతారు.]

పంకజ : అలా వుండటారా నారోగం? అయితే బిల్లురాయండి.

రావు : కాగితంలేదు. చేతిమీద వ్రాస్తాను. (చెయ్యి గిల్లుతాడు) (ఇద్దరూ నవ్వుతారు.)

[గడియారం తొమ్మిది కొట్టుంది.]

పంకజ : మీ మిసెస్ వాళ్ళింకా రాలేదు?

రావు : వస్తారు. స్వేచ్ఛనుంచి ఇక్కడకు రావటానికి
అరగంటన్నా పడుతుంది.

పంకజ : శకుంతలాదేవికి చాలా ప్రోగ్రాములు వస్తు
న్నాయికదూ డాక్టర్?

రావు : దాదాపు ప్రతివారం ఏవో ఒకటివుంటోంది.

పంకజ : సేనోకటి విన్నాను డాక్టర్. మీరు ఇంకో
విధంగా ఆనుకోకుండా వుంటే...

రావు : చెప్పండి...

పంకజ : అభిమానులకు శిష్య ఇతరులకు ఎక్కువ
ప్రోగ్రాములు ఇవ్వడం ఆసలు.

రావు :

పంకజ : దాసుగారు మీ మిమెన్ విషయంలో చాలా
ప్రశ్నోత్తరాలను చూపిస్తారని కూడా చాలా
మంది చెప్పారు.

రావు : (హానం)

పంకజ : సెన్సార్లయినా కాకుండా 'ఎ' క్లాస్
ఆఫీస్ లో చేర్చారట ఆమె పేరు.

రావు : సేనె సెన్సార్లున్నాను.

పంకజ : ఆమెను స్వంతికాన్ట్రో ఆమెను తీసుకెళ్ళి
మళ్ళీ ఇంటి వద్దకి దిగబెడతారు. ఇదంతా
అభిమానం కాదంటారా డాక్టర్?

రావు : నిన్ను ఇంటివద్దకి దిగబెడతాను పద.

పంకజ : ఇవారే మీ భోజనం నా క్యాష్ కర్డులో
ఎక్కించేస్తారు డాక్టర్.

రావు : ఎందుకు?

పంకజ : ఇవారే నా బర్తే డాక్టర్.

రావు : మరి ప్రాగ్నాటిమెంట్ ఎందుకు చెప్పలేదు?

మానాన్న కూడా వున్నాడు. ప్రాగ్నా
భోంజేయలేదు ఇంకో.

పంకజ : (చెయ్యిపట్టి కొని) చెప్పటం పర్మిటేషను
ఇవారే కావలసింది. అలాగే ఏమీ నా పుట్టిన
రోజు పంకజ గ్రాండ్ గా ఏర్పాటు చేద్దా
మనుకున్నాను. కానీ...

[బ్రతు కొడు హారను వినిపిస్తుంది.]

[వస్తుతూ రామదాసు, శకుంతల, తండ్రి
వస్తారు.]

తండ్రి : ఏవో అశ్టాంకుశాలున్నాయ్. ఆలస్యంగా
వస్తావని చెబితే ఇదోయ్.

రావు : తొందరగా పూర్తిచేశా నాన్నా.

రామ : నమస్తే రావుగారూ. గుడివినింగ్ పంకజం
గారు.

రావు : నమస్తే.

రామ : ఇవారే శకుంతలాదేవి అమ్మలతో పాడారు.

తండ్రి : కోడలింత చక్కగా పాడుతుందని
నేనెప్పుడూ అనుకోలేదురా రావువా.
పెళ్ళిలో పాడించాముగాని మరి నేను పర
ధ్యానంగా విన్నానో ఏమో ఇంత బాగా
లేదు.

రామ : మీకోడల్లా చక్కగా పాడేవాళ్ళు ఇంకా
ఎవరూ వున్నారని బాబూ. తిరుగల్గోవడం
గింజల్లాగా వాళ్ళు సంసారాల్లో పరిగిపోయి
బైటికి రావటంలేదు.

తండ్రి : దానిక్కారణం ఏమంటారు?

రామ : కారణం పెద్దలు మీకు తెలియండికాదు—
అసలు పదిమందిలోనూ పాడటం కొనిపని
అనీ, అప్రతిష్ట అనీ, అపది వేస్తేల్లకు
చన్నీళ్ళుగా చెబ్బు సంపాదించడం మగ
వాడికి అవమానం అనీ—ఇలాంటివే అనేక
మైన మూఢ నమ్మకాలుంటాయి వాళ్ళకు.

తండ్రి : ఇప్పుడు యథార్థం తెలుసుకున్నాను.
ప్రాగ్నాన్నవటకూ నాకేరీచెయ్యాలి అంటే
అదో ఆఫీప్రాయమండేది. ఇప్పుడు మాత్రం
నాకు చాలా సంతోషంగావుంది. ఆంధ్రులలో
భాగావాహరి కోడలు అంత చక్కగా పాడు
తోంది అంటే ఆది మాకు మాత్రం గొప్ప
కదండీ?

శకు : కబుర్లలోనే తెల్లనాక్కేలుంది. వర్తిస్తాను—
పదండి. మామయ్యా కాళ్ళు కడుక్కొండి.
మీరుకూడా ఈ పూట ఇక్కడే భోంచే
యాలి దాసుగారూ.

రామ : అచ్చే ఎందుకండీ మీకాశ్రమ. వాక్కోరేజి
వచ్చేవుంటుంది.

తండ్రి : మీరలా అంటే నేనొప్పును. పదండి
సరదాగా కూర్చుందాము. ముందు కాళ్ళు
కడుక్కొని వద్దాం రండి.

[ఇద్దరూ లోపలికి వెళ్తారు.]

శకు : (భర్తతో) మీరుకూడా లేవండి భోజనానికి.

రావు : నాకి పూట ఆకలేను పైగా అగ్జంటుకే సాకటి చూసి రావాలి.

శకు : అజేనుండి! ఇప్పుడేగా మానుగారితో పని పూర్తయిందన్నాగు?

రావు : అంటే అబద్ధమగుతున్నానంటావా?— చాలాదాక వచ్చింది, మాటలు సేర్పిన కుక్కన పేటకు పంపిలే ఇమ్మా అంటే ఇమ్మా అందిట.

శకు : తిప్పేనున్నాను. వడ్డిస్తాను భోజనము చేసి పిళ్ళిండి.

రావు : నేను భోజనం చెయ్యవని చెప్పాను.

శకు : దాసుగార్ని కూడా వుండుమన్నాము. మీరు వెళ్ళిపోతే బాగుంటుందా?

రావు : నే లేకుండా ఆయనతో నల్లే బాగుండుంటా?

శకు : మీ రివారే వింతగా మాట్లాడుతున్నాగు.

రావు : నువ్వు వింతగా ప్రవర్తిస్తున్నావ్.

శకు : ఇప్పటిదాకా మాన్చిని ఆస్పత్రికిని వంక టెబ్బకొని భోజనం చెయ్యకుండా నల్లే వాళ్ళనునుకొంటారు. నా మాట వింటున్నా. మానుగారు కూడా వున్నాగు.

రావు : సంకజ నన్ను ఇవారే డిన్నగకి పిల్చింది. నల్లన్నాను.

శకు : ఓ! అందుకా ఇప్పటిదాకా కాపాలా వేసు కుక్కగొన్నాగు.

పంకజ : కాపాలా వేసేందుకు నేను మీ ఇంటి నాకలేమీ కాను.

శకు : కాకపోతే ఇంతరిత్రవతమా ఇక్కడెందు కున్నాగు? మీ కిక్కడెం పని?

పంకజ : నన్ను సంబాయిషీ అపగిలానికి మీ గెవగు?

శకు : ఈ ఇల్లు నాది. మీ రీఇంట్లో వున్నంత సేపూ అపగిలారికి నా కధికారం వుంది.

పంకజ : డాక్టర్ ! ఇంటికి పిల్చింది మీ రిం నన్ను అవమానం చేయించటానికినా?

రావు : నీ కసలు బుద్ధుందా? ఇంటికి వచ్చినవార్లను సంబాయిషీ అడుగుతావా?

శకు : నేను లేవప్పుడు రాత్రిపూట నా ఇంటికి వచ్చి నా భర్తతో కిక్కిలాడుతూ కూర్చోటానికి అవిశేషం అధికారం వుందని అడిగాను. తప్పా?

పంకజ : మీగు లేడియో బ్రోగ్రామ్ అని వంక పెట్టుకొని ఆ దాసుగారివంట తిరగటం, తప్పు పని కాదా?

[దాసు, తండ్రి వస్తారు]

రా.దా : ఎవ్ పంకజ నోటికొచ్చినట్లు వాగటం పల్లకు చూసి. ఇది ఆస్పత్రి కాదు.

పంకజ : పటవ్. మీ రనవసరంగా కల్పించుకో నక్కలేను. నే నల్లన్నా డాక్టర్. నలుగురూ చేరి వంటరివాన్ని అవమానం చేస్తారా?

రావు : మిస్టర్ దానూ! మీ గు యందు నా ఇంట్లోంచి బైటికి పడవండి.

తండ్రి : అదేమిటా! పెద్దమనిషిని.....

రావు : నువ్వుగుకోవయ్యు—నీకు తెలీదు—నల్లని వన్నీ నీస్సు తెల్లనివన్నీపాలు అనుకొంటావ్ మిస్టర్ దానూ మీ రు తక్షణం బైటికి న్నగండి.

శకు : (వస్తున్నా) ఏమండీ విప్రాయంను కూర్చోబోయే మనిషిని అట్లా అనకూడదు.

రా.దా : నల్లటానికి నా కేరీ అధ్యంతరము లేను. కాని తిండ్రిత మీరె పశ్చాత్తాప పడతారు.

రావు : మీరక నా ఇంటికి రానవసరములేను, నా భార్యకు లేడియోబ్రోగ్రాములు ఇవ్వవసరిమా లేను. మీ వంటి పయాయుఖవిష కుంభాన్ని దగ్గతను చేరనియ్యటము నాదే తప్పు.

రా.దా : (భిన్నుడై) మీగు ఆపోహపడుతున్నార డాక్టర్. నన్ను చాలా తప్పుగా అర్థం చేసుకొంటున్నారు.

రావు : లేదు. ఇప్పుడు సరిగ్గానే అర్థం చేసికొన్నాను. మొదట చెబితోలేదు కాబట్టే అనుభవిస్తున్నాను. “యు ఫస్ట్ గెట్ ఔట్ ఆఫ్ మై హౌస్”

[దాసు తలవంచుకొని వెళ్ళిపోతాడు]

శకు : (ఏడుస్తూ) ఏమండీ. మీ కాళ్ళు పట్టుకొంటాను. ఏవో అనుమానాలు పెట్టకొని ఆయన్ను అవమానం చెయ్యటము మహా పాపం.

రావు : పాపం! ఛీ! వదులు-వన్ను ముట్టకొకు. చెప్పేవన్నీ క్రింగగనీకులే. నేను కూడా నెట్టన్నాలే. నీకు పీడ వదులుతుంది. పద పంకజం

[వళ్ళబోతారు]

శకు : మీ రిప్పుడు వెళ్ళటానికి వీలేదు. మీరు వెళ్తే విషం పుచ్చుకుంటాను. (చెయ్యి పట్టుకుంటే చెంపమీది కొద్దాడు)

రావు : నీ ఇష్టమొచ్చింది చేసుకో ఛా.

[శకుంఠల ఏడుస్తూ లోపలికి పోతుంది]

తండ్రి : సువ్రస మనిషివా? పశువా? ఆడదానిమీద చెయ్యి చేసుకొంటావురా దౌర్భాగ్యుడా!

రావు : నా ఇష్టం;

తండ్రి : నీ ఇష్టం. — ఎందుకు చదువుకొన్నావ్. అభ్యసించనా! అదేం కాని పని చేసింది నోటి కొచ్చి నట్లంటావ్?

రావు : ఏం చేసిందో నాకు తెలుసు. లోకానికి తెలుసు.

తండ్రి : తెలుసు. కళ్ళకు చీకటిపారలు కప్పుకు పోయాక నీకు తెలిసేదేముంది. ఇదిగో ఈ అమ్మవారు పూనిందిగా అన్నీ తెలుస్తాయి. [లోపలేదో పట్ట చివ్వువేపుతుంది. తండ్రి లోపలి కలైడు. చివ్వున మళ్ళీ వచ్చి]

తండ్రి : (పెద్దగా) ఒకే రాఘవా. కొడలు నీసా లోడి ఏదో మందు తాగి పడిపోయిందిరా. కళ్ళు తేలవేస్తోందిరా.

[తండ్రి, కొడుకులు లోపలికి పరుగెత్తారు. రెండు నిమిషాలు కంఠారు. ఇది చూసి పంకజం మెల్లిగా జారుకొంటుంది]

[రేడియోలో కలవరం. వి చా రా న్ని నూచిస్తూ వున్న మ్యూజిక్. తర్వాత అగి పోతుంది]

* * *

[లోపల్నుండి డాక్టరు, శకుంఠల, దాసు లైటింగ్ వచ్చారు]

డాక్టరు : చాలా తమాషాగా వుంది నాటిక.

శకు : పాపం, అవిడ చచ్చిపోయిందా చివరకు.

దాసు : 'అసిడ్' త్రాగింది. బహుశా చచ్చిపోయే వుంటుంది.

శకు : నాకో సంక్షేపం వచ్చింది. ఇందులో ఎవరు చాదిస్తులు దాసుగారో? చదువుకొన్న నాగరకుడైన ఆధర్వా?—చదువులేని మూఢా చారపరుడైన ఆ తండ్రా?

దాసు : మీరు చెప్పండి డాక్టరుగారూ.

డాక్టరు : నా ఉద్దేశం ఆ డాక్టరే చాదిస్తుడు.

దాసు : బాగా చెప్పారు.

శకు : (నవ్వుతూ) ఈ డాక్టరుగారు కూడా అంతే దాసుగారూ.

డాక్టరు : (చెయ్యొత్తి) వీయ్...చిరిపి!

దాసు : (నవ్వుతూ) వస్తా డాక్టర్. కే పెప్పర్లన్నా శకుంఠలాడేవిగారిని తీసుకొని రేడియో స్టేషనుకి ఒక్కసారి రండి. ఆడిషన్ చెయించి ప్రోగ్రామ్ ఇప్పిస్తాను.

డాక్టరు : నాకు తీరిక లేదు. మీరు తీసుకొని వెళ్ళండి.

శకు : వద్దు దాసుగారూ... చాదిస్తులు వెంట వుంటేనే మంచిది.

[ముగ్గురూ నవ్వుతారు. తెర]

వర్జ్యకాలము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

విషనాడియనబడు నక్షత్రత్యాజ్యకాలమును (వర్జ్యకాలమును) గూర్చి కడచిన విజయఽంతుర్తేనపు ఆషాఢ మాసపు భారతిలో నా ఊహలను చనువరులకు నివేదించియుంటిని. ఇప్పటి మన పంచాంగములలో ఈ విషనాడి కాలము ఎంత ఆవ్యవస్థగా చూపబడుచున్నదో, వర్జ్యకాలమును పరిత్యజించి శుభ కార్యములను జగుపుకొనగోరువారికి దీనివలన ఎన్ని చిక్కులు ఏర్పడుచున్నవో, సోదాహరణముగా ఆ వ్యాసములో చూపితిని. విషనాడికాలము ఇండియన్ స్టాండర్డ్ కాలములో (I. S. T.) నిష్కర్తగా ఏవాకు ఎప్పటినుండి ఎంతవరకు వ్యాప్తిలోనుండునో, సులభముగా, నిర్దుష్టంగా, నిస్సంశయముగా సాధించుటకు వీలగురీతి సాయన విషనాడి పథకము సయితము అచట చేర్చబడినది. మరియు, చంద్ర విషనాడి మాత్రమేకాక, నాల్గు నిమిషములు వ్యాపించియుండగల నూత్నమగు లగ్నవిషనాడి సముత్తియ పరిత్యాజ్యమని సోపపత్తికముగా నిరూపించి, దానిని ఇండియన్ స్టాండర్డ్ కాలములో కనుగొనుటకు మార్గము సహజమనిచితిని.

కాని, విషనాడి (వర్జ్యకాలము) అంత దోషముగా పరిగణించవలయునా అని సందేహించువారు కొందరున్నారు. దాక్షిణాత్యులు ఈ త్యాజ్యకాలమును గమనించనే గమనించరు. అన్ని విషయములకు, పెండ్లికయినా, ప్రయాణమునకయినా, తప్పక వారు రాహుకాలమును మూత్రము చూచుట వాడుక. అందులో, ద్రావిడులలో పురుషులకంటే స్త్రీలకు సంప్రదాయముపైన అభిమానము హెచ్చు. రాహుకాలములో వారు సామాన్యముగా ఏ కార్యమూ చేయరు; ఇతిరులను చేయనీయరుకూడా. రాహుకాలములో భర్తలకుకాని, పసిబాలురకుగాని, భోజనము సయితము పెట్టని స్త్రీలు కొందరు కలరట! అరవవారి సహవాసదోషముని ఆంధ్రులలో అనేకు

లకు ఇటీవల ఈ రాహుకాలపు అలవాటుతోపాటు వర్జ్యకాలమును గూర్చిన సంశయము వచ్చినది. వాస్తవమును విచారించినచో, విషనాడికాలమును, ప్రగాఢాదులయందును, శుభకార్యావసరములయందును, జాగరూకతతో పరిత్యజించుటే ఆంధ్రజాతికి అనూచానముగ వచ్చిన ఆచారము. కాని, ఇటీవల దాక్షిణాత్యుల సహవాసమువలన వీరు దానిపై నిరాదరము చూపుట అందందు చూపట్టుచున్నది. ఇది అచిచారరమణీయము.

మహూర్తశాస్త్రములో శుభకార్యములకు వర్జించదగిన మహాదోషములలో ఒకటిగా విషనాడి పరిగణింపబడినది. కాని ఆదోషములపట్టికలో రాహుకాలమును ప్రాచీనులు చూపియుండలేదు. మాసరాహువు, దినరాహువు, యామర్ధరాహువు, త్రిణిక రాహువు, మున్నగు పేర్లతో రాహుకాలము అనేక విధములు. దీని ప్రశంస మహూర్త గ్రంథములలో యాత్రా ప్రకరణములో మాత్రమే చూపట్టుచున్నది.

“యాత్రాదౌ, ఫణి, యోగినీ,
దిశకరాః పృచ్ఛస్థితా స్థిధిదాః”

—విద్యా మాధవీయము

ప్రశంసలోనున్న రాహుకాలమును సాధించు మూత్రమిది:—

“మూర్యా, ర జీవ, జ్వ, భృగు
మం, దెండు దివసేవ్యసి
ప్రాగాదిత స్సవ్యగామీ
తిస్యాద్దిక్షిణగోంతిశః”

భానువారమున రవి, సోమవారమున శని, మంగళవారమున చంద్రుడో, బుధవారమున బుధుడు, గురువారమున కుజుడు, శుక్రవారమున శుక్రుడు, శనివారమున శుక్రుడు, పగలు ప్రభువు యామర్ధమునకు అధిపతిగా భావించి, ఆ అధిపతుల నుండి వారాధికక్రమమున మిగిలిన యామర్ధములకు అధిపతులను

పంచగా శనికి ఏయామార్థమువచ్చునో, దాని తరువారే యామార్థము రాహుకాలమున నమట. దీనికి ఉపపత్తి ఏమో తెలియలేదు.

ఏవారమునకు ఆవారాధిపతి నే మొదటి యామార్థమునకు అధిపతిగా నిర్ణయించి, తరువాతి యామార్థములకు వారాధిపతి క్రమముగా ఆధిపత్యమును పంచి నచో, శనికి ఏయామార్థములో స్థానము వచ్చునో అది కాలము యధిక స్థానమనియు, జాతిక మహూర్తాదులలో నుష్టఫలము దానినుండి వచ్చుననియు, చెప్పవలసివచ్చును. ఇట్లే ఒక్కొక్కవారములో ఒక యామార్థము 'యమకంట్క'మని వేరొక యామార్థము 'ఆర్షహర'మని, నిర్ణయించి ఇవి దుష్టకాలములుగా మహూర్త కాలములు తీర్చిదిద్దినది.

ఇవి చాలక, వారత్యాజ్యమును మరియొక వర్జ్యకాలమును తెలుపు నూత్రిము కలదు.

“నభావ్యయం, ద్వాదశ, డిక్ దశైలా,
బాణాశ్చ, రిత్యైన్, యథాక్రమేణ,
నూర్యచి వారేషు పరం చత్యస్తో,
వాహ్యో విషం స్యాన్విషలు వర్జనీయం”

(దైవజ్ఞ మనోహరము)

ఈకాలము లన్నియు రాహుకాలముకంటే భిన్నములైనవే. ఈ అయిదు విధములయిన కాలములు ఏ ఏ వారిమున ఎప్పుడు వ్యాప్తిలో నుండునో, అనుబంధము చూపగలదు. దానిని చూచినచో మానవులను మంచికాల మనునది లభించదేమో, అని భయమగుచున్నది. లోకహితైషులకు మన ప్రాచీన మహాగ్నులు దీనిని గమనించి, కొన్ని గ్రహయోగములున్నచో ఈ వర్జ్యకాలములదోషము పరిహారమునని ఆపవాద నూత్రిములు వ్రాసి మనల నుద్ధరించినారు. ఈపద్ధతిలో రాహుకాలము చెప్పబడలేదు. యాత్రావిషయములో తప్ప, ఇతర కర్మకార్యముల మహూర్తములకు సంబంధించిన సామాన్య నియమములలో రాహుకాలము చెప్పబడలేదు. కనుక నే ఈ ఆపవాదములలో దీని ప్రశంస కానరాదని మనము ఊహించుట తప్పకొడు.

ఎలయిన నేమి ఆకాశరంగమున జరుగు ఏగ్రహ చారముతోనైనా సంబంధములేక, ఏసంవత్సరములో ఏసెలలోనైనాపరే, ఏకేమూరికాప్రయోగ మనుకొనిగా 'ఈవారమున కింతి' అని నిర్ణయించబడినవే

ఈకాలములన్నియు. నక్షత్రవిషనాడీకాలపు మార్గము వేరు. అది చంద్రుని చారమువలన ఏనాటికొనాడు గణితముతో సాధించవలసియున్నది. ఒకనాడొక నక్షత్రములో విషనాడి ఏకాలమునకు వచ్చునో మరల ఆ నక్షత్రము వచ్చిన నాడు అదేకాలమునకు సాధారణముగా రావేరాదు. ఇదే దాని విశిష్టత అగుటచే, ఈ వారవర్జ్యకాలములకు ఎంత విలువ యుండునో, అది గణితగతియగు నక్షత్రత్యాజ్యముతో తుల్యుగజాలవనుట నిర్వివాదాంశము. ఈ తారతమ్యమును మనస్సులో నుంచుకొన్నవారు కొవు ననే, ప్రాచీనులు విషనాడికి హల్లుగడిములు వర్జ్య మనియు, వారత్యాజ్యమునకు రెండుగడిములు మాత్రము వదిలివో చాలుననియు శాసించిరి. రాహుకాలము సామాన్య మహూర్త నియమములలో చేరినదేకాదు. ఇట్టి పద్ధతులలో రాహుకాలముకింటే విషనాడీకాలమునకు హెచ్చు దోషము కలదనుట యుక్తి సహజము. ద్రావిడుల సంప్రదాయ మెట్టిదైనా కానిండు. దాని నాశ్రయించి తిమ ప్రాచీన సంప్రదాయపు వర్జ్యకాలమును ఆంగ్రెజులు మరచుట మాత్రము శ్రేయస్కరముకాదు.

విషనాడీకాలమునకు గొప్పరోషమును ప్రాచీనులు నూచించిరి.

“విషనాడ్యాం విషాద్భితిః
అపమృగ్య రక్షాపిణా.”

(శ్రోతిర్నిబంధము)

“వివాహకర్త చూడాసు
గృహారంభ ప్రవేశయోః
యాత్రాది సుధాకార్యేషు
విషదా, విషనాడికాః”

(శ్రోతిస్సారము)

“విషాగ్నినాడీషు కృతం సుధాయక్,
వివాహ యాత్రా త్యచిరేణస్వరం.”

(వర్జ్యసంహిత)

ఇంతేకాదు. విషనాడీగ్రహలో రవిచంద్రసంయోగము (అమావాస్య) వచ్చినపుడు, అట్టి పర్యభాగ జన్మకాల చంద్రదానమైనచో, అట్టి జాతికుడు అచిరకాలములోనే జీవగూత్రి చాలించుకొనగలడని వర్జ్య మహర్షి చాటిచెప్పినాడు. కనుక, రాహుకాలమును

వ ర్ష య కాల ము

గమనించినా, మానీసా, విషనాడి (వర్ష) కాలమును మాత్రము పాటించక శుభకార్యములు జరుపుట తేమకారికాదని నా విన్నపము.

చంద్ర విషనాడిని, లగ్న విషనాడిని, నిరాదరించి క్షేమములపాలయిన ఈ క్రింది నిదర్శనములు చిత్రింపుడు.

చంద్ర విషనాడి

(1) మదరాసు నగరపు విమానాశ్రయములో 18-2-1952 నాడు 11-9 A. M. (I. S. T.) కాలమున గగన సంచార మారంభించిన విమాన మొక్కటి నాగపుర సమీపములో పడిపోయినది విన్నాముకదా? ఆ తీరామున చంద్రుడు వృశ్చికరాశిలో 28°-51' నుండినాడు. అనూంధానక్షత్రముందలి విషనాడి వృశ్చిక రాశిలో 28°-48' నుండి 29° 36' వరకు వ్యాపించి యున్నది. కనుక ప్రయాణారంభకాలములో చంద్రుడు విషనాడిలో నుండినాడు. ఘోరమయిన నష్టము కలిగినది.

(2) ఢిల్లీనగరములో 21-11-1951 నాడు 7-48 A. M. (I. S. T.) లో ఒక విమానము పడిపోయినది. దానిలో ప్రాణములు కోలుబోయిన పదునాగ్గరిలో కొందగు ప్రముఖ వ్యక్తులుండెరి. ఈ విమానము నాగపురములో ఆనాడే 8-31 A. M. (I.S.T.) లో బయలుదేరినదట. ఆ కాలములో చంద్రుడు సింహరాశిలో 17°-42' లో నుండెను. ఆశ్లేషానక్షత్రపు విషనాడి సింహరాశిలో 16°-57' మొదలు 17°-50' దాక కలదు. ప్రయాణారంభములో చంద్రునికి విషనాడి దోషము పట్టిన కారణమున ఘోరమయిన ప్రమాదము సంభవించెను.

(3) ఇన్డియన్ నేషనల్ ఎయిర్ వేస్ వారి డెకోటా విమాన మొకటి ఢిల్లీలో 17-7-1950 నాడు 9-3 P. M. (I. S. T.) వళిలో ఆకాశ సంచార మారంభించి కొంతకాలములోపలనే పతాన కోటవద్ద కూలిపోయినది. దానిలో నుండిన ఇరువదుగురిలో ఒకడైనా బ్రతుక లేదు. ప్రయాణారంభ కాలములో చంద్రుడు ఆశ్లేషానక్షత్రపు విషనాడిలో సింహరాశి 17°-21'లో నుండెను.

(4) మదరాసు విమానాశ్రయములో 6-5-1951 నాడు 2.20 AM (IST) లో ప్రయాణమారంభించిన

చిన సెంటినెలు విమాన మొకటి కొన్ని నిమిషములలో ఒక నీడలేని చెరువులో కూలి చాళినమైనది. ఆందుండిన విమానదోషముకదా, అతని అనుచరుడు సహా, ప్రాణములు కోలుబోయిరి. భరణీ నక్షత్రపురవిషనాడి వృషభరాశిలో 11°-50' మొదలు 12°-44' వరకు నుండినది. ప్రయాణకాలచంద్రుడు ఆ రాశిలో 12°-18' లో నుండినాడు కనుక విషనాడి దోషము పట్టినది.

(5) భారతదేశముందలి వారకాలపు మహాగజ పుత్రులలో నొకరి వివాహము మహావైభవముతో జరిగినది. కన్యారాశిలో 23°-21' చంద్రుడుండెను ఈ వివాహ క్రిమాకలాపము ఆరంభమైనది. ఉత్తరా షణ్మునీనక్షత్రపు విషనాడి ఆరాశిలో 22°-31' నుండి 23°-24' వరకు వ్యాపించియుండిన దగుచే, వివాహము విషనాడిలో జరిగినది. ఆ మహారాజ పుత్రుని వైవాహిక జీవితము ఒక వివాదాంత కథ.

(6) 9-9-1952 నాడు సాయంకాలము 6 గంటల ప్రాంతములో విజయవాడయొద్ద భయంకరమైన కృష్ణానది మహాప్రవాహములో ఆనకట్టను రక్షించుట కయి బోట్లలోపోయి ప్రమాదముపాలై మునిగిపోయి క్రి రిక్షేషులయిన నలుగురు ప్రఖ్యాతులయిన (ఆంగ్ల) ఇంజనీయర్లు వివాదగాఢము చదువరులు మరచి యుండురు. ఆనాడు సాయంకాలమున వారు జలయానము నారంభించినపుడు వృషభరాశిలో 27°-26' చంద్రుడుండెను. ఇది కృత్తికా నక్షత్రపు విషనాడి ప్రదేశమున చదువరులు గుర్తించుట.

(7) 1953 మార్చి నెల 7 వ తేదీన ఒక ధనికుని ఇంట వివాహ మొకటి జరిగినది. ముహూర్తము 1-30 PM (IST) గంటలకుని పురోహితులు చెప్పి యుండెరిట. కాని, అరణ్యచవ్యుడు సంతాపిగాముట్టని కారణమున నిరీత కాలములో కన్యాగానము జరుగలేదు. పంచాయతీలు జరిగి ఆ సమస్య పరిష్కార మగునప్పటికి పుణ్యకాలము దాటి పోయినది. అప్పటికి చంద్రుడు వృశ్చికరాశిలో 29°-37'కు వచ్చియుండెను. అనూంధా నక్షత్రపు విషనాడి వృశ్చిక రాశిలో 28°-24' మొదలు 29° 36' వరకు ఉండినది. కనుక, ఆ విషనాడికాలముచే కన్యాదానము, కాని, వెంటనే భార్యభర్తలకు పొగలేదు. కథ కోగులకు ఎక్కినది. కనుక క్రి వివాహము కానే లేదనెడి తీర్మానముతో ముక్తాయము.

(8) పంచాంగముల అవతరణకాలవలన విష నాడిలో చంద్రుడుండగా లగ్నము నేర్పకచుటచే, 25.8-1952 నాడు విషనాడీ దోషములోనే ఒక వివాహము జరిగినదని కపటిన వ్యాసములో విన్నవించియుండుట చదువరులు మరచియుండురు. రత్నమువంటి ఆ వస్తువు మూడేండ్లలోగా నే మృత్యువు పాలయినవను శోచనీయ వార్త వినుచున్నాము.

“కుగ్య రుద్రాహితాంకస్యాం
విధానం తత్సరిత్రయాత్,”

అను వశిష్ట సంహితా వాక్యము ఈ వివాహమున కన్వయించినదనవచ్చును కదా! కన్య విధవ కా లేదు. వరుడు విధుడుడైనాడు. అంతే ధేవము.

ఈ ఉదాహరణములు చాలననుకొందును. ఫలము ప్రతిత్తుముగా మాట్టుచున్నది కదా? ఇక నూత్నముల లగ్నవిషనాడికి సంబంధించిన కొన్ని ఉదాహరణములను పరిశీలింతుము గాక.

లగ్న విషనాడి

(1) ఒకానొక ప్రఖ్యాత సినిమా నటుడు తన కంపెనీవారు సృష్టించేయుచున్న ఏనా సినిమా కథకు సంబంధించినవరంగముగా భాషాచిత్రగ్రహణముకొరకు నటించుచున్న 25.4-1951 నాడు 8.35Am.(I.S.T.) లో ఉత్తరాశ్వినానాకదాని నెక్కి స్వారి చేయవారంభించెను! అప్పటికి లగ్నము మిథునాశిలో 12°-01' వ భాగంలో నుండెను. రోహిణి నక్షత్రపు విషనాడి ఆరాశిలో 12°-01' 12°-54' వరకు కలదిని చదువరు లెరుంగుదురు. ఆకాలములోనే అశ్వాశోహణము జరుగుట. విషమకాలములో అశ్వాశోహణము చేయరాదని పెద్దలనిరి.

“సాహస, మకాలవర్యాం,

మృగయాం, హయవాహనం, త్యజే ద్దూషం”

కారణమేమోకాని, అకస్మికముగా ఆయశ్వము రాకు అజ్ఞాన ధిక్కరించి, మోడిచేసి, ద్వైరవిహార మారంభించి, కొన్ని తూములలోనే, అతిని దబ్బున క్రిందపడట్రోపి పోయినది. ప్రభులులగు గాయముల తో పైద్యుల చెర్చుబడి త్వరలోనే అతడు కాల గర్భము నందెనట!

(2) మిథునరాశిలో 20 వ భాగ ఉదయించుచుండగా, ఒకానొక విద్యావతియు కన్యకు

20-4-1942 నాడు 9-20 Am. (I. S. T.) లో వివాహ మహోత్సవము జరిగినది. మృగశిర్షా నక్షత్రపు విషనాడి(19°-26' నుండి 20°-22' వరకు)లగ్నములో నుండగా ఆ వివాహము ముడిపడుట. వివాహసంతరము అచింతకాలముండే అతి స్వల్పకారణమునో భార్యభర్త లకు మనోవైషమ్యములు ఏర్పడి, ఆత్రికాడసు భర్త వేరొక యువతిని పెంట్లనే పెండ్లియాడి, “నీగతి నీవు చూచుకొ”మృని ప్రళయభార్యను పరిత్యాగము చేసి నాడు. “దేశోవిశాలః” అని యున్నదికదా?

(3) మదరాసునగరపు వివాహశ్రేయమునుండి 18-4-1952 నాడు 8-0 Am. (I. S. T.) లో ఆకాశయానము నారంభించిన డెక్లన్ ఎయిర్ వేన్ కం పెసినారి విమాన మొక్కటి ఢిల్లీనగర ప్రాంతమున ఆనాడే 7-46 Pm. (I. S. T.) లో కూలిపోయినది. ఆ విమానముంగుండిన ఎవమండుగురు ఈ ప్రమాదమునకు ఆహుతి అయిరి. ఆ విమానము పైకిఎగిన తూణములో మిథునరాశిలో 12°-40' పూర్వదిక్కున లగ్నములో ఉదయముచుండినది. రోహిణి నక్షత్రపు విషనాడి, మిథునరాశిలో 12°-31' నుండి 12°-56' వరకు ఉండుటచే, విషనాడీ కాలములోనే ప్రయాణారంభము. ఫలము తోడినే చూపట్టినది.

(4) విద్యావతియు తిరుణి యొకతె ఉత్తమ విద్యావంతుడూ, అనుమాపుకు నగు వగాని వరించి 16-1-1951 నాడు చెప్పినది. ఆనాడు 11-50 Am (I S T)లో ఈ వధికార్యము జరుగుట. ఆవేళలో సింహరాశిలో 17°వ భాగ లగ్నములో నుండినది. దుష్టముల ఆశ్లేషానక్షత్రమందలి విషనాడీ ప్రదేశము సింహరాశిలో 16°-56' నుండి 17°-50' వరకు వ్యాప్తిలో నుండినది. అగుటచే, విషకాలములో వివాహము జరుగుట. కొన్నిదినములు కాపురము చేసినచోక పూర్వమే, ఆ పథువరులు పరస్పర ప్రవర్తనములను గండేహించి, ఒకరినొకరు విశ్వసించక విడిచివారు. అంతటితో ఓరి వివాహమునకు స్వస్తి. ఓరి జీవితము అపిని కాచిన పన్నెల అయినది.

(5) 1944 డిశంబరునెల 28 వ తేదీనాడు 7-25 PM (IST) లో “అష్టావక్ర” పింఛిన ఒక శిశువు జనించినాడు. ప్రతి అంగమూ వికృతిమే; మాటులురావు; నగవలేదు. ఇతడు పుట్టినపుడు సింహరాశి 0°-56'లో లగ్నముగా నుండినది. పుష్కరమాన

వర్షకాలము

(త్రపు విషనాడి (0°-58' నుండి 1°-47' వరకు) లో చేరిన ప్రదేశముది.

ఈ శివ జననమునకు ఆధానకాలమును గుణించి నహో, ఆధానకాలములో చంద్రుడు ఆ విషనాడి భాగములోనే యుండెనని ఏర్పడగలదు. ఆ శివు యొక్క సర్వాంగములు విషపూరితములై వక్రత్వము నొందినవేమో?

(6) బంగాదు బొమ్మకుంటే ఒకానొక ముగ్ధ విద్యావంతుడై అభివృద్ధికి రాదగియున్న యువకు నొకని వివాహమైనది. 1951 ఫిబ్రవరి 14 వ తేదీనాడు రాత్రి 1-0Am (IST) లో ఈ ధృమచూర్నము జరిగెను. అనూరాధా నక్షత్రత్రపు విషనాడి ప్రదేశము (వృశ్చికరాశిలో 28°-48' నుండి 29°-37') నకు చెందిన 29° వ భాగ లగ్నములో నుండగా పడిన ముడి ఇది. వివాహమైన నెల దినములకే, నిష్కారముగా, వంచకుల మోసమునకు లోనై, మూర్ఖుడు భర్త అమాయకురాలగు ఆ చిన్న దాని శిలమును శింకించి, పూర్వాపరములను విచారించక, ఆమెను పరిత్యజించెను. ఆశిలకుగంటి, ఆముగ్ధ ఆత్మకాత్య చేసుకొనుటకై ప్రయత్నించగా, సమయమునకు ఎవరో కనుగొని కొపాడినారు. నిరంతర దుఃఖముతో ఆ గిన్నెది కుములుచుండుటే ఫలము. ముందు మాట దైవమెరుగును.

(7) లక్షాధీశ్వరుడైన వ్యాపారియొకడు తన కర్తాగారము నిర్మించుకొనుచుండగా 'తనిభో' చేయు విమిత్రిమై మోటారుకొలులో 3-8-1948 నాడు ఉదయమున సింహరాశి 30° వ భాగ లగ్నమునకుండగా ప్రయాణ మారంభించినాడు. మళ్ళా నక్షత్రత్రపు విషనాడికి (సింహరాశి 29°-47' నుండి కన్యలో 0°-40' వరకు) సంబంధించినది ఆ లగ్న భాగ. మూకుగంటల కాలములోనే శిశువు లతనిని పట్టి చిత్రవగ్ చేసిరి.

(8) విద్యుషీమణియగు నొకానొక సుందరి ఉన్నత విద్యావంతు డగు వకని పెండ్లియాడినది. 19-2-1944 నాడు 8-25 A. M. (I.S.T.) లో ఈ వివాహముంగళము జరిగెను. లగ్నము నిరయన పుష్కరాంశలో నిర్ధారించినారు మాహూర్తిములు. కాని, ఉత్తరాభాద్రానక్షత్రత్రపు విషనాడి మేషరాశిలో 1°-42' మొదలుకొని 2°-35' వరకు ఉండగా, దానిలోనే మేషము 2° వ భాగలో, లగ్నము. ఫలితమేమనగా,

కొంతకాలము తరువాత, ఆ గృహిణి తన ఇల్లువాటికి వదిలి చల్లగా ఒక నాటిరాత్రి పొరుగిల్లు చేరుకొని ఆ యింటి యజమానుని ఆశ్రయభాగ్యమును సంపాదించుకొని, కంచరకొత్తరమునకు నువ్వులు నీరు విడిచి నది. అగతికడై బ్రతిమాలుకొన్న ఆ భాగ్యపు ధర్తకు తిరస్కారము తప్ప వేరు ఫలము లభించలేదు. విషనాడి వాసన ఇట్లు పరిణమించెను.

(9) కీర్తిశేషు డగు సర్దార్ పటేల్ మహాశయుడు జయపూర్ లో జరుగనున్న ఏడో రాజకీయ సమారంభమునకై ఢిల్లీ నుండి ప్రత్యేక విమానములో 29-3-1949 నాడు 5-30 P.M. (IST) లో బయలుదేరననియు, వెంటనే విమానముందలి యంత్ర సామగ్రి ఏడో చెడిన కారణమున ప్రమాదమును తప్పించుటకొరకు అతికష్టముతో విమానచోదికు దావిమానమును విడుదలప్రదేశములో దింపవలసివచ్చెననియు, పత్రికలవ్వారా వింటిమి. భగవత్కృపచే సర్దారు అప్పటికి ప్రమాదమును తప్పించుకొలురట, ముఖ్యముగా, హైదరాబాదు హిందువుల అదృష్టము. విమానము ప్రమాద మారంభించినపుడు కన్యలో 24° వ భాగ లగ్నములో నుండినది చదువరులు కనుగొనగలరు. ఉత్తరాభాద్రానక్షత్రత్రపు విషనాడి ప్రదేశముది. (28°-47' మొదలు 24°-40' వరకు).

(10) సింహరాశిలోని 17° వ భాగ లగ్నములో ఉదయమునకుండగా, 1-6-1918 నాడు 10-27 A.M. (IST) లో ఒకానొక గొప్పఇంట వారి కన్యావరులకు అతినైభవముగా పరిణమమహోత్సవము నడిచినది. సింహరాశిలో 18°-27' మొదలుకొని 17°-20' వరకు దుష్టమున ఆశ్లేషానక్షత్రత్రపు విషనాడి యుండెనని మాహూర్తిక మహాశయులు గమనించలేదు. దైవ దుర్విపాకము కారణముగా వివాహకాలముందలి లగ్నము ఆ విషనాడికే చిక్కినది. ఆ కన్యకు కన్యాత్వమయినా తీరకమునుపే ఆ బాలవరుకు కీర్తిశేషుడైనాడు.

(11) ఇటీవల, 26-1-1957 నాడు, యమశివు జననమొకటి కలిగినది. ఆనాడు 10-45 AM (IST) ప్రాంతమున ఒక పురుష శివును ప్రసవించిన కుటుంబిని 1-5 P.M. (IST) లో మరల ఒక స్త్రీ శివును కవినది. తనతీ నక్షత్రత్రపు విషనాడికి చెందిన మేషరాశి

లోని 17° వ భాగలో పుట్టిన పురుష శిశువు కొన్ని దినములలో బాలారిష్టముల పాలులునాడు.

(12) ఎయిర్ ఇండియానా రి డకోటా విమాన మొకటి 'పాలం' విమానాశ్రయము నుండి 8.5 1953 నాడు రత్రి 1-18 A.M. (IST) లో ఆకాశ యానము నారంభించినది. అప్పుడు కుంభరాశిలోని 19° వ భాగ లగ్నములో ఉదయించుచుండెను. ఈ భాగ ధనిష్ఠానక్షత్రపు విషవాడీ ప్రదేశమునకు (18°-44') నుండి 19°-37' వరకు) చెందినది. కొన్ని నిమిషములలోనే, (1-25 A.M. లో) ఆ విమానము నేలకూరి నశించినదని విన్నాము. ఆయినగురు విమాన తోడకులలో కూడా ఆవిమానమగున్న దుగద్భవతాలు లందిగు పరలోక ప్రయాణము సాగించారట!

(13) కంభి శిలో 6° వ భాగ లగ్నమునందుగా, 27-2-1950 నాడు 4 FO A M. (IST) ఒక లావణ్యరాశియగు రేకుణికి వివాహము జరిగినది. నిరయన మకరరాశిలో పుష్కరాంశిలో మహూర్తములు. ఆ న్యాయోగమునూ పులర ఆ వర్ణావగలకు స్వయంవరహూపయిన పరిగము మది. కాని, శ్రీవరాక్షత్రపు విషవాడీ కుంభములో 5°-20' నుండి 6°-13' దాకా వ్యాపించియుండుటచే ఈ లగ్నభాగకు విషవాడీము పట్టినది. వివాహము ఆయిన కొన్నివార్షికే భర్త ఉత్సాహము చల్లబడి పోయినది. సాధారణము ఆ వర్ణపు నరికి నిరాదరించి వదిలిపెట్టి, మగ్గంతరములలో తన సౌఖ్యమును తాను చూచుకొనుచున్నాడు. ఆ తరుణి తన జీవనోపాయమును ఎవరుకొనుటకై ఇతడు పాటుపడుచున్నది.

(14) ముక్కవచ్చునని ఒకనాక బారికకు 14-6-1947 లో 8-0 AM (IST) కాలమందు వివాహము జరిగెను. విద్యావంతుడై ఓమురి బోలీ యుండిన, ఆ చిన్నదాని భర్త మూడునెలల్లో ఆక సాక్షుగ సన్నిపాతజ్వరముతో మృత్యువువార బడెను. ఆ బారిక శోచనీయస్థితి వర్ధింపవలసికానిది. వివాహకాలములో లగ్నము కర్కాటక రాశిలోని 20½° భాగలో నుండినది. నిరయన మిగనరాశిలో వర్జోత్తమాంశి అని ఈ లగ్నము ఏర్పరచబడినది. కాని, పునర్వసూ నక్షత్రపు విషవాడి కలక రాశిలో 19°-45' మొదలు 20°-50' వరకు ఉండుననుట

మాహూరికుల గమనమునకురాలేదు. వారికిమి కాని, ఆ విషవాడీ ఫలమును ఆ బారిక అనుభవించినది.

(15) సాధుశిలుడగు ఒక విద్యావంతునికి ఒకా నొక ఉన్నతోద్యోగి తనకూతురనిచ్చి 21-8-1942లో వైభవముతో వివాహముచేసినాడు. 8-0 AM (IST) ప్రాంతములో షేషరాశి 2½° భాగ లగ్నంలోనుండగా కన్యాదానము కట్టుములతో, కానుకలతో, చేయ బడినది. ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రములోని విషవాడి లోనే ఈ లగ్నముండెనని పాతకమహాశయులు గుర్తించి యుండురు. కాపురమునకు వచ్చిన శాస్త్రముచేసి, ఆ పెండ్లికూతురు ఉన్నతవిద్య శోధించునని చెప్పి, అమాయకుడగు భర్తను ఎట్లో సమృద్ధిపరచి పుట్టిన డెల్లు చేరుకొని వ్యాసంగధోరణిలో పడినది. కాని, నాలుగైదు సంవత్సరములు కళాశాలలో చదివి పట్టభద్రురాలైనతరువాత, ఆమెకు ఈ ప్రాతిభర్త గుంచించలేదు. ఆ తనితో కాపురము సాగించుట కామెనిగ కరించి ఆచటనే నిలిచినది. కొన్ని ఏండ్లు కొండెంత ఆకతో, "ఎను రక్షింపదలంచునో, తలపడో, నాభాగ్యమెట్లున్నదో?" అని, కాచికాచి, హతాశుడై భర్త వేరే వివాహము చేసకొన్నాడు.

ఇంతచాలును. మాహూరికులు నిరాదరించిన లగ్నవిషవాడీకాలము మహాదుష్టమయినదేయని పై దృష్టాంతములు మాపుచున్నవనుట పాతకమహాశయులు గుర్తించగలగా.

విషవాడీ పథకమును * గమనించినచో, ప్రతి రాశిలో రెండో, మూడో ప్రశ్నేక భాగాలు విషవాడికి సంబంధించినవని నేలపడగలదు. ఆ భాగలలో లగ్న ముండగా శుభకార్యములు జరుపుట ఆమంగళోకరమని కనుగొంటిమి. ఇట్లుండగా, ఉదయము 10 గంటలనుండి 12 గంటలలోగా మిగునలగ్నమును పద్ధతిలో, ఏనక్షత్ర నూచకునితోనో, మహూర్తము నిర్ధరించుకొనుటయు, ఆ రెండుగంటలకాలములో ఏక్షణమైనా శుభమైనదేఅని భావించి తీరినపుడు శుభకార్యములు జరుపుటయు, ఎంత ప్రమాదహేతువులూ వేరుగా విన్నవించుట

* విజయ—అపాధ—భారతిలో 76 వ పుట చూడుడు.

వర్షకాలము

అనవసరము. మన ఆశ్రద్ధవలనకాని, అజాగ్రూతవలనకాని, ఆంధ్రలో విషవాడీభాగ నిలై నా సభకార్యము జరుపుకొలయుటలో లగ్నములోకి రావచ్చునుకదా? ఏకర్షము నెఱుగని వసూవరులపట్ల ఇది ఘోరమయిన అన్యాయము.

లగ్నమనగా, ఒకతూకాలమే. అతిస్థూలముగా చెప్పినచో, భవక్రమంలో ఒకభాగ లగ్నమందుండుగల కనురమి నాల్గనిడుములకాలమని భావించవచ్చునెమో? అంతేకాని, గంట, రెండుగంటలకాలమును లగ్నమునకు అంగీకరించి, అతాస్త్రీయము, అనర్థకరము. సభ్యులూర్వము నిర్ణయించుకొను మహత్తర బాధ్యత పెండ్లి పెద్దలది. వారినిడుము గనునించి, మునుముంగుగా తగిన మాహూర్తికల నాశ్రయించి, నిర్దష్టమున సభలగ్నమును వాగు నిర్ణయించి ఇచ్చునట్లుగా, శ్రద్ధవహించవలసియున్నది. వేలకొలది ద్రవ్యమును వివాహాదులలో దంభమునకో, వైభవమునకో వ్యయపరచువారు సభ్యులూర్తి నిర్ణయముకొరకు స్వల్ప వ్యయప్రయోగం లకు ప్రాణనూటలతో అర్పణ చేశారు. “కాసుకు లోగి కందుగలతో పట్టించుకొన్నట్లు” అను సామెత అన్వయించును.

ఒక్కకూట. అనవసర సంప్రదాయమునుకొని, రాహుకాలముపై శ్రద్ధనుకొని, పోషణను చేయుటకై నేనిది వ్రాయలేనివి మనవి. రాహుకాలముకంటే ఎన్నియోగెక్కు ప్రబలమై, మహాదోషముగా మహర్షులచే పరిగణింపబడిన విషవాడీవర్షకాలమును నిరదింతుట శ్రేయస్కరము కాదని ఆంగ్ల మహా జనులకు విన్నవించుటకొకే నాయీ ప్రయత్నము. సహృదయులు మన్నింతురని ఆశ.

ఇన్ని గణితపు చిక్కులుగల వర్షకాలముకంటే సర్వ సులభముగా అబాలగోపాలము జ్ఞప్తిలోనుంచుకొనుటకు ఓలుగానున్న రాహుకాలము చూచుకొనుట ఉత్తమునుకదా? అయినా రుండులేమో? ఇది అవిచారకృతమగు అభిప్రాయము. ఏ నెలలో నయినా, ఏ దేశములో నుండినా, రాహుకాలపు గంటలు ఒకేరీతిగా నుండుననుట గొప్ప పొరబాటు. బొంబాయిలో నుండినా, బుద్గయలో నుండినా, భానువారమునాడు 4-30 PM నుండి 6-0 PM (IST) వరకు రాహు

కాలముగా భావించుట దాక్షిణాత్యుల-అలవాటు. ఇంతకంటే అభాసము వేరొకటియుండదు. ఏ గ్రామములోనున్నవారు ఆ గ్రామమునకు నూనోయి దయ నూర్వాస్త్రముయములను సాధించుకొని, అహాప్రమాణమును కియామార్థములుగా విభజించి, తదనుగుణముగా రాహుకాలమును గణించవలసియుండును. సామాన్యముగా, ఈపని చేయువారు లేరు. కనుక, వాస్తవముగా ఉన్నప్పుడు లేదని, లేనప్పుడు ఉన్నదని భావించి, రాహుకాలములో పనులు జరుపుటో, రాహుకాలము లేనప్పుడు పనులు మానుటో సంభవించుచున్నది. ఇది అనర్థకరమైన అవ్యవస్థ.

ఈ క్రింది ఉదాహరణము చూడు :
29-12-1957 వ రోజుకి బొంబాయిలో, బుద్గయలో, రాహుకాలము ఎట్లుండునో, వాడుక పద్ధతి రాహుకాలముతో పోల్చి వ్యత్యాసమును గమనింతుము :
అనాడు భానువారము

	బొంబాయి.	బుద్గయ.
అమృతేశ	18-54 ఉ.	25-54 ఉ.
రేఖాంశకాలము	4-51-12	5-40-0
	పూర్వము	పూర్వము
స్థానిక నూనోయి		
దయకాలము	6-32 Am	6-46 Am
,, అస్తమాన ,,	5-32 Pm	5-17 Pm
అహాప్రకాశము	11-0	10-31
యామార్థము	1-22½	1-11
7 యామార్థములు	9-37½	9-18
రాహుకాలారంభము	4-9½ Pm	3-59 Pm

(L. m. T)		
రేఖాంశపోగా	4-51	5-40
గ్రీవిమగ్గముకాలము	11-18½ Am	10-19 Am
స్తాంపిస్తా	5-30	5-30
రాహుకాలారంభము	4-48½ Pm	3-49 Pm
(I. S. T.)		
యామార్థము	1-22½	1-19
రాహుకాలారంభము	6-11 Pm	5-8 Pm

(I. S. T.)
ఇంతకంటే సులభముగా విషవాడీ కాలమును సాధించవచ్చుకదా?

“గతానుగతిలోలోకం”

అనుబంధము

వారములలో దుష్టకాలములు

[ఇవి పగటికాలములు]

వారము		‘రాహు’ కాలము	వార ‘త్యాజ్య’ కాలము	‘గులిక’ కాలము	‘యమ కంటక’ కాలము	‘అర్ధ ప్రహర’ కాలము
		గం. ని.	గం. ని.	గం. ని.	గం. ని.	గం. ని.
భాను	మొదలు	4-30	2-0	3-0	12-0	10-30
	వరకు	6-0	3-36	4-30	1-30	12-0
సోమ	మొదలు	7-30	6-48	1-30	10-30	3-0
	వరకు	9-0	8-24	3-0	12-0	9-30
మంగళ	మొదలు	8-0	10-48	12-0	9-0	7-30
	వరకు	4-30	12-24	1-30	10-30	9-0
బుధ	మొదలు	12-0	10-0	10-30	7-30	12-0
	వరకు	1-30	11-36	12-0	9-0	1-30
గురు	మొదలు	1-30	8-40	9-0	6-0	4-30
	వరకు	3-0	10-24	10-30	7-30	6-0
శుక్ర	మొదలు	10-30	8-0	7-30	3-0	9-0
	వరకు	12-0	9-36	9-0	4-30	10-30
శని	మొదలు	9-0	12-0	6-0	1-30	1-30
	వరకు	10-30	1-36	7-30	3-0	3-0

నూతన:—(1) ‘అర్ధప్రహరము’లో మొదటి 48 నిమిషములు, ‘యమ కంటకము’లో నడుమ 48 నిమిషములు, ‘గులిక’ కాలములో అంతమందు 48 నిమిషములు, మూర్తిము వృద్ధియు.

(2) ఉదయము 6 గంటలకు సూర్యోదయము, సాయంకాలము 6 గంటలకు అస్తమానము, జరుగు నాటి వ్యవస్థ ఇది. ఇతర దినములకు సూర్యోదయ కాలమును, అహస్యను, గమనించి త్రైరాళికముతో కాలములను సవరించుకోవలయును.

అ డి గి రా ని వ రా లు

శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం

సతం అరుసురూప పశువును రవణయ్య వులికిపడి లేచి కూచుంటూ “అరరే, బాగా తెల్లవారిపోయి నట్టండీ” అనుకున్నాడు. పల్లెటూళ్ళలోనైతే అప్పటికి బాగా భయమని తెల్లవారినట్టే లెక్క. పట్టణాల్లో దారివేరు. ఇక్కడ వేకువ జామున నిద్రాదీపత చిద్విలాసం మరొక మోతాదు మితియొడుగుండేమో నని పిస్తుంది. నాకరీ చేస్తూ ముచ్చెయేళ్ళుగా రవణయ్య స్థిరపడిపోయిన రామాపురం స్వరూపంగాగూడా ఇప్పుడిప్పుడు సినిమా థియేటరు, రైసుమిల్లు, వేళ్ళకు డరిగ్గా ‘భోజనం రెడీ’ అంటూ బోర్డు తగిలించుకునే, హోటళ్ళులాంటి, పట్టణం తాలూకు హంగులు, వేరూను కొనిపోయిన మాట నిజమే! కానీ అక్కడ యింకా ప్రాతస్సమయం కోడి కూతకూ, పక్షుల కలరవాలకు, చైరు పచ్చల పైనుంచి చల్లగా మెల్లగా పాగివచ్చే కమ్మ తెమ్మెరకూ నోచుకుంటూనే వుంది. కోడి కూతకుబదులు రెండునిమిషాలపాటు చెప్పులో చేరి గీపెట్టిన సైరసు మోతతో రవణయ్య కలరి నిద్ర, నిద్రలో కొంటున్న కల, కలలో కలవరాలు అన్నీ ఒక్కసారిగా చెరిగిపోయాయి. అతడు అరుసువైన లేచి కూచునే సరికి ఎదురింటి గుమ్మంముందు రోడ్డులో నైకిలు నిల చెట్టి కుర్రాడొకడు ‘పాల్ పాల్’ అంటూ రెల్ మోగించేస్తున్నాడు. భుజాన పేడబుట్టతో ఆహమనిషి ఒకావిడ ప్రక్కయింటి గుమ్మంముందు “అమ్మా, అమ్మాయి, తిలుపు తిలుపు” అంటూ కవాటాన్ని దిబ్బు బాడెస్తున్నది.

‘నా జీవిత మంతా ఏమిటి? సత్యంతో నేను చేసిన సాధన లేకదా’ అంటాడు మహాత్ముడు. రవణయ్య బ్రతుకంతా ఏమిటి? అది నమ్మకాలనే మిల్లపల్లాల బాటలో క్రిందికి దొర్లి, పైకి ప్రాకుతూ నర్తనల్లలా గమనం పాగిస్తున్న రెండెద్దలబండి. ఆ నమ్మకాల్లో ముప్పాతిక మువ్వీసం మూఢనమ్మకాలే కావచ్చు. కాని ఆళి నింకల పడుకునేకే మానవ జీవితమని నిర్ణయించుకుంటే, రవణయ్యకు ఆళిల్ని, నింకాల్ని సరఫరా చేసినవి ఈ మూఢనమ్మకాలే! రవణయ్య సామాన్య మానవుడు. అతడి ఆళిలా, నింకాల్లా, గొప్పగా అంచనా వేయదగ్గవికావు. ఉదయం లేవగానే భార్య ముఖం కనిపిస్తుంది. అది రవణయ్యకు ఆనందహేతువు. ఆరోజు తన తలపైన సిరి నృత్యంచేస్తుందని అతడి నమ్మకం. లేదా చెవులకు అమృతసేవనంలా ఓ శుభవార్తి వచ్చే వుంచువలెనా రావచ్చు. కానీ రవణయ్యకు ఒళ్ళు విరిచుకుని నిద్రలేచి నవ్వుపెట్టా భార్యముఖమే కనిపిస్తుందని గ్యారంటీ ఏముంది? పొయిలోనుంచి లేచి లోకాడించుకుంటూ నవనవలకి పారిపోతున్న గండు పిల్లి, పెరట్లో జామచెట్టు కొమ్మపైన కాక కాక అంటూ కొలుపు దీరిన ఒంటరికాకి లాంటి ఊద్ర ప్రాణులుగూడా తమ దర్శనంతో అడపాదడపా రవణయ్యను అనుగ్రహిస్తూ వచ్చాయి. నిర్భాగ్యక, రవణయ్య తన ఏదైనా బాధకు గళ్ళు జీవితం పాడుకునా దుళ్ళకున బాధితుడు! అవి ఎదురైన రోజున అతడు గుండెను కాస్తా అరిచేలోకి తీసుకుని నువ్విట్లా గట్టిగా దామకు నేవాడు! తన ప్రవర్తన సరిగ్గా లేదని డిప్రెస్సివోర్డు అభీషునుంచి వూసిన ఆర్థులు వచ్చేస్తుండేమా! ఉత్తపుణ్యానికి తనపైన ఆదిమంచీ పగబూనివున్న అచారి హెడ్వార్డుగారితో తేలే అయి లేచి పోని నేరాలు మోపుతాడేమా! అభీషురూము కడురుగా నేతేడు కొమ్మకు ప్రోగుతున్న యినుపకుండు తన గంట కొడుతున్నప్పుడు తెగి తలపైన కూలిపోతుండేమా! ఏమో, ఎవరు చెప్పగలరు? ఈ లోకంలో ఆవాంతరాలకేనా కొడుకు?

అప్పుడప్పుడే విచ్చిపోతున్న మసకచీకటిలో ప్రక్కయింటి తలుపును బాడెస్తున్న అడమనిషి ముఖం కనిపించగానే రవణయ్యగుండెల్లో రాయిపడి నట్టయింది. అవిడనుగుట కుంకుమలేను. కొంపదీని విరింతువు కాదు గదా! కాదు. అయివుండదు. పనిమనిషి

అప్పుడప్పుడే విచ్చిపోతున్న మసకచీకటిలో ప్రక్కయింటి తలుపును బాడెస్తున్న అడమనిషి ముఖం కనిపించగానే రవణయ్యగుండెల్లో రాయిపడి నట్టయింది. అవిడనుగుట కుంకుమలేను. కొంపదీని విరింతువు కాదు గదా! కాదు. అయివుండదు. పనిమనిషి

కదా, సైరన్ ప్రాగకముంచే మొరడి కాగిరి విడిపించుకుని అదరా బాదరా యిలా పరుగెత్తి వచ్చివుంటుంది. క్రితం రాత్రి పడుకోవోతూ నమసిన తాంబూలంతో ఎరుపెక్కిన ఆ పెదవులు, ఆ చెదిరిన ముంగులు, అన్నింటికన్నా ముఖ్యం—కొవ్వోహించి తొంగి చూస్తున్న నాలుగైదునీలిన మల్లెపువ్వులు ఆవిషయాన్ని చెప్పకనే చెబుతున్నాయి. రవణయ్య చివుక్కున లేచి నిల్చుని రోడ్డు పైకినడిచాడు.

ఆ గుంజలో ఆరేడికి ఏనుగులెబలమా, ఏనుగెక్కినంత సంచరమా కలిగాయి!

గోళ్ళువైన నకస్తూ రవణయ్య తనకు రాత్రి ఎప్పుడు నిద్రపట్టిందా అన్న ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆంధ్రీకిక నిద్రలేచనుకున్న తర్వాత, తాటాకాఫీసులో టాంబూలంన గంట రెండుసార్లు మ్రోగిన తర్వాత ఎప్పుడో, ఎంగో వచ్చేసింది నిద్ర! అన్నట్టు ఆ నిద్రలో ఏదో కలలు గూడా వచ్చినట్టున్నాయి ఓహో! అవి వేకువ జామున వచ్చిన కలలు!

: వేకువజామున కన్నకలలు లేపుకుండా పాటించుకొస్తాయన్నది రవణయ్యకున్న నయ్య సమృత్కాగ్ని ఒక్కటి!

రవణయ్య నిట్లాగు విడిచాడు. మనిషికి ఆరేడి యేళ్ళు దగ్గరిస్తే ఆరుగో మరుగో అన్నాడు. ఇంకెవరినకు నుతి మరెవరి ఎక్కడైపోతోంది. లేకపోనే ఆ బండెళ్ళలలో మచ్చుకు ఒక్కటి జ్ఞప్తిరాకూడదా! రవణయ్య చెన్నకం మీది కలలకు సంబంధించిన స్వప్నగుల్లన్న ముటమామై పోయిపోయాయి. లేదంటే లీలగా నలుగురైదుగురు వ్యక్తులు తనకలలో తారాగిడి పట్టు మాత్రం ఆతిథూహించుకో గలిగాడు—ఆనలుల రైగురుగోనూ ముఖ్యం నూరిగాడు! తనకుమారుడి నెంకా నూరిగాడుగానే భావిస్తున్నందుకు రవణయ్య కింపపడ్డాడు వాడు నూరిగాడు కాదు. మార్గనాయకుడు.. ఈ సంగతి లోకానికి తెలిసి వచ్చేరోజు యిక ఎంతోదూరంగా లేదు!

రవణయ్య పెదవులపైన ఓవపువ్వు—తూర్పుకొంపపైన విరిసిపోతున్న ఆరుగూరగం బంటి లేవపు పరవళ్ళు ద్రొక్కడూ అలా అలా గంటలు పడ్డ ఓవడల మూలక ప్రకటితమైంది.

మరుగూడన రవణయ్య ఆలోచన లన్నీ వెంకట సుబ్బయ్యగారి వైపుకు ఉచ్చులు తెంచుకున్నాయి

రవణయ్య కలలో సంచారం సరిపిన నలుగురైదుగురిలో ఈ వెంకటసుబ్బయ్యగారు కూడా ఒకరు. కానీ రవణయ్యకు నూరిగాడెంత సన్నిహితుడో, ఎంత ఆత్మీయుడో వెంకటసుబ్బయ్య గారంత దూరస్థులు. కానీ వెంకటసుబ్బయ్యగారితో తనకు చెప్పకో తగ్గ పరిచయ ముంది రవణయ్య అనుకుంటాడు. అలా అనుకోదానికి గల కారణాలను నెమరువేసుకోవడమంటే రవణయ్యకు చాలావైపు! నాలుగేళ్ళకు ముంగు యిదే డిస్టిక్టుబోధుడు ప్రెసిడెంటు హోదాలో వెంకటసుబ్బయ్యగారు రామాపురం విచ్చేసినప్పుడు తన లేతకొబ్బరికాయల కొట్టి కంబురించా ఆయనకు ఎంతోగల సమర్పించుకున్నాడు. ముంగుటెంపలో ఆ ముప్పైమైళ్ళ కొడుకప్రయాణము, ప్రయాణాంతరం హఠాత్తుగా వచ్చిన బండెళ్ళు, ఆహార, ఆవస్థ ఆయన మరచిపోవడంకోసం, ఆప్పుడు తన చేసిన సవ్యలు వైతం ఆయనకు జ్ఞప్తిలోవుండక పోవు.

ఆప్పటికి రవణయ్య వెంకటసుబ్బయ్యగారి బంగారాదగ్గరికి వచ్చేవాడు ఇనుపకమ్మలగేటు, మూసింది మూసినట్లేవుంటే. రవణయ్యగేటుకానుకుని మూడం రెండుమేసినపు మానసాగాడు. ఈ మేసో వెంకటసుబ్బయ్యగారు ఎక్కడో, ఏ గదిలోనో పడుకుని నిద్రపోతుంటారు. మేకు నాలుగు వైపుగా పైను, పైకుమటూ ప్రహరీగోడ, గోడలపైన తారుకోడు గోళ్ళు కలగడం అన పోయింది. ఎంతేపు గూచినా మేలూ మేలూ, గుక్కాటలు గిట్టంటూ, పొక్కులు పొక్కులీలు! ఈ పట్టణానికి దూరంగా ఎక్కడో నూరు డువయిస్తాడు. అందుచేతనే కాబోలు పట్టణాలో ఆలస్యంగా నెల్లవారసుంది. వెంకటసుబ్బయ్యగారి నిద్రలేవడానికి కూడా ఆలస్యం, కావచ్చు.

రవణయ్య పరబారోవున్న కొళాయి దగరకు వెళ్ళి, క్రిందనీవున్న యిటుక ముక్కను తీసుకుని ప్రేల్లతో నలిపి ఆ పొడితో ఆన అలవాటు ప్రకారం దంతిధావనం ముగించాడు ఆతర్వాత మెల్లగా గేటు తెరుచుకుని లోపల ప్రవేశించి వెంకటసుబ్బయ్య గారెప్పుడు లేస్తారో-లేవనీ అనుకుంటూ భవనానికి దూరంగా ఓచ్చెక్రింద కూర్చున్నాడు.

రవణయ్య పైకిక్రింద కూర్చున్నప్పుడు గంట ఆరున్నర. ఏనుగుంటల తర్వాత, ఒక్కొక్కరిన్నే

తెరుగున్న సహస్రాక్షుడికి మల్లే భవనంలో కిటికీలు ఒకదానివెంట ఒకటి తెరుచుకోసాగాయి. రేడియో జోలికి ఎవరో పోయినట్లున్నాడు. నిశ్చలతపోనివ్వలో వున్న మహ్మతోనా చెలగాటం! కోపంతో ఒళ్లు మరచిన మహ్మ కాపవాక్యంలా సంగీతం యిల్లంతలా మారుమోగి పోతోంది. ఇటు ఈవైపున రోడ్లలో 'బాయ్ బాయ్' మని కుయ్యకుతూ బస్సులూ, లారీలు గాలిని దూసుకుపోతున్నాయి. ప్రక్కపక్కలో ప్యాకెట్ పాగొట్టం తాలూకు వేసి నిట్టూర్పులు గూడా ప్రారంభమై పోయాయి. 'అబ్బ! వెంకటసుబ్బయ్య గారు నిద్రలేవడానికి యింత తరంగం జరగాలేమో' అనుకున్నాడు రవణయ్య!

గంట ఎనిమిదైంది. గేటు తెరుచుకుని కాకి దుస్తుల్లో స్థూలకాయాన్ని బంధించుకున్న పొట్టెనుపిసి ఒకడు రవణయ్యను చూచి చూపనట్లు భవనంపై పు విసరిన నవ్వుచూపుతూ, ఆతిథు గేటుద్వార కనిపించ గానే రవణయ్య చెప్పి కానుకున్నవాడు, లేచి నిటారుగా కూర్చున్నాడు. ఇతడు మేడలోకి వెళ్తున్నాడు. తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఇదిగి నడిగిలే వెంకటసుబ్బయ్యగారు నిద్రలేచాకోలేదో తెలుస్తుంది. కానీ యితగారు త్వరగా తిరిగి వస్తాడని నమ్మక మేమిటి?... కానీ రవణయ్య అనుకున్నట్లు ఆ కాకి దుస్తుల ప్రాప్త కాదుకు భవనంగా ప్రవేశించలేదు. సమక వైపుకు వెళ్లి రంయ్యమని ఓకారునుతెచ్చి సొస ప్రాంగణంలో నిలబెట్టి, రెండుసార్లు హాంస్ మోగించి క్రిందికి దూకేశాడు.

రవణయ్య లేచి నిల్చున్నాడు. వెంకట సుబ్బయ్య గారు నిద్రలేచేంతవరకూ తమ ఈ చెట్టుక్రింద కూచుని కునికిపాట్లు పక్కం న్నా, ఈ ప్రయివరునెందుకు మట్టాడించ గూడదు! ఒక్కొక్కప్పుడు గొప్పవార్ల యిల్లలో పనిచేసే వంట మునుషులు, కాదు ప్రయివర్ల లాంటి సామాన్యులవల్ల గూడా కార్యాలు సానుకుల మాతాయి!

సమీపలాంటి పొగమట్టను పళ్లె ముగ్గ యిరికించి హోమకార్యతత్పరుడౌతున్న కారుప్రయవరు రవణయ్యను పైకి క్రిందికి ఓసారి పరీక్షించి రెండుసార్లు వెళ్లి పొమ్మనిటలు చేయనిది, చివరకు "ఏమిటి, ఎవరి కోసం, ఏమ్రాదు" అంటూ ఆదిశిపైకి మూడు ప్రశ్నలను సంధించి వదిలిపెట్టాడు.

"మాది రామాపురం బాబూ!" వివయం ఉట్టి పజేలా ప్రత్యుత్తర మిచ్చాడు రవణయ్య. ముప్పుయి వాలుగళ్ల సర్వీసులో ఏడెనిమిది మంది హెడ్కాంస్టర్ల క్రింద పనిచేసిన రవణయ్యకు వివయంగా గాక మరొక రకంగా మాట్లాడం చేతగాదు.

"ఏలే, రామాపురం వార్లందరూ యిలా ప్రెసి డెంటుగారి యింటిచుట్టూ గిరికీలు కొట్టవచ్చు నేమిటి?"

"అదికాదు బాబూ! ఉద్యోగంకోసం అస్తి కేవల పెట్టుకున్నాను..."

"అస్తికేవల పెట్టుకున్నావా! ఉద్యోగానికి! నవ్వు!—బరే బాగుంది, బాగుంది!" కారు ప్రయవరు నవ్వేశాడు. అది అచ్చంగా నవ్వుకాదు. రవణయ్య ముందగున్నప్రాణి ఏనుగకాదు. అయివుంటే దాన్ని సులభంగా ఘోరకారమని కేగ్గొని వుండవచ్చు!

"ఉద్యోగం వాకుకాదు బాబూ! మాఅబ్బా యికి."

కానీ రవణయ్య తన కుమారుడికి సైతం ఉద్యోగాన్ని అర్పించడంలో కారుప్రయవరుకు సామంజస్యం గోచరించలేదు!

"ఎవరికైతే నేనుకూ! ప్రెసిడెంటుగారు వుద్యోగాల నేమైనా పెప్పరమెట్లలా జేబులో వేసు కుని తిరుగుతున్నారా, మారాం చేసినవాడికల్లా ఒక టిచ్చి, పొమ్మనడానికి! పో, పో అరునెలల తిర్యార ఓసారి కవలకు. జూన్లో కొత్తగా అటెండెన్సా, పూనులూ కావలెవస్తారు"

రవణయ్యకు కారు ప్రయవరు ప్రసహాత్తుగా జాలి కలిగింది! "ఓయీ! కారు ప్రయవరు! నీదెప్పుడూ క్రింది చూపేదా! ఉన్నట్టుండి నీకోజాన ప్రెమాపు రమ్మంటే ఎక్కడినుంచి వస్తుంది? నీబుడికి నా కొడుకు పూనుగా, అటెండెన్సా కనిపిస్తున్నాడా?"- రవణయ్య అప్రయత్నంగా నవ్వేశాడు.

"ఏమిటి? వెళ్లిపొమ్మన్నా" అంటూ కారు ప్రయవరు విసుగుతో ముందుకు కదిలివరుసగా నాలుగు సార్లు హాంస్ మోగించేశాడు.

"ఇదిగో సింహాద్రి! ఏమిటాగోల? తీరా మారా కాఫీ నీశ్యయినా నోట్లో పోసుకోవాలా పనిలేదా!

ప్రెసిడెంటు గారైతే మటకు, ఆయనకు అన్న పానాదులు అవసరమే!”

రవణయ్యకు మొదట మాటలు మాత్రం విసిరి చాయి. ఆ తరువాత మెట్టు దిగుతూ దిగుతూ వున్న వెంకటసుబ్బయ్యగారూ, ఆయన్ను నెంబడిస్తూ గౌరవ నీయ వై తాళికొడకడూ కనిపించారు.

“ఏమిటో ఈ ప్రెసిడెంటు గిరి! ఇక్కో విశ్వా మిత్ర స్ఫుటి లేవోయ్ రామనాథం! కనెక్టరీలు, గవర్న రీలు ఆలాటివన్నీ సాక్షాత్తు బ్రహ్మగారిస్పష్టి. అవేమో మనకు రావు. ఇవేమో మనల్ని వదిలవు”

“అంటే జీతం బత్రెంలేని కొలువులన్నమాట” రామనాథం ఓగ్గరగా సవ్యేశాడు. చిత్రమేమిటంటే రామనాథం మాట్లాడుతుంటే హేళనచేసివట్టే వుంటుంది. కానీ ఆ హేళనలో దబ్బకు లోపల యిక్కిరి పుండాలా, అందులో దాగివున్న తీటుటి ద్రవంలా స్తోత్రపాఠం అంతర్నిర్భరిమై వుంటుంది.

“ఎక్కువోయ్ రామనాథం! దూరం లేదులే. బ్రావెల్స్ బంగళా చాకా వెల్లి వచ్చేదాం” అంటూ వెంకటసుబ్బయ్యగారు కాదులో కూర్చున్నారు.

ఆయన మాపు కా నేటట్టు భయభక్తులతో ఒగు గుళ్ళు పోతూ నిల్చిని వున్న రవణయ్య చేతులు కోడించి “ఏండాలు బాబూ!” అన్నాడు.

“ఎవరూ?” అన్నాడు వెంకటసుబ్బయ్యగారు. ఆ అవసర మాత్రం కారు ప్రయివరుకున్నా సరళంగానే అన్నాడు.

“నేనా బాబూ! రామాపురం మిసిల్ స్కూలు పూర్తి.”

“ఓహో సువ్యేకమా! ఆరోహ...”

రవణయ్య ఆనందానికి పట్టపగ్గాలేకపోయాడు. ఆ ఆనందాతిరేకంలో ఆతడు “అవును బాబూ నేనే. మరచిపోయారు కారు” అన్నాడు.

“ఎలా మరచిపోయారు! జన్మకి మరచిపోలేదు! ఇలా రావోయ్ రామనాథం! ఇతిగాడి మూలంగా నేను రెండు నెలలు కాయలా పడిలేచాను” అన్నాడు వెంకటసుబ్బయ్యగారు.

“అలాగా” అంటూ ప్రెసిడెంటు గారంతటి వారిని రెండు నెలలు మంచంపైన పడుకోబెట్టిన

నేపాళ మాంత్రికుడు ఒక్కసారి చూడదగినవాడే అనుకున్నట్టు రామనాథం కారు కీలకగా వచ్చాడు.

“అచ్చే, నేనేం చేశాను బాబూ?” భయంతో ప్రశ్న సలుసుకుంటూ అన్నాడు రవణయ్య.

“అదే వెబుతా విను రామనాథం! మండు లెండ్. ఎండుదుమ్ము. అప్పుకు సింహాద్రి లేకులే—రామదాసు న్నాడు. అతగాడు స్త్రీలకు నిక్రం దగ్గర కూర్చుంటే యింకేమంది? ఋతుపథ్యడికి నలుకు రథం తోలినట్టే! ఆరామాపురం చేతనకి తోడ్పడేనదుమ్ముతా నాపాలే అయిపోయింది. మంచి నీళ్ళు చేదమని నాలుగు బిందెలు తలపాద పోసేసుకున్నాను. హెడ్వ్యాసరు నాలుగు సార్లు దగ్గరికి వచ్చి ‘వంట చేయిస్తున్నానండీ’ అన్నాడు. కానీ నీడీ! ఎంతకూ ఆవంతుకో కల్లిబవనే! ఆవంటా, లేవతా వస్త్రాలు రెండూ ఒకటయి పోయాయి. కథాపులో కొక్కులు త్రవ్వేస్తున్నాయి. ఆఖరుకు తోపే తగిలించుకు!”

“అమ్మయ్యా! అప్పుడేమెండ్లమైంది?” సజీ వంగా వున్న ప్రెసిడెంటుగారే తనకొక కథ నయి తున్నారని రామనాథానికి తెలియడమో! రెకుంటే అంత ఉత్కంఠ బొత్తిగా ఆనవసరం.

“అప్పుడీ పుణ్యాస్మృతు కనిపించాడు” వెంకట సుబ్బయ్యగారు కళ్ళ వెన్నెముకంటూ పోతున్నాడు. బాబూ! ఎవనీగు కాయలు తెమ్మంటారా అన్నాడు. ప్రాణం లేచివచ్చింది. తెమ్మన్నాను. అప్పటికే వేడి తగిలివుండేమా, ఎవనీగు పుచ్చుకోవడంతో ఒళ్ళంతా నిద్రా ఎక్కిపోయింది. సాయంత్రం అదిగోద్దాగా, అది వానాసంలో పోయినంతదూరం మళ్ళీ తిగిరావడం జరిగిందా, యింకేమంది? ఎంతకొవాలో అంతా అయింది. సాయంత్రానికి జలుబు. అర్ధరాత్రికి చలి జ్వరం, మరునాడు తెల్లవారేసరికి దాక్షరు మందులు, నూగులు, పత్యాల...”

“ఇవంతా ఏలా వుండంటే...” వెంకట సుబ్బయ్యగారి గీతకు రామనాథం తన భాష్యన్ని ప్రారంభించేశాడు. “నాకు భిక్షులుగా నూరుజన్మలు కావాలా, శత్రువులుగా మూడుజన్మలు కావాలా అన్నాడట విష్ణుదేవుడు! అలా మీతో అధికారంచేయ నైనా చేశామనీ, అందుమూలంగా యితగామి మీ కింకా బాధపడుండేపోయాడు!”

“ఇది మరీబాగుంది! మానవుడు తల్లిదండ్రులతో నన్ను గుండె అని అతడే! తన చేతనయిందేస్తే, అది అపకారమా? మన గ్రహచారమును, ఒప్పుకుంటాను” అని వెంకటసుబ్బయ్యగారు రవణయ్యవైపు తిరిగి “ఇప్పుడేంపనిమీద వచ్చినట్లుకీ” అన్నారు.

“చేబుతానుబాబూ, మా అబ్బాయి ఒక డున్నాడు. వాడు మొన్న నే...”

“ఉండుండు” — వెంకటసుబ్బయ్యగారిసన్నిధిలో ఎదుటివాడి వాక్యాలు కొల్ గాసు బస్సులు. అని విధి నిర్ణయాన్ని సరించి గమ్యస్థానం చేరనూవచ్చు, చేరకనూపోవచ్చు. రవణయ్యకడుతగిరి ఆయన “అన్నటు రామాపురం స్కూలుకు క్రొత్త హెడాప్టరు వచ్చే కాదుగదా?” అన్నారు.

“రామావచ్చాడు, పోనూపోయాడు బాబూ! రెండు నెలల మెడికల్ వుల్లా” అని, కాసేపు గుటకలు మ్రొగి అవకాశం దాటిపోతుంటే మానన్న కం గారునో రవణయ్య “మావాడి సంగతి బాబూ! వాడు మొన్న నే యల్. టి. పాపయాళ్ళు. దరఖాస్తు వ్రాసు తుని నెలగోజుయింది. మిమ్మల్నొకసారి చూచి పోదామని వచ్చాను” అన్నాడు.

వెంకటసుబ్బయ్యగారు తృప్తిపడి రామనాథం ముఖంలోకి చూచారు.

రామనాథం ముఖంలో ఆశ్చర్యం సుట్టి తిరుగు గోంది.

“మాచావటోయ్ రామనాథం! ఇతిడి కొడుకు యల్. టి. పాపయాళ్ళు! లిండ్రి డిప్టిమెంట్లో ఉన్న సులో పూర్ణు. కొడుకు యల్. టి. టివరు. చూచావా తండ్రిరానికి రేడా!”

“నిజమే, నిజమే” అంటూ ముక్తాయించి రామ నాథం రవణయ్యకేసి తిరిగి “ఇక నువు వెళ్ళవచ్చు! ఉదయం నక్క మొగంచూచి రేచినట్లున్నావు. ఒక లిక్కమర్రి కే ఆయన విఠాబ్బాయిని అది రామాపురం స్కూల్లోనే హెడాప్టరుగా వేసేయగలరు” అన్నాడు.

“ఈకపోలే ఏమటోయ్! ఈ పండికొక్క రేమైనా పాతికాణాచిని వదిలిపెట్టే రకమా! నలుగురిని వేళాము. నలుగురూ రీవు దాఖలుచేసి యింట్లో కూచున్నారు. ఈసారి ఏరీకోరి ఓ కుర్రాడినే వేసేదామనుకుంటున్నాను” అన్నారు వెంకటసుబ్బయ్యగారు.

“తమదయ, తమదయ” అన్నాడు రవణయ్య.

తన శిల్పసారస్వం ఘోరమైన అపజయానికి గురైనందువల్ల కాబోలు, రవణయ్యను కొంతో ఆహుస్తా కొహస్తంతా కారుపైకి మళ్ళించాడు సారథి, సింహాద్రి!

* * *

సుష్టుగా అన్నం తిన్న తర్వాత, పచ్చిబక్కు, లేత తమలపాకు, రవ్వసున్నం, పాలఘాటుపాగాకు వీటి కలయికతో సిద్ధించిన మధురలో రవణయ్య ఉపహల రామాపురంబస్సు పరుగిడుతున్న ఉరవడితో క్రుతికలిపాడూ. లేక పండెం వేళాయో నెప్పడంకన్నం. ఏది తలముంచు కోరికగా కనిపిస్తూ పాతికేళ్ళుగా తనకు ఉలింపిందో, అది సఫలమయ్యే సూచనలు గోచరమైనప్పుడు మానవుడికి అంత ఉత్సాహం అంత సంభ్రమం కలగడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. నూరి గాడి చగువు యింద్రజాలలలా జరిగిందికాదు. స్టాలర్ షిప్సూ, అవీ దొరికినమాట నిజమే. కానీ తనూ భార్యదీక్షలు యిక్కడ వచ్చి మంచినీళ్ళు త్రాగి పనులు పడుకుంటేనే, అక్కడ నూరిగాడు పోలు త్రాగి పరీక్షలకు చదువగలిగాడు. నలుగురు విద్వత్తల్లి మంగమ్మ కట్టుకున్న చీరలో మాసికలు పెరిగినకొద్దీ, అణాకు టికాణాలేక తనకు జీబుగడ్డం పెరిగినకొద్దీ అక్కడ మంగమ్మ తొలిమాలు డిప్లె, తన కళ్ళల్లో నలుగు, చగువులో ఒక్కొక్కమెట్టే పైకి రాగలిగాడు. వాడు, తన నూరిగాడు! కంపిల్ని పీల్చి పిప్పితేసి, ఎముకల్ని నుగుచూచేసి ఈ లోకం తన వయసును దోపిడీచేస్తే చెసింది. ఇది తన నూరిగాణ్ణి ఏం చేయగలగుతుంది? బెల్ నొక్కగానే ప్రత్యేకమై, కన్ను విసరగానే పరుగెత్తి, పాతబాటు చేయకపోయినా తిన్నతని, హెడాప్టరుదగ్గరనుంచీ అప్రెంటిస్ అల్లికపని నేర్పించే పంతులమ్మదాకా అందరికీ లోకువై హీనుడుగా, దీనుడుగా బ్రతకడానికి తన నూరిగాడు పూర్ణుకాదు. కాబోడు. ఇంతకన్నా తనకు కావలసిందేముంది?

“లేకేం? ఉండి!” రవణయ్య అలాచనా ప్రపంచం లో యివొక సుడిగుంపం. తన శ్రమ ఒక మంచి మాటకు నోచుకోలేదు. తన సేవ యింత కృతజ్ఞతకు నోచుకోలేదు. ఎన్ని వానికోతనవాలు, ఎన్ని మాటిం గులు, ఎన్ని నాటకాలు! తను గోరెవగ్గర నుంతున్నా ఆ ఆ ఫీ సు రూ ము దగ్గర పడిగావులుపడుతుండగా

ప్రేయోహులు కవలల పిల్లలకు ఉపన్యాసాలా? పిల్లలకు నాలుకాలా? పిల్లలకు పూలవంశాలా? తన అడగడలను మన్నాడు. ఏదైతే పాఠకట్టవలసిన జండా కొయ్యదగ్గర నిలబడి ఉండవలసినా వివక్షలు ఈ రోజు కాకపోలేనేం, లేవనా అడిగితే తాడు పురజనులారా! మీరు కూచోదానికి తెల్లవారింది మొదలు ప్రాస్తూ వాటారేదాకా జెంచుమోసి తల బట్టగోపాయిం దెవడికి? ఓయీ ప్రెసిడెంట్! నీ మొహాలో పూలవంశం బంజులుపగితే మండుబంజులారెండుమైలు పగులతి కాళ్ళు మాక్కుకున్న దెవకు? అయ్యో ఆచారి! వాడెవరేదాడు. ఏడిచేదాడు. అందరికీ వందనలు అంటూ ప్రతి మోటింగుచివరా వర్తించావే! నిజంగా నెమటోడ్చి వచ్చినున్న మొవదెవడో కవివంశదేవా నీకు? ఓయీ శంకరావ్! నాకు తల్లిదండ్రులు పెట్టిన కేళికాటుంబరి నీకు తెలియదా? నవ్వు నన్ను 'పరేయ్, ఒకరేయ్' అనా పిలవడం?

రవణయ్యతలపులు గమక ఆచారి వైన, శంకరావు వైన కేంద్రీకృతమైతే మళ్ళీ ఒకమానావ అక్కడినుంచీ కదలవు.

అన్నట్లు ఆరోజు తెల్లవారుజామున రవణయ్య కలలో విహరించిన నలుగురైనగురినీ ఈ ఆచారి, శంకరావులగూడా వున్నారు!

ఆచారి సన్నగా పసిరికపాములా వుంటాడు. కానీ పసిరికపాము కదలవంటాడు. ఆచారి పగులవాక్కులతో కవలలకు. రూపకీర్తితాలతో పాదాలకు. హంకారాలతో అంపపుకోత కోయలకు.

ఆచారి ఎనిమిదన్నరకల్లా పాకశాలకు విజయం చేస్తాడు. ఎందరు టీచర్లు స్కూలుకు రావడంలేదు? కానీ ఆచారిరావడం ఆదోక రాజీవీ! తన తిట్ట, హంకారాలే తనకు బరబరలు పలుకుతండగా, నాకు నాకే బహుపరాక అన్నట్లు తల వెనక్కు, కాళ్ళు ముందుకు వేస్తూ అతికు స్కూల్లో ప్రవేశించే టీచర్లు అత్రిచాటు కోడళ్ళు, మర్రాళ్ళు కుక్కిన చేతులు!

టిచర్లగూములో ఆచారిది అప్రతిహతమైన ఏలుబడి! అతికు కుర్చీలో వుండగా సహాపాథ్యాయులు కిముక్కిని నోరుతెవదరు. తప్పిదారి ఆకలి బాగా వ్రాశాడనీ, ఒకానొక బొమ్మ బాగుందనీ,

ఫలానా వీనిమాపాలులో మలుపు మధురంగా వుందనీ, నవ్వన్నానంటే అంతటితో నీకు కీడు మూడినట్లే! అమాట నవ్వన్నావుగమక ఆచారి దృష్టిలో ఆకవిప్రాసింది నెర్ర. ఆ బొమ్మ అనన్యం. ఆ పాట అన్యాయం. అదృష్టవశాత్తు ఆమా కళాకారుల పూర్వజన్మ కుక్కతంకొద్దీ ఆచారి దృష్టిలో ఎవరి కృషి అయినా గిరింపుకు రావచ్చు. కానీ అలా ఒకవిషయాన్ని ప్రశంసించే అధికారం, విమర్శించే పరిజ్ఞానం మాత్రం నీకు లేనేలేవు. లాభం లేదు. ఆచారితో వాదించి లాభం లేదు! ఆచారి ఎదుటివాడి అభిప్రాయాల పారిటికి అరిపుర తాళం. దాన్ని తెలిచే తాళం నెవి భువిలో లేదు!

ఆశ్చర్య మేమిటంటే, యంతటివాడు ఆచారి హెడ్మాస్టరువీ చేరుబెట్టి ఒక కట్టుకంటాన్ని చూపిస్తే దానిఎగుట అవతలి శిరస్కుడై, అంజలిబద్ధుడై నిలచి పోతాడు. ఆచారి నిర్ణయిత్యా, అసంఖ్యాక మానవ బాతిలో ప్రపథముడు ప్రధానోపాధ్యాయుడు. చిట్టచివరివాడు పాఠశాల బంధువు!

స్కూలు స్థాపులో ఆచారిని మంచిచేసుకోవడానికి ప్రయత్నించి విఫలమైపోయిన దైవోపహతుల్లో రవణయ్య ఒకడు. రవణయ్యకు దీపావలి దీపావలి కాను. సంక్రాంతి సంక్రాంతి కాను. ఆచారి కోపానలం తనపైకి ప్రదర్శించనిరోజు రవణయ్యకు దీపావలి. ఆచారి హెడ్మాస్టరు దగ్గర తన అప్రమోజకత్యాన్ని వివరించనిరోజు రవణయ్యకు సంక్రాంతి. ఆచారి తనను కూచోనివ్వకు. నిలుచోనివ్వకు. నిల్చింకగా నిద్రపోనివ్వకు. తనెప్పుడో ఈ స్కూలుకు ఋణపడ్డాడు. ఆ ఋణాన్ని చక్రవర్తితో వసూలుచేస్తున్న సత్కేత్రుడు ఆచారి!

'మనుషులు రావచ్చు. పోవచ్చు. కానీ నేను నిరంతరం ప్రవహిస్తూవుంటాను' అన్నది ఒక నెల యేరు! ఆ విధంగా పాఠశాలను అంటిపెట్టుకున్న వారిలో ఆచారిరెవ్వరే చెప్పకొద్దగవ్యక్తి శంకరావు. శంకరావు ఆచారికి ఛాయామాత్రుడుగా నటిస్తాడు. కానీ నిజాని శంకరావుతో ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముంది. డబ్బు అదాచేసుడం అతికి జీవితలక్ష్యం. ఏ అదనులో ఎక్కడెక్కడ ఏవి వస్తువులు దొరుకుతాయో శంకరావుకు తెలిపినట్లు మరొకరికి తెలియదు. శంకరావు కళ్ళిద్దాలను మరచిపోయి స్కూలుకు రాగలడు!

టైమ్ టేబిల్ మరిచిపోయి క్లాసుకుపోకుండా టీచర్స్ రూములో కూర్చోగలకు! కాని ప్రతి అదివారం రోజునా రవణయ్యగారి పాఠశాల ప్రమాణాన్ని నిర్ధారించడంలో మాత్రం అతిశయ ప్రయత్నం!

శింకరావుభార్య జీవనాచార్యుల రవణయ్యను రామాపురం నుంచి అయిదుమైళ్ళలోపున్న రెడ్డిగారి నిమిత్తోటకు ఎన్నిసార్లు పంపించిందో ఎవరికెరుక? రవణయ్య అనే భారతవచన యంత్రంమీదగా ఎన్ని టప్పుల వంటిచెయ్యటం, ఎన్ని బాధలు చింతపండు శింకరావుయిల్లు చేరుకున్నాయో ఎవరికి తెలుసు?

ప్రార్థన గ్రంథానికి రామాపురంలో మిడిల్ స్కూలు కడుగుగా బస్సుఆగింది. రవణయ్య బస్సు దిగి మెల్లగా యింటిదారి పట్టాడు. బుడ్డిదీపం దగ్గర కూచుని ఏవోపుస్తకం చదువుకుంటున్న మార్గ్య వారాయణ రవణయ్యలోపలికిరాగానే “కామాక్షీ! వాణ్నిచ్చాడు. నీళ్ళివ్వ” అని చెప్పింది కేక వేళాడు.

కామాక్షీ చేతిలోనుంచి నీళ్ళిచ్చాడు తీసుకుంటూ రవణయ్య ఓయ్యంగారిస్తున్న భార్యచేతులిరిగి “మనం నల్లినపని కాయో, పండ్లొ చెప్పవో” అన్నాడు.

“కాయెందు కాతుంది? పండేబోతుంది” అంది మంగమ్మ.

“నువ్వేమంటావురా మారీ!” అన్నాడు రవణయ్య.

మార్గ్యవారాయణ నవ్వుతూ అన్నాడు. “అమ్మ మాట ఎప్పుడు పొట్టుపోయిందనాన్నా? నేను ప్రతిసారి కొరేజీ వల్లినప్పుడు పరీక్షపుతావులే, వల్లినా వాయనా అనేది. ఆ మాట అక్షరాలా జరిగింది. ఇప్పుడు అంతే!”

* * *
అయిదోరోజు ఉదయం పదిగంటలకు మామూలు ప్రకారం రామాపురం మిడిల్ స్కూల్లో ఫస్టుశెల్ మ్రోగింది. ‘హెడ్మాస్టరు ఇన్చార్జ్’గా వున్న ఆచారి ప్రార్థనానంతరం విద్యార్థులకు సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వాన్ని గురించి వాలుసు మంచిమాటలు ఉపదేశించి ఆఫీసురూముకు తిరిగివస్తూ, వరండాలో నిల్చున్న రవణయ్యను చూచి “టాపా వచ్చిందా?” అని ప్రశ్నించాడు.

“ఇప్పుడే వచ్చింది బాబూ! టేబిలు పైన వుంచాను” అన్నాడు రవణయ్య.

ఆ తరువాత ఏం జరిగిందో రవణయ్యకు తెలియదు. ఆఫీసు రూములో ప్రవేశించిన అయిదు నిమిషాలకు ఆచారి “శింకరావ్, శింకరావ్” అంటూ ఓ గావుకేక పెట్టేశాడు.

ఆట టీచర్స్ రూములోనుంచి శింకరావు, యిటు వరండాలోనుంచి రవణయ్య ఆఫీసు రూములో అడుగుపెట్టేసరికి పరిస్థితి ప్రమాదకరంగావుంది. ఆచారి ముఖంలో నెక్కుకుచుక్కలేదు. అది భయమో, విస్మయమో, మరొకటో గానీ అతిశయ నిలుపునా కంపించి పోతున్నాడు.

“ఏమిటి? ఏం జరిగింది?” అంటూ శింకరావు టేబిలుపైన పడివున్న కాగితాన్ని పైకిదిసి ఒకసారి చివరిదాకా చదివేశాడు. టీచరులో అతిశయ ముఖకవళి కలు పైతం మారిపోయాయి. నిటారుగా నిలువలేక అతడు మొదట టేబిలుపైకివారి, ఆ తరువాత దిబ్బలును కుప్పిలో కూలబడిపోయాడు.

అంతే! ఆ రోజు మధ్యాహ్నంవరకూ ఆచారి, శింకరావు లిద్దరూ చేతులుడిగిన విగ్రహాలు! కత్తులూ కబ్బాల్లు చేరిబిటుకుని డాక్టరు మంచంప్రక్కన నిలబడి వుండగా, అపాయకరమైన ఆపరేషనుకోసం మస్త్రులో పడివున్న రోగులు!

రవణయ్య యథాప్రకారం ప్రతి టీయిడ్ చివరా గంటకొట్టాడు. తోటలో చెట్ల కన్నుంటికి నీళ్లు చేదిపోతాడు. మధ్యాహ్నం కుర్రాల్ని తోబాటు ఆదరా బాదరా తినా యింటికి బయల్దేరాడు.

కానీ రవణయ్యకు యింటిలో తనాశించినంత ఆనందకరమైన వాతావరణం ద్వారా కాలేదు. అతడి కోసం వాకిటిదగ్గరే కాదుకునివున్న మార్గ్యవారాయణ టేబుల్లోనుంచి ఓ కవరు పైకిదిసి “ఇదంతా ఏమిటి నాన్నా! ఎక్కడో చీకాచింతా లేకుండా అసి పైంటుగా పనిచేయడంపోయి ఈ బాదరబంది అంతా దేనికి చెప్పు” అన్నాడు.

ఏం చెప్పాలో రోచక రవణయ్య కుమారుడి మ్రోల తలపటాయిస్తుండగానే లోపలినుంచి మంగమ్మ అంగుకుంది.

“తల్లి కడుపులోనుంచే ఎవరూ నేర్చుకొ రాలేదులే నాయనా! పాడంగా పాడంగా పాట అడే

వస్తుంది. పోనీ నీకు తెలిసినంతవరకూ చెయ్యి. కొట్టి కొంటే సారేమిటి? తెలిందాని? మీ నాన్న ఆక్కడే వున్నాడుగా!"

"నీకు తెలియడే అమ్మా! నవ్వురకా" అన్నాడు. చిరాగ్గా మార్యవారాయణ.

తండ్రి కొడుకు భోజనాలకు కూచున్నాడు. మంగమ్మ కంచాలు పెట్టి అన్నం వడ్డిస్తోంది.

అన్నం తినబోతూ మార్యవారాయణ తల పెకలి "నాకు తెలుసునాన్నా! ఇదంతా నవ్వుచేసిన పనే" అన్నాడు.

రవణయ్య సేరస్థుడికి మల్లే తలవంచుకుని కంచం భారీ చేయడానికి ఉపక్రమించాడు.

ఉట్టిలోనుంచి మజ్జిగ తీసుకుని మంగమ్మ రమణయ్యకు కాస్త దగ్గరగా కూచుంటూ "ఏతే వీమయ్యా! ఇన్ని రోజులూ మద్యానిల్లో నవ్వుకొడిచే వచ్చి కారేదా, యింకా అన్నంకారేదా అంటూ ఎగిరిగిరి పడేవాడివి. ఇక రేపటినుంచి అబ్బా, కొడుకు యిద్దరూ కలిసి వచ్చి నన్ను రావుకలింబారన్నమాట?" అంది.

"ఒసే వెరిమొహమా!" అని రవణయ్య ఓగ్గా సుడు నీళ్లు నుక్కపట్టి త్రాగేశాడు. "నీకు నేనూ, అబ్బాయి ఒకటిగానే కనిపిస్తున్నా మేమిటి? వాడికేం! నాకు కావలిస్తే ఓ పైకిలు కొనుక్కొగలగు. లేదా వేళింకే అన్నం ఎవరి చేత నైనా..."

"నాన్నా!" ఉక్కిరి ఓక్కిరిస్తూ భిక్షురగా అరిచేశాడు మార్యవారాయణ.

"ఎందుకురా బాబు అంతభోపం! హెచ్చాస్త రింటికి, స్కూలుకి అన్నం మోసి మీ నాన్నా కాళ్ళు వాచిపోయాయి. చేతి కెడిగిన పిల్లయింట్లో వంట చేసుకుంటుంది. నా కంఠకంటే పనేమంది గమక! నీకు నే నన్నం తెస్తానే. కొడుక్కో తల్లి అన్నం తెచ్చి పెట్టడం తప్పేమి కాదు."

"ఏతే నీకొడుకు హెచ్చాస్తరీ చేస్తున్నాడని నవ్వు యింటికి ప్లాలుకూ అన్నం మోస్తావా అమ్మా?" అన్నాడు దీపంగా మార్యవారాయణ.

మంగమ్మ చేతుల్ని ముందుకుపాచి "ఈ చేతులు ఏ హెచ్చాస్తరింట్లో చాకిరీ చేయలేదురా నాయనా? చూడు బాబ్బ ఎక్కనిబోటుండేమా! ఇక నీకుచేస్తే నా నేపరిగిబోయేది!" అంది.

మార్యవారాయణ కంచం అవతలి! తోసి, తెరట్లోకివెళ్లి చేయకడుక్కున్నాడు.

* * *

మరునాడు ఉదయంనుంచి పాయంత్రం వరకూ రవణయ్యకు తీర్మానే గడచిపోయింది. మార్యవారాయణ ఉదయం పదిగంటలకు ఛార్జీ వుచ్చుకున్నాడు. పదకొండుగంటలప్పుడు ఓ మెమోవ్రాసి జీతం చెల్లించడానికి ఆఫీసురూము దగ్గరికివచ్చిన కుర్రాడిచేతికిచ్చి టీవర్తకు చూసి సంతకాలు తీసుకొరమ్మన్నాడు. ఇంతకాలంగా తను చేస్తున్న పనిని, ఈరోజు మరొక డెండుకు చేయాలో రవణయ్య కర్తం కాలేదు. కుర్రాడి కద్దరిగిరి, మెమోను తీసుకుని రవణయ్య తనే స్కూలు పైకి బయల్దేరాడు. భగీరథుణ్ణి వెన్నంటిన గంగా ప్రవాహంలా ఆరోజు రవణయ్య నవచింత మేరకూ నిశ్చలమే లాండవింది. మెమోను తేలిక పైకి విసరి అతడు క్లాసురూములో నిల్చున్న ఒకటి, ఒకటివ్వర నిమిషంపాటూ విద్యార్థులు విద్యార్థులుకాదు, ఉపాధ్యాయుడు ఉపాధ్యాయుడు కాదు, ప్రేక్షకులకు చిరపరిచితమైన నాటకంలో అలవాటుగా నేతకుడి పాత్రధరించే నటుడు, ఉన్నటుండి రంగంపైన రాజుగా ప్రత్యక్షమైతే ఆ పరిస్థితి కొంత ఎచ్చెట్టుగా వుండక తప్పదు. నిష్పటివరకూ పీకు నేతక వేదధారకదా అన్న చులకనభావమూ, ఆ తుణుంబో అతడు ప్రదర్శిస్తున్న ర జతీవి పట్ల అపహాసమూ ప్రేక్షకులకు కలిగి తీసుకుంది. కానీ అది నాటకం కావడంవల్ల బూటకమనీ, నిజానికీ ఆ నటుడు నేవకుడికంటే రాజుకంటే భిన్నమయిన వేరొకవ్యక్తి అన్న స్పృహ ప్రేక్షకులకు అప్పటికో, మరికొంత సేపటికో కలుగకపోదు. కానీ రవణయ్య విషయం అలాటిది కాదు. జగన్నాటక రంగంలో అతడిది బంట్లోతుపాత్ర. జన్మతః రవణయ్య అమాయకుడు, నిర్లనుడు. అందువల్ల పరాధనాలకు సన్నిహితుడు. పరాధనాలకు ప్రతికారం గెరపదలచుకుంటే రవణయ్య మున్ముందుగా లాటరీలో ఓ లక్షరూపాయలు గెలవగలగాలి. కానీ రవణయ్యకు లాటరీపై నమ్మకంలేదు. వినా అతడు ఒక విచిత్రమైన లాటరీగా పాల్గొన్నాడు. సంపాదనలో తిని తినకా సగానికి పైగా మిగిల్చి, ఆ డబ్బును కుర్రాడి చదువుపై వెచ్చించడం లాటరీగాక మరేమిటి? నాడు చదువుతాడని ఏం నమ్మకం? తీరా పరీక్షలో పర్జికొట్టి దేశంపై నవ్విపోతే? అదృష్టవశాత్తు రవణయ్య ఈ

లాటరీలో గెలిచాడు! అందుకల్ల అతడి స్థావరంలో మార్కులగనిమాట నిజమే! కానీ ఆ స్థానానికి బలం చేకూరిందనిమాత్రం ఒప్పుకోక తప్పదు.

రవణయ్య ఆఫీసురూముదగ్గరికి వచ్చేసరికి మార్గ శారాయణ కుర్చీలో లేడు. మెహెను తేలియిన పైనుంచి రవణయ్య గడియారంవైపు చూచాడు. రెండు ముగ్గురూ పన్నెండుదగ్గర కలుసుకుంటున్నాయి. అంతే మూడో పీరియడు ఆఖరుకొనడానికొక పదిహేను నిమిషాలున్నాయన్నమాట! రవణయ్య బుర్రలో ఓ ఆలోచన మెరుపులా మెరిసింది. ఇంతకాలం తను పీరియడ్ ననుసరించి బెల్ కొట్టాడు. ఇకమిడట అలా కాదు! ఇంక తన ననుసరించే పీరియడ్లు జరుగుతాయి... అతడు చరచరా బయటికి వచ్చి మూడుసార్లు బెల్ ప్రాంగించేవాడు!

వాలుగోపీయడ్ ప్రారంభం కాగానే రవణయ్య తోటలోపలికి వెళ్లి ఓమూలగా చెట్టుక్రింద వైపంద పరుచుకున్నాడు. ముఖాలు వెలవెలబోతుండగా గదుల్లోనుంచి బయటికి వస్తున్న టీచర్లను చూస్తుంటే అతడికి నవ్వాగిందొకడు. అప్పుడే ఏమయింది తల్లి పని? ముందుది ముసల్లేపందగ! ముప్పతిప్పలుబెట్టి బిల్లిని మూడు చెరువుల నీళ్లు త్రాగించక పోతే తనపేరు రవణయ్య కాదు!

విరియబూసిన దేవగన్నేరు పువ్వులవైష్ణుంచి తోటలో గారి చల్లగా, మత్తగా వీస్తోంది. రవణయ్య చిటికె వేస్తూ అవులించి కళ్ళుమూసుకున్నాడు. మరి కొంతసేపటికి అతడికి నిద్ర గూడా పట్టివుండేదే! కానీ యింతలో వెనుకబడికే తెరుచుకున్నట్టు అతిడి వివరావడంతో రవణయ్య కళ్లు తెరిచాడు. వచ్చేడివాడు ఆచారి!

ఆచారి క్లోసురూమును, టీచర్లరూమును వదిలి పెట్టి అప్పుడప్పుడూ తోటలో ఎందుకు ప్రవేశిస్తాడో రవణయ్యకు బాగా తెలుసు. ఆచారి వాలుగైడు కోణలపాలు లిండీతీర్థం లేకపోయినా వుండిపోగలడు గాని గంటకొక్కసారి గుక్కెడుపాగను సేవించకపోతే మాత్రం బ్రతుకలేదు. అదిధంగా ధూమేశ్వరి ఉపాసకుల్లో ఆచారి పరమస్వామి.

ఆచారిని చూడగానే రవణయ్యబుర్రలో రెండో సారిగా కుర్చీ ఓ మెరుపు మెరిసింది. ఆ మెరుపుకు

వెనుక మేఘానికి మూలం ఎడెనిమిదేళ్లక్రితం జరిగిన సంఘటన: ఓరోజు సాయంత్రం తన బజారుకు వెళ్లి ఆచారికి అంతాంటువున్న అంగట్లోనుంచి ఓ బిడీకట్ట తీసుకొచ్చాడు. అప్పటికి తనకు రొమ్ముపడికిం పట్టి వాలుగుకోణలయింది. తను చేసిన సేవలల్లా ఒక్క బిడీ యిస్తారా బాబూ అని అడగటమే! ఆచారి అగ్గ పోయాడు. తనకు అంతరాలు తెలియవని ఆడి పోశాడు. అంతటితో వూగుకున్నా నయమే! ఫిర్యాదు హెడాఫ్టర్లదాకా తీసుకెళ్లాడు. ఆ హెడాఫ్టర్లకు ఆచారి మాట వేదవాక్యం! ఆచారి తనపట్ల కినుక ప్రదర్శించడమేతరువాయి, ఆ హెడాఫ్టర్ల తన నీ పాయిలో పెట్టి, ఆ పాయిలో తీయడమే తన దినకృత్యం గా పెట్టుకున్నాడు.

దేవగన్నేరు చెట్టుక్రింద పకవన్న రవణయ్య చివాయిల లేచి కూచున్నాడు. ఆచారికి వివపడేటట్టు గొంతు జవరించుకుని 'మేష్టారూ' అన్నాడు.

పిలుపు వినిపించగానే ఆచారి తల్లిపడ్డాడు. అతడి కందుకో ధిమంకరిగింది. అతడు ఆక్రండినంచి చల్లగా జారుకుంచామనిగూడా తలపోశాడు.

"మిమ్యర్నై మేష్టారూ! ఇలా రండి వెళ్లి పొదురు గాని"

ఆచారి అప్రయత్నంగా రవణయ్యను సమీపించాడు.

రవణయ్య కేబుల్లోనుంచి ఓ బిడీకట్ట పైకి తీసి, అందులోనుంచి ఓ బిడీ మాత్రం తీసుకుని "తీసుకోండి మేష్టారూ" అంటూ చేయి చాచాడు.

ఆచారి ఆశ్చర్యంతో నోరు తెరిచేశాడు.

"బిడీ మేష్టారూ! గడియారం మా గుడ్డ" రవణయ్య వర్ణింపగానాడు "సుంటూరు పొగాకుగదా, ఒంటికి చాలా మంచిది. మొన్న మొన్ననే బజారుకు వచ్చింది. మీరూ విన్నేవుంటారు. జండాలు చేతబట్టుకుని కుర్రాల్నిద్దరు పిఠులవెంబడి అరుస్తుంటారు: గోపాలం! - ఏంసార్ - ఎక్కడికోయ్ - బజారుకందీ - ఎందుకోసం-బిడీకోసం-ఏంబిడీ-గడియారంమార్చు..."

ఆచారి కఠిరంపైన తేటూ, జైరూ ప్రాకుతున్నాయి. మరొకరికయితే రవణయ్య ప్రవర్తనకు అప్పటికప్పుడు అర్థంగోచరించివుండేదో కాదో చెప్పడం కష్టం! ఆచారి నూత్నగ్రామి. అసలు కారణమేదో,

అత డిట్లే పనిగట్టేశాడు. ఐనా యికేంప్రతికారం! కాకమరచుటికి ఇతకు రవణయ్యేనా? కాదు. నూది గుచ్చినందుకు కోప్పడి దిట్టినాడిపైన బుడగిట్లు క్రుమ్మరించిన ఏనుగు వీడు! ఈ ఏనుగు తొంపం వైకత్తి, మీదికి దూకితే తనేం చేయగలకు? ఆచారి అకురు నెనక్కుతేశాడు. నిమిషం తడిక దాటుకుని దూరంగా వెళ్ళిపోయాడు.

నాలుగోపీఠముకు పూర్తికావసోంది. వ్యాధ్యాధిపతిమ్రాల తన నిర్దోషత్వాన్ని సహేతుకంగా సమర్థించుకోలేని నేరస్థుడికి మల్లే, నెకండుపూరం 'సి' నెక్సునూ నలభైమంది కుర్రాల్ని ఎదుట శంకరావు వ్యాపారికి వలయపరిధికి గల నిష్కర్మ విశేషికిరించరేక సతమతమై పోతున్నాడు. వివిధ పాఠ్యభాగాలతో బుర్ర వేడిక్రిచ్చోయిన తిర్వాది, ఎప్పుడెప్పుకు యింటికిపోయి కంచాలపైన కలియబతుదామా అని కామకుని కూర్చున్న విద్యార్థులకు తెక్కలు బోధించ వలసి రావడం ఉపాధ్యాయుడికి శిక్షాంజ్ఞ. ఈశిక్ష వైష్ణవేటిలో తమారవుతున్న రోజుల్లో శంకరావు ఆచారికి పదిరూపాయలు అప్పగింపగా తానుసించి నందుకు సవ్యసాధితం! శంకరావు లోలోపల ఆచారిని తిట్టుకుంటూ, ఔకోసం చేపులు రిక్కించుకుని కుప్పిలో స్వదై కూచున్నాడు.

కానీ బంటిగంటకు సరిగ్గా గంట మ్రోగలేదు. శంకరావు ఓగ్గురు పరీక్షించడానికి నిశ్చయించు కున్నటువంటిదై అతడి చేతిగడియారంలో పెద్దయిల్లు పన్నెండుదగ్గర బయలుదేరి ఒకటి రెండు మూడు నాలుగు మజిలీల దాటుకుంటూ ముందుకు వెళ్ళి పోతోంది.

దిక్కులు దోచక శంకరావు ఏడుపు మొహం పెట్టి కుప్పిలో అలాగే కూలబడివుండగా, ప్రక్క గదిలోనుంచి ఓ సహాపాధ్యాయుడు బయటికి వచ్చి "శంకరావుగారూ! ఓటూ" అన్నాడు.

"ఏమిటి-ఏమిటి" అంటూ శంకరావు వరండా

లోకి పరుగుదేశాడు.

"ఈ రోజు గంట మ్రోగను" సహాపాధ్యాయుడు శంకరావు చెవులారహస్యం ప్రకటించేశాడు.

"ఏం! ఎందుకని?"

"రవణయ్య తోటలో పెట్టుకొంద గాథనిదా వరకువచ్చివున్నాడు."

"హోహో, హోహో" అనుకున్నాడు శంకరావు. అనుకున్న అయిదు నిమిషాలకు నూర్లుల పూర్తిగా పరిచయం అని గంటమ్రోగింది.

కుర్రాళ్లు విహంగాగ్గా తుగ్గున పారిపోయారు. టెన్కర్చూముకు వల్లి, ఆక్కుడ హెడ్వార్డు కళ్లపడ దానికి మనస్ఫూర్తిచక శంకరావు తన చేతిసంచిని కూర్చున్న గదిలోకే తెప్పించుకున్నాడు. ఇంటికి నూర్లులకు ఒక మైలుదూరం వుండడంచేత మధ్యాహ్నానికి ఆవసరమైన ఉపహారం సంచిలో వుంచి తెచ్చుకోవడం శంకరావు వాడుక. ఆచారి సంచి శంకరావు పారిటికి గారడినాడిబట్ట! అందులోనుంచి భాద్యి పదార్థం లాంటి దేవియనా బయటపడవచ్చు శంకరావు ఆత్రంగా సంచిలో చేయిపెట్టి చూచాడు. అతిశి వాయిక పెదవులు మగ్గురరసాస్వాదనకు తొల్లు బాటు పడ్డాయి అని మల్గులూబా మామిడిపళ్ళు!

శంకరావు కేబుల్నుంచి కేనాకత్తి పైకి తీశాడు. ఆప్యాధ్యం గా పల్లెను స్పృశిస్తూ మిదిట జీవితాత్రం కోసపారవేశాడు. ఆ తిర్వాది చాక చక్కంగా పైపాట్లు తీసివేయడానికి ఉపక్రమించాడు. మెల్లగా గదితలుపులు తెరుచుకున్నాయి.

రవణయ్య గదిలో ప్రవేశించాడు.

రవణయ్యను చూస్తూ శంకరావు తెల్ల బోయాడు.

రవణయ్య సరాసరి టేబిల్ దగ్గరికి వచ్చి రెండు చేతుల్నూ రెండు మామిడిపళ్ళు తీసుకుని శంకరావుకు ఎట్టఎదుట ఉక్కలో కూచున్నాడు.

కదిలితే పైనపగుతుండేమా వన్న భయంతో ఆకలిగొన్న వ్యాధ్యుండును చేత లుడిగి నిల్చున్న నిరాయుధుడైపోయాడు శంకరావు! అతడూ మీడి స్రుష్టతో కిక్కిరించి మాస్తంపగానే రవణయ్య చేతుల్లో టెంకలు మినహాగా పళ్ళు మటు మాయమై పోయాయి.

ద్వారంకుండా టెంకల్ని బయటికి విసరి రవణయ్య పైకిలేమా "లిండిపోతు రెండు మామిడి పళ్ళతో సరిపెట్టుకోగలదా మేష్టాదూ! వాడి కాకలి ఎక్కువగదూ!" అన్నాడు.

కాశాసతం తిన్నట్లు శంకరావు ముఖం పారి పోయింది.

అడిగిరానీ వరాలు

“మీరూ, మీ ఆవిడా కూడ బలుక్కుని నాకు తిండిపోతని పెరు తెట్టి నాలుగేళ్లయిందా మేష్టరూ! గంపెను అరటిపళ్ళెలో రెండంటే రెండుపళ్ళె తినిపె మే గదా నాతప్ప! అప్పటినుంచీ నాలుగణాలిచ్చి సంతకు పంపినప్పుడల్లా నే నేదో మింగి వూరుకుంటావ నే కదూ మీ ఆనుమానం? నిజమే. నేను గింశిపోతుని. నాకు రెండుపళ్ళె చాలవు ఆవిగిరిన పళ్ళెనుగూడా అలాగే వుంచండి ఓ లోటా నీళ్ళు త్రాగి యిప్పుడే వస్తాను.”

రవణయ్య చరచరా బయటికి వెళ్లిపోయాడు.

* * *

ఆరోజురాత్రి ఎనిమిది గంటలవరకు రవణయ్య పూరిపాకలో జరిగిన చిన్న సంఘటనతో ఈకథ సమాప్తమవుతుంది.

అన్నంతిని ఆరుబయట కూర్చున్న రవణయ్య భార్యను పిలిచి “చూశావా, నీకొడు కేం చేశాడో” అన్నాడు.

“ఏం చేశాడు?” నింపాదిగా ప్రశ్నించింది మంగమ్మ.

“సెలవు దిరిఖాస్తులో నాచేతసంతకం పెట్టించు కున్నాడు.”

“మంచిపని చేశాడు. నువ్వింతకాలం చేసిన పాడిగం చాల్లే.”

“ఊహు. నావల్లకాదు. ఇంటిదగ్గర నన్ను గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూచోమంటావేమిటి?” గడ్డిం చాడు రవణయ్య.

“ఇంటిదగ్గర కూచోవస్తున్నాల్సినట్లే తోటలో చల్లగా పడుకో. బా...గుంటుంది” అంటూ రాగం తీసింది మంగమ్మ.

“ఏమిటేమిటి!” రవణయ్య భార్యదగ్గరగా ఒక్కొక్కంగా ప్రశ్నించాడు. “నాడేమైనా నెప్పాడా నీతో?”

“అంతా నెప్పాడు. ఏనాడును స్కూలు జరుగుతుండగానా నిద్రపోయేది! ఇదేం ఆగబోగలుద్దా!” మంగమ్మ ముక్కుమీది వేలేసుకుని ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేసింది.

“ఓకేవ్ ఆగారు! నాకు హెడ్మ్యాస్టరు. నువు నాడి తల్లివి. మీరిద్దరూచేరి నాపైని సవారీ చేయడలయకున్నారేలేవుండి! ఊహు, అదేం జరగను. అందుకే నేను సెలవుపెట్టేశాను తెలుసా?”

‘ఇంతకుమునుపు తనచేత కొడుకే సెలవుపెట్టించాడన్నాడు. ఇప్పుడు తన సెలవుపెట్టా నంటున్నాడు. ఇదిగాకీ మాటలెప్పుడూ ఇంకేగదా!’ విసుక్కుంటూ లోపలికి వెళ్లిపోయింది మంగమ్మ.

జన్మబౌద్ధము

శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి

హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయంవారు ప్రాచ్య పాశ్చాత్య తాత్వికశాఖలు (Philosophy of East and West) అనే పత్రికను ప్రచురించు తుండేవారు. ఇది త్రైమాసిక వేదాంత పత్రిక. దీనిలో అంతర్జాతీయంగా తాత్వికరంగంలో మహామహులైన వారు తూర్పు పశ్చిమటిదేశాల తాత్వికసంప్రదాయాలను గురించి వ్రాసేవారు. జన్ జాధాన్ని గురించి చర్చించు తుండేవారు. జన్ జాధం ఆధునిక శాస్త్ర శోధనలకు నిలవకలిగినదని రుజువుచేశారు. డి. టి. సుజికి (D. T. Suzuki) జపాన్ జన్మమహాసభాగృహం. ఈయన ఆంగ్లంలో జన్ జాధాన్ని గురించి విపులంగా వ్రాశాడు. జపాన్ కళాశాలలో ఆచార్యపదవిలో వున్నాడు. జన్ జాధానికి సేతు ప్రమాణపురుషుడు. జన్ వ్యాసము లను (Essays on Zen) 8 సంపుటలుగా వ్రాశాడు. వాటిలో జన్ జాధాన్ని గురించి విపులంగా వ్రాశాడు. ఈయన జన్మిద ఇంకా అనేక గ్రంథములను వ్రాశాడు. ఆంగ్లేయులు, ఫ్రెంచివారు జన్ జాధాన్ని గురించి అనేక గ్రంథములను ఆంగ్లములోను, ఫ్రెంచి భాషలోను వ్రాశారు. హంబ్రీ క్రిస్టమన్ Humphrey Christmas ఆంగ్లపండితుడు. జన్ జాధం శాస్త్రీ యమైన సిద్ధాంతమని వేనోళ్ల క్లాఫించాడు. ఇతను జపాన్ వెళ్లి, జన్ మతములో చేరి, దీనిని స్వయంగా సాధన చేశాడు. ఇతను (Zen Buddhism) జన్ జాధం అను గ్రంథము వ్రాశాడు. జన్ వేటి శాస్త్ర చర్చకు ఆగ గలదని రుజువుచేశాడు. పాశ్చాత్యులు జీవితమును, సం సారమును వదిలి జుట్టులకు ఇష్టపడరు. జన్ సిద్ధాం తంలో సంసారమును వదిలి సన్యాసమును పుష్కలమున సరంలేదు. జన్ రసమయదృష్టి కలది. కడుపుబ్బ నవ్వుతూ, హాస్యమయజీవితం వెరపుతూ ఈ సాధన చేయవచ్చు. ఇంత రహస్యజీవిత తాత్విక సాధన లోకంలో ఇది ఒక్కటే.

చీనావారిలో టాంగ్ చక్రవర్తుల యుగం స్వర్ణ యుగం. జపాన్ లో 14 వ శతాబ్దంనుంచి స్వర్ణయుగం. ఈ బంగారు పంటలు పండించినది జన్ జాధం. చీనా వారు చిత్ర రచనలలో కొద్దిగీతలలో గొప్ప అందమును చూపిస్తారు. జపానువారు కొద్దిమాటల పద్యంలో గొప్ప అర్థం, మాధుర్యం, ఇసుడ్డుతాగు, గృహలంకరణలలోను దేవాలంకరణలలోను వారు విశిష్టమైన అందమును చేశా ర్చారు. ఆధ్యాత్మికంగా కూడా ఉన్నదిని పొందారు. దీనికంతకూ ముఖ్యకారణం జన్ సంప్రదాయం. చీనా వారు జపాన్ వారు మన సోదరులు. భారతదేశంలో పుట్టిన జాధములో భాగస్వామి. మన పాలుసవారు. వీరు మహాయానికాళీయులు. మహాయానమును నాగాగ్ననా చార్యులు ప్రపంచించారు. దీనిలో అనేక గ్రంథములను వ్రాశారు. ఈ గ్రంథరాజములన్నీ జన్ జాధానికి మూల ప్రమాణాలు. నాగాగ్ననాచార్యులు తెలుగుబిడ్డ. వీరి విద్యలు మనదేశంలో రూపం లేకుండా పోయినవి. ఇవి చీనా, జపాన్, కొరియా, టిబెటు దేశాలలో బంగారు పంట పండించినవి. తెలుగువారు జన్ జాధ సంప్రదా యాన్ని గురించి తెలిసికొనుట ముఖ్యము.

జాధముతో కొంతకాలం గడచినతర్వాత రెండు శాఖలుగా చీలింది. మహాయానికాళి ఒకటి, హీనయానికాళి రెండవది. మహాయానము ఉత్తర ఆసియాలోను, హీనయానము దక్షిణ ఆసియాలోనూ వృద్ధిపొందినవి. మహాయానములో జన్ శాఖ ప్రధానమైనది.

రెండువేల సంవత్సరముల క్రిందటే, జాధము చీనాలో ప్రవేశించినది. కాని అరవ శతాబ్దము దాకా ఇది వృద్ధి కాలేదు. జాధముతోటే బ్రహ్మచర్యము సన్యాసము భిక్షుత్వము ముఖ్యం. చీనావారు హేతు వాదులు, బలీయమైన మానవత్వం కలవారు. చీనా వారిని తూర్పు ఆంగ్లేయులంటారు. చీనావారు, వారు కష్టించి, అర్థించి, జీవించకలెననీ, తమ పెద్దతనంలో

తమను పోషించుటకు సంతాపం కావలెనని, వంశ కృత్యము కాశ్యపరంగా వుండవలెనని కోరుకుంటారు. బ్రహ్మ చర్యము, భిక్షులనం వారికి దుచించలేదు. కనుక వారి పద్ధతులకు అనుకూలంగా శాద్ధమము చూర్పు కున్నారు. ఇట్టి మార్పు జన్ శాద్ధము. ప్రాశెసర్ డి. టి. సుబ్బి, శాద్ధమతం మీద శైవీయుల తిరుగుబాటే జన్ శాద్ధం అన్నాడు.

‘జన్’కు మూలశబ్దం ‘ధ్యాన్’. ధ్యాన్ కు ‘చ- అకా’ చీనా అచ్చభంశము. ‘చఅన్’కు ‘జన్’ జపాన్ అచ్చభంశము. దీనికి మూలపురుషుడు బుద్ధభగవానుడు. ‘జన్’ను చీనాలో ప్రవేశ పెట్టినవాడు బోధిగర్భు. శాద్ధమతమునకు భారతీయులలో 28 మంది ప్రధాన గురువులున్నారు. బుద్ధభగవానుడు వీరిలో ప్రథముడు. బోధిగర్భు చివరివాడు. నాగార్జునాచార్యులు, అశ్వ ఘోషుడు, వసుబంధు ఈకోటిలోనివారే. చీనావారికి 28 మంది ప్రధాన గురువులున్నారు. ఇందులో బోధి గర్భు మొదటివాడు. ఇతను దక్షిణ భారతదేశవాసి. కంచికాపురస్తుడు. ఆరవశతాబ్దంలో పల్లవులు ఇక్కడ రాజ్యం చేశారు. అప్పుడు ఆంధ్రులకు రాజ ధాని కంచి. బోధిగర్భు బోధలు తెలుగువారి తత్వముల వలె వున్నవి. ఇతను తెలుగుబిడ్డనని నానమ్మకము. ఇతను గొప్ప ఇంట పుట్టాడు. అప్పుడు ప్రజతార అను శాద్ధ పండితుకున్నాడు కంచిలో. ప్రజతారవద్ద బోధి గర్భు నలుబది సంవత్సరములు శాద్ధమతంలో శిక్షణ పొందాడు. ప్రజతార నిర్యాణం చెందగానే బోధి గర్భు చీనాకు ప్రయాణం కట్టాడు. క్రీస్తు శకము 520 సంవత్సరములో చీనాలో ప్రవేశించాడు. అప్పుడు చీనా రాజధాని నాన్కింగు. ‘పు’ అనే చక్రవర్తి రాజ్యం చేస్తున్నాడు. శాద్ధమతంలో గొప్ప ప్రజా ధరంధరుడు భారతీయుమొండి చీనా వచ్చాడని విన్నాడు. బోధిగర్భును నాన్కింగుకు పిలువ నంపించుకుని పిలిపించాడు. తాను అనేక శాద్ధ మతములను కట్టించానని, శాద్ధమత గ్రంథములను చీనా భాషలోనికి తిరుగుచేయించానని గొప్పగా చెప్పు కున్నాడు. కాని బోధిగర్భు చప్పరించాడు. అయితే శాద్ధమత ముఖ్యగర్భం ఏమిటని చక్రవర్తి ప్రశ్నిం చాడు. కూనయిన జవాబుచెప్పాడు. ఈజవాబే జన్ సాధనమే పునాదిరాయి. బోధిగర్భు ఎంతగానూదార్ఢంగా, వికటంగా చెప్పాడో, జన్ కూడా అట్లా రయ్యారైంది.

జవాబు చీనావారికి ఒక విశ్వసంజేశమైంది. దీనితో బోధిగర్భు ప్రథమగురువై నాడు. ఇతనివాక్కు ఎంత వికటంగా, గూదార్థంగా వుంటుందో, ఇతనూ అట్లాగే వుండేవాడు. ఇతనికి కొద్దిగడ్డం వుండేది. సంస్కారం లేనివానివలె, పిప్పివాడవలె వుండేవాడు. ఇతను మాట్లాడేదిలేదు మాట్లాడితే, రాయి తీసుకుని విసిరినట్లుండేది. రూపంలో విలక్షణతవుండేది. ఇతని రూపం చిత్రకారులలో ఒకరిశిష్యమైన సంప్రదాయానికి ఆధారమైంది. ఇతనిని అనేకవిధాల, చిత్రీకృతం టారు. ఏడో గూదార్థము, సంజేశము కవపిస్తుంటుంది ఆ చిత్రాలలో. రూపంవలె ఇతనిజీవితంకూడా నిగూఢ మైంది. చక్రవర్తిదర్శనం తర్వాత, ఇతను పల్లెపల్లెలకు వెళ్లాడు. హోన్ అనే మఠంలో తొమ్మిదివర్షములు సమాధినిష్ఠలో వున్నాడు. అప్పుడు ఒక కన్భూషియన్ విద్యార్థి జ్ఞానార్థియై ఇతనివద్దకు వచ్చాడు. ఇతనిపేరు షేక్ క్యాంగ్. కాని బోధిగర్భు ఇతనికి దర్శనమే ఇవ్వ లేదు. ఈ విద్యార్థి ఆ మఠంముందు ఏడుగుళ్ళు ఏడు రాత్రులూ, మంచులో నానుకూ నిరీక్షించాడు. అప్పటికి ఏజవాబూ రాలేదు. తన ఆకాంక్ష తెలుపుటకుగానూ, ఇతను ఒక చేరిని నరికి బోధిగర్భునికి పంపాడు. ఈ మూల్యం గురుదర్శనం లభింపజేసింది. బోధిగర్భు దేనికిట్లు చేసితివని అడిగాడు. తనకు మన శ్వాంతి లేకుండా వున్నదనీ, శాంతి లభించుచున్నా చేయ మని ప్రాధేయపడ్డాడు. ముందు నీయనస్సును నాకు చూపించు, తర్వాత దానిని శాంతింపజేస్తా నన్నాడు గురువు. ఇంత తిను బాధపెట్టే మనస్సును, తాను చూపించలేనన్నాడు. అందుకు గురువు తృప్తిచెందాడు. శిష్యునికి శాంతి లభించింది. ఇంతపరీక్షకు నెగిన విద్యార్థి, జన్ శాఖకు రెండవ ప్రధాన గురువై నాడు. అప్పుడు ఇతనికి హ్యూ-కే-లో అని పేరువచ్చినది. ఇతనికి బోధిగర్భు, లం కా త తార నూ త్రి ముల నిచ్చాడు. ఈ నూత్రిములు జన్ కు ప్రసాదములైవని. ఇతని జీవిత మెట్టిదో, జీవితంనుంచి ఆయన నిర్మమం కూడా అట్టిదే. ఈ మఠంనుండి ఆయన ఎవరికీ కనుపించ కుండా హతాత్తుగా వెళ్లాడు. ఈయన వృద్ధాప్యంలో వుండగా ఒకనాడు ఒకపాదుకను నెత్తిన వుంచుకుని, పడమటి ద్వారంనుండా ఎక్కడికో వెళ్లటం కొందరు చూచారు. అంతే లో కానికి ఈయనదర్శనం. వారే చీనా జపాన్ ప్రజల జ్ఞానతార, వారి ముఖ్య ప్రధానగురువు, మూడవగురువు సెంగున్సన్. నాల్గవగురువు టోహిన్సాన్.

ఈయన క్రీ. శ. 580 నుండి 651 వరకు జీవించాడు. ఈయన కాలంలో జన్ గంధూభాలుగా చీలింది జన్ సిద్ధికి కోన్ (Koan) అను సాధనలన్నవి. ఇవి హేతువాదమునకు అందని చిరియైన న్యాయములు. ఈ కోన్ సాధనల విషయమై వచ్చిన అభిప్రాయభేదములే, గంధూభాలు ఏర్పడటానికి కారణం.

వివేకానందులనాగు ప్రపంచమంతా పిచ్చాను పురి అని అన్నారు. జాతులు ప్రపంచ మొక అనుప్రతి అంటారు. ఇందులో కోనులకు, కోరికలనే జబ్బులు వచ్చింది. కోరిక ఒక మంటవంటిది. ఇది మానవుని నిలుపునా తరుల పెట్టుతూ వుంటుంది. ఇంగువల మూపునికి సుఖశాంతులు వుండవు. శాంతి పొందవలె నంటే కోరికలనే మంటలను ఆర్పివేయాలి. కోరికలు ఇంద్రియములకు పుట్టిన శిశువులు పంచేంద్రియములవల్లనే సుఖమున్నవి మానవుడు భ్రమపడుతున్నాడు. కాని ఈ ఇంద్రియములు తమను మోసం చేస్తున్నవని జ్ఞానము కనిపెట్టాడు. ఇంద్రియములు కల్గిద్దముల వంటివి. నల్లటి కల్గిద్దములను పెట్టుకు చూచిన ప్రపంచమంతా నల్లగా కనుపిస్తుంది. ఎర్ర దాలు పెట్టుకుంటే ఎర్రగా కనుపిస్తుంది. ఈ అద్వైతము తొలగించినాని అనలురూపం కనుపించదు. ఇట్లే ఇంద్రియములు సత్యమును మరుగుపరుస్తున్నవి. ఈ ఇంద్రియాలవల్ల తెలియు జ్ఞానము సరియైనదికాదు. ఇదికాక జేకోక అవ్యక్తజ్ఞాన మున్నది అసంగక క్షాస్త్రజేత్రలు కూడా నమ్మకమున్నాడు. దీనినే సత్య మని, సచ్చిదానందమని, పరబ్రహ్మమని, బుద్ధిత్వమని అంటారు. ఈ సత్యముతో సంబంధము పెట్టుకొనుటకు ఇంద్రియములు, కోరికలు ఆఠ్యముగా వున్నవి. పీటినీ తొలగించి, పరబ్రహ్మముతో సంబంధము పెట్టుకొనుటే జన్. జన్ సిద్ధియే నిర్వ్యక్త ప్రమాధి. ప్రపంచములోని అన్ని మతిముల లక్ష్యము ఒకటే. కాని ఆంగుకు దారులు భిన్నములు. ఇటువంటి దారులలో జన్ ఒక విశిష్టమైనదారి అవ్యక్తమునకు ఇదొక నిచ్చైన. ఒక సేతువు. ఇవతలి వర్తననుండి అవతరి (పరము)వర్తనకు ఇదొక గంతు. పరమనేది, అందులలేని ఆఖ్యతము. ఇంగులో దూకువప్పుడు వేగ రక్షణ లుండవు. ఒక్క మువ్వను గారిగొడుగు (పెరామాటు) మాత్రం కొంత కాపాడు తుంది. ఇదీ, ఆ దూకులో సరిగా విప్పకుని సాగుకువ రక్షణ నివ్వాలి. లేనియడల సాగుకుని ముక్కరీరములు

భగ్నమౌతివి. గమ్యస్థానం ముగిస్తున్న కందింది. అంగు వల్లే దీనిని అవ్యక్తముంటారు. ఉపనిషత్తులలో కూడా బ్రహ్మము ఎట్టిదనే ప్రశ్నకు జవాబుగాదు. జవాబు నిచ్చిత యెడల ఆతను తెలియనివాడే. ఇట్టి జన్ కూడా. జన్ ఇట్టిదిని చెప్పటకు భావలేదు. కాని చంగ్రుని వేలితో చూపించునట్లు ఒకమాటలో చెప్ప వచ్చు. అవ్యక్తమైనది కనుక వర్ణించుటకు గ్రంథములు చాలవు. చీనాలో 'టౌ' (Tao) ను గురించి ఒక సామెత వున్నది. 'మాటలతో చెప్పటకు 'టౌ', నిత్యమైన టౌ కాదు' టౌ, జన్ కు ఆధిదేవత. కనుక జన్ ను గురించి భావలేదు. మానమే అది. దీనిని గురించి చీనాలో ఒక పద్యం వున్నది.

'అది కడులుతూ వుంటుంది, గ్రహించుట కది ఆగదు, చూద్దామంటే కనుపించదు, విందామంటే వినిపించదు, కాని వాడుకొనుటకు, అది తరగని నిధి.'

జపాల్ లో ఒక పద్యపు చివరి చరణం ఇట్లా వుంది.

'చేతిలో ఖడ్గం లేదు. మనోనిద్రయే ఖడ్గము'.

ఈ మనోనిద్రయే జన్.

ఇవే భారతీయుల అనునట్లయోగము. జన్ శాద్ధిం జీవితంనుండి సారీపామ్మనదు. అది జీవితంలో ప్రవేశిస్తుంది. కాని ముగిస్తుతో సంబంధం పెట్టుకోక, అవ్యక్తముతో సంబంధం పెట్టుకో ప్రయత్నిస్తుంది. దానిచేతిలో సాగుకు దొక పనియుట్టుమాత్రమే. ఇతే భగవద్గీత జోధించు నిష్కామ కర్మయోగము. గాంధీ మహాత్ముడు అసలైన జన్ సాగుకుడు. కాని సాధనల విషయంలో చీనా జపాల్ వారు విశిష్టసాధన లుపయోగించారు. పీటినీ కోన్ (Koan) న్యాయములు అంటారు. కోన్ లు 1700 వున్నవి. సాగుకుడు అన్నిటిని సాధన చేయ పనిలేదు. సాగుకునిబట్టి వుంటుంది. సాగుకుల శిక్షణకు జన్ మహాములుంటుంది. ఇక్కడ జన్ సాధనలలో రీతేన మహామహాలుంటారు. పీటినీ అంటారు చీనావారు. సురువులని అర్థము. పీట సాగుకులకు శిక్షణ నిస్తుంటారు. సమయానుకూలంగా సలహానిస్తుంటారు. సహాయపడుతుంటారు.

కోన్ లక్ష్యము, ముగిస్తున్న భగ్నపరుమలు. లేదా, భగ్నవరణానికి కలుగజేయుట. కారణము

జన్మబద్ధము

మనస్సుకు ఆధారము కారణం. ఈ ఆధారంతో మనస్సు నడుస్తుంటుంది. ఈ కార్య కారణరూపమైన ఆలోచనలు పనిచేయుకుండా చేస్తవి కోన్ సాధనలు. కోన్ ఇట్లా వుంటుంది: 'నన్ను నిమగ్నం చేసే అలోచన కోడి వేస్తుంది. కోడి చెడుకుండా సీసాలూ నుండి తెటికి రావాలి. సీసా చెడుకుండా కోడి తెటికి వస్తుంది' దీనిని సాధకులు మననం చేస్తారు. అలా వచ్చినట్లు మనస్సుకు నచ్చ చెప్పకుంటారు! కార్య కారణ జ్ఞానాన్ని పట్టుకు ప్రేలాడుతున్న మనస్సును, అవతలకు స్వేచ్ఛలే ఈ సాధనలలో గల ప్రయత్నము. ఇటువంటి వాటినే గురువులు సాధకులకు చెప్పతారు. ఆకాశపు చివర ఎక్కడ, కాలము ఆరంభము ఎక్కడ అని అంటారు. ఆలోచించిన కోలదీ, సమాధానము దొరకదు. మనస్సును బండ్ పారించుట ముఖ్యము. అందుకు ఇలాంటి ప్రశ్నలడిగి ఆలోచించడం మంటారు. సాధకుడు అవసరమైనప్పుడెప్పుడైనా గురువుకు ప్రశ్నించవచ్చు. జవాబు ఆ సాధకుని మనోలక్షణమును బట్టి వుంటుంది. అడిగిన దానికి కారణం చెప్పక పోగా ఇంకా అమృతం చెప్తాడు, గురువు అగ్నిలో ఆజ్యంపోసినట్లు చెప్తాడు. ఒక్కసారి జవాబు మెరుపువరే వుంటుంది. కొందరు దీని వల్ల సిద్ధిపొందవచ్చు. ఏ ఆలోచనా లేకపోవటం, సరిపోతుండా అని ఒకసారి శిష్యుడు గురువును ప్రశ్నించాడు. దానిని కూడా పారవేయమన్నాడు గురువు. దీనివారం గ్రహించిన శిష్యునికి సిద్ధి కలిగింది. కొందరి ప్రశ్నలకు డెడీమని చెప్పకొంటుంటూ కూడా వున్నది. జన్ ఎటువంటి దంటే చేతిలో కర్ర చూపుతారు, కర్రతో కొట్టుతారు. సాధకుడు తెలివిగలవాడైతే అర్థం గ్రహిస్తాడు. చేతికర్రకు జీవం లేదు. కాని అది నడుస్తుంది. దానిని పట్టినవానిచేతిలో, అదొక పని ముట్టు ఇట్టిదే జన్. జన్ అత్యంత క్రమం నకు పనిముట్టు వంటిది. నడుచుంటే మనవిధి. ఇట్లు అంతరంగములతో వుంటవి. జపాన వారు జన్ యుద్ధక్రీడవంటిదిగా భావిస్తారు. యుద్ధంలో కత్తి మెనబడబోవునప్పుడు, ఆలోచనల వల్ల లాభించలేదు. తనకా కత్తిని సారా. లేనియడల పైకత్తి అతని శిరస్సును చేదస్తుంది. యుద్ధవీరునకు జగముపజయముల కొరికిలుండకూడదు. ఇట్టివాడు జయించలేడు. జీవించుట మరణించుట రెండూ వక్కలే సాధకునకు. ఆలోచనలు లేకుండా యుద్ధం చెయ్యటే వీరుని విధ్యుక్తము. జన్ కూడా ఇట్లే జన్మలో స్వార్థము, అహము ముఖ్యకర్తలు. వీటిని విధర్మించాలి.

జన్ అద్దము వంటిది. అద్దము దానివద్దకు వచ్చిన వాటి నన్నిటిని స్వీకరిస్తుంది. కాని దీనిని అది వుంచుకోదు. ఇట్టిదే జన్మకూడా. జీవితంలో ఎదురైన దానిని స్వీకరిస్తుంది. కాని, అది తనదిగా ఎంచదు. దీనినే భారతీయులు తామరాకువొడ నీటిబొట్టువరే వుండాలంటారు. దీనిని అర్థంచేసుకుంటే, జన్ సాధన చాలా వరకు బోధపడినట్లే, జన్ సాధకులు ఏ ప్రమాణములను స్వీకరించవలెను. వారికి పూర్తిస్వతంత్ర్యముంటుంది. ఇష్టంలేనియడల జన్ మందిరములను వదిలి వెళ్ళవచ్చు. సాధనను ఎక్కడైనా చేయవచ్చు. కాని గురువు అవసరము. గురువు ఎంత అవసరమని భారతీయులు భావిస్తారో చీనా జపాన వారుకూడా అంధ అవసరమని భావిస్తారు. జన్ కత్తివొడ సామవంటిది. కనుక చాలా అపాయకరమైనది. గురువు సలహా చాలా సహాయపడుతుంది. లేనియడల, మంత్రసాని లేని, ప్రసవించు స్త్రీవరే వుంటుంది, సాధకునిస్థితి. జ్ఞాన సాధకులు నిత్యం కొంతకాలము ధ్యానం చేస్తుంటారు. మంత్ర, మూత్ర పఠనం చేస్తుంటారు. పాలములలో కృష్ణ సాయము చేస్తుంటారు. నాగరి రున్నతారు, కొరలు కొస్తారు, నూర్పిడులు నూరుస్తారు. మతంలో ఊడులు మొదలు అలంకరణవరకూ చేస్తారు. మంత్ర పఠన, ధ్యానాలు ఎంత పరిశ్రమలో, గున్నుట, శోతగోయట, నూర్పిడి నూర్చుట అంత పరిశ్రమలు. ఒకటి ఎక్కువాలేదు. ఇంకొకటి తక్కువాలేదు. జన్మకు అన్ని పనులు పరిశ్రమలే. జన్మకు యుద్ధంలో భిక్షు, మకములో జపమాల సమానములు. 'అత్యంతము' మన చేతిలో పనిముట్టుగా బావిం చాలి. నమ్మాలి, అట్లు జీవించాలి. మతములలో వీరికి శరీర మనో పరిశ్రమలను ఇస్తుంటారు. ఈ సాధనలలో సాధకుని యంగున్న అపరిసద్ధమైన మనస్సు నిర్మమస్తుంది. పరిశుద్ధమైనమనస్సు ఆ స్థానంలో ప్రవేశిస్తుంది. ఈ సమయం చాలా అపాయకరమైనది.

ఇంద్రియములు చాలా బలవంతములైనవి. ఇవి సాధకునకు త్వరగా, సులభంగా, స్వాధీనముకావు. వీటిని బోనుపెట్టి పెద్దపులిని పట్టుకున్నట్లు, సాధకుడు పట్టుకోవాలి. స్వేచ్ఛగా తిరుగుతున్న పెద్దపులి, బోనులోవుండ నిచ్చించును. అది బోనునంతటిసీ, తనబలం వుపయోగించి, విరగతీసిపారవేయవలెనని ప్రయత్నిస్తుంది. ఇట్లే బోనులో చిక్కిన ఇంద్రియాలు సాధ

కునివీడ అతిగా విజృంభించి, ఉబిచేయును. అట్టి సమయంలో సాధకునికి కూడు నీళ్లు వుండవు. నిద్ర అసలే వుండదు. ఇది సాధనలో చాలా కష్టమైన కాలము. ఈ పరిస్థితులను గురువు కనిపెట్టుతూ వుంటాడు. అతను కొన్ని మార్గములను చెప్పి పరిస్థితినుండి దాటిస్తాడు. సాధకుడు గర్భిణీ స్త్రీవంటివాడు. గురువు మంత్రసాని వంటివాడు. ఆ మంత్రసానివలె గురువు సహాయం చేస్తాడు. ఈ స్థితినిదాటిన తర్వాత అతనికి దివ్యజ్ఞానము కలుగును. దీనిని జ్ఞానము బుద్ధత్వం అంటారు. అట్టి జ్ఞానము కలిగినవారిని 'తేథాగతుడు' అని అంటారు. జన్ పరిభాషలో ఈ జ్ఞానమును 'కేటోరీ' అంటారు. కేటోరీ జన్మకు కొలత బద్ధవంటిది. అతని సిద్ధి ఎంతవరకొచ్చిందో చెప్పవచ్చును. కేటోరీ ఒక మొదలవుతలెత్తుంది. ఇది రెండు సెకండులుండవచ్చు. ఇంకా ఎక్కువ కాలం గూడా వుండవచ్చు. ఎక్కువ కాలం వుండుటకు నిత్యసాధనకావాలి. కేటోరీ మొదలై మెరిసి మాయమైపట్లు అవుతుంది. ఈ సామ్యమే భాగవతంలో గోపికలకు కృష్ణభగవానుని గూర్చి చెప్పబడ్డది. భగవానుడు దర్శనమిచ్చి మాయమైపోతాడు. భగవానుని చూచిన కన్నులు ఇతరములను చూడకొల్లవు. గోపికలు భగవానుని వెతకుటకు బయలుదేరుతారు. ఈస్థితిగురించి పోతన్నగారు, నల్లనివాడు పద్యయనంబులవాడు కృపారసంబువై జల్లెడువాడు... మల్లియాలర మీ పొదలవాటువ లేకుండమన్న చెప్పరే' అని వ్రాశారు. ఆ పరంతోర్తితి పువర్ధర్మమువనై, నెల్లు, చేమలూ, నెదికారు గోపికలు. విలపించారు. జ్ఞాపదారు. అట్టిది, ఆ దివ్యమంగళవిగ్రహము. ఇట్లే కేటోరీ ఆకస్మికమైనది. అది వస్తుంది తెలియదు. సాధకునికే ఇదేం వచ్చినప్పుడు దిద్దారు. దాని కిదము వచ్చినప్పుడు మెరపువలె వస్తుంది. ఇది ఆకస్మికంగా వస్తుందికనుక దీనిని ఆకస్మికవిద్య అంటారు. దీనిని వక్కపారి అనుభవించినవారు వదలలేరు. గోపికలు కృష్ణభగవానుని వెంటాడిన స్థితిలో సాధకులుంటారు. కేటోరీ కొలత బద్ధవంటిది చెప్పాను. కేటోరీ పూర్తిగా కలిగినప్పుడే పరిపూర్ణ జ్ఞానం కలుగును. లేనియడల తెలిసీ తెలియనట్లుంటుంది. కేటోరీ కలగగానే అతను అవ్యక్తజ్ఞానము, అపదమూ పొందుతాడు. రసమయ జీవనం వస్తుంది. ఇతను అందరివలె కాసనబద్ధుడై జీవించుతాడు. కాని ఇతనిది, దివ్యజీవనము. రసమయ జీవనము. బుద్ధిమాత్మకై ఏర్పడుతుంది. కేటోరీ మొదలవుతలెత్తును అతనికి లేజోవంతములైన అభి

ప్రాయములు కలుగుతవి. ఇది మొదలవుతలెత్తును మనో వీధిలో మొదలవును. కాని వీటికి తెలిసి సన్నివేశములుండాలి కొందరకు. వాటికంటె అవగాహన కొంచెము ఆశ్రయదనం విన్నాడు. ఆ ఆశ్రయదనం వాటికంటె అంతరంగంలో ఏకో మెరిసింది. అది వాగ్రూపంగా వచ్చింది. అదే శ్లోకమైంది. వాటికంటె అది వచ్చింది. ఇట్లు అనేక సమయాలలో ప్రపంచ రహస్యములు మానవుల అంతరంగమున మెరిసి అన్యుల పరచినవి. ఎందరు కాయలు మెట్టునుండి క్రిందకు రాలిపోయాయి. మూలం యాపిల్ పండు రాలిపోయాయి. అది ఆతనిమనస్సులో వక దివ్య సంగీతమును కారగమైనది. కేటోరీ ఇట్లే వస్తుంది. దీనిని పొందినవారు అనేక చిత్రములను రచించారు. కవిత్వమును చెప్పారు. వీరివాక్కు దివ్యవాక్కు. వీరిజీవితం అంతర్యామి ప్రకారం జరుగుతుంది. టాంగ్ యుగంలో చీవావారు అనేక అన్యుల చిత్రములను చిత్రించారు. ఇవి ఒక విశిష్టమైన సందర్భం ముందు. కొద్ది గీతలలో చక్కని చిత్రమును గీస్తారు. అందులో ఏకో సందేశముంటుంది, ఎంతో అర్థముంటుంది. దివ్యత్వం వుంటుంది. మహాయానము ప్రజ్ఞ, కరుణ అను రెండు పాదములమీద నిలచింది. చిత్రకారులు కరుణా శ్రమంత భద్రునిగాను, ప్రజ్ఞను మహాశక్తిగానూ చిత్రిస్తారు. పూర్ణజ్ఞానమైన బుద్ధత్వమును బుద్ధునిగా చిత్రిస్తారు. శ్రమంతిభద్రుని ఏనుగుమీదను, మహాశక్తిని సింహం మీదను, వీరిదేవతగ్య బుద్ధభగవానుని పద్మంమీద చిత్రిస్తారు. చిత్రకారులు ఈ చిత్రమును అనేకరకాల అన్యులంగా చిత్రిస్తారు. బోధిసత్వుని చిత్రించని చిత్రకారులు దుండవేమా, ఇతను పిచ్చివానివలెవున్నా అతనిలో దివ్యత్వం కనుపిస్తుంది. సందేశం వినుపిస్తుంది.

కేటోరీ పొందినవారు జపానలో విశిష్టమైన కవిత్వం చెప్పతారు. కొద్దికాలంలో, గొప్ప అర్థం వుంటుంది. ఇది రెండురకాలు. మొదటి మూడుపాదములలో వుంటుంది. మొదటి పాదంలో 5, తర్వాత 7, తర్వాత 7 కుటలుంటుంది. మొత్తము 17 కుటలు. ఈ పద్యములను మాట్లాడు, లేక హైకు అంటారు. రెండవ రకములో 5 పాదాలుంటుంది. మొదటి చరణంలో 5, తర్వాత 7, 5, 7, 7 పదములుంటుంది మొత్తము 31 పదములైతవి. వీటిని బంకాలని, ఉటాలని అంటారు. జపాన్ శ్రమణకుడు, కవానచీ, టిటెలులో, నెదికొండలను

జనబౌద్ధము

చూచినప్పుడు, వీటిని చెప్పాడు. జపాన్ వారికి ఇది మహాప్రీతికరములు. తేమన్నగారి పద్యములవలె వుంటుంది. ఈ పద్యములుగాని, చిత్రములుగాని అవ్యక్తమునుండి మెరిసిన మెరుపులు. వీటిని వేగంగా చిత్రీకరిస్తారు. ఇందులో తప్పలుండవు. దిద్ద పనిలేదు. దివ్య వాక్కులతో వుంటుంది. ఇవి ఆలోచనలనుండి వచ్చినవి కావు. సచ్చిదానందమునుండి వచ్చినవి.

కోటోరిపాండిత తర్వాత గురువులుగా ఉండుటకు కొన్ని సాధనలు చేస్తారు. వీరు వీకారంగా అడవులకు పర్యటించి వెళ్ళివుంటారు. మానవావీకము మధ్య మార్కెట్టులోనూ వుంటారు. ఇట్టి సాధనలైన తర్వాత వారికి పెద్దలు గురుత్వం ఇస్తారు. అప్పుడే వీరిని జన్ మందిరములలో చేర్చుకుంటారు 'లోషి'గా.

జన్మకు కొన్ని మూత్రగంధము లున్నవి. ఇందులో ప్రజాపారమితోని పౌదమనూత్రము ముఖ్యమైనది. ఇది ఒక్కటే మంత్రము. దీనిని సాధకులు జపిస్తూ వుంటారు. ఈ మంత్రము కూడా విశిష్టమైనదే.

"గతే, గతే, పరగతే, పరసంగతే బోధిస్తాహం" దీని అర్థమిది. 'బుద్ధి వెళ్ళింది, వెళ్ళింది, అవతలివడ్డుకు (పరముకు) వెళ్ళింది, అవతలి వడ్డున నిలిచింది, అనగా మనస్సునే ఇవతలివడ్డునుండి, పరమునే, ఆ మనస్సుకు తెలియని, అవతలివడ్డుకు బుద్ధి వెళ్ళిందని అక్కడ నిలిచిందని దీని అర్థము.

దీనిని ధ్యానిస్తుంటారు మహాయానశాఖయు లంతా. కాని చీనావారు సాధకులకు దీని అర్థమును ముందు చెప్పరు. తర్వాత రీతి అర్థమువుతుంది. చాల్యానిత్వాంగు భారతిధూమికి బయలుదేరినప్పుడొక దివ్యవాక్కు వినిపించింది. కష్టముటా, అపాయములూ వచ్చినప్పుడు, ఈ మంత్రమును జపించుచు ఆ వాక్కు చెప్పింది. అట్లే కష్టకాలములలో ఈ మంత్రమును చాల్యానిత్వాంగు జపించి, ఇంటికి తేమంగా చేరాడు. ప్రజాపారమితమును మూత్రము లున్నది. ఇవి, జన్మను గురించి విశదంగా చెప్పలేదు. ప్రజ్ఞ + పర + మిత. ప్రజ్ఞ అను అవతలివడ్డుకు చేరుట ఈ గ్రంథనామముయొక్క అర్థము. జన్మగురించి గంధవ్యూహమునే గ్రంథమున్నది. గంధవ్యూహమునగా వున్నట్లుంకరణ. ప్రజాపారమిత గంధవ్యూహములకు నాగాద్ధువాచార్యులు భాష్యం వ్రాశాడు. ఈ భాష్యమును, అచింత్య

విమోక్ష అంటారు. మనసుకు అందని మోక్షమని దీని అర్థము. 42 పరిచ్ఛేదములను మూత్రములుకూడా జన్మగురించినవే. రెండువేల సంవత్సరములనాడు చీనాలో ప్రథమంగా తర్జుమా చేయబడ్డ జ్ఞానసూత్రములివి. రీత కేతాబ్దములో, బుద్ధిభద్రుడైన సతీడు, అవతమశాఖా మూత్రములను ప్రవేశపెట్టాడు. ఇది జన్మ కాస్త్ర గ్రంథము. లంకాకథారమూత్రములు, వజ్ర మూత్రములు కూడా జన్మకు సంబంధించినవే. చీనా ఋషులు కూడా కొన్ని మూత్రములను చెప్పారు. వైలాంగ్ మూత్రము లిట్టివి.

జన్మ మూలపురుషుడు బోధిధర్మ. ఇతను ఇచ్చిన జన్మ గ్రంథము లంకాకథార మూత్రములు. చీనావారు వీటిని విశేషంగా పఠిస్తుంటారు. జన్మ రీత ప్రధాన గురువు చాల్యానెంగ్. ఇతను వజ్రమూత్రములను వినటం తోనే బుద్ధత్వం పొందాడు. గంధవ్యూహములో పరలోకములనుగురించి చెప్పబడినది. ఇవి లేజోమయి లోకములు. ఈ లోకములను గంధవ్యూహము ధర్మధాతువులని అంటుంది. సాధకుడు అహం ను నశింపజేయునీడే సిద్ధి కలుగదు. అహం నశింపగానే, ధర్మధాతువులలో చేరుతాడు సాధకుడు. ధర్మధాతువు సమష్టి కలుంబము వంటిది. వ్యక్తిత్వము వుంచుకుంటూ సమష్టిలో చేరుతాడు. ఒక అద్దమునుండు కొన్ని దీపాలున్నవి. ఈ దీపములు అద్దంలో తేకవోట కనుపిస్తవి. కాని అవి చేరుగానే వున్నవి. ఇట్లే ధర్మధాతువు. వ్యక్తిత్వం వున్నా సమష్టిలో లీనమాతాడు. ఇక్కడ ఒకరి శ్రేయస్సు అందరిది ఇందుచేతనే సమస్తజీవులకాంతిని మహాయానులు కోరుతారు. ఈ లోకములో అంతా వెలుగే. నీడ అనేది వుండదు. ఈ లేజున్నచైతన్య బుద్ధునినుండి ప్రసరిస్తుంది. మహాయానులు బుద్ధత్వముకొరకు కోరిక పుట్టుట, బోధించి తీర మంటారు. జ్ఞానమునకై ఎవరికి చిత్తము కలుగనో వారే బోధించిత్తులు. సాధనలో అనేక మెట్లున్నవి. బుద్ధత్వంపొందక పూర్వపు సిద్ధిని, బోధిసత్వులుంటారు. ఈ సిద్ధిని పొందినవారిని బోధిసత్వులంటారు. బోధిసత్వులనగా జ్ఞానసత్వం గలవారని అర్థము. ధర్మధాతువులో 800 మంది బోధిసత్వులున్నారు. వీరు ప్రపంచం లోని బాధాముక్షిజీవులందరికీ, అద్భుత్యంగా సహాయం చేస్తుంటారు. మహాయానులు కరుణ ప్రజలను ముఖ్య ప్రమాణములుగా స్వీకరిస్తారు. జీవులలో ఒక్కరైనా బుద్ధత్వం పొందకుండా వుండేయడం వారి సహాయ

ర్మము, వారు పొందనున్న బుద్ధత్వమును కూడా విస్మరిస్తారు. ప్రతి మహాయాన మతస్తులు ఇందుకై ప్రతిష్ఠ తీసుకుంటారు. ప్రమాణములను ఈవిధంగా స్వీకరిస్తారు. ఇవి నాలుగు.

(1) తెల్లకల్పంను ఎన్ని జీవులున్నా, వారిని రక్షించుటకు ప్రమాణము చేస్తాను

(2) ఎన్ని తీరని కోరికలున్నా, వాటిని సశివ చేయుటకు ప్రమాణము చేస్తాను

(3) ఎన్ని తరగతి వర్గాలున్నా, వాటిని పతిం చేయుటకు ప్రమాణము చేస్తాను

(4) ఎంత అగమ్యంగా వున్నా, బుద్ధత్వమును పొందుటకు ప్రమాణం చేస్తాను"

మానవుడు పరంలో వున్న దేనికో ఇతను నీడ యని మహాయానము భావిస్తారు. మానవుని దృష్టాదృష్టములు ఈ పరములో వున్న వస్తువునందే వున్నవంటారు. అక్కడ ఏవిధంగా నడిస్తే, ఇక్కడ అదిగా జరుగు తుంటుందని అంటారు. ఆ వెలుగుకు మానవుడు నీడయని వారి ఉద్దేశ్యము. దీనిని తెలుసుకొనుటే సాధన.

'కారల్ యూంగ్' 'సెటి మానసిక శాస్త్ర' వేర్ లలో గొప్పవాడు. ఇతను శిలీగరి పొందినవారిని తాను చూచావని వ్రాశాడు. యూరపు క్షేత్రములలో నే శిలీగరి పొందినవారిని, తాను ఎరుగుచు వున్నాడు. తనయొక్క లోగి ఒకామె శిలీగరిని పొందినది. ఆమె ఆ అనుభవ మునుగురించి ఈ విధంగా వ్రాశాడు. "ప్రకారం గా వుండుటవల్ల దేనిని అటంకపరచకుండా వుండుటవల్ల ఏకాగ్రతతో వుండుటవల్ల సత్యాన్ని అంగీరిస్తున్నందు వల్ల ఉన్నదున్నట్లు ఉంచుటవల్ల (నేను కోరినట్లుగాక) అవ్యక్తమైన జ్ఞానం కలిగింది. నే నెన్నడూ ఎరుగని అవ్యక్తకేత్రాలు లభించివి."

పూర్వకాలంలో కూడా అ నెకమంది శిలీగరిని పొందినవారు ఉన్నారు. పాల్ ట్యుషి తన చుట్టూ అవ్యక్తమైన కౌంతిసముద్రంవున్నట్లు చూచాడు. మహమ్మదులవారు గెబ్రియల్ దర్శనం కలిగిన తర్వాత గేజోమయలోకములను చూచాడు. మహమ్మదులవారు చదువుకోలేదు. కాని జ్ఞానము పొందినవారెవరే, వారన్న మాటలు పద్యములైనవి. ఇవి కురాక గ్రంథమైనవి.

అధునికులలో, డాక్టరు బక్కు ఇట్టి అనుభవ ములను పొందాడు. ఇతను చక్కని మోటారు బండిలో పయనిస్తున్నాడు. అతని చుట్టూ లేజోమయ మేఘం ఆవరించిన్న కనుపించింది. దీనితో ఆయనకు అవ్యక్త నందము కలిగినది. కొందరు ఏ చక్కని వస్తువునో చూచినప్పుడు, ఇట్టి స్థితిని పొందుతారు. కొందరు విషాదమును చూచినప్పుడు పొందవచ్చు. అని హృదయాన్ని కదిలించేవిగా వుండాలి. నాల్గవవారు క్రొంచపక్షి ఆక్రందిన వినిగానే ఇట్టి స్థితిని పొంది స్తోకమును నూతనంగా నెప్పి ఆదికవియైనాడు. యవ్వర్థు కాగ్నెంటురు బుద్ధివిగ్రహాన్ని చూడగా ఇట్టి అనుభవాన్ని పొందాడు. టెనిస్ నకవి నలిగిన వుప్పు మును చూచి ఇట్టి స్థితిని పొంది మధురమైన కవిత్యం నెప్పాడు. స్త్రీ దిగంబరత్వమును, చూచి వేమన్న గారిట్టి అనుభవాన్ని పొందారు. 'జన్ బాధం' గ్రంథకర్త హంఫ్రీ క్రిస్టమన్, జపానులో జన్ శిక్షణ పొందాడు. ఇట్టి స్థితులను చూడు పర్యాయములు పొందాడు. ఒక సారి (బర్క్ హౌట్) స్నానంచేసే నీళ్ళలోగిట్టిలో విశ్రమించగా పొందాడు. తిరుగుకున్న మెరుపు కనిపించింది. ఇది కొన్ని సెకండులే వున్నది. 'బుద్ధిహీనుని వరే దానిని తెలిసికో ప్రయత్నించాను. కాని ఈలోగా అది పోనేపోయింది' అని అన్నాడు. డాక్టరు కెన్నెరుచాకరు తన రోగియొక్క అనుభవ మును ఇట్లు చెప్పాడు. ఒకసారి ఆమె హఠాత్తుగా చప్పలు కొట్టటం ఆరంభించి దానితో అరవటం మొదలుపెట్టింది. అనుగో మీరు అర్థంచేసుకోలేరు. మీరు అర్థంచేసుకోలేరు. 'అదిగో విశ్వము, నేను చూచాను. నేను చూచాను. అబ్బా, నాలో ఏమి సుఖము, ఏమి సుఖము. ఏమి ఆనందము.' ఆనందము లైలునంది వచ్చినదికాదు. అది లోపలే వున్నది.

'మాట్లాడే వాడికి తెలియదు,

తెలిసినవాడు మాట్లాడుడు.'—ఇదేజన్.

* ప్రొఫెసర్, డి. టి. సుజికి వ్రాసిన Essays on Zen మూడు సంపుటములు; క్రిస్టమన్ హంఫ్రీ వ్రాసిన Zen Buddhism, 1956 Maha-bodi Annual ఆధారంతో వ్రాశాను.

పార్టీలు: సత్యసాధన

ఆల్బర్ట్ కామూ

హంగరీ విప్లవాన్ని పోలియెట్ ఎర్రనైత్యం అణచివేసిన అనంతరం, ఇటాలియన్ పత్రిక, 'టెంపో ప్రెసెంట్' (Tempo Presente), సంపాదకీయ వర్గానికి చెందిన యిద్దరు ప్రతినిధులు, ప్రసిద్ధ ఫ్రెంచి రచయిత ఆల్బర్ట్ కామూను (Albert Camus) కలుసుకుని కొన్ని ప్రశ్నలడిగారు. ఆ ప్రశ్నలనూ, జవాబులను ఇక్కడ పొందుపరుస్తున్నాము.

ప్రశ్న :

పార్టీలు గాని, ప్రభుత్వాలు గాని, ఇతర యే వ్యవస్థలుగాని, సత్యసాధన పరమ లక్ష్యంగా వ్యవహరించుతాయని విశ్వసించటానికి యింకా ఆస్కారం వున్నదా? గుండెలమీద చెయ్యి వేసుకుని “శాంతి మండలి” అని చెప్పుకోవటానికి ఆస్కారమున్నదని మీరు విశ్వసించుతారా? లేక, అట్లాంటి ధోరణి కేవలం “ఆత్మద్రోహం” చేసుకోవటమే నని విశ్వసించుతారా?

ఈ వాడు ప్రపంచంలో సత్యసంరక్షకుడనేవాడు ఎవడేనా వుంటే, ఆ సంరక్షకుడు, అలా అని చెప్పుకునేవాడూ, అలా అని చెప్పుకునే పార్టీ మాత్రం కాదు. ఎవడు అలా ఎంతగా డబ్బావేసుకుంటూ వుంటాడో, అంత అబద్ధాలకోరనేది చారిత్రకమైన పరమ సత్యం. ఇలా చెప్పేవాడే, చివరికి ఆ సత్యాన్ని హత్యచేసే కసాయివాడుగా తియరవుతాడు. హంగరీలో ఒక ‘పెద్ద అబద్ధం’ సాగిపోయింది. ఆ అబద్ధాన్ని ప్రతిఘటించుతూ పెద్ద విప్లవం బయలుదేరింది. అందుచేత ఆ ‘అబద్ధాన్ని’ ప్రతిఘటించిన విప్లవకారుల నందరినీ చిత్రవగ చేయవలసివచ్చింది. అనంతరం ‘వాళ్ళిందరూ ఫాసిస్టులని, అంతింకంటే మరో పెద్ద

అబద్ధం చెప్పి వాళ్ళని అపరిమితపాలుజేసుటానికి ప్రయత్నించవలసివచ్చింది.

‘శాంతిమండలి’కి సంబంధించినంతవరకూ — ఆగస్ట్రాలను బహిష్కరించాలంటూ, హదానిడి చేసి, స్టాక్ హోమ్ ప్రకటనకు దస్మతులు పోనజేసిన ‘శాంతి కామకులను ఒక్క ప్రశ్న అడగవలసివుంది.

స్వయంచోవిక ఆగస్ట్రాలు ప్రయోగించుతానని, ఇంగ్లాండ్, ఫ్రాన్స్, ఇజ్రయిల్ దేశాలను బుగ్గనిన్ దబాయించాడు. దీనికి ఏలేమంటారు? ఈ శాంతికామకులు ఈ ప్రశ్నను తమకు తాముగా వేసుకోలేక పోతున్నారు. అందుచేత మనం వారిని అడుగు వలసివస్తోంది.

సత్యసంధులమని చెప్పుకోవటానికి, నిజానికి, ఈ వాడు, ఏ దేశానికి ఎట్టి హక్కు లేదు. ప్రాచ్య ఖండంలోని ‘తటస్థ’దేశాల పంగరి కూడా అంటేనని మనకు ఇప్పుడు తేలిపోయింది. ఆరబ్ దేశాలూ (బ్యూనీషియా మినహా), ముఖ్యంగా భారతదేశం — గాంధీ గారి భారతదేశం — హంగరీతోపాలు తమ స్వంత ధర్మనూత్రాలపట్ల నెరవును విశ్వాసభూతుకంతో, ఆ దేశాలకూడా మగతాదేశాల స్థాయికే దిగబారిపోయినై. ‘బాంకుంగ్ మండలి’ దేశాలు, యూరప్ జాతులలో అత్యంత ప్రధానమైన హంగరీయన్ జాతిని బానిసత్వం నుంచి మృత్యువునుంచి రక్షించటానికి ప్రయత్నించి.

వుంటే మన తరంగా వుండేది. కలనవిధానాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడుతున్న స్వతంత్రులైన యూరపియనుల కృషికి కృతజ్ఞత చూపినట్లయ్యేది. కాని యీ బాంకుంగ్ దేశాలు అత్యంత బాల్యదశలోనే శాక్యం చేర్చుకుని, వా ప్రతిక దృక్పథాన్ని అకలంబించాయి. నిజానికి రాజకీయాలలో చాలా త్వరగా కయసు మీరిపోతారు. అందుచేత ఈ కొత్తరాజ్యాలవారిని యికనుంచి, వయోజనులుగానే పరిగణించి కేవలం వారి చర్యలనుబట్టి వారి గుణగణాలను పరిగణించుతూ వుండాలిగాని, ఎట్టి సామన్యంగోనూ, ఎట్టి పక్షపాతదృష్టితోనూ వ్యవహరించవలసిన పనేమీ లేదు. నిజానికి 'హంగరీ' మాత్రాకొంప'పట్ల ఆ దేశాలు ప్రదర్శించిన దృక్పథం తుంతవ్యం కాదు. స్వార్థంతో కూడిన యిట్టి నీరీమా ప్రయోజనకూడని మైనది భరించగలగలేదు. గతంలో పరపీఠవల్ల బాధపడిన కారణంగా వీరికి సంక్రమించిన నైతికబలాన్ని వీరు, ఇచ్చే, కొద్ది రోజుల అవధిలో దుర్వ్యయం చేసేసుకున్నారు.

ఇక ఇప్పుడు ప్రపంచజాతులలో వున్నట్లూ రెండే రకాలు—యుద్ధోన్మాదులూ, అత్యంత యుద్ధోన్మాదులూ. ఇటీవలి పరిస్థితినిబట్టి చూస్తే, అమెరికాకంటే రష్యాయే యెక్కువ యుద్ధోన్మాదాన్ని ప్రదర్శించుతోంది. వీరి ఏమైనా, సామన్యవాదం గాని, శైలుబడివారివిధానం గాని యేదైనా యుద్ధాన్ని సృష్టించగలవనే సత్యాన్ని, ఈవాడు ఒకరు చెప్పకుండానే, మనకు బోధపడుతోంది. యుద్ధానికి కావలసిన దిల్లా అధికారం దాహం—ఈవాడు ఆ దాహం లేని దేశాలు ఏవీ లేవు—ఆయుధబలం లేని కారణంగా గతిలేక పడివున్న దేశాలసంగతి అది వేరు మాట. పాశ్చాత్యఖండంవైపు కేవలం పాపురాయిలూ, ప్రాచ్యఖండంవైపు బంబులూ ఎగురుతున్నట్టు కలలుగంటూ కూర్చునేవారి దృక్పథాన్ని వ్యక్తంచేసుకుంటుంది 'సర్వ బాహ్యులు' అనేమాట చాలదు. ఇది స్రుడితమం—బానిస స్వభావం—పశుబలాన్ని అభినందించుతూ కూర్చునే నీతివాద్యత.

ప్రశ్న:

అయినప్పటికీ, వాస్తవిక సత్యానికంటే, రాజకీయమైన 'అవసరపరిస్థితికి' ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నివ్వాలని మీరెప్పుడు

ప్రాయమా? అలాగయితే, అలాటి అవసరపరిస్థితి యేర్పడినట్లు, నిర్ధారణ చెయ్యటానికి గల ధర్మసూత్ర మేమిటి?

ఈ 'అవసరపరిస్థితుల' విషయం ఆలోచించేటప్పుడు, బాల్గా, అసలు సత్యమనేది ఏ నిష్పత్తిలో వున్నదో పరిశీలించాలి. అలాటి పరిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు దానివల్ల మనం చేర్చుకోవలసిన గుణపాతాలేమిటి? ఇంతవరకూ అలాంటి పరిస్థితి ఏర్పడుతుందని మనం ఊహించలేకపోవటం ఎందుచేత? ఇంతవరకూ మనం పరమసత్యాలుగా విశ్వసించుతూ వచ్చినవాటిలో ఇప్పుడు తిప్పు దిద్దుకోవసినవేవి. ఈవిధంగా ఆలోచించాలి. అంతేగాని, వా ప్రతిక సత్యాన్ని త్రోసి రాజని 'అవసరపరిస్థితి' సింహాసనమెక్కి కూర్చునే పరిస్థితికి మూత్రం అంగీకరించకూడదు. కమ్యూనిస్టులూ వారి అనుయాయులైన బుద్ధిజీవులూ చేస్తున్న పని యిదే. ఈ సామక్షవిధానం ఇలాగే సాగుతూపోతే ఇది విజ్ఞానాన్ని మాత్రమే కాత్మికపీఠనకు దారితీస్తుంది. ఒక పులికాని, ఒక గ్రంథంగాని, విప్లవధోంజిలో వున్నంతమాత్రాన అది సత్యసాధన చేస్తున్నట్లు లెక్కకాదు. సత్యాన్ని చెప్పటానికి ప్రయత్నించితే విప్లవ'చన కావటానికి దానికి ఆస్కారం ముంటుంది. సత్యం సాపేక్షమని వాదించటానికి ప్రతి ఒక్కడికీ హక్కు వుంది; కాని అంతమాత్రంచేత 'సత్యం' 'సత్యం' కాకపోదు. ఆకాశం గోధుమవర్షంలో వున్నప్పుడు, అది నీలవర్షంగా వున్నదిచేవాడు, మాటలకు వ్యతిరేక'మం పట్టించి నిరంకుశత్వానికి రోడ్డు వేస్తున్నాడన్నమాట.

కాదాయ, అతని పోలిసువాడూ, అతని చేతికింది హంతకుల ముతా—వీళ్లు మనవో—మిగతా హంగరీప్రజలందరూ 'ఫాసిస్టులు' అని ప్రకటించటం, కమ్యూనిస్టు ప్రతికకు అత్యంతసరపరిస్థితి కావచ్చు. కాని అసలు సత్యం ఏమిటంటే; — జాతీయస్వాతంత్ర్యమూ, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమూ అభిలషించిన, కార్మిక కర్షకులూ, విజ్ఞానవేదిలూ కలసి మన తరమైన విప్లవం లేవదీసిన సంగతి మనం కల్పించావాచాం. నిజం చెప్పాలంటే, ఫాసిస్టులు ఎవరు? ప్రజావిప్లవాన్ని నాశనంచేసిన కృత్రిమ ఫాసిస్టు, కాదా? ఫాసిస్టు. వాల్ల సోవియట్ అనుయాయులు ఫాసిస్టులు.

పార్టీలు : సత్యసాధన

హంగరీలో సోవియట్ జోక్యాన్ని, ఖండించి వట్టే ఖండించి, మల్ల మరుతులలోనే, మన ((ఫెంచి) 'ప్రాగ్రెసిస్టు యుద్ధవాదులు', కమ్యూనిస్టు సోదరులతో చేతులు కలిపి పనిచేయాలని తమ సమావేశాలలో తీర్మానాలు చేయవలసి 'అవసరపరిస్థితి' వారికి యేమి కలిగిందో, 'నేను అతగతం చేసుకోలేక పోతున్నాను. అప్పటికి మన కమ్యూనిస్టు సోదరులు ఇంకా హంగరీ విప్లవకారులను తిట్టిపోస్తూనేవున్నారు. హంగరీలో ఇంకా మనుషులను ఉరితీస్తూనేవున్నారు. (నిన్న గాక మొన్న ఒక 20 ఏళ్లి పడుచును ఉరి తీశారు.) అదేసమయంలో ఒక ఫ్రెంచి కమ్యూనిస్టు— 'అలాటిపరిస్థితి ఫ్రాన్సులోకూడా యేర్పడితే, హంగరీలో మోస్తరుగానే ఫ్రాన్సులోకూడా రష్యన్ జోరబడి, అలాంటి హత్యాకాండకు దిగే పక్షంలో, 'నేను అందుకు నిరభ్యంతరంగా అంగీకరించుతాను అని బహిరంగంగా ప్రకటించేశాడు. ఈ ప్రకటనతో దాపరికం లేకుండా సర్వం బట్టబయలయిపోయింది. దీనికంతకూ అర్థమేమిటి? ఈ యుద్ధవాదులకూ, ఈ 'ప్రాగ్రెసిస్టుల'కూ తాము ఎన్నడూ చూపని రష్యనులంటే అంత పిచ్చి ప్రేమ వుందా? కాదు కాదు! ఫ్రెంచివారిలోనే ఒకవర్గమంటే వారికి ఆరని పగ. అది ఈ రూపంగా పరిణమించిపోయింది—జవాన్ని మోసంచేసి హిట్లరుకు ఫ్రాన్సును అప్పగించింది ఆ రెండోవర్గమే. ఫ్రాన్సు అదృశ్యమైపోతే, అది మృత్యువాతబడేస్తేతికస్తే—ఈ ఉభయవర్గాల విశ్వవ వివక్షాల్లతోనే నశించి పోతుంది

ప్రశ్న :

నరే! అలాంటి విషమస్థితి యేర్పడినప్పుడు, విజ్ఞానవేత్త అయినవాడు చేయవలసిన పనేమిటి? ఎలాంటి పరిస్థితిలోనైనా తన అభిప్రాయాశేమిటో తనకు తారసల్లిన ప్రతివాడితో బహిరంగంగా వెల్లడించుతూ వుండటమే అతని కర్తవ్యమా? లేక, పరిస్థితులయొక్క తీవ్రస్వభావాన్ని గమనించి, ఈ దురాగాతాన్ని ప్రతిఘటించగల బలమైన రాజకీయ పక్షం ఏమీ లేకపోవటం

గుర్తించి, తను చేయకలిగించేదో చేయటానికి పూనుకోవలసి వుంటుందా?

విజ్ఞానవేత్తఅయినవాడు అతిగా మాట్లాడికాలాన్ని ధ్వంసం చేయటం ముందు మనీ నయ్యగిరి; ఒకటి, అలా మాట్లాడి మాట్లాడి అలసట పుట్టి ఆశోగ్యం చెకుతుంది. రెండు—అలా మాట్లాడుతూ వుంటే ఆలోచనా శక్తి నశించుతుంది. చేతనైతే సృజనాత్మకమైన నిర్మాణం ఏదేనా చేయాలి—ఆసృష్టి, వర్తమానకాలంలో వెలగైన సమస్యలముందు చుట్టలుచుట్టుకుపోకుండా నిలబడగలిగినదైతే. కాని కొన్ని కొన్ని ప్రశ్నలకు పరిస్థితులు యేర్పడినప్పుడు, (స్పెన్సర్ యుద్ధం, హిట్లరు హత్యలు, స్టాలిన్ హత్యలు, హంగరీ తిరుగుబాటు—ఇలాంటివి). తమ ఏ పక్షానికి చెందివున్నాడో బహిరంగంగా, నిర్మాణమంటంగా, ప్రకటించవలసి వుంటుంది. తెలిచిలేట లుచయోగించి గోడమీది పిల్లివాటంగా మాట్లాడి తిప్పుకు తిరగటానికి ప్రయత్నించి లాభంలేదు. స్వాతంత్ర్య పరిరక్షణ కోసం తిరగనవసరం పోరాడే స్థితిగావున్నాననే విషయం విస్మయం చెయ్యగలిగి. వైజ్ఞానికవర్గాలు, కొన్ని కొన్ని సంధర్బాలలో—ముఖ్యంగా, ప్రజాస్వాతంత్ర్యమూ, భావస్వాతంత్ర్యమూ సర్వనాశనమైపోతున్నప్పుడు, ఒక సంఘటితి శక్తిగా యేర్పడి కార్యరంగంలో దిగవచ్చు. హంగరీ విజ్ఞానవేత్తలు అలాచేసి చూపించారు. ఏది యేమైనా పశ్చిమదేశాలలోని మన వాళ్లికు మార్గదర్శకంగా వుండటానికి, ఒక్క మాట మాత్రం చెబుతాను. మనీఫెస్టో తరవాత, మనీఫెస్టో మీద, అసమ్మతి ప్రకటన తరువాత అసమ్మతి ప్రకటన మీదా, అర్థంపర్థంలేకుండా చేవ్రాళ్లు చెన్నావుండటం చాలా అసహ్యకరమైన పని. దీనివల్ల మన పలుకుబడి నాశనమౌతుంది, మన అభిప్రాయాలకుండే విలక్షణ మృగ్యమైపోతుంది. మనం అగౌరవంపాలు గావటానికి ఇదే ప్రధానకారణం. ఇలా మనచేత చేయించుతూ వుండటానికి నిరంతరమైన ఒత్తిడి వుంటూనే వుంటుంది. ఇది మనఅందరి అనుభవంలో వున్న సంగతే. దీనికి ఎదురుతిరగటానికి మనకు సాహసం వుండాలి. తరచు ఏకాకిగా కూడా ఇలా ప్రతిఘటించవలసి వస్తుంది.

ఈ అభిప్రాయాలను ముందుంచుకుని, సమైక్య కార్యక్రమానికి జోహదం చేయవచ్చు. కాని మన

వామపక్షవిజ్ఞానవేత్తలు, మనకు అందించబడుతున్న ఆదర్శాలను వాటివనక చూపబడే హేతువాదాన్ని ఆత్మగౌరవ నిశితంగా పరీక్షించేయాలి. ఇలా పరీక్షించే యెక్కడ ఇప్పటికీ అనేకమార్గు తప్పబడుతున్న వేళాం. ముందు కూడా అలా జరగవచ్చు. నేటివాకా మనం మృత్యు చేస్తూ వచ్చిన ఆదర్శాలు, వాటివనకవుండే హేతువాదం ఎలాంటివి? వీటిని కల్పపరీక్షగా పునర్విమర్శ చేసుకోవలసి వుంది. వాటిదారుణఫలితాలెలాంటివో, ఇటీవలి చారిత్రక పరిణామాలలో మనకు స్పష్టంగా కనపించుతున్నాయి. ఇలా ఆత్మశోధన చేసుకోగలగటం అనిధాంత్రతలంటిది. ఏదియేమైనా, ఈనాడుమితవాద పక్షాలకంటే, వామపక్షాల పలుకుబడి పెరిగిందన్నమాట ఒప్పుకోవాలి. కాని వామపక్షం, వివాదాలలో లోటులుకలగడంపోతోంది. మాటల కైగులా తన్నుతాను బంధించుకుంటున్నది. పదజాలపు డిద్రిగ్ కూరుకుపోయింది. బూజుపట్టిన పాత సిద్ధాంతాలు వల్ల వేస్తూ వుండటంతప్ప, లభ్యతే మేరగా సాధించలేకపోతున్నది. వాస్తవిక పరిస్థితులకు అనుగుణంగా శాసనాదికాలను నిర్మించుకున్నావని చెబుతూవుంటుంది, కాని వాస్తవికపరిస్థితులను అంగుకునే కార్యక్రమంలో నిరంతర పరాజయం పొందుతూవుంటుంది. వామపక్షం ఇప్పుడు శ్లీఘబుద్ధి (Schizophrenia) అనే మానసిక వ్యాధితో తీసుకుంటోంది. సునిశితమైన ఆత్మవిమర్శతో చికిత్సచేసుకోవాలి. మృదియాన్ని, ఒకవర్తనమైన హేతువాదాన్ని ప్రయోగించాలి—ఆత్మవిమర్శన కేవలం తీగిండుకోవాలి. ఇలాటి ఆత్మవిమర్శన కార్యక్రమంలో చేప్పకోదగిన అవధికి ముందుకు సాగలేకపోతే, సమైక్య కార్యచరణ అనేది

ఎట్టిదైనా ప్రయోజనరహితం కావటమేగాక, ప్రమాదకరంగా పరిణమించుతుంది. ఈలోగా విజ్ఞానవేత్త బాధ్యత ఏమిటంటే—రాజాదిగంబరిగా వున్నప్పుడు, దిగంబరిగా వున్నాడని చెప్పటం. అంతేకాని, భావావేళంతో అతను ఏసో మహత్తర దివ్యవస్తువు గరించి వున్నట్టు ఉహాగానం చెయ్యకూడదు.

ఏదియేమైనా, సాధనయోగ్యంగా ఉండగల ఒక నాక్యాన్ని చెప్పదలచాను: భవిష్యత్తులో ఎట్టి సమైక్య కార్యక్రమంలో పాల్గొనటానికైనా, ఈ దిగువ సూత్రాన్ని అంగీకరించి నడుచుకోవటం ప్రాథమిక ధర్మంగా వుండాలి.

నరసింహ నిర్దామధామమై, ఏకపక్ష నిరంకుశత్వమై రూపొంది, నియంతృత్వం ఏదైనా తాను నిర్మూలించుతానని చెప్పే అనర్థాలన్నిటికంటే అనరకరమైనది.

సృష్టికర్తయైన పరమాత్మను విశ్వసించుకున్నామంటాను. అలాగే నేనూ ఒక విషయాన్ని పరమశక్తిగా విశ్వసించుకున్నాను. ఎట్టి వైజ్ఞానిక సృజన రూపాంతరాలన్నా ఎట్టి సాంఘికన్యాయం రూపాంతరాలన్నా పరస్పర మతభేదాలను బహిరంగంగా నెల్లడించుకోవటానికి సమగ్రమైన స్వాతంత్ర్యం వుండాలి. సమగ్రమైన స్వాతంత్ర్యం లేనిది ఏ 'కళా' లేదు. ఏ కళైనా తన సంప్రదాగాన్ని తన స్వతంత్రంగా ఏర్పాటు చేసుకుని రూపొందుతుంది. బాహ్యమైన జోక్యం ఎప్పుడువస్తే అప్పుడు నిస్తుంది. సామ్యవాదమంటే, ఉరికంబాలని ఆర్థంవెలిచే తప్ప, స్వాతంత్ర్యం లేకపోతే సామ్యవాదం కూడా వుండదు.

రెండు రెళ్లు

‘ల సూ నా’

పాత్రలు: రాజారావు, రామమూర్తి,
కృష్ణశర్మ, డాక్టర్ సత్యమూర్తి,
శశికళ, రిజిస్ట్రారు, ఒక జవాను.

రంగము: 1

* * హాస్టలులో రాజారావు గది.
ద్వారాని కెదురుగా గోడమీద
రెండు సిగ్గెతారల క్యాబినెండ్
గ్లంటాయి. ఎడమవైపున క్యాంప్
కాటమీద, ఒక బెడ్ షీటు, రెండు
దిండ్లు, చిల్లాకొల్లాగా పడిఉంటాయి.
గదికి మధ్యగా ఒక టేబులు, రెండు
వైపుల రెండు కుర్చీలు, కొంచెం
దూరంలో ఒక వాలుకుర్చీ ఉం
టాయి. టేబులుమీద, చదువుతూ
మూసిఉంచిన పుస్తకం, రెండు వార
పత్రికలు, సిగరెట్టు డబ్బీ, అగ్గిపెట్టె,
ఆప్రే ఉంటాయి. కుడివైపునున్న
షెల్ఫులో పుస్తకాల వరుసలు,
నోట్సులు, పై అరలో ఓ బిక్ బెక్
గడియారం ఉంటాయి. గడియూ
రంలో ఎనిమిదవృతూంటుంది...

రాజారావు: (వాలుకుర్చీలోనుంచి లేస్తూ, నిద్రమత్తు
ఒదిరినాయేగా గట్టిగా సిగరెట్టు పొగ
నోమారు బాగి, పాకెసి, టూత్ బ్రష్ చేతి
లోకి తీసుకుంటుంటాడు.)

రామమూర్తి: (సన్నగా ఈలవేసుకుంటూ ప్రవేశిస్తూ
హాల్లో! నుడేమార్నింగ్...రాజాగా రిప్పజే
లేచారేవుంది!

రాజా: నుడేమార్నింగ్...రాత్రి ఎందుకనో చాలా
ప్రాగుపోయేవరకు నిద్రపట్టలేదురా ...
బ్రదర్!...హాలో...

రామ: అవునులే, నిద్రపట్టేలోజాలా ఇది! (కుర్చీలో
కూర్చుంటూ) నీవేమా ఆరాధ్య సుందరి
నూసించుకుంటూ అర్ధరాత్రిదాకా జాగా
రాలు చేస్తూ, అసరాహ్లాండాకా కలలు
కంటూండు...గట్టిగా మూడుగోజులన్నా
లేవు ఎలక్కన్న ... ఆవరల సర్వంగాడు,
అన్నం నీళ్ళు మాని అహర్నిశలు
ప్రచారం చేసుకుంటూ, ఆ కాస్తా కొట్టేసి
కూచుంటాడు ... ఎందుకొచ్చిన సోంలేరి
తవరా ఇది!

రాజా: పోనీస్తూ.....వెళ్ళవ డైరెక్టరు గిరి...ఒచ్చే
రుందా...చచ్చేనుందా...నా గొడవలతో
నే నేడుస్తుంటే!

రామ: అంతమాత్రానికి నామినేషను దాఖలు చేసి
మమ్మల్ని రంగంలోకి దింపిం దెండుకురా!
నీవే నీళ్ళుగారి కూర్చుంటే, మాకెందుకోయి
ఈ కృతాక్రమ...

రాజా: అది కాదురా...బ్రదర్! నిన్న మా నాన్న
గారి దగ్గర్నించి పితుసులాంటి వార్తవచ్చిం
దోయ్...మరి తిరిగిపోగోంది...ఈ మధ్య
ఆయనకి నాపెళ్లిగొడవొక్కటే పట్టుకున్న
ట్లాంది...ఎవలో అయిదువేలు కట్టుంలో
పిల్లనిస్తా మన్నారట. పిల్ల ఆయనకు వచ్చిం
దట...ఇక నా అంగీకారం కోసం కాదు
కూచున్నాట!

రామ : అన్నీ కలిసాస్తూన్నాయన్నమాట...నువ్వు...
ఇటు దైత్యులు గిరి...అటు గృహస్థాశ్రమం
...ఇందులో మరిచెడటని కేం ఉండోయ్!

రాజా : మరి...మన్ను...నీ వొకడివి...రామాయణ
మంతా విని నీ కేం గావాలనే ప్రబుద్ధుడివి!

రామ : ఓహో...సారీ! శ్రీవారి ప్రణయకలాపం
మాట మరిచాను. మరి చెప్పవేం! (అలోచన
నభివయించి) మీ నాన్న గారికి రానెయ్యి...
“ఇటు నొక యువతీ లలామంబుతో జరుగు
తున్న లావాదేవిలో హృదయంబు లిచ్చి
పుచ్చుకొన నిర్ణయించితిని...యొక వేరు
సంబంధంబు వలదే”ని...గొడవే ఉండదుగా.

రాజా : ఏడిసినట్లే ఉంది! నీ సలహా... ఆ కాస్త
పని జేకొనంటే కానీ రాదోయ్ నాన్నా...
ఇంటికదనం... ఆ తర్వాత ఆనర్థుకు
తిలంజరి...అబ్బాయిగార్ని అక్షయపాత్ర
తోడవుతుందని గడుటోయ్!

రామ : ఓహో... అదా సంగతి... అలా అయితే
సెకండియర్ ఎలాగూ అయిపోయింది గదా!
ఇంకొక్క సంవత్సరమే గడుటోయ్!...
ఎండాకాలపు నెలవుల్లో వచ్చి పిల్లనుచూసు
కుని, ఆనర్థు పూర్తయ్యాక ఆ కాస్త ఆధ్వర్యం
తరం తీర్చుకోవచ్చని వ్రాసెయ్యి...ఓ
ఇంటెలిజ్ రిప్లయ్ అన్నా పడిఉంటుంది...
ఈలోగా మనవ్యవహారం మనం చూసుకో
వచ్చు...వీలునుబట్టి ఆలోచించుకోవచ్చు.
ఆచరించవచ్చు (రాజారావు చెవులలో ఏదో
చెప్పుతాడు) ఏమంటావు?

రాజా : ఆరి పినుగా! అసాధ్యుడివిరా...పర్మిసెంట్
బ్యాంక్ బెంచరువై వా ధరే పూర్వహాలు పన్ను
తావురా...

రామ : మరేమనుకున్నానోయ్ మాంధాతా! బ్రతుకు
బాటలలో బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతులంతా
బ్యాంక్ బెంచరుగా ఉన్నవారేనోయ్!
పెట్టేనా—పోషించేనా—ఈ బ్రతకేని
అభ్యాస్యుల డిగ్రీలన్నీ...కీన్ను ధియిరీలు
కంతసేం జేసివా, వన్ డీన్ సిద్ధాంతాలు ఆక
రించి నెమరేసివా ఆ పరస్పర రిజచ్చగు
పుటల్లో అన్నిటికీ తిలంజరి ఇచ్చుకో

వాల్సిందేనా...అందుకే అన్నార....
తిరక్త చెడతాడని మగవాడు...అనుభవం...
బ్రదర్...అనుభవం...రెండేళ్ళ జీవితాను
భవానికి, రెండొందల పుస్తకాల విజ్ఞానం
కూడా బలాదుర్...

రాజా : వెగవ్యాసదూ, నువ్వువూ...కానీ...నాలో
అనుమానం వేస్తోందిరా.....ఒక వేళ నీ
పూర్వకామే సరైందనుకో...

రామ : నాన్నెన్ను...నూటికి నూరుపాళ్లను...

రాజా : అలా నీ బాబు...మరి ముందీ ఎలక నీ గండం
దాటి బయటపడాలి...అనుకున్న కార్య
క్రమమంతా సక్యంగా సాగింది...అటుపై
నైవా అసలు వ్యక్తు బూరుకుంటారనే
నమ్మకం ఎలారా?

రామ : అక్కడే నాకు విసుగు పుట్టిస్తావు...శివుని
పక్షి...ఒక అడుగు తర్వాత మరోటి
వేస్తావా? అంతిమ ఫలితాన్ని గురించి
అవ్వడే అంత ఆవేదన పడితే ఎలా మరి?
పురుష ప్రయత్నం ఉండాలిగదా...అటు
పైని జయ ప జయలు దైవాధీనం
అన్నార...అయితే వా మరతులు కొన్ని
ఉన్నాయి...అంగీకరిస్తావా...మరి!

రాజా : అసలేమటో బయటపెట్టు.....అంగీకారం
తిర్వాత...

రామ : ఆ పప్పులేం ఉడికవోయ్...భాయీ! ఈ
ఘటనదగ్గర...అంతగా నన్ను నమ్మలేక
పోనే...పోనీ...మగ్గ నాకేం...

రాజా : అది కాదురా...నమ్మకాలు...చింతకొడు
లూను...క్రికీ మించిన వాగ్దానాలు...
తిర్వాత ప్రతిజ్ఞాధింగాలు...ఎందుకొ అని?

రామ : అదేం లేదు బ్రదర్...నన్ను నమ్ము...ఎవ
రికీ ఎలాంటి ద్రోహం జరుగదు...సరే?...
కాకుంటే కొంచెం శ్రమపడాలి...అది నా
కొడరెయ్యరాదూ...

రాజా : కానివ్వగా బాబు...కానివ్వ...కడుపులో
కానీని కాఫీనీళ్లన్నా పడలేదు...నీ మర
తులు మంజూర్...

రామ : అలా అయితే...విను...ఒకటి.....ఎలక
మలో మనం సెగ్గవరుకు, మరేం చీకె

రెండు రెక్క

చింతలు లేకుండా మాతో బాటు ఘట్టిగా పని చెయ్యాలి... ఇది మన ప్లాన్ లో ప్రథమా ధ్యాయం... నిశ్చింతంగా విజయం మన కవుతుంది... అయినా ముందు జాగ్రత్త మంచిది గదా... రెండు... విజయం మనది అన్న ప్రేమిసేనమీద ఆధారపడ్డ రెండో ఘట్టంలో, ఎప్పుడైనా, ఎలాంటిదైనా నీ ప్రేయసి సహాయం కావలసిన ప్రేమకుండా పాధించే భారం నీవు వహించాలి... ఆఫ్ కోర్సు... అమృతంతో వేనూ చెబుతా ననుకో... మూడు, ... సందర్భాల్లో చింతగా నానుండి నీవు వివేకి పలుకులను, మరోచెవికి... ఆఖరికి... అయిన వాళ్ళకు గూడ... అందించకుండా ఉంటానన్న హామీ...

రాజా : ఇంతి... అసలీ సహాయం ఎందులో? ఎలా? ఎప్పుడు? అన్న సంగతులాయ్...

రామ : బ్రదర్ ! అంత ఆక్రమితే ఎలరా... అవకాశం వచ్చినప్పుడల్లా అవన్నీ చెబుతానుగా.. ముందు మొదటి మెట్టు చాటనోయ్...

రాజా : ఓరి... నీ అసాధ్యం గూల... మల్లీ ఎంతలో స్టేటు ఫీరాయింబాయ్...

రామ : నాకు తెలుసుబాబు... స్టేటు ఫీరాయింపే లేకపోతే, ఈ ఫీటులో ఎక్కువో చల్లగా జారిపోతావ్... చివరికి తిరిగి మమ్మల్ని వేధించుకు తింటావు... మనకు తెలివీ సరుకయితే గదా... మూడో రకం మనస్సులూ, మనస్థైర్యాలూ...!

రాజా : మొదలెట్టావు... ఉపన్యాసం... ఇక చాలు గాని... రెండు నిమిషాల్లో వచ్చేస్తా... అలా కాఫీనీళ్ళు పోసుకుని శర్యగాడింటి కేరదాం పద... రెండు రోజులనించి వాడి దర్బాసమే లేడు... ఏ కేరదాంధారిలోబడి దివ్యుల కాల్లో వివారస్తున్నాడో?...!

రామ : నిన్న సాయంత్రం గణపతి విలాసంలో కనపడి, ఉదయం హాస్టలు కొస్తానన్నారూరా... కానివ్వు మరి... ఈలోగా నీ ముస్తాబు (రాజారావు, బుర్ర బుజాన వేసుకుని నిచ్చి) మిస్తాడు) (రామమూర్తి తేలిమిమీది తెలుగు వారపత్రిక పుటలు తిప్పకుంటాడు)

[కృష్ణశర్మ ప్రవేశం]

కృష్ణ : (ఘనూరు 28 వయస్సు ఎర్రగా, బక్కు పల్లుగా, లాల్చీ, గ్లాస్కోపంచె ధరించి, నోట్స్ వయ్యారంగా సిగరెట్టుతో, ఒక చేతిలో వారపత్రికతో (ప్రవేశిస్తాడు) వాల్లో... మూర్తి... కొంచెం లేటయింది... పాటీ... (వాలు కుర్చీలో జేరగిలబడుతూ) గుడ్ మ్యాప్... ఓక్లీలో మనగేయం ఒకటి పడిందోయ్! (చేపలు తీస్తూ, రాగయ్య క్రిందగా చదువుకుంటాడు)

అసీలాల నింగిలో

నీ రాగంజనీ

తూగు టుయ్యలబేవి...

రామ : (విసుగ్గా) ఆ!... లేవినట్టే ఉంది మనపని... మునగబోతూ మేం ఏమస్తుంటే...

కృష్ణ : నాన్నెప్పు... ఇంతివీక్లింగ్స్ ఏం రా... ఇలాంటిలో ఈ శర్యచేతిలో కలంచుదులు ప్రొక్కుతుండగానే... అంతటి ఉపద్రవ మేటిరా!

రామ : కాక మరెవరాయ్... ఒక్కడికి ఏమకుట్టి సంతమాత్రం లేదు... అవతల సత్యంగాడి ప్రాపగాండా విన్నావుగాదూ... ప్రతి రూముకు ఓ అరడజను మార్లన్నా వెల్లి కార్నావేళ్ళాపడి ప్రార్థిస్తున్నాట్ట... చతుర్విధోపాయాలతో... ఇక్కడ ఒక దొర, తీవిగా బారెకు ప్రాదెక్కినా ప్రక్క ఒడలకపోతే, మరోదొర మమ్మడిన్న పాములా.. ఓవేళ ఎంత ఆభిమానం, స్నేహం ఉన్న వాల్లయినా, మర్యాదక్షేనా వెల్లి ఓమారు 'మీటేటు, దయతో మాకివ్వాలని అనకపోతే ఎవడిస్తాడూ... ఇది ఎవరింట్లో సంచరమని?

శర్య : వ్వు... ఇంతేగదా! బ్రదర్... వాల్కూ తెలియని పెర్రబ్బాయిలనుకోకు మనవాళ్ళింత... అయినవేళా కానివేళా పోయి వాళ్ళని హంగుమాచేసేకంటే, మంచినమయంలో ఒక్క హెచ్చరిక చాలాయ్... మనస్థి ఉద్ధరించడానికటాయ్... వాళ్ళు మాపే గౌరవం, అభిమానం, కౌమయ్య, పుల్లయ్య పుత్రుల

మనిగాక, కళాకారులమని...గుర్తుంచుకో!
...లభిస్తానోయ్...మనవాడి కళాభిగని,
అనుభవం, ఆదర్శం అన్నీ పొందుపరచి
గెండు గీతాలు కూడా రాశానోయ్...
అన్నట్లు...మనవాడు పాంథైట్స్ పింటు
చేయిస్తాడుగా ఇవ్వాలి...పనిలోపనిగెందో
నైపున ఆరెండుగీతాలు తిగిలించేస్తే సరి...
సమ్యాదానాస్త్రంలా పనిచేయవూ...లేదం
టావు...సాక్షులత్రానికో చిన్న ప్రోగ్రాం
వీర్చుటచేయి...అది అలా ఊడకామంటే,
అందరికీ కొంచెం హుమోరుస్తంది!...
ఏవంటావు!

రామ : ఇప్పుడు కావల్సింది పని. ఊడంపుకాదు
...అవతల వాళ్లు చూడు...వాళ్లు జిల్లాల
వాళ్లని, నల్లరున్నే హితుల్ని వెంటేసుకొని,
ఆయా జిల్లాలనుంచి వచ్చిన విద్యార్థుల్ని
కలుసుకుని, ఒప్పందాలు చేయిస్తూన్నట్టి
...ఊహించుకుంటూ వాడు...వాయిండు
కుంటూ నువ్వు తయారయితే ఇక, ఓట్లు
వచ్చినట్లే...దే మా క్రీ సీ బ్రదర్...ఇది
మరిచిపోకు ... సంవత్సరానికోసారన్నా,
బ్రతిమలాడించుకోకుండానే పట్టుమనిషిస్తా
రనుకోవోయ్...అందులోను అన్నీ తెలిసిన
విద్యార్థి పోదగులు...వాదొక్కటే గొడవ
...పని ప్రారంభించామంటే, పాల్లు
పోకుండా, సర్వశక్తులు ధారపోసిఅయినా
'భట్' అనిపించుకోవాలి...

శిర్మ : మూర్తి! మనకు, అంటే, నాకనుకో,
అదృష్టం వక్రించి, అఎలక్షన్ పత్రపు లేవీ లభ్య
మవవుగాని, ఆ పరిమాణ్యుడిచ్చిన 'సిల్యర్
టంగ్'వల్ల, అంతో ఇంతో పోషకుల ఆద
రం ఉందోయ్! అందుకనే గుంటూరు
అంతర్దైవ్యం...ఈ కళాత్మక జగత్తులో
రాజాగాడికున్న అనుభవానికి, ఆదర్శాలకు,
నా గాంధర్వసుందరిని తోడుచేసి, కళా
సరస్వతికి, ఈదఫా కనకాభిషేకాలజనుపగల
మనే మొండ్లిదైవ్యం ఉందోయ్...! అయితే
మహాపకడ్చుందీగా సానుకోందంటావు అవ
తరి ప్రాపగాండా...అయినా...ఒట్టిబ్రాహ్మ

(ఫీలాసఫర్ మూడోలో) కళా విహువులకు,
కట్టుకు లేవిటి? జిల్లా లేవిటి? పారిటికల్
ఫీల్డులో ఎలాగూ విరవిహారం చేస్తున్నాయి
సరే...మన కాఖవాడు, మన కులంవాడు,
మన తాలాకావాడు, మన జిల్లావాడు
...ఈమన, మన ... అభిమానాలన్నీ...
సాహిత్య, సాంస్కృతిక రంగాల కింకా
ఈ చెవిపురుగులు ప్రాకలేదనే విశ్వాసం
నాలో సడల లేదోయ్! ఒక వేళ చెరినా
అది ఎక్కువకాలం బ్రతుకవులే!

రామ : ఆ ... అలాగే అనుకుంటాండు ... విశ్వా
సాలు, విశ్వాసాల తీరుగానే ఉంటాయి...
విషయాలు, విషమిస్తూనే ఉంటాయి!...
నోట మట్టాడుతూ, నొసట వెక్కిరించే
రోజులాయ్ ... అయినా నాతో కూడిన
వ్యవహారం...మన కృషి మనం చేస్తే, ఫలితం
సంగతి తర్వాత...

శిర్మ : తథాస్తు ... బ్రదర్ ... తథాస్తు... (లోపలికి
వస్తున్న రాజారావును చూసి) పదివోయ్
మరి ... గడప దిడ్డాలకు... గజాననుగీ తల్పు
కుంటూ! (రాగయ్య క్రింగా) శుక్లంబరధారం
విష్టం శిశి ... (అంటూ లేవబోతుంటాడు).

రాజా : (నవ్వుతూ, అదిరిపడేలా శిర్మ వీపున
చరుస్తూ) ఏడిశావు ... పద...ఆ సంగీతిదర్శ
కర్మమేవో సంపాదించాక సప్తమంలో మొద
లేడుడువుగాని!

[తెర]

రంగము: 2

* * పార్కులో ఒక వేపున...రక
రకాల జంతురూపాల్లో చక్కగా
కత్తిరించబడిన పచ్చటి గెల
బూమ్మలు అక్కడక్కడ పొడ
గాటి బెంచీలు, వాటిమీద ఒక
రిద్దరు జంటలు దూరంగా కని
స్తుంటారు. పచ్చటి గడ్డిమీద

రెండు రెళ్లు

పసిపావలు ఆడుకుంటుంటారు.
ఫౌంటెన్ నుంచి ఉవ్వెత్తుగా పైకి
లేచి ఒంపుగా, ఒయ్యారంగా
వారిపోయే తెల్లటి నీటిధారలు
అందంగా ఉంటాయి. అస్తమయ
సూర్యకాంతుల్లో అత్యంత సుంద
రంగా ఉంటాయి రంగు రంగుల
పూలతో పూల మొక్కలు...
ఒక బెంచీమీద శశికళ ఏదో
ప్రతిక పుటలు తిప్పతూ కూర్చుని
ఉంటుంది...)

రాజా : (ప్రవేశిస్తూ) హల్లో... గుడ్ ఈవనింగ్ కి!

శశి : (చిరునవ్వుతో) గుడ్ ఈవనింగ్... అండ
కంగ్రామ్యులేషన్స్... మిస్టర్ డైరెక్టర్...

రాజా : థాంక్స్... హర్బీ థాంక్స్... (బెంచీ మీద
కూర్చుంటాడు.)

శశి : చాలు... చాలు... ఒట్టివిశేషణాలేనా...
గట్టి పార్టీ ఏదైనా...

రాజా : ఎన్ని పార్టీ లిచ్చినా... నీవు పక్క క్రమకు
బుగం తీరదు... శశి...

శశి : బాగుంది... ఈ ప్రాంతాతా రెప్పట్టుంచి?

రాజా : ప్రాత్రం కాదు శశి... సత్యం... నిజంగా,
దాదాపు మొత్తంగా మీ మహిళా లోకపు
ముసై అయిదు ఓట్లు పడకపోతే, కంగ్రామ్యు
లేషన్స్ కు బదులు, కన్సలేషన్స్ చెప్పాలి
సాచ్చేది... ఎలాంటి బాటి!... పదిహేను ఓట్లు
మెజారిటీతో బయట బజ్ సరికి (బహు
ప్రళయం అయిందినుకో... ఏం ఉత్సా
హంగా పనిచెయ్యండి!... మా నాన్నోకడు
— ఉన్నాన్ని ఊహించి, సరిగా సమయా
నికి నా బుర్ర చెప్పగొట్టేశాడు...

శశి : (ప్రతిక పుటలు తిప్పతూనే) మధ్యలో
మీ నాన్న గొడవ లేటి?

రాజా : సారీ... మర్చిపోయాను శశి... నా పెళ్లి
విషయం గురించి మా నాన్న గారొక ఉత్తరం
వ్రాశాడు... అయిదు వేల కట్నం... పిల్ల,

సన్నగా, ఎర్రగా, అందంగా ఉండటం,
ఆయనకు వచ్చిందట... వచ్చిందాని వెంటనే
నా అంగీకారం తెలియజేయమంటూ
వ్రాశాడు...

శశి : గుడ్... చెప్పావు కాదేం మరి... అయిదు
వేల కట్నంతో అపరంజి బొమ్మలాంటి
అతివ లభించడం... ఇక్కడ ఈ ఛాన్సు...
అక్కడ ఆ ఛాన్సు... డబుల్ లక్ తగిలించి
దన్నమాట... మరి ప్రయోగం ఎప్పుడు?

రాజా : బాగుంది... నీ వేళా కొళి... ఆయన కలా
జనా దివ్యాలి అని నేను సతమతమవుతుంటే.

శశి : ఉన్నాడుగా మీ విదూషకుడు... అతడేం
సలహా ఇవ్వాలా...

రాజా : అదీ అయింది... వాడి కంఠా తమాషా...
వ్యవహారం కొన్నాళ్ల దాకా వాయిదా వేసే
మార్గం చూడమంటాడు... ఈ లోగా ఏవో
వెలగ తెచ్చాడట... నన్ను ఉద్ధరించడానికి...
ఏమిటా అంటే... ఏవో కప్ప దాటు
సమాధానాలు... ఈలోగా మా నాన్న గారి
దగ్గర్నుంచి రిమైండరు... ఇరుకున పడి
పోయింది శశి మన పరిస్థితి...

శశి : మన అంటే... ఓహో గౌరవవాదకమా?

రాజా : గౌరవ వాదక మేమిటి... గోడగద్దలు. ఉభయ
తీవుల సంగతీనా... సరేగాని శశి... ఈ
సమస్య పరిష్కారం ఏదన్నా తలపోస్తూ
న్నానా... నిజం చెప్పు...

శశి : ఏ సమస్య... ఏం పరిష్కారం...

రాజా : (ఎవ్వతూ, శశి బుగ్గనైపు చెయిపోనిస్తూ)
రాజా తాణ్ లెప్పె సమస్యని తెలవనట్లు—
గడుగ్గాయినై పోతున్నావు...

శశి : ఓహో... అలా చెప్పేం నూటిగా...
ఆర్మీలు చాలంటారు వీరి గుణాలు, వారి
కబ్బటానికి... మా దాగ్ల దాట వస్తున్నా
యిగా... మరి...

రాజా : సరేగాని... వీరియన గా అడుగుతున్నాను...
చెప్పు శశి...

శశి : అవునుగాని... 'వ్యూరియస్' గా చెబుకు
న్నాను... అదే అంతుచిక్కడం లేదని...

(కొన్ని క్షణాలాగి) నిజం రాజా...వాణి
పాలుపోవడం లేదు...మా వాన్న పరిస్థితి...
తల్లి తండ్రి తా నేమై పెంచి పెద్దచేశాడు...
విద్యాబుద్ధులు నేర్పించాడు...నా కోసం
సర్వస్వం అర్పించడానికై నా వెనుదీశాడు...
కాని మనవిషయంలో మాత్రం ఆయన
కంత పట్టదల ఏదీలేదు నా కర్మంగావడం
లేదు...ఏం చెయ్యమంటావు చెప్పు...నా
రక్తంలోని ప్రతి అణువున ప్రతిబింబిస్తున్న
పితృవాత్సల్యం ఓ చైత్రం...ప్రతి కణంలో
ప్రతిస్వర్ణిస్తున్న జీవితకాంక్ష మరోచైత్రం...
త్రిశంకు స్వర్గంలాఉంది నా పరిస్థితి...ఈ
బాధ లిలా ఎన్నాళ్ళ సుఖించాలో, ఎలా
ఓదరికి తేరాలో తెలియక కొట్టుకుంటు
న్నాను...

(అనురాగంతో ఆమెకు దగ్గరగా వచ్చి
కుర్చుని) తెలుసు కి...నాకు తెలుసు...
ఈ అడక తేర బాధలు...అప్పుడుమాత్రం...
ఆత్మాభిమానంకూడా లేక, చిన్న పిల్లడిలా
మా వాన్న కాళ్ళమీదబడి, పాతిపట్టిపులు
మాని వెళ్ళి మాట్లాడి వస్తాననే దాకా లేవ
లేదు...పాపం, ఆయన వామాట కాదన
లేక...లోకానికి విరుద్ధంగానే అయినా...
పిల్లలవారే యింటికి తానుకావెళ్ళి, బ్రతి
మారి, బామలి; భంగపడివచ్చాడు...ఆ
పాతిక్రొధాల మత్సర్యం ఎంతకూ వదిలితే
గదూ మీవాన్నని...నీవు వినిఉండవచ్చు...
అవమానభారంతో తిరిగివచ్చి, నన్ను నాలుగు
చివాట్లాపెట్టాడు, ఇంటికి రాగానే ...
అనా...పోనీ ఏదైనా గొప్ప కారణం
ఉంటే అదోమాదిరి...ఆస్తులు దోచు
కున్నారా!...హరియలు చేసుకున్నారా!
అంటే అదీలేదు...వెళ్ళక ఇళ్ళవరిహద్దు
లేగాదాలు, మగ్గని, ఇంతగా ముడుగులు విరి
చేయాలా అని...మన దురదృష్టం గాక
పోతే!...ఎందుకు వీళ్ళ జీవితానుభవం,
చదువు, సంస్కారం ... తగలెట్టవా ...
“కొద్దికేడ్చింది చాళక, కన్నకడుపుకు కొర
తెట్టాలని చూస్తున్నావా, పో,పో,”అంటూ

విదిలించి పారెయ్యొల్పి వంతటి అన్యాయం
ఏం జరిగిందని ? పదిమందికి చెప్పగల
వాడు...చదువుకున్న వాడు ... ఆయన
నోటంట ఆమాట లంత తేలిగ్గా వస్తాయని
ఎవరైనా అనుకోగలరా ?

కీ :

(ఆవేదన వ్యక్తపరుస్తూ) ఎందుకు...రాజా,
తల్చుకున్న కొద్దీ హృదయం తిరుక్కుపో
తుంది...తీరిపోయేమార్గం దొరక్క తికమ
కలపాలవటం మనహా...అంతేకాదు, ఆయన
భోరణిమాస్తే, నా చదువు పూర్తయేదాకా,
నాపైల్లి విషయం తలపెట్టేలాలేదు.....
మరో అడవిక్కులేని అభాగ్యజీవితం.....
నాకు నేనేపైల్లివిషయం ఆయన్ని ఎలా అడ
గారీ ? ఏమని అడగారీ?...ఈ బాధలన్నీ
వివేచనరం లేకుండానే తొలగిపోయింది
చల్లనితల్లి...అవధిలేని ఆశలతో, అంతులేని
ఆశ్చర్యభరితో, అమృతపాదాలనగ్గర విలపించని
రోజులేను...అన్నీ నిశ్చలంగా వింటుంది...
ఏదారి జూపించదు ... ఏంచెయ్యను...ఈ
దిక్కుమాలిన బ్రతుకు బ్రతికేంటే.....
(కళ్ళనీళ్ళు గీత్రవతియనుకొని—తలప్రక్కకు
తిప్పుకుంటుంది.)

రాజా :

ఛి.....అలా దిగాలపడితే ఎలా (అపాఠ్య
యంగా) మార్దాం...ఏనాటికైనా మంచి
రోజులు రాకపోతాయా...ఈ ఆవేళిలో ఏ
అన్యాయానికి ఒడిగట్టనని ప్రమాణం
చెయ్యి.....అనుభవించేది రెండు ప్రాణా
లన్న సంగతి మరువకు ... ఇలా చూడు
(ఆమె తలను తనవైపుకు తిప్పుకుంటూ)...
వెన్నెలలూలేనీ వదనంలో విషాదశిఖలు
చూడలేను కి...ఏదీఏమైనా. సంతోషం
గాని, దుఃఖంగాని, ఈ రెండు ప్రాణాలు
సమానంగా సంచుకోగలవు కి...ప్రమాణ
పూర్వకంగా...ఈ పచ్చని ప్రకృతి నితర
తోడు...సరేనా...ఛి...ఏదీ, ఒక్క చిరు
వత్స...చల్లని వెన్నెల్లా, మెల్లని మలయ,
పవనంలా...ఏదీ...ఒక్క సారి.....(కపో
లము స్పృశించబోతాడు.)

రెండు రోజులు

కళ : ఇక్క...చుటి చిలిపి వాళ్ళొకరున్నారు...
జరిమానాలు చెల్లించుకోవాలి...
ఇక్కడ...జాగ్రత్త!

రాజా : ఓన్...ఇంతేనా ... జన్మభైదీనైవాసరే...
నీతోపాటు...

కళ : అన్నట్టు, ఈ సంతర్పరం, మన కాలేజీ
వార్షికోత్సవాలు లేవేమిటి? అంతా కొత్త
దొంగతనం గాబోయి!

రాజా : లేకేం ... ఆ భారం నా నెత్తిపండ్డిగా...
కమిటీ మీటింగ్ లో కార్యక్రమం
వెయ్యడం ... ఉపక్రమించడం ... అధికారి
కంగా మీ నాన్నగారి దివ్యనంచేసుకోవాలి,
త్యరలోనే... ఫంక్షన్ ఏరన్నాఉన్నాయో.
లేదో ... రామమూర్తి నిన్నపాయంత్రం
నుంచే మొదలెట్టాడు ఏవో పెర్రెటి
ఎంటర్ ప్రైస్ మెంట్స్, ఏకాంకికలు, రైట్
జూర్జికలు, స్ట్రాంగ్ డ్యాన్సులు
అంటూ... ఓ లిస్టు తయారుచేశాడు.....
అన్నట్టు క్రి...వారి సహాయ సంపత్తులు
కొవలట... ఎంతవరకు లభిస్తాయో! నాడి
కక్కడలేని ఉత్సాహంగాఉంది ... మణి
పూసల్లాంటి, చిలమిస్సెట్టాలని.....
వెర్రెక్కిందంటే ఒక పట్టాన విడిచి ఘటం
గాను..... వార్షిక మురిచేత భరతసాట్వం
కూడా ఒకటిపెట్టిస్తాడట... మరి మా క్రి...
వారి పాత్రేమిటా! నిజంగా కళి... ఈదఫా
స్టేజిఎక్కార్ని ఉంటుందేమో! తప్పదునుమీ!

కళ : నీకూ, నీ స్టేజీకి ఓనమపార్లం... నేనేం
తార నవక్కలేదు గాని... ఇలా ఉండి
పోనద్దురా!

రాజా : అత్తే! లాభంలేదు... రామం అప్పుడే
పాత్రల్ని ఎన్నుకుని, పార్లన్ (వాయడం
మొదలెట్టి ఉంటాడు, వాడి లక్షణం
చూస్తుంటే... నిజంగా కళి ... ఈఎలక్షన్
లలో వాడు పడ్డక్రమ, ఓపిక ... వాకు
లేవంటే నమ్మ ... ఏ విషయంలోనైనా
తల దూర్చాలేగాని, తీరల్లా చూచేంత

వరకు నిద్రపోది ఘటం ... ఈదఫా
సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల్లో మణి
పూసల్లాంటి ప్రదర్శన రివ్యాలని మహా
తాపత్రయ పడుతున్నాడు ... పేరుకు డైరె
క్టరు నయినా, ఆ ఓపిక వాకు లేకుండా అని
విచారించార్ని ఒస్తోంది... నా ప్రత్యర్థి
సత్యవారాయణచేత ఓ వేదం వేయించే
దాకా వదలడం ... నన్ను వెళ్లి ఆతని
నాహ్వనించమన్నాడు ... ఆతడు అంగీక
రిస్తాడా అని నాఅనుమానం నేను వెళ్లి
బుచ్చేసిరికి, ఇంకేం కస్సుమని నామిదికి
లేచాడు ... 'ఇవేంకత్తులు కట్టిన కోడి
పందాల' అంటూ... సరేరా బాబూ వెడతా
నన్ను దాకా వదలండే ... త్యరలోనే
రివార్సలు మొదలెట్టాలట ... వీడ్కోలు
విందుల తర్వాత రెండుయూను రోజుల
కార్యక్రమం తయారు చేశాడు... ఇంకోటి
ఈ కార్యక్రమాలన్నీ మీ నాన్నగారి అధ్య
క్షత క్రింది జరిపించాలని వాడి పట్టడం...
అవునో, ఫస్ట్ క్లాసు కోసం పవ్య వ్యూహం
పన్నుకున్నట్లుంది ఇప్పటినుంచే మీ
సోదరుడు...

కళ : మరే... పాపం... వస్తే వద్దంటారు గాబోయి
తిమరు మాత్రం ... ఎవరి దగ్గరా... ఈ
కోరికలు!

రాజా : అనుగో... అప్పుడే వెనకేసుకోస్తున్నావన్న
మాట ... అయినా ... మీ నాన్నగారు!
వాకు! ఫస్ట్ క్లాసు ... ఇవ్వండి ...
అంటూ... సంభరిస్తే!... హతోస్మీ... రవి,
చంద్రులు గతులుదెప్పి, పాగరా లుప్పాంగి,
సకల ధారుణి తమస్సు...

కళ : చాలు... చాలు... ఇదేం స్టేజిగాను... తమ
తమస్సులు ఉపస్సులు... ఉట్టి నే వృథా
జేయకండి ఇప్పుడే ... (చేతిగడియారంవైపు
చూసుకుని) ... అరె ... ఏకుదాటి
పోయింది... ఇవ్వారే చివాట్లు తప్పవు,
నాన్నగారు క్లబ్బునుంచినచ్చేనీ ఉంటే...
వెడతామరి... గుడి రైట్ ... (తెర)

రంగము: 3

* * మామూలు నాలుకానికి సరిపడేలా ఒక వ్రేజి అమర్చబడిఉంటుంది... నల్లటి తెరమీద, తెల్లటి అక్షరాలతో 'ఎస్. వి. కళాశాల-వార్షిక తీర్మానములు' అని వ్రాయబడి ఉంటుంది.

ఒక కంఠం: (తెరలోనుంచి) సోదర విద్యార్థి! (పేక్ష మహోయులారా! నిశ్చలంగా ఉండమని ప్రార్థన. అనివార్య కారణాలవల్ల అమరున్న వేళకు కార్యక్రమం ప్రారంభించటం పడి లేదు—ఈమించ ప్రార్థన...మరో గెండు నిమిషాల్లో ప్రారంభమవుతుంది—దీని దీని ప్రవక్తమానమానున్న మన కాలేజీ పదిహేనవ వార్షిక తీర్మానం జరుపుకుంటున్నామని తమకందరికీ తెలుసు ... (ప్రేక్షకులనెప్పుడు సూచించి...ఒక కంఠం) తెలిసిన విషయం తమకు తెలియ్యడం దేనికి! (నవ్వులు) (తెరలోనుంచి తిరిగి) ఈ మన కార్యక్రమాలకు అగ్రాధికార వహించడానికి, దశాబ్ద ఆంగీకరించిన మన ప్రిన్సిపాల్ డా॥ సత్యమూర్తిగారికి, కమిటీ తీర్మాన, విద్యార్థుల తీర్మాన కృతజ్ఞత లభిస్తున్నాయి. (ప్రేక్షకుల నైపుమంచి కరతాళిస్తున్నారు) ... గెండుగంటలనుంచి ఎంతో ఉత్సాహంగా మీ రందరూ పాల్గొని, మా కార్యక్రమం జరుపుకుంటున్నారని కెంతో కృతజ్ఞతలు. ఈవాటి కార్యక్రమ నూచిక అందరికీ పంచి పెట్టబడింది దనుకుంటాను...అయినా మరో మాగు మనవిచేస్తాను...ఈరోజు "అపోహ" అన్న ఏకాంకిక ప్రదర్శించబడుతుంది... రచన,—శ్రీరామమూర్తి; నేపథ్య సంగీతం—శ్రీకృష్ణశర్మ; నిర్వహణ—శ్రీ రాజారావు... ఇందు పాల్గొన్నవారు:—రఘుపతి—శ్రీ రాజారావు; వెంకటేశం - శ్రీ సత్యనారాయణ; జానకి—కుమారి కళికా; రిజిస్ట్రార్—శ్రీ వరదాచార్య; జవాబు—శ్రీ సుబ్బారావు.. (గంట మోగడంతోనే తెర తొలుతుంది)

రఘుపతి: (నాలుగుగీటా కూర్చుని, పేపరు చదువు తుంటాడు.)

వెంకటేశం: (విసుగ్గా పీజిమీద అటనుంచి యిటు పచ్చాడుచేస్తూ)...వెర్రి ఆదర్శాలు వర్తిస్తూ అందివచ్చిన సంబంధం కాలదమ్మకోవడం మూర్ఖంకొక మరచిబ్రా?...లోక సంస్థారం అంతా మన ఒక్కళ్ళనైతే పడ్డట్టు మహా... ఇకొకసాకు దొరికింది, ఈ కాలపు అప్రాచ్యులకు...చదువు పూర్తయిందాకా వివాహం ఒడ్డునిభిష్టించుకోవటం!...పూర్తి...పూర్తి...ఎప్పటికీ పూర్తి. ఎంతటికవి ఆ మహాసాగరంలో... అనిగ్రహం ఆ సాంతం ఉండేను నుండా అంటే అదీలేను. మధ్యలోనే ఏ మిస్సులకారి సోకడంతోనే, బూడిదలో పోసిన పన్నీలులా బుస్సున, వంకెగారవం, పేగు ప్రతిష్టలు, పెద్దల సలహాలు మంట గల్పించి...ఏదీ అక్కర్లేదు...ఒక్క ప్రేమ గానం తప్ప...ప్రేమట...ప్రేమ... మా కంతా పెరిగి కాలేదా... పెళ్ళాన్ని, పిల్లల్ని ప్రేమించుకోవడం లేదా...? తి నొసటనే ఈ ప్రేమ పొద్దుపాడిచింది గాబోలు... (రఘునైపు మానూ) నిశ్చేరా! పెంకి వేమలు మాని, సాయంత్రం బంకి కన్నా బయలుదేరు. అయ్యయ్యో! ఏం ఆమర్యాద...ఇది మాడొసారి... పాపం ప్రతి దిశా ఏదో కారణాలు చెప్పడం...పిల్లను చూచి వచ్చేందుకు ఇంత రథసయితే ఎలా రా

రఘు : (పరస్పరంగా ఉన్నట్లు నటిస్తూ) ఆ..... ఏమంటున్నారు?...సాయంత్రం ప్రయాణ మహా... ఎక్కడికి, ఎందుకు? ఎన్నిమార్లు చెప్పాంబడి వాస్తవంగా...సాకు సంబంధించినంతవరకు ఇదివరలోనే చెప్పాను గదా...వార్షికాన్ని అరువేల కట్టము, వాడద అగుగంటలో హారతి కర్పారాలా ఆరిహతుంది... ఇక వాకిష్టంలేని పిల్లను మొడకు తిరిగించుకొని ఊరగుతూ, నేనవస్థ పడటం, ఆ ఆమ్మాయిని అశ్వాయముగా బాధపెట్టడం వాళిం ఇష్టంలేదండి...ఇక

రెండు రెళ్లు

జానకి విచక్షణ... ఆమె కన్నడో మాట
ఇచ్చాను... నా కన్నీ విధాలా తగిన సహచా
రిణి అని నిర్ణయం తీసుకున్నాను. ఇది నా
జీవితానికి సంబంధించిన సమస్య గాబట్టి,
నాపాటికి నేను నిర్ణయాలు చేసుకున్నాను.
ఇందులో మిమ్మల్ని కించపరచే ఉద్దేశ్యం
లేదు సరికదా, ఉదార హృదయంతో
మిమ్మల్ని ఆశీర్వాదించమని వేడుకుంటు
న్నాను...

చెంక : ఏమంటున్నావ్! ఆశీర్వాదించావ్... హారతు
రెత్తొద్దూ.. అప్రమేయంగా.. వంశ మెట్లాటిదో
వంగవంట్లాటిదో, ఏమీ అక్కర్లే... మాట
యిచ్చాట్ట... మాట... నా పెళ్ళిళ్లకంతా
మేమేం మాట లిచ్చుకోలేదే... ఇదొకటి
నేర్పారూ... ఎర్రగా, బుర్రగా యెవరో
కంటబడంగానే, ఆత్మనిగ్రహం లేక, పది
రూపాయలు సంపాదించంటూ... పెద్ద
వాళ్ళ మాట, కన్న తిరిదండ్రుల మాటలను
కొడవపడే... ఎంత అన్యాయపు కౌల్యం
వచ్చిందిరా భగవాన్... ఇవ్వో... (అంటూ,
ఓ కుర్చీలో చేరిగిలబడి కల పట్టుకుంటాను)

రఘు : ఎందుకండీ నాన్న గారు అలా ఆవేశపడి
తారు... (జాలిగా) అసలే ఆలోచించి
లేకపోయే... అయినా ఎంతదూరం అలా
చించినా, మీ ఆర్థంలేని ఆవేశానికి,
ఆవేదనకు నాకేం ఆధారం కన్పించదు...
భగవంతు డిచ్చాడు... ఇంత తినడానికి,
ఉండటానికి లోటులేదు... ఆ కట్నాల
రూపంగా, ఆపవలగలవాళ్ళ దగ్గర్నీంచి,
వాళ్ళ కలిమిలేమలపట్ట, ఏమాత్రం కనికరం
లేకుండా, ముక్కుపిండి కషాలుచేయి లిప్స
అతనిరం ఏమిందని?...

చెంక : అవునోయ్... నీకేం తెలుస్తుంది ఇప్పుడు...
నీ చగువుకు పెట్టినదానిలో ఎన్నోవంతుయ్
వారిచ్చేనుమి. అప్పటికీ ఏనో వానిద్దురూ
ముఖమెరిక గలవాళ్లే అని ఊహిస్తున్నాను...
లేకుంటే నువ తాళుకు, పరితూకానికి
అనే మూలకాయ్!... అయితే మాత్రం

నాళ్ళు కట్టుమిచ్చి పిల్లనిస్తామంటుంటే నీ
రథపేటటి ముగ్గు...

రఘు : ఆ... ఇస్తారు... ఇవ్వక తప్పకుండామరి
తల తాకట్టు పెట్టిఅయినా... తనులాటి
ఉదారహృదయం లాగిస్తున్నప్పుడు... కొని
కొంటేమా గొప్పో వాళ్ళి కుటుంబ విష
యాలు నాకు తెలుసు గనుకనే అంటు
న్నా... తరతరాలుగా అనుభవిస్తున్న ఆ
రెండొకరాలు, రానున్నట్టి దఖలు పరిస్తేనే
గదా, పెద్దపిల్ల రాజ్యం మెల్లో మామమమ్మ
పడింది... పోనీ మళ్ళీ అయినజీవితంలో తిరిగి
సంపాదిస్తానని కలనైనా అనుకోగలరూ...
మళ్ళీ వీ తల్లొనో. మెల్లోనో నోదిలేనేగా,
ఈ ఆరువేలు సరుకుజేడి... అవున్నాండి...
ఇకన్నీ మీకు చెప్పలేదంటారు... ఆపిపిల్ల
గన్నతండ్రి, అభిమానం ఉన్నవాడైవదూ
చెప్పడాపని... ఆ ఆసరా దొరకబట్టిగదూ
మన ప్రయోజకత్వమంతా!

చెంక : అయితే ఇంతకూ నీవనేదీబ్రా... నీకిష్టం
లేకపోలే కట్టుం తీసుకోవడం మానుకో...
ఉట్టింధనాలు, వివాహఖర్చులు భరిం
చితే సరి... అయినా కందకులేని దురద...
నా కెంతుకు... ప్లీదాన్ని చూచి రావ
దానికేం?

రఘు : (నిట్టూరుస్తూ) అమ్మయ్యో! ఒక్క కన్నె
పన్ ఇచ్చారన్నమాట... ధన్యోస్తి... ఇక
రెండో విచక్షణం పిల్లసంగతి... ముఖ్యంగా
నాకు సంబంధించింది. అవునా. నాన్న
గారు ఏం?... నా అభిప్రాయ మేమిటో ఇది
వరగా ఎన్నోసార్లు చెప్పానుగదండీ! మళ్ళీ
ఏం చెప్పారీ?

చెంక : ఆ... నువ్వు చెప్పడం, నేను వివరం...
ఏమోయ్ నీముఖం... చెల్లి కూతలా,
నీవు...

రఘు : (విసుగ్గా) చెల్లినో... మొరైనో... నేను
చెప్పవలసిందేదో ఇదివరకే చెప్పాను...
జానకిని తప్ప మరొకరిని వివాహంచేసుకోనే
ఉద్దేశ్యంలేదని...

వెంక : నీ మంకుపట్టు ఒదలవన్నమాట... ఆ కళ్ళి రఘు : ఓక్కడ దాపురించింది అని (ఒక చిటికెడు పొడుగు తీసుకుని పిలుస్తూ)... ఉద్యోగం వెలగ బెడుతున్నదట... ఉద్యోగం, ఉల్లూ మోదబడి, మగ రాయడిలా! అడవి ఉద్యోగంచేసిన అప్రతిష్ట మన వంశం చరిత్రలో ఏనాడైనా ఉంది... తనననంటూ నేటి కొక దొర్నానగ్నదివి బయలుదేరావన్న మాట... నీకేవన్నా మరి పోయిందా ఏవిట్రా...

రఘు : ఇక్కడెక్కడి మతులా పోలేదు... మర్యాదలు పోవవసరంలేదు... రూపం, గుణం, వంశం... అన్నిటినీ మించి నా అభిమతాని కనువుగా ఉన్నది గాబట్టే జానని వివాహ మాడేందుకు నిర్ణయించుకున్నాను... ఎన్నడైనా ఉన్నాయో? ఇప్పుడెందుకూ? అని ప్రతిదానికీ దోపాటైపోయింది... ఒక్కటడుగుతాగాని, మీ తాత ముత్రలేవనాడు, ఆకాశయానాలు, ఆటం బాంబులు ఉన్నాయో! భోజనంపైటి డబ్బులుచ్చుకునేవారే... జీతాలు గట్టించి చదువులు చెప్పక తగిలేకేవారా గురుకులాల్లో... ఇన్నీ మారలా... అలానే అన్నీ మారుతాయి... ఇందులో వింతేమందండీ... పెళ్లికొసం చదువుకున్నాడు... ఆ మూడుముట్ల పద్దం తోలే, ఆడవాల్లయితేమాత్రం, అప్రస్థ సన్యాసం చేయకుండా, ఆ సంపాదించుకున్న విజ్ఞానాన్ని సార్వకపరుచుకోవడంలో తప్పేవిటని... ఆడేమంటే ఉన్నాయిగా, ఉసుపాకకు... ఆశోక్తలు... అడవి తిరిగి చెడుతుందని? బంగారాన్ని పట్టి తుప్ప, ఇనుముకే ఎందుకు పట్టాలి అని... అయినా నా నిర్ణయాలకల్ల వచ్చే కష్టపట్టాలు భరించుకోవలసింది నేను...

వెంక : ఆ... నేను!... ఎలాగైతే నేటికీ బయలుదేరావు... ఆ మాత్రం నీ మేలు గోరకుండానే, నేనంతా బావుకుపోదామనే నా ఈ తాపత్రయం... పెంచి పెద్దజేసినందుకు ఆ మాత్రం తల్లిదండ్రుల అభిప్రాయాల్ని మన్నించలేనివాడికి...

: అదుగో... అక్కడే ఉంది చిక్కంతా... ఆఖరికి నాకు, నా జీవితానికి నూటికి నూరు పాళ్లు సంబంధించిన విషయాల్లోగూడ మీ నిర్ణయాలు నా నెత్తిన దువ్వాలనే పట్టిదల మాత్రం మీ కెందుకు? ముప్పై ఏండ్లు నిండ వస్తున్నాయి... ఇంకా నా విషయాల్లా నాకు స్వాతంత్ర్యం లేకపోతే... అదే మంటే... పెద్దల మాటలు ధిక్కరిస్తున్నాడు... తిరుగుబాటు చేస్తున్నాడు... అంటారు... ఇదేం కొత్తగాదు నాన్నా... పదిమంది పాడే పాతపాటకో కొత్తస్వరం ఇచ్చినవాడు ఎదురుతిరిగితే... పది మంది శ్రద్ధగా గానుగడ్డుల్లా పరిభ్రమిస్తున్న బాటలోంచి ఒక్కడుగు ముందుకు వేలాడంటే తిరుగుబాటుదారుడు... బాలునపడి, చల్లగా పాగిపోయే ప్రవాహంలో లేచి పోగను, గట్టుమట్టల్లో గలగలా పాతటి పెలయేటిలో ఎందుకున్నాడో ఎవరూ అర్థం చేసుకోరు... ఆనందాలు, అనుభూతులు, అవస్థలు మిగిలి మెయ్యన్న అవంత జీవనప్రవంతిగా, ఒకరికి, మరొకరికి పోలేవిటి... వారి కక్కడ? ఏమో ఎవరి అనుభూతు తెలా ఉంటాయో?

వెంక : ఓహో... ఎలాగైతే నేం ఇంతలేసి ఉపన్యాసాలిచ్చేందుకు పుష్కరాగిస్తున్నావన్నమాట సంపాదించిన తెలివితేటల్ని... మంచిది... నీ అభిప్రాయం నువ్వు మార్చుకోలేవు... నా ఉద్దేశ్యాలు నన్నొదలవు... ఈ... కానివ్వు నీయడం వచ్చినట్లు... (గద్గద కంకంతో) లేక లేక కలిగిన సంతానమని, కళ్లల్లో ఒస్తులెట్టకొని కాపాడుకున్నందుకు చివరకు నాకు చేయవలసిన మర్యాదలు చేస్తున్నావన్న మాట... అలానే కానియ్యి.. నాయినా... అలాగే... నీలాంటి ఉదారకులను గన్న తల్లిదండ్రులకు కొడుకేమిటి?... ఒక్క సంఘి మాత్రం మరిచిపోకు... ఈ ముసలి బొందిలో ప్రాణం ఉన్నంతవరకు, ఆ అప్రామ్యురారి కీపంచలో ఆక్రియం లభించడం కల్ల అని మాత్రం గుర్తుంచుకో! (చెమ్యుగిలిన కళ్లను పై పంచెతో తుడుచు

రెండు రెళ్లు

కుంటాడు)... ఇదంతా నా ఖర్చు... ఇలా రాకీ ఉంటే (గోడనున్న భార్య ఫోటో వైపు చూస్తున్నట్లుగా) అద్భుతవంతు రాలివి ... అనుభవించ వక్కర్లేమందానే దాటుకు పోయావు...

రఘు : (మెల్లిగా, స్వగతంలో) అవును మరి... ఎవరి ఖర్చు కెవరు బాధ్యులు? అర్థం లేని ఆగ్లాటాలు, ఆక్రోశాలు... అనుభవం ఎవరి వంతు!

నెంక : (కుర్చీలోనుంచి లేస్తూ) ఇక్కో ... రామ చంద్రా!... ఇంకో ఏం అనుభవించాలని చిన్న చూపు చూస్తున్నావోయ్!

జానకి : (ప్రవేశం— సన్నగా, ఎర్రగా, తెల్లటి, జాకెట్ వీర, గులాబీ రంగు జాకెట్ ఒత్తుగా మోచేతుల చాకా ఫరించి ఉంటుంది) హల్లో... సుంద్ మార్నింగ్... మిస్టర్ రఘు. (నెంక టేకింగ్ గార్ని చూచి) చచ్చిన ఒకడుగు వెనక్కు వేసి, పదిటి చెరగు రెండో భుజం మీదికి పూర్తిగా కప్పకుని తలవంచు కుంటుంది, సిగ్గ వణిగిపోతూ)

రఘు : ఫరవాలేదు, రా జానకి! మా నాన్నగారేలే...

జానకి : (వినయంగా) నమస్కారమండీ! ... (వంగి సమస్కరిస్తుంది)

రఘు : అలా నా రూమ్ లో కూర్చుంటావా... (అంటూ జానకితో ఒక నైపుకు వెళ్లుతుంటాడు)

నెంక : (వెతుక్కున్న, జానకిని తడక దీక్షగా పరికిలిస్తూ, స్వగతం) నా కళ్లు నన్నే మోసం చెస్తున్నాయా! ఏం వినయం! ఏం రూపం! సాక్షాత్తు లక్ష్మీకళ... (అంటుంటాడు.)

[తెర జారుతుంది]

[నేపథ్యంలో, ఒక పాట]

నెంకముందు లేలరా!

విజయశంఖ మూదరా!

నాకు— నేను— వాడమేల

జాడలాపు వృద్ధయమే!

సాగిపోవ ప్రగతిరా!

సాధించుట బ్రతుకురా!

*

*

*

[కొన్ని క్షణాల తర్వాత తెర తొలుగుతుంది. ఆఫీసుగది... మైపునడ్లపరచిన టేబిలు మీద నాలుగయ్యున్నట్లు, ఇంకో ప్లాండ్, పిన్ హోల్డరు, రెండుమాడు పేపరువెయిట్లు, కౌంటింగ్ లెట్ ఉంటాయి. టేబిలుకెదురుగా కొద్దిదూరంలో ఓ చాడుగాటి విజుటర్ను వెంచి ఉంటుంది. సుమారు 45 సం. వయస్సుగలవ్యక్తి కళ్ళిడోడు నూటిమాటికి సవరించుకుంటూ వ్రాస్తుంటాడు. టేబిలుకు ఎడమవైపున ఎత్తుగా ఉన్న ఓ ప్లాండ్ మీద టేబిలుఫాన్ తిరుగుతుంటుంది. కుడివైపున నున్న రివార్టింగ్ షెల్వుమీద గడియారం 8 గంటలు చూపుతుంటుంది.....]

రఘుపతి : జానకి : (ఒక నైపునుంచి ప్రవేశిస్తూ) నమస్కారం సార్!

వ్యక్తి : (కళ్ళిడోడు కొంచెం క్రిందికిలాగ్—అభివందనాన్ని స్వీకరించినట్లుగా తలూపి, కూర్చోండిని వెంచివైపు చూపిస్తాడు.)

రఘు : (సవినయంగా) ఇవ్వాలే కాస్త మంచి రోజువ్వులు... మేం వివాహం చేసుకోవా లని... తమరు... క్రమతనుకోకుండా, ఇవ్వాలనే అది కాస్తా పూర్తిచేయాలని మా మనవి...

వ్యక్తి : (వ్రాయడం ఆపి, ఫైలుకోప్పకొడుకుతూ) ఆ... మీరు వివాహం చేసుకోవాలనుకుంటే... మధ్య నాకు క్రిమి ఎందుకయ్యి... (జానకివైపు... ఏవమ్యా! అన్నట్లు చూస్తూ) ఈ రిజిస్ట్రారు ఉద్యోగం అందుకేగా... అయితే... తక్షణం కావాలంటారు... శుభం... తిథి వార నక్షత్రాలు గుణించుకునే బయలుదేరారన్నమాట... సుంద్... ఒదిరించుకుందామనుకున్నా వదిలవండీ, తరతరాల నమ్మకాలు... మరేం అనుకోకండి... సర్వ సాధారణంగా రిజిస్ట్రేషన్ కొచ్చేవాళ్ళం దయా అలానే అంటుంటారు... అందుకన్నాను... అంతేగాని... (కౌంటింగ్ లెట్లు నొక్కడంతోటే జవాబు ప్రవేశిస్తాడు)... ఆ క రెం టు రిజిస్టరిలాతే... (పుస్తకం తీసుకుని పుటలు తిస్తూ) కావాల్సిన వివరా లకుగుతాను ... మెల్లిగా

- చెప్పండి, ... పూ చేయ, వయస్సు, తండ్రి చేయ, వృత్తి...
- రఘు : నా చేయ ఎన్. రఘుపతి, వయస్సు 27, సన్ అఫ్ వెంకటేశం, ధన్య అన్వేషణ, బోర్డు హైస్కూలు...
- రిజ : (రఘుపతి నేగాదిగా చూసి) వెంకటేశంగా రఘుపతివిలయా... మరి మీ నాన్నగా రెక్కడ, కేమంగా ఉన్నారా ... చూచి ఎన్నోళ్ళయిందో ... ఎక్కడా తిలస్థ పడటమే లేదు...
- రఘు : (చిరునవ్వుతో) ఆయన గారు మాతోటుంటే, మేం ఇక్కడికి రావలసిన అవసర మెందు కండీ...
- రిజ : (కళ్ళతోడు ధవలించుకుంటూ) ఏమిటి .. ఏమి వ్యవహారం ఆయన కంగీకారం కొదవ్వు మాట...భేష్... తండ్రిని మించావన్నమాట ... ఈ ... అంతేలే ... టైం మించిందంటున్నారనిగా ... తర్వాత మాట్లాడుకుందాం గాని ... అమాయకమే, వృత్తి మొదలయినవి...
- రఘు : కుమారి జానకి ..
- రిజ : (విసుగ్గా) ఇంకో ... నీవుండవలసినది... అమాయక...మీరు.
- జాన : (స్నిగ్ధ పరుగున్నట్లుగా) కుమారి వి. జానకి, వయస్సు 22, అన్వేషణ, అదే హైస్కూలు, తండ్రి గృహాధిపతి...
- రిజ : అమాయక ... రఘుపతిగార్ని వివాహమాడటం నీకిష్టమేదూ ... అనుమానాలు లేకుండా చెప్పండి...
- జాన : (మెల్లగా) ఇ...ష్ట...మే...నం...దీ...
- రిజ : రఘుపతిగారు, ... ఇలా రండి... ఈ ప్రమాద ప్రతిభలో (జానకి నవ్వుతో) ఈ...మీరు గూడ...సంతకాలు చేయండి...
- రఘు, జానకి : (చేదెలు దగ్గరపా వచ్చి సంతకాలు చేస్తారు).
- రిజ : ఎవరినైనా పాక్షికమైన తీసుకోవచ్చురా...
- రఘు : (లేదన్నట్లు తల అడ్డంగా ఉంచుతాడు).
- రిజ : లేకపోతే ఎలాగండి... బాధ్యత నాదే... అలా నిర్వి ఎవరి నన్నూ...
- రఘు : (తలపటాయిస్తూ) తమించాలి ... తొందరలా...ఇప్పుడు డిక్కెటరు దొరకుతారు ...పోనీ లేకుండానే...
- రిజ : అదెలా వీలయ్యింది... చట్టం, రూల్స్... ఉన్నారనిగనుక (లేక తమలవైపు చూపిస్తూ) ఇంతమందిలో ఎవరూ దొంగ రబయ్య నీకు (లేక తమలవైపు నుంచి గలగలా నవ్వులు).
- రఘు : (నీళ్లు నలులుతూ) అనేదో ... దళవలించి... తమరే...
- రిజ : ఇంకా బాబుంది... ఈ పోలికలన్నామాదా నా... ఈ...నాటెం చేస్తున్నారే. తప్పకుండామరి (మంగుడువచ్చి లేక తమలలో ముందువరుసన ప్రయత్నం గా మార్పున్న ప్రిన్సిపాలుగారి నుద్దేశించి) తమించాలి... ఇద్దరినీ శ్రమ పెట్టవలసి వచ్చింది... ఒక్క మా రిలా దయచేయండి (లేక తమలలోంచి కరతాళ గ్రహాలు — ప్రిన్సిపాలుగా, స్టేజీవైపుకు వెళతారు) ఇంకా రండి ... మానండి ... ఈమూడు కౌగిలాలచివర పాక్షిక సంతకాలు చేయండి ... ఏదో పసివాళ్లు... రూల్స్ లేకుండా ... తొందరలో పాక్షికం తెచ్చుకోలేదంటున్నారని (అంటూ జాగ్రత్తగా ఒక్కో కౌగిలంపై సంతకం పూర్తవంతో, బ్లాటింగ్ తో అగ్గుతూ, మరోదానిపై సంతకం చేయిస్తంటూ, (ప్రిన్సిపాల్ గారిచేత)

[తెర జారుతుంది]

ఒక కంకణం : (నేపథ్యంలో ...) మాచీకయి లారా! నాటకం అయిపోయింది ... ఒక్క అయిదుమూడు ఓపిక పట్టండి ... అగ్గి తీలవారి అంత్యోపన్యాసం అయిన తర్వాత, వందన సమర్పణలో మన వార్షికోత్సవాలు సమాప్తమవుతాయి ... (తెర తోలుతుంది) (ఒక విద్యార్థి అగ్గి తీలవారిలో మార్పున్న ప్రిన్సిపాల్ గారి,

రీజ : (రేచి) మిత్రులారా! అప్పుడు అను మిత్రో, ఒక్క అయిదునిమిషాలు మీకు కొన్ని విషయాలు నువచేయదల్పు కున్నాను... అందులో స్వనివయం కొంత, స్వయంకృతం కొంత... మన కాలేజీలో బి. ఏ. పెట్టిన సంవత్సరం నాటి హాజరు పట్టికలలో కే. సరసింహారావు పేరం టుంది... బహుశా మీకు చూచే అవకాశం ఉండుదు ... ఇప్పుడు మీ ఎదుట నిలబడే మూడే భాగ్యం కల్గినవ్యక్తననుమాట... ఒక పాఠవిద్యార్థిగా మిగిలి ఈ వాడు మీ కున్నది, మీ సంతోషంలో పాలు పంచు కొనే భాగ్యం లభించినందు కెంతో గర్వ పడుతున్నాను. (కరతాళధ్వనులు)... ఉదర పోషణార్థం ఉద్యోగరీత్యా వానా ప్రదేశాలు తిరిగి ఓ నెలకోజులక్రిందటే బ్రతుకుభిక్ష పెట్టిన ఈ పట్టణం చేరు కున్నాను ... ఉద్యోగ రీత్యా అర్హత లేకున్నా, పాఠ విద్యార్థిగా మీ వాగ్విశ్వాసాల్లో పాల్గొనే అవకాశం లభించింది. ఈ 'అపోహ' నింత చక్కగా తీర్చిన నా మిత్రుడు క్రిరామయ్యార్ని ఆహ్వానంపల్ల — ఆహ్వానా న్నందజేస్తూ అనేకవిషయాలు వివరించాడు ... నా సాయం — అది ఏపాటిదైనా — అర్పించాడు మిత్రక్రి... తీవ్రంగా ఆలోచించు కున్నాను ... తిరస్కరించలేకపోయాను... బహుశా వాలోని నాటకాలపిచ్చి నన్నిలా ముందుకు తోసింది... అభయం ఇచ్చాను... నా ఉద్యోగధర్మమే అలాంటిది ... ఏమిటంటారేమో సమాజాన్ని, సమాజ సత్వాన్ని ఎదిరించిన జీవితాల్నికూడా, చేర దీసి, చిగురింపజేయాలన్న బాధ్యతలున్నాయి నాకు...

జీవితం కళాత్మకం, రసమయం... ఎప్పుడో ఒకప్పుడు నవరసాలు తొంగిమాస్తం బాయి... వాటి అనుభూతి ఎవరికైనా

తప్పనిసరిగా కలుతూవుంటుంది. ఆనందాలు, ఆశోకాలు, అపొహలు, అన్యాయాలు, సంతోషాలు, గుఃఖాలు ... ఇన్ని ప్రవాహాలను గర్భంలో దాచుకున్న మహా సాగరం లాంటిది జీవితం... ఒక్క సయమనం ఉన్నవాడు, సర్వము చక్కబడుతుంది... నాలో ఒక అభిప్రాయం కలిగిఉండటానికి నాకెంత హక్కుందో, అలానే ఎదుటి వారికి హక్కుంటుందని గ్రహించగలిగిన వాడు, జీవితమార్గం సుగమమగుతుంది ... ఆనందమైన నిత్య సుఖం ప్రవంతిలాంటి జీవితానుభవంగా, పాఠ కొత్తల మేలుకల యొక లున్నపుడే రాజీంద్రి ... అయితే కొంత మెలకువతో వ్యవహరించాలి ఉంటుంది... కొదవను ... ఒక కవికుమారు డెన్నట్లుగా "గతమే జీవిత మనుకుని, వర్త మానమే వలదని, వెనక్కు నడిచేవారిని, చక్కిరించు కోర్కెలేను..." అలానే...

ఆర్థ రసాయన శాల ముక్త్యాల, (కృష్ణ)

(స్థాపితము 1925.)

ప్రశస్తాయుర్యేదోపదముల
నిలయము. ఏమందుకావలసి
ననుమాకువ్రాయుడు. నవ్వుక
మైనవిలక్షింపగలవు.

ఆయుర్యేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.

Consulting Physician

“గతమంతా బూడిదవు, కావాలి మనోజ్ఞ భావి, తిరుగుబడండి అరిచే, బిరుసువారి నిందింపను...” ఒక్కొక్కరి అనుభూతి ఒక్కొక్కరిలో ఉంటుంది ... అందులో నే నాళ్ల అనందం ఇమిడిఉంటుంది.....ఆ అనందరసాస్వాదనకవరోధం గా ఆశ్చర్యోదయ నిర్మించినా ఎన్నాళ్ళు నిలస్తాయి..... అలా వాటిని సాగిపోనివ్వడంలో నే నాతికి ప్రగతి, నీతికి మగతి ఉంటాయన్న నమ్మిక ఉంది.....

నేటి ప్రదర్శనం, పరిణామంకెందుకున్న సమాజంలోని ఒక సమస్య వాధారంగా చిత్రించబడింది.....ఉబుసు పోకకుగాని, ఉదర పోషకుగాని ఉద్వేగించేస్తున్న యువకులంటే ఒకవిధమైన న్యూనభావం ప్రబలి ఉండటం అనుభవంలో చూస్తున్నాం....నిత్య సూరించిన నేటి నాగరిక ప్రపంచంలో నల్లరిలో తిరుగుదానికి, నైతిక పరిణానికి సంబంధించిన అపొహ అపట చట్రా కన్పిస్తుంది విచారకరం..... పురుషుని రెండు చేతుల సంపాదనకు, మగో రెండు చేతుల సంపాదన జోడించిన కలసిన ఆర్థికావసరం అందిరికీ కలుగక పోవచ్చు...అయినా ఆర్జించిన విజ్ఞానాన్ని, ఏదో రూపాన, సమాజసేవలో సద్వినియోగం చెయ్యడంలో సిగ్గుపలసిన అవసరం ఏనుంది?...అందులో స్త్రీ పురుష భేదాలు, కలిమిలేముల కొలబద్దల ప్రసక్తి లేదు సరిగదా, అభ్యుదయకాము లనవరతం గుర్తించుకోవలసిన కనీ సధర్మం అది... విద్యార్థి సోదరులలో వున్న కళాభిరుచిని, ఈ కళాత్మక వ్యాఖ్యానాల మూలంగా కొంచగలిగి ధన్యుడౌతాను... కళామతల్లి కల్పరతుచ్చాసుల్లో జానకి, రఘు పతులుగా కల్పనిక కళ్యాణం జగపుకున్న నాటక దంపతులకు తిరు బహుమతు లివ్వడమేగాక, పిన్నులు, పెద్దరిందరు ముడిన ప్రేమకులెదుట ప్రమాణ పూర్వకంగా

ప్రత్యక్ష దంపతులైన, కుమారి కళికా, చిరంజీవి రాజారావులనుగూడ, అధ్యక్షులవారానందంతో ఆసీర్వదిస్తారని ఆశిస్తూ విరమిస్తాను (సుల్పీ కరతాళధ్వనులు.)

రిజ : (మాగ్నసి, వివాహ ప్రమాణ ప్రతాలను అధ్యక్షులవారి చేతికిస్తూ) ఒకటి నాటకం లోని వివాహానికి సంబంధించినది, ఇది రెండూ అసలు వివాహానివి...దంపతుల కివ్వండి...దయచేసి...

అగ్య : (చూచుకుని చకితుడౌతాడు—తిరిగి మెల్లిగా తెప్పరిల్లుకుని) ఆరి...నీ...ఇల్లు బంగారం గాను...ఎంత నాటక మాడారండీ, నరసింహరావుగారు!

రిజ : శ్రమించాలి...నాటకంలో నాకు ఒకపాత్ర ఉందన్న విషయం మరువకండి!

అగ్య : (లేచి) మిత్రులారా!...పాత, కొత్తవిద్యార్థులు గూడి అన్నపూర్ణ మైన నాటకమాడగా... చూచాం... ఆనందించాం...మన పాత విద్యార్థి పలుకులు తీవ్రంగా విమర్శించుకుంటూ పరధ్యానంగాఉన్న నా చేతికి రిజ ఘోరిగారు, నాకుమార్తె వివాహ ప్రమాణ ప్రతా లందించేసరికి, మనస్సులోని మానుమూలల్లో, కొన్ని ఆంతరంగిక కారణాల వల్ల, నిజంగానే, ఆక్రోశం చెలరేగింది... ఎన్ని లోపాలున్నా మనవమాత్రుణ్ణి... మమతిదే ప్రేమేయ అయింది...ఆ ఆక్రోశం కాస్తా అనందమైంది...అర్థవంతమైంది...ఈ కార్యక్రమాల జయప్రదించేసిన పెద్దల్ని అభినందిస్తున్నాను...పిన్నల్ని ఆసీర్వదిస్తున్నాను...విద్యార్థి పాంసక్రమిక సంఘానికోవెయ్యిన్నూటపదార్థ కళాభివృద్ధి నాశిస్తూ ఇస్తున్నాను...చిరంజీవి నుల్ని దంపతులకు చెరో వెయ్యిన్నూట పదార్థ, చిరాయు రా రో గ్యాభివృద్ధి నాకాంక్షిస్తూ...కట్నంగాకాదు తెండి...బహూకరిస్తున్నాను.

[తెర]

కాళిదాసకవిత : శీలచిత్రణము

పు రూ ర వు డు

శ్రీ అ ర విం దు లు

సునిత పరికిలముతో కాళిదాసు, వివిధరాజవర్ణల స్వభావ స్వరూపములను దాదాపు కావ్యములలోఁ జేరించెను. అట్టి పరికిలమునందు పురూరవుని శీల చిత్రణము ద్వితీయము.

పురూరవుఁ డగ్నిమిత్రునికన్న నన్నివిధముల విభిన్నుఁడు. అగ్నిమిత్రుఁడు యువరాజు; యోధుఁడు; సౌందర్యోపాసకుఁడు; కామోదకరకీర్తుఁడు; రాజలాంఛనోపేతుఁడు; సాధుపురుషుఁడు. అనూయికతతోఁగూడిన ముఖవర్ణి; యువరాజ్యోచిత శీలి; దుటికినిన్నుర్దిగల యాలోచన; దయా శర్యుత ర్తనము గలవాఁ డీతఁడు. సమయానుకూలమగు సామర్థ్యము గలవాఁడు. ఆపరిమిత భోగానభవలాలసుఁడు. మాళవికావాట్యప్రయోగముపట్ల నీతిఁడు ప్రవర్తించిన బుద్ధికుశలతను బురస్కరించుకొని, ధారణి, “ఆర్యా! రాజకీయములందును నిట్టి చాకచక్యము, నేర్పరితనము ప్రదర్శించిన మేలు నాటిల్లునుగదా!” యని తొలుతనే హెచ్చరించును. ఇట్టితర్తనమే వత్సల్యమాణకథనుండును గాంచవగును. తన ప్రేమకలాపము దీరితఁడు ప్రదర్శించిన యనూయికత, నేర్పరితనము, సంతోష జనకమైనది. కుటుంబవిషయములం దీతి డెంతయో ముక్కున చూపెను. భోగాసక్తియుక్తమగు రసిక ప్రవృత్తిగ్లియు, విరతస్వయినో విలసిల్లు యుగమున కీతఁడు ప్రతినిధి.

కాని పురూరవుఁ డిటివాఁడు కాఁడు. ఈతఁడును విరుదైన చక్రవర్తియే. ఉత్తముఖంక సంజాతుఁడు; ఉత్తముగూర త్నాకరుఁడు. ఆయుధము నీని స్వభావము పార్థక్యముకలది. ముఖ్యముగా

నీతిఁడు కవిశ్యుఁడు; ప్రేమికుఁడు. ఇట్టి శీలములను “షేక్స్పియర్”గూడ కొన్ని చిత్రించెను. “రెండవ రిచ్చర్డు” ఇట్టివాఁడే! “రివన్” కవిశ్యుఁడు తర “యాంటిక్రైస్టు”నందును నిట్టి కల్పనము కావించెను. వీనితో కులవాత్మకమగు విమర్శగావించిన, యూరోపియన్ కావ్యమయ్యాద లీవిషయముపట్ల నెట్లు ప్రవర్తించెనో గ్రహింపవగును.

కవియే రాజగుట యూరోపియనునకు కట్టదు. అట్టి యేర్పాటు వానిబుద్ధి కర్తవ్య ప్రముగ నుండును. కవికి కావలసిన గుణములు, రాజ్యపరిపాలకుని కవసరమైన గుణములు, లేజన్యమిర న్యాయమున నుండునని యాతని భావన. అంతరంగిక భావన కవితాస్వభావము నకుఁ జీకఱు. అత్యభావనారతుఁడగు కవి, రాజ్యపాలకుఁడైనచో, ఆతని హస్తంకమైన ప్రజాచీకనావసరములు సక్రమముగా నిర్వహింపఁబడవు. ఆతనిమానసము భావాంబరవిధిలో విహరించును. ఆతని చింతిన మాటంకారికప్రపంచమున సంచరించును. ఆతని యాచూలు నేలను, నింగిని తాళములుగాఁజేసి వాయించునవి. అట్టి యాతఁడు వాస్తవిక ప్రపంచభోరణికి దిగజార నేరఁడు. అందుచే నాతఁడు కార్యకూఱుఁడు కానేరఁడు. అట్టి కవిచేరికి రాజ్యాధికార మిచ్చిన, తన మనోధర్మము ననుసరించి ప్రవర్తించునేకాని, లోకధర్మ మర్థముల నవగాహన మొనగ్గుకొన నేరఁడు. కార్యకారణ సంబంధ సంజనితము లగు సంఘటనముల నాతఁ డూహింపఁ జాలఁడు. ఆతఁడు భీరువు కాకున్నను, ధైర్య సాహసోపేతుఁడైయునను, దుర్బలుఁడుగను, ననమధుఁ

అనువాదం : శ్రీ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తము

నుగను పరిగణింపఁబడును. అంతేకాదు. అట్టివానిని కాలిదాసువారు బ్రాహ్మణిక పరిజ్ఞానము లేదని నిరంకుశుఁడందుడు. వీలయిన ఖాతరు తప్ప నుపరించి ప్రవర్తించువాఁడని యాదించును. అందుచే రాజకవి పరిపాలన దుఃఖాంతమే యగుచున్నది. ఆతని యంతఃపురము, హత్యలకు, నల్లకల్లోలములకు వాలవాలవును. రాజకవులనుగూర్చిన యిట్టి యుదాహరణము లనేకములు చరిత్రనుండి యుద్ధరింపవచ్చును. బ్రిటిషు రాజ్యపాలకులలో మన కిట్టివారు విశేషముగ లభింతురు. 'స్టూవర్డు' వంటియు లందియు పుట్టకచేతనే కవిత్వరులు. వారు తమ దురదృష్టము కొలది సింహాసనారూఢులు కావలసివచ్చినది. ఇందులకు "రెండవ చార్లెస్" మాత్రమవచ్చినది. 'ఆజువ జేయ్య' వంటివందే యని సంజోచింపఁబడినారు. ఈతనిని కవికుల్యకుగాఁ బరిగణింపవచ్చును. తక్కినవారందఱు కళాభినివేశము, భావుకత కలవారలు. ఆచరణయోగ్యముగాని యాదర్శములు కలవారు. ఇందు కొందఱు, తమ కళాభినివేశ తత్పరతలను బగులపై పునుపునట్టి సామర్థ్యముకూడ కలను. వైవిధ్యముననుగొనిన రెండవ చార్లెస్ నకు మాత్రము వాస్తవికదృక్పథము కలను. ఈతఁడు వాస్తవిక స్థితిగతుల నవలోకించి, యతివ్రతాంత చిత్రముతో వాచరణమార్గమునం దిడుగుజేయుకలఁడు. "మొదటి జేయ్య" నకు గూడ నిట్టి దక్షత కొంతవఱకు గలను. కాని రాజకీయ దుగాలో చలచేతను, సుమయోచిత వివేచనాతతతను; ద్రవ్యములపట్ల ప్రదర్శించిన కౌశల్యముచేతను; దక్షిణవారివలె నీతిగను బతితుఁడుకాకతిప్పలేను. ఇట్టివారు భారతీయ చరిత్ర యందు లేకపోలేదు. కాశ్మీర జెగధిపతియగు శ్రీహర్షుఁడు, కల్లణుడు నిట్టిరాజకవులని మనకుఁ దెలియుచున్నది. అందుచే నిట్టికోవకులఁడైన పురుష పాత్రను కాలిదాసుఁ డెరికిని తీర్చిదిద్దిన పరిఁథింపులు యాహ్లాదకరము.

భారతీయ కవిత్వగుఁడు, రాజకవి పాత్ర చిత్రణమునం దనమర్థము, పరాజయమును, వివాదమును బ్రదర్శింపకుండు మనకాశ్చర్యము గొల్పును. పురుషపురుష మహాచక్రవర్తి. ప్రజానురంజకుఁడు. ఆచరితాత పరాక్రమాశేతుఁడు. గౌరవభాజనముఁడయిన జేవమృతుఁడు. యుద్ధరంగమునందు, పరిపాలనా విషయమునందు, ప్రేమకళాపరునందు నీతఁ డిఖండ విజయశ్రీ విలసితుఁడు. ఇట్లు చిత్రించుటచే

కాలిదాసువారు బ్రాహ్మణిక పరిజ్ఞానము లేదని నిరంకుశుఁడందుడు. వీలయిన ఖాతరు తప్ప నుపరించి ప్రవర్తించువాఁడని యాదించును. అందుచే రాజకవి పరిపాలన దుఃఖాంతమే యగుచున్నది. ఆతని యంతఃపురము, హత్యలకు, నల్లకల్లోలములకు వాలవాలవును. రాజకవులనుగూర్చిన యిట్టి యుదాహరణము లనేకములు చరిత్రనుండి యుద్ధరింపవచ్చును. బ్రిటిషు రాజ్యపాలకులలో మన కిట్టివారు విశేషముగ లభింతురు. 'స్టూవర్డు' వంటియు లందియు పుట్టకచేతనే కవిత్వరులు. వారు తమ దురదృష్టము కొలది సింహాసనారూఢులు కావలసివచ్చినది. ఇందులకు "రెండవ చార్లెస్" మాత్రమవచ్చినది. 'ఆజువ జేయ్య' వంటివందే యని సంజోచింపఁబడినారు. ఈతనిని కవికుల్యకుగాఁ బరిగణింపవచ్చును. తక్కినవారందఱు కళాభినివేశము, భావుకత కలవారలు. ఆచరణయోగ్యముగాని యాదర్శములు కలవారు. ఇందు కొందఱు, తమ కళాభినివేశ తత్పరతలను బగులపై పునుపునట్టి సామర్థ్యముకూడ కలను. వైవిధ్యముననుగొనిన రెండవ చార్లెస్ నకు మాత్రము వాస్తవికదృక్పథము కలను. ఈతఁడు వాస్తవిక స్థితిగతుల నవలోకించి, యతివ్రతాంత చిత్రముతో వాచరణమార్గమునం దిడుగుజేయుకలఁడు. "మొదటి జేయ్య" నకు గూడ నిట్టి దక్షత కొంతవఱకు గలను. కాని రాజకీయ దుగాలో చలచేతను, సుమయోచిత వివేచనాతతతను; ద్రవ్యములపట్ల ప్రదర్శించిన కౌశల్యముచేతను; దక్షిణవారివలె నీతిగను బతితుఁడుకాకతిప్పలేను. ఇట్టివారు భారతీయ చరిత్ర యందు లేకపోలేదు. కాశ్మీర జెగధిపతియగు శ్రీహర్షుఁడు, కల్లణుడు నిట్టిరాజకవులని మనకుఁ దెలియుచున్నది. అందుచే నిట్టికోవకులఁడైన పురుష పాత్రను కాలిదాసుఁ డెరికిని తీర్చిదిద్దిన పరిఁథింపులు యాహ్లాదకరము.

కాళిదాసకవిత : శీలచిత్రణము

నీ పురూరవచక్రకర్తవి, శీలమును జీర్ణించుపల్ల దుర్బలత్వమునుగాక, సారధీరత్వమునే పరిపోషించుటత్యంత సహజముగనున్నది.

వాస్తవిక క్రిసామర్థములున్నను, కళాస్వభావ మెంతటి ప్రబలవృద్ధుడయినను నొకరి దుర్బల పలు పక మానదు. అలెగ్జాండరు, నెపోలియనులు స్వార్థ దురహంకార పరాయణులు. విపరీత భావుకులు. అసాధారణాదర్శనములు కలవాడు. కావలయునని పిగు గుడ్డ త్వము ప్రదర్శింపకున్నను, అప్పుడప్పుడు నైతిక నియ మాలంఘనముచే, యమానుషకృత్యములఁ గావించిరి. అలెగ్జాండరు తన జీవితము నొక పాశ్చాత్యేతి హాసము గావింపవలయునని యాశించెను. నెపోలి యన్ తన జీవితము ననుసంపేదిహాసము గావించెను. నాటకకర్త రాచిత్యపోషణమునకు సమయోచితముగా ప్రాచీనకథావిషయములందు మాట్టులు చేతుట్టుకీతిగా విడును తమ జీవితహాసకములందు స్వేచ్ఛగా మాట్టులు గావించిరి. 'జాన్ ఆఫ్ ఆర్క్' కలం గని యేమే మియో భావించినది. 'మజిని' 'గారిబాట్లీలు' కూడ విపరీతాదర్శనగాదులు. అలెగ్జాండరు వీరికన్న నదృష్ట వంతుఁడు. అల్పవయస్సననే యాతఁడు పరగాక గతుఁడౌటయే యాతని యీ యదృష్టము. మజియొక యదృష్టము—తన పరిజనులు మిక్కిలి వివేకులు. వారితనిని గంగానదిని దాటినీయలేదు. ఇట్లే నెపోలి యనునకుఁగూడ తన పరిమితిని గుర్తించజేసెడి పరివార మున్నచో, వాని యంతిమదశ, అంత విషాదధరిత మయ్యెడిది కాదు. వాని జననమువర, మరణముకూడ కీర్తనీయమయ్యెడిది.

విక్రమార్కవీర్య రూపకమునందు పురూరవుఁడు కూడ నదృష్టశాలియే. దేవతాసాహాయ్య మారని చిన్నంటియే యుండెను. దేవత తీరిననీ దురదృష్టము నుండి కాపాడుదురు. అలెగ్జాండరున కకాల మరణము అదృష్టవాప్తికి తోడ్పడినట్లే యీ రూపకము నంది పరిమితియే పురూరపురి, భాగ్యశాలిగా గావించును.

ఆత్మవివాళి కాగకుండ నసత్య కవితా స్వభావుఁడుగాకాక, పురూరవుఁడు, సత్యపరాక్రముకు గను; లలిత కవితా కళాప్రియుఁడుగను; నిరూపితుఁడాయెను. ధీరోదాత్తుఁడైన రాజునందు కవి ధీర లలిత

త్వమునుగూడ లలితముగ సమ్మిలిత మొనగ్గుటచే పురూరపుని శీలమేర్పడినది. 'ఆకళి-కళాజిత' యను సిద్ధాంత ప్రతిపాదనకుఁ బ్రాతిపదికయైన తరువారి కవిత్వచ్ఛాయ లీశీలమునందు పొందుపలంబుబడినవి. మానవజీవిత సౌందర్యసమీక్షయందు, చరాచర చేతన ప్రకృతీసంపత్తిశీలనమునందు, నిర్వైకుకానందిమును జూరగొనుటే యిట్టి యద్భుత శీలచిత్రణములొని పరమరహస్యము.

పురూరవుఁడు వృషాల శిరోమణిగను; వీరాగ్ర సరుఁడుగను; సమయోచిత ధైర్యసాహసక్రియా దక్షుఁడుగను; తొలుదొలనే మనసు సాక్షాత్కరించును. అంతేకాని కాళిదా సీతని నిత్యనైమిత్తికీల ప్రదర్శనముతో సంతగా ప్రమేయము కల్పించుకొనలేను. అందారని కాసక్తి తక్కువ. ఒకచేళ నిత్య నైమిత్తికములే ప్రదిర్శింపవలసినచ్చినచో, కాళిదాసు లక్షించునది యంతరింగిక సత్యసమున్మీలనమే. లలిత కళోద్రిక్తమానసుఁడైన పురూరపుని, అనర్థకరములగు దుర్బలత్వమునకు, నవర్తతకు మరికొనీకుండ్ కాళిదాసు కాపాడును. పంచేమ కళాప్రతిభతోడనే యీ కవి సార్వభౌము డీ శీలము నిట్లు చిత్రించెను. ప్రారంభము నందే పురూరవుఁడు అసాధారణ సంపదనత్వముతోడను తుణకాల జనితమనోనిశ్చయముతోడను, అభోగతాపార సంపాదనా లంపటమున గృధ్రరాజము నందిలి మేఘ తిరస్కృతోద్వేగమువంటి యుద్వేగముతోడను మనవి ప్రతిష్ఠింపాను. పంటనే సుకుమార భావనా విలసితుండల ప్రేమితుఁడుగా నీతఁడు గోచరించి, మన కాళ్ళర్థము కల్గించును. నాటకాంతమున పురూరవుఁ డింద్ర సాహాయ్యమునకై యాహ్వానింపఁబడును. అద్భుతములయందెట్లు వీరోచితముగా తీర్చిదిద్దబడిన పురూరవున కూర్వశితోడి సంబంధ మొక యితిహాసము మధ్య ప్రాసంగికముగావచ్చిన ప్రేమ కళవలె మనోజ్ఞముగా నొప్పును. ఇంతేకాదు; భావ కవిత్వోదాహరణము లనఁదగిన వర్ణనలు; పరిపాలనా దక్షత్వ నూచనలు; వీరరసస్ఫూర్తకును నైదుములు; చత్యైకమునను, నప్రయత్నముగ నిద్రింపజేసిన కాళిదాసు కళానైదిగ్యము ప్రళంసాతీతమైనది. ఇందును వారఁ డితివృష్టి యనావృష్టి దోషములకు మరికాలేదు. ఆతని కవితా శిల్ప స్వభావమే యట్టిది. మానవ సహజ మగు సరసమనోజ్ఞ స్వభావము మూర్తిభవించిన

పురూరవునిలో, నృపత్యము తన ప్రాధవమును నెఱపఁ జాలకపోయినది.

కావ్యారంభమునందే పురూరవునిలోగల ఈ స్వభావ వైరుధ్యము సూచింపఁబడినది. స్వీయవాసు ప్రకటనమునందే యాతనిరాజతీవి, ప్రత్యయప్రదానము, నాకాకసులతోడి సంబంధము, ఏకకాలమున మనోవిధిని మెఱయును, ఇది యితహాసోచిత గాంభీర్య చిహ్నము. ఇంతటి రాజతీవియందును బ్రస్ఫుటమగు నా వినయ సౌకిల్య మాభిజాత్య సంప్రాపితము. ఆతని కిలసంపద కీవినయము మకుటాయ మాన మైనది. చిత్రరథుఁ డన్నట్లు, “వినయము విక్రమా లంకారముకదా!” సాంప్రదాయకమున రాజతీవి వైవోలగ్గ నే పురూరపుడు తన సహజ మృదులస్వభావముతోఁ గానుపించును. దళిదిశాపరివ్యాప్తమగు కీర్తిచంద్రికచే నువ్వుండు మాన సముతో, “చంద్రపాత్రుఁడు, నూర్యదాహిత్రుఁడు, మహారథుఁడు నను పురూరపు నెఱుంగుటంక దుర్బటము కాద”ని యాతఁడు సగర్వముగ నుద్ఘాటించుచు. మఱి యొక సందర్భమున, తాను, “నానావని రాజమాదా కల్పజ్వల రత్న భాసిపడపితాప్రాధిరాజ్యాధిశేత”నిని నిస్సంకోచముగ పలుకును. ఈతఁడు మితభాషి. ఉజ్వల సంభాషణాచతురుఁడు. ఇతని సంభాషణము లలో సుకుమారభావన తామరతూకునంగు వినతంతువు వలె నిమిషియుండును. నెహలియకా చక్రవర్తియు నితఁడే, తీవి తళుకొత్తునట్లు భావపూరితముగ రాజకీయ ప్రకటనలు చేసెడివాఁడని మనము విందును. అలెగ్గాం డకు, “బాటిస్” అనువానిని తన రథ చక్రములకు బంధించి, గ్రీకు పీఠుఁడగు “అచిలిస్”వలె ప్రవర్తించి నాఁడు. ఇట్టి పీరిని యసత్యభాషకులని, యాత్మకౌఘా ప్రీయులని, వాచాలరుని విమర్శనవిషయము వెలి గ్రక్కిన ప్రయోజనము కూన్యము. విరీష్టాయ యందఱు నందొకనఁజాలనిది. అది యట్లుంచుచును.

బాల్యుఁ డగు వసుధుని దర్శము నడిగించుటకై ఈశానదిశకు సుజ్ఞములను వడిగొల్పించిన యీ నూర్య దాహిత్రుని హృదయ మాక్షణమున నే తద్వృత్తి రామణీ యకమున కాకృష్టమైనది. ఆతని కవిత్వాత్మ యాది పక్రమమైనది. రథచక్రసంచారిక వాయుతిరంగములు వినీలపయోధర పంక్తులను విచ్ఛేద మొనర్చుచుండుట— భూసంచారమగు రథము, గాలి దుమారముల వెలరేపు చున్నట్లున్నదట. ఆపుడు రథచక్రములలో నేనియో

క్రొత్తయాకులు చేరినట్లున్నదట. హయ మాలిచామరములు వినిశ్చలములై చిత్రములందువలె నిడివిగానున్నవట. ధృజాంతమునందలి పతాకము గాలితీతరకు చక్కగా విచ్చినట్లున్నదట. ఏమి యీ సంభావనాచతుర్యము? చరిత్రలో నేరాజేంద్రునకుఁగూడనింతటిపరస సంభావనమున్నట్లు తోచెను. రెండవ రిఛర్చునందుగూడ నీచంద్రుని పాత్రునకుఁగల భావనిర్మిత మృగ్యము. ఈనాటక మునకు సత్యోత్కృష్ట విశిష్టతలలో నిది యొకటి. ఇట్టి పరసప్రమాటు సాహచర్యప్రభావమున— విదూషకుఁడగు మానవకుఁడు, తేటగాఁడగు వేదకుఁడు, కంచుకీయగు లాతప్యకుఁడు, సంవర్షచితముగ రమ్య కవిత్వాపహరులై భాషింతురు. కాని వారి భావములు సామాన్యములు. అందలి కవిత్వాశైలియు సర్వసాధారణము. రాజేంద్రుని కైరిగాంభీర్యము విరియంగుండుటయు ననాచిత్యమే యగునుకదా! సంగమనీతుమును చూడారత్నము నెరచి భ్రమచేత గ్రద్ద తన్నుకొనిపోవునపుడు, కిరారి, “ఇదుగో! ఇదుగో! నోటికొనను తగుల్కొనియున్న బంగారపు దారములోని మణితో ఆకాకాన్ని చిత్రిస్తాఁడన్న దనేకాగ సుడుస్తున్నది” యని భావనను ప్రేరేపుచు మాటలాడును. అప్పుడే పురూరవుని కవిత్వాత్మ యుప్పొంగినది.

“నాకును గనఁబడుచున్నది.”

తే|| నోర మణివేలు జాగువాదార మొప్పు,
మంట వడి మండలముల భ్రమించు కతనఁ
గొఱవి గిఱగిఱఁ దిరిగెడి తెఱఁగుదోచ
రాగరేఖావలయును లేర్చుచు బలును.

ఈ పులుఁగి దక్షిణపురుషుడనిగా పోవుట గాంచిన రాజహృదయము మఱియొక రమణీయ భంగి మలో భావించినది :

తే|| నిగ్గు లివురులఁబోలు మానికముచేత
వంజకపు విరిగి లేచెవలె ఖగంబు
దిగ్విధూతక్రమునకు పాధిం చెఁజావఁ
జారుతరము వరింప ప్రసాదనంబు.

* ఇందలి పద్యములు మహామహాపాద్యయ నేదం వేంకటరాఘవాశ్రీగారి యనువాదము నుండి గ్రహింపఁబడినవి.

కాళిదాసకవిత : శీలచిత్రణము

మణిహీనాడిన పక్షి యదృశ్యమగునంతఃకలకంఠ తప సరససాహిత్య సాహిత్యము నీరేడు ప్రదర్శించును. ఈతని భావన రాగరంజితమైనది. ఆ భావనయు స్వతః సిద్ధము. ఆతని యాలోచనా సంభాషణ దార్శనిక త్వము ప్రేమప్రభులులు. మధురభావ చిత్రితమగు నాతని మనఃఫలకమును, మనోజ్ఞపదవిన్యాసమునం దాలంకారికముగాఁ బ్రదర్శింపఁగల కవిత్య పటుత్వ మాతనికీ సమృద్ధము. ప్రకృతిసిద్ధమగు నొక రమ్యవస్తు సందర్శనము, ఒక సామాన్య భావోద్రేకము నాతని కవితాత్మ సుస్థాంగింపఁజేయుచుండును. ఆతని గంభీర భావమద్రవావిలసిల్లిన ప్రతి సామాన్యవిషయము, నుదాత్త కవిత్యముగా రూపొందును. కవి కర్తవ్యతాప సరమున నిత్యభావోద్రిక్తత, పరిశీలనాదక్షతయు; దార్శనికశక్తియు నీతనికి వరప్రసాదితములు. అదృశ్య దియకాంతుల యరుణిములు, మృతాళికా నూత్ర ధారితై, విసిలాకాళి వాహిని పెరుగిడు సవరంజ రాగరంజిత శ్వేతిగద్యధ్వనము; దివిభాగవిచ్ఛేద సామర్థ్యమగు ప్రవాహవేగము; నిశీధినిసమయమున మలత్తుగా నుదయించిన నికాకరుని యాశాజనక సందర్శనము; సంకుల ఛాయవినిర్మిన్న ప్రచంప గావానల కాంతిశేఖరులు—ఇదియు నవియు నవి నేల? ఇట్టి వినేకములు పురూరవచక్రవర్తి కవితా మాసపో ఽంబుజమును ప్రభుత్వ మొనర్చుచు పునీత కవితాత్వంశ ములే. ఈతని కవితాప్రతిభ నిస్సర్వమహోహరము. అందు చేతనే తన పట్టమహిషిని ప్రశంసించునపుడుగూడ నీ రసజ్ఞరాజశేఖరుఁ డుద్రిక్తానుభూతియై క్రమమంజాలాలాపములే గావించును. ఆ యాలాపము లెట్టి నీరసస్థితిలైన నొక్కక్షణములో రసభరితము గావింపఁ గలవి.

ఇట్టి గంభీర హృదయసంపన్నుఁడు, కవితా కళా ప్రపూర్ణుఁడు; రమణీయ భావుకశిరోమణి; ధీరో దాతృఁడునగు పురూరవచక్రవర్తి రాజ యమాల్య పరున వేది లభించును. అట్టి దివ్యమణివానించి సంపాదింపఁగల యర్హత యీతనికిదికదక నవ్యులకులేను. ఆదివ్యమణియే యూర్వశి. సౌందర్యరసాధిదీవత. 'సరసమునీంద్రు నురువున జన్మించింది. 'తపోవిశేష పరిశోకితుడైన మహేంద్రుని కోమలాయుధము!' 'రూపగర్వితయైన యీదేవికి నుండెతిల్లదను!' 'స్వర్ణలంకారము' ఇట్టి నాక రమణిని విశ్వభావనా సౌందర్య పరాకాష్ఠ స్వరూపగను; మానవాత్మ యనంతముగా పరిరిపించి,

పరిరిపించి యందుకొనజాలని యాదర్శనావీరత్వము గను; అన్ని దేశములను, అన్ని కాలములను సౌందర్యా దర్శ పరితప్తులగునావీ పాలిటి యిష్టదేవతామూర్తినిగను, వత్సంతమునోహరముగా సంపదర్శించి, యక్షరమ్య ముగా వంగ కవికుమారుఁడు. రచించుఁడు గానమొన ర్చెను. కావున వ్యక్తిమాత్రమున కీమె విశిష్టతానేరదు. ఏవ్యక్తి ధీరోదాత్తగుణసంపత్తి కర్మయు, కవితాకళా ప్రభుత్వహృదయఁడో; ఏవ్యక్తి సర్వదేవతాకోటి గౌరవార్హతలను సంపాదించెనో; ఏవ్యక్తి జీవితశ్రోతి యొక మహేవిహోసనవృత్తిమైనదో; ఏవ్యక్తి చంద్రాం సువిభాస్వంద యశిస్తుండల దిక్కుందరుఁడో! యట్టి కమనీయ మహనీయుమూర్తినే యీ త్రిభువనాంతర సౌందర్యలిలక వరింపఁగలను. అట్టి మహోవ్యక్తి పురూర వుఁడు. ఈతఁడు మనుపుత్రికయగు ఇరాడని పుత్రుడు. వేదవేదాంగ శాస్త్రార్థ విశిష్ట వాసనాత్రి ధిమదాధురం గరుడైన బుధుఁడీతనిజనకుఁడు. నూర్యదౌహిత్యుఁడు. ఊర్వశి సౌందర్య పాళిబుద్ధుఁడై, యీతఁడు తన గర్భ పత్నిని, ప్రాపంచిక శ్రీప్రతిష్ఠలను ననాద రించెను. కాని తన సహధర్మచారిణిపట్ల నాతని కార్ద్ర భావముకలదు. ఆది కేవలము ధార్మికము; నిస్సంగము నైనది. ఆతని యాత్మీయతా సర్వస్వము దేవతా సంబంధమైనది. ఎంత హృదయ పూర్వకముగ నాకాంక్షించినను నీతనికి నూర్యశి దివ్య సౌందర్యానుభవ ముచ్చిన్నముగ లభింపలేదు. ఊర్వశి పురూరవులు గంభమాదివనవిహారమున కేగుదురు. ఆమెన్నేటి యిసుక తిన్నెలయం నా రాజన్ హృదయము ఉదయ వతీ విద్యాధర కన్యయం దొకంత చలించుచు. స్త్రీసహజ మగు మాత్సర్య మూర్వశి యందును బొడగట్టును. కలత బాటిన యెప్పందనో నీమె పరులప్రవేశమును సహించని కుమారస్వామి తపోద్యానమున నడుగు వేట్టును. అంతే. ప్రేమ మహోర్ధవ విలీనులైన దంతులకు వియోగము ప్రాప్తించినది. ఆత్మీయ సౌందర్యాధిష్ఠాన దేవతా వియోగ దోదూహమాన మానసుఁడగు నా చక్రవర్తి విశాల ప్రకృతిలో పాదపాదమున, తిరులతా గుల్మగు లలో బ్రయాసౌందర్య చ్ఛాయలు పొడగాంచుచు; వీరరాసులను గూడ నుత్కంఠితులను గావించుచుం డెను. దేవతాత్మ్యుడగు హిమవంతుని దుహిత; సకల ప్రకృతిస్వరూపిణియు నగు గౌరీదరణ సంజాతమగు మణిప్రభావముచే నీ వియోగులకు పునస్సమాగమము సమకూడినది. ప్రేమఫలించినది. ఆయువము బుత్రుడు

కూడ నుయ్యించెను. మానవజీవితాసమాగమార్థమై జనితుడీ యాయువు కుమారుడు. భారతీయ పురాణ గాథలలో నిదియొక విచిత్రమైన సన్నివేశము. కాలి దాసు తన యవస్థసాధారణ కవితా సంప్రదించి దీనినొక సహజ మనోహర మానవ ప్రేమగాథగా బరీణమింప జేసెను.

ఒక విగ్రహముగా బరికిరించిన, పురురవుని పూర్వజన్మ మంతయు నూర్వశి ప్రేమ సమాగమ ప్రయత్నమే యనిపించును. మహేంద్రాసమవల వైభవోపేతమున తన జీవితకాంతి ప్రసారముచే నీతఁడు తన భావనావిధిని రసమయ మొనర్చి, భూమ్యాకాశ ముల వ్యాపింపజేసెను. అతఁడు నిజముగా సాంకేతిక నామధేయుఁడు. పురురవుఁ డనగా దిగ్విగతిముల మాటువ్రాసినవాఁడు. కాని యంతమాత్రమున నాతని కార్తవ్యవికాసము కల్గలేదు. సందర్భసమాత్రముననే యుతని ప్రేమవాహిని యూర్వశిసౌందర్యార్థవ మగ్నమైనది. స్వభావగతి కవితా సౌభాగ్యము, మనోగతి చిత్ర విచిత్ర ప్రేమ భావనాచిత్రములు; స్వకీయ కీర్తి గతాత్మాభిమానము, విరక్త్యము, ఘనత; సమస్తము నేకోన్మగ్నమై జీవిత దివస భావోద్రేక ద్వారమున పెల్లుబికి, జ్యోతిత్వాన్ని మును దివ్యభావమున స్థిరసౌదామినిగా నెలుఁగొందినది. అతని ప్రతిభావము; ప్రతిభావోద్రేకము నూర్వశి ప్రణయమహిమోపేతిమై, సంస్కారపూతమున మధుర భావణములుగా నెలువకును. ఆయువు తనపుత్రుఁ డని వినినంతనే పురురవజనకునిలో వాత్సల్యరస ముప్పొంగినది. ఆయువును గన్పంతనే యాతని నేత్రస్పృశ్యమున నానందాశ్రువు లుడికినవి. స్వాంతము ప్రేమమయ మైనది. మానసము ప్రసాదభరితమైనది. గాఢాంగిణము గావించపలయునను వాంఛ ప్రకాశమైనది. జీవిత మర్యాదలను బురస్కరించుకొని, నాలుకాచితి ననుసరించి, పురురవ హృదయనిహితమైన పులివాత్సల్యమును బహిర్గతము కానీయక కక్షశ్చేరుఁడు చాలకాల మణచియుంచెను. అసలీ సంబంధమున భావమునే యున్నద్యము కానీకుండుటకై కక్షశ్చేరుఁడు, ఊర్వశి పురురవులకు వియోగమును జేకూర్చెను. నితద్విధానము చెలికే మూలకథ నాటకీయ నిర్వహణమున కనుకూలమైనది. పురురవుఁ డున్మాదిమునందినది సీన్యాచారము యైనాఁడు. ఈ రూపకమందలి చతుర్థాంశము

జీవలయ లాక్షణిక విధేయమైనది కాదు. నాటక నిర్వహణమున కిది యనివార్యమైనది. నాయకుని శిల చిత్రణమున కిది సమగ్రతను సమకూర్చుచున్నది.

పురురవుఁడున్నాగుఁడని యంటిని. గాఢముగా నాలోకించిన యాపద గురినిపట్ల సముచితము కాదని యనిపించును. ఈతఁడు 'లియర్'వలే గాని; 'ఓమె లియో' వలేగాని యున్మాగుఁడు గాదు. ఈతఁడు తాత్కాలికముగ మాత్రమే తన హాసస్థితిని కోల్పోయినాఁడు. ఇది చూచివైపరీత్యముకాదు ఈతనిలో నెల్లవచ్చె ప్రవహించిన యనాధారణ భావనాచైతన్యము. అది మహాకవుల యంగు గాంచనను మహాద్రేకము. చేతనాచేతన ప్రకృతి సౌందర్యమునం దాతనికి సానుభూతి చాతాశ్రుగా ప్రసారితమైనది. మహాటనిలోని వానానలము, స్రుతి స్వల్పవిషయమును సుస్పష్టముగ గొచరింపజేసి, రూపాంతరీయ మొనర్చును, నుద్గరంతో ముఱుకులు పెట్టిరిగా నీపురురవార్థాన్ని యభూతి ప్రజ్వరిల్లినది. సుమధుర శబ్దాలము; అనిదం పూర్వమున నాలోచనలు; సుదీర్ఘపుటాచాలు; తీగ తీగ సంబలిత భావోద్రేకములు; సుగులు చుట్టకొని, ప్రకృతి సౌందర్య ప్రదిప్రయలై, రాజర్షి విరహచేదనా మానసమును బ్రతిబింబింపజేసినవి. ఈ దృశ్యము నతిక్రమించిన కవితా వైభవముగాని, కథాసౌఖ్యమార్గముగాని గొచరింపదు. ఇందోక సున్నత సౌందర్యాంశము కలదు. అది యల్పముగనే భావావ్యవస్థికి గొచరింపవచ్చును. కాని యందనల్పకథావైచిత్రీకలదు. పురురవుని భావోద్యేగమందే క్రమోన్మీలనము కలదు. ఒక వినిల పయోగర మాతని దృష్టికి క్రూర రాక్షసునివలె కాన్పించును. అతఁడు తన ప్రియురాలి నపహరించుచున్న స్థితఁడు భ్రాంతిఁజెందును. అప్పటిలో దాయకవిహీనుఁడు. అంతటి మహాద్రేక వర్తి కాస్థితిలో నొక శిలాఖండమే యాయువుమైనది. దానినే విసగలు ఖద్యమించినాఁడు. ఇది నిజమున కున్మాదిస్థితియే. కాని యీ యవస్థ యంతో కాలము నిలువలేదు. ముఱుకుణముననే యుండి యు తన విభ్రాంతి గురించెను. భావోద్యేగ మొకరి చలారినది. కాని మానవ ముగ్ధోల్లసలీలముగనే యున్నది. ఆవనమందలి ప్రతి స్వల్పవస్తువు నాతని హృదయరూపముగనే ముఱుకులు గొల్చును. అతని యంతరంగమును గలవరపఱుచును. ముఱుకుణముననే యథార్థ పరిజ్ఞానము కలదు. ఇట్లాకొక్క వికలభావ ప్రతి

కాశీదాసకవిత : శీలచిత్రణము

ప్రియ, యాతనికి కొంత కొంత మానసిక విక్రాంతిని సమకూర్చును. కొంత తపింపు కొరెని మానస మచేరి నమునుండి చేతనములకు బగవు రేర్చును. ముకరంద పానము త్రాడును మధుకరి, ప్రభుల కళాకలాపియును శీల సార్వభౌముడు; మధురగాయని మగు కోరికోమలి! బాష్పజలార్ధ్రానికిలలోచనఁడగు కరిపతి; మానసాత్ముక మగు కలహంసరాజము; గోకోచనా కుంభము తర్జాన చిలియగు జక్కుతరాణి; కమలాధ్యాపియైన విభు కరము, నాతనికి గమపించును. దానిని తన ప్రియా వృత్తాంతమును యాచించి పురూరవుండు విఘ్నఁడను. పిమ్మట కరిణిపమేగుఁడైన కరిరాజును, 'దుర విజితి కమలారికాంతిని' యగు తన 'వేలపుటింతిని' విక్షిం చితే? యని పురూరవును పృచ్ఛించును. దానికిని తనకుమగు సార్వభౌమును బురస్కరించి, దాని యందర్యంతాను రంగమును బ్రకటించును. దానికి తనకువెరి 'ప్రియావరహ దుఃఖము ప్రాప్తిపకుండు కలయు' ఎనియే చక్రవర్తి పవిత్రాశ్రయము. అనంతర మచ్చరలకుఁ బ్రియమై విశేషరాజశీతుక శోభితో నొప్పు 'సుర భి కం ద ర' మను భూగరస్వామిని తన ప్రియా వృత్తాంతమును బ్రశ్నించును. గుహముఖమున వెలువడిన ప్రతిభ్యుని నే దాని సమాధానముని రాజేంగుడు భరించును. తొలఁత నాతఁడు మృగపక్ష్యులకును సంభాషణా సామర్థ్యము నాపాదించును. కాని యీ పర్యంత మాతఁ డాదించినది తనమాటల ప్రతిభ్యునియే. ఈ విషయము నాతఁడు గుర్తించెను. క్రమ క్రమముగా నాతని తీవ్ర మానసాద్రి క్రిత సన్నగిరిపది. ఆతని భావన సత్యమునకు నన్ని హితి మయినది. ఏదోయొక యగోచరముగ దివ్య కై కి యూర్వక నొక సుందరముగ ప్రకృతిలోని వస్తువుగా మార్చియుండునని నృపాలుండు తలంచెను. అయిన నేమిగా నామె మార్పుచెందును? 'క్షుభితా కరుణ శికుంతి'యు, 'కలమధుకర యంతకారితి'యు నగు నదిమతల్లి యాతని వయనపద్మయము నాకర్షించినది. తన ప్రియురాలికిని, దీనికిని సన్నిహిత సామ్యములు సుస్పష్టము లయినవి.

ఉ॥ విచలులుగాగఁ గ్రూకులులు, విక్ర్యా దండజ
పంక్తి కాంచిగా

నేచన జాలు వైలవతె, ఘనవయం దిలునట్లు
నీడువుకా

ఏచిన మేటి సంస్థలిత మెంచుచు,

క్షీరపవనరూత యై

నా వెలి యొద్దురేక పరిణామును నొందె నదీ

స్వయాపరికా॥

ఇన్ని సామ్యములు పొడగట్టినను నొకంత తీవ్ర ముగా యాజించిన పిమ్మట చక్రవర్తికి యీ భావన లోని యనాచిత్రియ పొడగట్టినది. "క్షుభితా పురూర వుని వదిలి సముద్రుని ఆభిసరింపను గదా!" ఈయలో దన మెంత సముచితము! ఇంతేకాదు. నిర్విణ్ణునిచే శ్రేయస్సులు కలుగవను నిర్దియము కూడ నాతని మన సులో నేర్పడినది. తన పరిభ్రమణము నివృత్తియొజన మని నిశ్చయించుకొనినాడు. "ఎచట సువచన నాకంటి కగపడదిమ్మ మొగమయినదో యదృష్టికి యేగదిన"ని పరికమించినాడు. ఇంతలో నొక కృష్ణ సార మారిని దృష్టి నాకర్షించును.

'కాన నేందీర తా' దమకమునఁ జూడఁ జూచి పట్టి నిడువ కటాక్షము' వరి నొప్పు మృగభావమును బలకరింపక యుండురేకమాయివాడు. ప్రియా వృత్తాంతమును దెలుపుమని కైమాడ్చినాడు. కాని దానికి సంభాషణా చాతుర్యమును గల్గించలేను. లతా లతాంతములయం దాతనికి ప్రియావయవ పుచ్చాములు స్ఫురించును. కాని పూర్వము కలిసంత విభ్రాంతి ఇంతకు పూర్వము పురూరవుని కై కి సామర్థ్యములు; మహిపాలున కేమాగు కలుగలేదు. ఆతని భావములు సత్య సామీప్యము నందు కొనుచ్చుచి. ఇంతలో భగవానుఁ డైన మృగచారి మని సందర్శనభాగ్యము లభించినను, మునీశ్వరుండు పలకరించి 'ఎగప్రభువు త్రి పదరాగ జనితి' 'సంగమనీ' యాఖ్య మగు మణిశక్త్యము నమృగ హించెను. ఏతవమృగవామచే బురూరవునకుఁ బూర్వపుఁ బుద్ధిసంపద లభించినది. ప్రవృత్తిహీనయగు లతాతనియందే యాతనికి రతిభావము కలిగినది. ప్రియురాలిగా కాక, "ప్రియానాకారిణి"నిగా దానిని కాగిరించుకొన కలయునను బుద్ధిపుట్టినది. తదనంతర దృశ్యమునం దింతిలును సహజ మనోహర భావు ఖంఠగు రాజప్ర యభారస్పృహమును మన కతగమనాను. అంతాంతమున నీభావుకచక్రవర్తి యాకాంక్షించి తన కులజీవతమ బ్రార్థించి చివ్వవాచన మెంత మనో జ్ఞమైనదో చూడుడు:

క. స్ఫురియించు మించు పివమగ
సురచాపము నూర్మచిత్రశోభగఁ గ్రొమ్మ
బ్బురహించు విమానముఁ జే
నీ రయంబున నమ్మ వసతిఁ జేగ్గుము తరణి॥

ఇట్టి స్వేచ్ఛాప్రాప్త విమానము నాకాంక్షింపఁ గల యర్హత యుద్ధాత్తి రసిక రాజపుంగవునకే కలను. ఇట్టి విశిష్ట భావనా వైలక్షణ్యముతోఁ గూడిన కళా గోషప విధానమును గూర్చియే నేను విశేషించి వివరింప గలించునది. ఇట్టి కళావిన్యాసమును గుర్తించినపుడు

గాని కాశీదాసీయ కవితాకళాప్రభుభాగ్యలనో మన మానసాంబరము కోల్పోయెను. అప్పుడుగాని మన మా కవికుల సారస్వతాముని సర్వశ్రమముఖ కవితా వైభవము ననుభవించినవారము కాజాలము.

భావోద్రిక్తతా నిమగ్నుడైనపుడే పునారపుని సుస్వరూపము మనకు విశేషముగా నభివ్యక్తమౌను. ఆతని కవితా సర్వభావ వైశిష్ట్యము; జీవిత లక్ష్యమునందలి యాతని యనురక్తి; దుర్బలముగాని యాతని యాదర్శ వాదము; మనోవాంఛాసాఫల్యమునందు స్వేచ్ఛా సంవిచారిణియగు విధినిగూడ వశీకృతము నాతని యద్భుతము; మనశీ దృశ్యమున సుస్పష్టముగ కనులకుఁగట్టును. భావనావిప్లవ; వివరింపఁబడినది. నెలతెలి దక్షులైనవారి కళా కాళము, సక్రమ క్రియా నిర్వహణము నెల్లు నిగోధించునో కూడ కొంత మాచింపఁబడెను. పునారపునియందును నీ దుర్బల చిహ్నములు చాచకట్టక తప్పలేదు. ఔశీసరి యెగులుబడి నపుడీ చక్రవర్తి యసహాయనివలె ప్రవర్తించును. అగ్నిమిత్రుఁ డిట్టి సంపర్కములలో నింతకంటే సామరస్య పూర్వక సుభాషితులతో నిరాకరింపి తృప్తి పఱచును. సంగమనీయమణిని కోల్పోయినపుడుకూడ పునారపుని ప్రకృతి విలక్షణముగ నే యుండును. పరిభ్రాజక, విశేషా నగరమనకుఁ బయలుపడెను సమయమున, మార్గముగల్గున నవవిలో చోయలు బాధించురు. ఆ కథ విన్నపు డగ్నిమిత్రుఁడు వారిని తన విశిష్ట నారాచము నకు నురేచేయునంతటి యుత్సాహమును జూపును. పునారపుఁ డిట్లుకాను. ఆపత్నిమయములందును నీతిఁడు రమ్యాపమలతో నే భాషించును. మణితో మింటియగు ద్రుపించు గద్ద “కొఱని గిఱగిఱ దిరిగకు తెఱఁగుదోఁప, రాగ కేళావలయును లేర్పఱచుచు”ని వర్ణించును. “ఇప్పుడేమి చేయవలయున”ని యీతఁడు విచూచుచు నిస్సహాయు నివలె ప్రశ్నించును. నిరంతర భావనానిమగ్న కవితాత్మగల తల్లిదండ్రులు, నూత్ని సన్నివేశముల నెనుగొనవలసి నపుడెల్ల నిజీ వాటిల్లును. ఇట్టి నిర్వీర్యత పునారపునిలో బహుకాల శృంగారరస నిమగ్నులచే నెర్పడినది. ఇట్లైతరము బ్రవర్తించిన చక్రవర్తియే సమయము వచ్చిన “సురాసుర సంగ్రామ” ముఖమున నిలువఁబడ గలిగి మహాద్రుఁడని మనము గుర్తింపగలము. పునారపుని కిల మిల్లు సమయోచితముగ సవరించుట కనుకూలమైన నూర్చుకము కలది. ఇది యిట్లుండ, నీతినిలోఁ గొన్ని నైతిక దోషములు కూడ స్ఫురించును. పునారపుఁడాదర్శ చక్రవర్తిగను; బాదర్శ గృహస్థుఁడుగను; నోకవంక జీవితము, మరియుకవంక మరెనునకు హీతుమచేకూర్చు వలయునని యాశించెను. కాని యూర్యశీ పునారపుల

పునస్సమాగమానంతరము “ప్రతిహేనమునుండి నీవు వచ్చి చిరకాలమైనది. ప్రకృతులు నాపై అనూయ వహించుదు. కావున మరలఁదాను”ని యూర్యశీయే జ్ఞప్తివీయునుగాని పునారపున కిదియమే స్మరణ యందున్నట్లు తోచెను. “ఔశీసరి”పట్ల నీతిఁడు గౌరవ ప్రేమలను బ్రకటించును. అది తన విస్మయకృత ధర్మముని యీతఁడు భావించును. ఆమెతో నెంత మార్చితముగ మాటాడినను, నెంత మృగులముగ ప్రవర్తించినను; నవి యీతని కాపట్లయునే ప్రకటించును. అగ్నిమిత్రుడు భారణీరావతులపట్ల ప్రవర్తించిన దిగూడాక్షిణ్య సద్భావ సమృద్ధి, యీతనిలో మృగ్యునిపించును. చరనాంకమున నీతిఁడు మతసంబంధముగ మానసిక విశ్రాంతి ననుభవించవలయునని యారాటపడును. ఇది ‘అంజన్ సన్’ కథలోని రాజలంఛనమును బోలినది. కాని పునారపునకు మత నియమాచరణ మనివార్యమని పించును. తీతఁడు జేతతా సద్విశ్రుఁడగు చక్రవర్తి. అందుచే మానవగురద్విష్టము లాతని మనసున కెక్కిన వానియందానికి సత్త్వములేదు. నెహలియన్ కూడ తాను మానవుఁడుగా నవతరించిన జీవేంద్రుఁడనిం యహంకరించెను. విశాఖ జ్వల మేధాసని పద్మినిపుఁడు; నిరంతర తీత కాశ్యాస్థుఖ పిరుఁడునైన నెహలియన్ చక్రవర్తి యవ్యవస్థిత ప్రవర్తనగల్గి, వివేకముతోఁ బ్రకాంతముగాఁ బ్రవర్తించఁజాలనే, ఇంద్రియలోలుఁడు, భావుకుఁడైన పునారపుఁడు గూడ విఘ్న మతి నిత్యమచరణము నందు నిష్టాపట్టలను బ్రతిష్ఠింపఁ జాలకపోయెను. ఇట్టి యీదశతాయోధి ముఖమునుండి, కాశీదాసు, సనాతన కవితామతి నియమానుసారాదర్శము, ఇంద్రియలోలుఁడైన సామాన్యమానవునకే ట్లందని ప్రానిపండ్కో! విమర్శించి ప్రతిఘటించు నెదుర్గతి పద్మరాజము నొక దానిని వినిర్గతమొనర్చెను.

“వేదజకుండు పాఠాదపసి, హితసమస్త కుతూహలం డెటులో
క్రీడాంకన మనోహరముఁజేయు నేర్పడి నిట్టి రూపమున”

ఇట్టి యీ నాయక పాత్రముందు, రిక్కిన సామాన్య పుగవపాత్రలు వెల నలఁగోవుమన్నను, ప్రధానపాత్రులమున కిది యుపసాహకములు, రథవోదికుఁడు; వేలకొడుగు వేగుకుఁడు; కంచుక యగు లాత పురుఁడు; విచూచకుఁడుగ మాణవకుఁడు; నిట్టి వారలే. నూతుఁడును, వేగుకుఁడును, నాయకుని యాగ్నియంత నుద్ధింపఁచేయుచు ముఁజాలాలాపములఁ గానింతురు, కథాగాంభీర్యమునకు వీరు యథాశక్తిని తోడ్పడుదురు.

కలగూరగంప

శిలార వంశరాజుల పాలనము

శ్రీ కొత్త భావయ్యచౌదరి

బ్రీజపూరుజిల్లాలో 11, 12 శతాబ్దములందు తర్రెనాడియను వెయ్యిగ్రామముల ఖండ్ మొకటి శిలార వంశ రాజుల పాలనలోనుండి ప్రసిద్ధి కెక్కినను. ఆ మారుమూలప్రదేశములో గూడ హిందూమతమును జై నమతమును పోషింపబడుచుండెను. మన మెరిగి నంతలో హనుమంత దేవాలయ మచటనే క్రమముగా స్థాపింపబడినట్లు కనబడుచున్నది. కాకతీయరాజుల దేవళములందువలెనే స్వయంధూ సోమనాథ, స్వయంధూ రామేశ్వర దేవాలయములు గూడ ఆ ప్రాంతములందు కనబడుచున్నవి. దేవగిరి, తిడవిల్లి, రూగి మన్నగు ప్రదేశములలో వీరి దానశాసనములు కనబడుచున్నవి. ఎలమేలవాడు గూడ వీరి పాలనలో నుండెను. కదిలేవాడలోని స్వయంధూ దేవళము దక్షిణానాగి నపుడు పేరొందెను. శివవర్షములు 941 సం॥లో రూగిలో శిలారవంశజుడు మహా సామంత ధనసంగ్రహరస యను నతడు హనుమద్దేవళము వద్దగల నగరేశ్వరునకు దానమిచ్చి శాసనము వ్రాయించెను. తిడవిల్లిగ్రామములో గూడ నతని దానశాసన మొకటి కలదు. ఇతడు కైలాసవృక్షమనాని కుమారుడు.

తర్రెవాడి 1000 గ్రామములను పాలించుచు దర్వాత చాండరసయను రాజు సర్వేశ్వరమునికి గొంత ధూమి నిచ్చెను. సోవియరసయను రాజు నగరేశ్వర స్వామి కొక దానమిచ్చి శాసనము వ్రాయించెను.

చాండరస కుమారుడు బండరసయను రాజు అమ రేశ్వరమునికి నూరుగ్రామములను దానమిచ్చెను. ఆ ముని యచటి దేవాలయము లన్నిటికిని ఆచార్యులుగా

నుండెను. అందుచే వాని పోషణకై యాతని పేరిట వా గ్రామముల నిచ్చి పేరొందెను.

చా. వి. 2, 7 సం॥లందు (1077, 82 సం॥లో) యీ శిలారవంశములోని ఉదయూదిత్యరస, సెంగరస యనువారు మహా సామంతులుగా నుండి యచటి చాండి శ్వర దేవునకు గొన్ని దానముల నొసంగిరి. ఈ చాండి శ్వర దేవళము వారి పూర్వులలోని చాండరస పేర గట్టించి యుండురు.

(క్రీ. శ. 1109 సం॥ (చా. వి. 84) మహా మండ లేశ్వర గావనరస యను శిలారవంశరాజు అగర్దేవిగోవి తైరప్ప నుడికి దానమిచ్చి శాసనము వ్రాయించి నాడు. బీజపూరునందు చా. వి. 49 సం॥లో యీ శిలారవంశములోని సెంగరస సామంతుడు ఒకడు ఒక దానశాసనము రిఖించెను. అందుచే నచ్చట సెంగరస పాలన యున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది. వీరు పశ్చిమ చాళుక్య త్రిభువనముల్ల (II) సామంతులుగా కనబడు చున్నారు.

(క్రీ. శ. 1168 లో రాయమురారి సోవిదేవుని సామంతుడుగా మహామండలేశ్వర సింగదేవరస యను శిలారవంశజుండి అచటి స్వయంధూ దేవళ ఆచార్యు డగు సోమశాశిదేవ పండితునకు దానమొసంగి శాసనము రిఖించెను. మహాప్రధానియగు కుమార బొమ్మిదేవరస గూడ సొక దానమిచ్చెను. ఇది రాయమురారి సోవి దేవుని 8 వ పాలన సం॥లో నీబడినది. ఆ సం॥రమే (శక 1090) జైనదోర జై నాలయము నకు, స్వయంధూ దేవరకు శిలారవంశముండలేశ్వరుడు దానము రిచ్చెను. అప్పటికింకను రాజులు జైనమత దేవళములను పోషించుచున్నట్లు దీనివల్ల స్పష్టపడు చున్నది. ఈ కాలము జగదేవముల్ల III కాలముగా గనబడుచున్నది. భూలోకముల్ల 8 వ రాజ్యపాలన సం॥ (బహుళి: 1076 సం॥) లో సెంగరస కొడుకు సోవి

రస యనువాడు స్వయంభూదేవరకు కొంత బంగారును దాన మొనర్చెను. జగదీశమల్లుని పాలనసం॥లు, 2,9 సం॥లకు మహామండలేశ్వరుడును శిలారవంశిజుడును నగు సోవిదేరవన పాలనలో ఆపరదయనువాడు ఎరంగులు నందుచెట్టుకు భూదానమిచ్చి పేరొందెను. సోవిదేవుడు గూడ కొంత దానమిచ్చెను. చా. వి. 49 సం॥లో ననగా (క్రీ. శ. 1124 సం॥లో) మహామండలేశ్వర పెరియగవనరస, దాకరసయనువాడు భోగేశ్వరదేవునకు గొన్ని దానమిచ్చి కాసనము లిఖించిరి. వీరు జీమూరివాహన వంశమువారమని చెప్పకొనిరి. పైన నుడివిన గావనరసయు, వీరును ఒకే వంశము వారుగా గనబడుచున్నందున వీరు గూడ శిలారవంశిజలే యనవచ్చును. వీరు త్రిభువనమల్ల II పాముంతులు. శక 1108 (క్రీ. శ. 1185 సం॥)లో గోవగోతు నేల వీరువంగు త్రిభువనమల్ల పాలించుచుండగా శిలారవంశిజుడగు అన్నమరసపాలన కనబడుచున్నది. యెలమిల ప్రాంతమున కితికు పాలకుడుగా నుండి, మహామండలేశ్వర దేవదమును వహించి, యనటిదేవుని

కొరకు ఆచార్య సోమరాశి పండితునకు భూదాన మిచ్చి పేరొందెను.

శక 1048 సం॥ ప్రాంతమున కరణ్ కాళి శిలారవంశిరాజులు పాలించిన విదర్భములు చిక్కిచున్నది. త్వవాడగ్రామము వీరికి రాజధానిగా నుండెను. వీరి తామ్రకాసనము లిటీవల మూడు దొరికినవి. గండరాదిత్యుడనువాడాకాలమున రాజ్యపాలన మొనర్చెను. ఈ వంశములో మొదటి పాలకులు జత్తిగ I, తిర్వాత గూహల, భోజదేవ, బల్లల మున్నగువా గుండిరి. గూహల, భోజదేవులు గండరాదిత్యునికి అగ్రసోదిరులై యుండిరి. భద్రాదిత్య దేవాలయమునకు, అచట బ్రాహ్మణ భోజనములకు గంపకాదిత్యుడు భూదాన మొనరించి ప్రసిద్ధి కెందెను.

ఈశిలారవంశి రాజు లిట్లొకన్నిచోట్ల పాముంత రాజులుగా నుండినో తెలియుట లేదు.

శక 1115 (క్రీ. శ. 1193 సం॥) సం॥ నాటికి ప్రాంతము యాదవరాజుల పాలనలోకి వచ్చినది, శిలారవంశిజుల పాముంతేశ్వరునకెట్టి యాటంగము రాలేదు. ఆ సం॥రమే శిలారవంశి మహామండలేశ్వర గావనరసయనువాని కాసనములు భూదానములు కనబడుచున్నవి. యాదవరాజుల సింగనకాలములో జేతగిరి యంగు మహామండలేశ్వర బొమ్మజేవనమును శిలారవంశిజుడు పైమేళ్ళు దేవాలయమును కట్టించి దానికి గొంత భూదానమిచ్చి కాసనము లిఖించెను. ఇది ఎరంగల్లలో కట్టెంపబడెను. దేవగిరికి చేరువలో ఎరంగల్లను పేరుండుట గమనింపదగినది. లేదా యచటి కొంత ప్రాంతమునకా పేరు పెట్టెయ్యుండురు. ఇది ఒరంగల్లనకు నకలు కావచ్చును. శిలారవంశిజులు కైవభక్తులైనను, జైన, కైవమతములు గెంటిని వోపించి, గెండు శతాబ్దులు చక్కగా పాలించిరి. వీరిపాలన ప్రదేశముంతయు కన్నడ ప్రాంతముగా నున్నది. కన్నడదేశ (కర్నాటక) చరిత్రలో వీరికి సముచిత స్థానము కలిగింపదగియున్నది. వేంగిదేశమున రాజరాజ వరంగ్రునికాలమున మేఘగిరివాధ దిరుదుగల శాగవంశి భీమరాజు విజయాదిత్యునికి బాపటగా నుండెను. అతడీ కులజాడే కావచ్చునేమో!

మ. రా. ఈ వ్యాసమునకు మద్రాసు 'ఎటిగ్రాఫి కల్ రికార్డులు' ఆధారము.

జీవాటదేమిటమాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదు?

భారతి. భారతాంబ బొల్లి,
సమస్త చర్మవ్యాధులచేపీడించు
బడుచున్న తన సంతానం!
కోసం ఎంత విచారిస్తూఉందో?

(స్థాపితము 1920 సం॥రం)
ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవంతో
ఇమా ఉన్న అధియోగం.

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి ఆండ్ కో.,

గోపాలపురం (హైదరాబాద్)

గ్రంథ విమర్శనము

రామాయణ విశేషములు

పరిశోధక వ్యాససంపుటి. రచయిత: కీ. శే. సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు. ప్రచురణ: ఆంధ్రరచయితల సంఘం, హైదరాబాదు వెల: సాదాపత్రి. 8-0-0. గ్రంథాలను ప్రతి: రు 3.8-0.

ఈ వ్యాసమాలను స్వర్గీయ శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారు 1941 ప్రాంతంలో రచించి, మొదట 'విధూతి' పత్రికలో విడుదలగా ప్రకటించారు. పిదప కొంతకాలానికి వాటికి గ్రంథరూపం కల్పించారు. వాటిపై వచ్చిన ఖండితములకు వాదనలు, అనంతరం తాము చేసిన పరిశోధనల సారమును సమన్వయించి శ్రీ రెడ్డిగారు ఆ గ్రంథములో ఎప్పటికప్పుడు కూర్చుంటూ వస్తున్న చేసి పునర్ముద్రణ కు ప్రకటించారు. ఈ ఉద్యమం కొంత సాగి పోయింది. పిమ్మట రెడ్డిగారు కాలంచేశారు. వారి శిష్యులు, ఆంధ్ర రచయితల సంఘ కార్యదర్శి అయిన శ్రీ బి. రామరాజుగారు, రెడ్డిగారి యంగు గౌరవ ప్రతిపక్షులు గల కొందరు మిత్రుల సహాయంతో ఈ గ్రంథపునర్ముద్రణకు పూనుకొన్నారు. కాని, రెడ్డిగారు రెండవపర్యాయము ముగిసిపోయిన దానిలో కొంత భాగము, మిగిలిన వాతప్రతి మాత్రమే వారికి లభించినవి. అందువలన పద్దమయిన భాగములను ప్రథమ ముద్రణ ప్రతిలో ఉన్న ప్రకారం పూరించారు.

ఈ గ్రంథంలో రెడ్డిగారు ముంగుగా ప్రాచ్య పాశ్చాత్య పురాణములలో రామాయణ ప్రాశస్త్యమును వివరించారు. రామాయణ కాలమును గురించి ప్రాచ్య ప్రాగ్య విమర్శకు లవేకుల అభిప్రాయాలను క్రోడీకరించి, చివరికి వార్మికి రామాయణ రచన మొదలు క్రీ. పూ. 2500 ప్రాంతములో జరిగి ఉండాలని సోప పత్తికంగా సిద్ధాంతీకరించారు. రామాయణ కాలములోని వారల "సుగ్రీవ, హనుమంత, పరశురామ విభీషణాదుల చిరంజీవిత్వమును, భారత కాలములో గూడె విట ఉండెదను కథలు" విశ్వసనీయములు కావని,

"రామునికిని, కృష్ణునికిని మధ్య ఇంచుమించు 800 సంవత్సరములు గలించి యుండును" అని నిర్ణయించాడు.

రామాయణమున అయోధ్యకాండ మొదలు కొని, యుద్ధకాండ అంతమువరకు మాత్రమే వార్మికి రచన అయి ఉండవచ్చుననీ, అటుపిమ్మట యోవరో బాల, ఉత్తర కాండలను చేర్చి రామునికి విష్ణువతార త్వమును గట్టిపెట్టెదనీ జాకోబీగారు చేసిన నిర్ణయమును రెడ్డిగారు ఆమోదించారు.

రాముని విష్ణువ తారముగా అభివర్ణించే భాగాలన్నీ ప్రక్షిప్తాలనానికీ రెడ్డిగారు రాత్రి చూపిన వాదములు సమంజసములుగ కనిపించవలెను "క్రీ. శ. 800 ప్రాంతములో నుండిన ట్లాహింపబరుచున్న" అమరసింహుడు అమరకోశములో విష్ణువు పర్యాయ పదాలలో 'గోవతి వందనుకు', 'బలిగ్వంసి' అనే కృష్ణుని పేర్లను కూడా పేర్కొని రాముని పేరుకు వదిలి వేశాడనీ, అందువలన అమరసింహునివాటికి దళవతార తత్త్వమే ఏర్పడలేదనీ ఆయన తరువాత కాలములో ఎవరో రాముని అవతారమూర్తిగా కల్పించవలచి, ఆయా భాగాలను రామాయణములో చేర్చుననీ వారు పేర్కొన్న ప్రధానమైనవాదం. అమరసింహుడు బాద్మకు గదా! దేవదర్శముగో అతడు ముంగుగా బుద్ధుని పేర్కొనెప్పిన మీదట గాని బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరుల ప్రసక్తి ఎత్తుకొనలేదు గదా! చైత్య, కృష్ణ, వాసుదేవ, కంసారాతి, బలిగ్వంసి — ఇత్యాది అన్యవతార నామములను విష్ణు పర్యాయపదములుగా పేర్కొనిన అమర సింహుడు రాముని పేరును వాటిలో చేర్చక పోయినంత మాత్రాన ఆ వాటికి దళవతార భావమే యాపాదన లేదని సిద్ధాంతీకరించడం సబబుకాదు. కృష్ణ, వాసునావతారములను అమర కారుడు విష్ణు పర్యాయ పదములుగ నుదహరించినప్పుడు దళవతార తత్త్వమున్నటికి లేదనట ప్రాసగ్యం.

ఇదే విధమున, అమరసింహుడు 'ధీవర్ణముందు గాని, వాగ్విజయముందుగాని వాల్మీకిని సేర్పించలేడు.' గమక అతని కౌలమువరకును రామాయణమునకు మహాకావ్య ప్రశస్తిగాని, వాల్మీకికి ఆదికవి బిరుదుగాని లేవనికూడా చెప్పవలసి వస్తుంది. ఇదేనీదాంతమయితే అటు పిమ్మట ఎవ్వడో, ఎవరో ఆవాటికి 2800 సంవత్సరములకు పూర్వము రచించబడిన ఈపాత పురాణమును గుమ్మరులిపి బయటకుదీసి, రాముని విష్వక్స తారముగాను, వాల్మీకిని ఆదికవిగాను, రామాయణమును ఆది మహాకావ్యముగాను చెప్పినట్లు నిరూపించవలసివస్తుంది. అట్టి ప్రయత్నమును గెడ్డిగారుగాని వారి కుమారులకు ప్రోత్సాహకులయిన ఇతర విమర్శకులుగాని చేసినట్లు కనపడుచు.

రామాయణమునందలి వివిధ పాత్రలను పోషించిన తీరును గురించి, వాల్మీకి భావములను వ్యాస కాళిదాస ప్రభృతి కవులెవ్వరినించినది గెడ్డిగారు సోదాహరణముగా వివరించారు. రామాయణకౌలము వాటి సాంఘికాచార వ్యవహారాదులను, ధర్మగోళమును అభివర్ణించి చాలాచోట్ల పరస్పరభిన్నంగా ఉన్న వర్ణనలనుగూర్చి లోకజడ ఇతర విమర్శకులుచేసిన చర్చలను ఉంటుంది. వాటిపైన తమ అభిప్రాయాలను సూచించారు. మన పురాణంలోని సప్రదీప్తములు, సప్రసముద్రములు నేకు ప్రపంచంలో ఎక్కడెక్కడ ఏమీకేగులతో వ్యవహరింపబడుచున్నదీ వీరు (సందాల్ గంధం లోనుంచి) ఉదహరించారు. క్షీరసముద్రము నేటి కాస్పియన్ సముద్రమనీ, సరైన్, దిగ్వి అనుపేరతో నేకు వ్యవహరింపబడుచున్న నదులే వాటి సర, దధి సముద్రాలనీ వారు ముడిపెట్టిన తీరు మనోరంజకంగా ఉంది.

కిష్కింధ మన హంపీ ప్రాంతంలోని పంపా పరిసర ప్రదేశమే అని వీరు నిర్ణయించారు. సర్వదానిది జన్మస్థాన ప్రాంతములో కిష్కింధ ఉన్నదని, అక్కడ మరొక పంపా సరస్సు కూడా ఉన్నదనీ యం. పి. కేకేగారు చేసిన ప్రతిపాదనను నిరాకరించుటకు చాలా పూర్వులన్నను గెడ్డిగారునువలసిన వాటిని వివరించలేదు.

సుందరభారతయాత్ర

కన్యాకుమారి మొదలు కాశీవర వరకు నలుదిశల గల వందలాది క్షేత్రములు, నదీనదిములు, చారిత్రక నగరములు, రాష్ట్ర రాజధానులు, శిల్పవిశేషములతో 280 చిత్రపటములు 770 పైగా పేజీలు గలవు. వెల రూ. 4-0-0. పోస్టేజీ 1-4-0.

సాధన గ్రంథ మండలి, తెనాలి.

లంక యెచ్చట? — అనే క్లిష్టక్రింద ఇతర విమర్శకుల అభిప్రాయములను కొన్నింటిని తెలిపి, స్వయంగా వీరిక విలక్షణమైన నూతన ప్రతిపాదన చేశాడు. ఇది రామాయణ విమర్శకులందరూ అవశ్యము విచారించవలసినది. "లంక అను పదము గీర్వాణపదము కాదు. అది గెలుగునక్షత్ర అదియు నివాసుల పదమే యై ఉండును. గోదావరి ద్వైధాధ్యములను లంకలు అని నేటికిని అందుగు. అట్టి లంకయే, ఏదోయొక గోదావరి లంకయే రావణుని లంకయై యుండును. గోదావరి నదినదాటి రాముడు లంకను ముట్టడించి యుండును. ముండాలు అను జాతివారు చాలా ప్రాచీనులు... అట్టి ముండాజాతిలోని ఒక శాఖకు ఉరోవన అను పేరు కలదు. నేటికిని తమిళ భాషలో శంకరుమందు ఇకారము నుచ్చరింతురు. వ్రాయుదురు. ఉరోవన అనునది రోవన అగును. అనగా రావణ అను శిల్పమునకు సమాన మున్నూట. ఉరోవన జాతివారు నేటికిని అటవిక స్థితిలోనున్నాడు. విశేషమేమనగా తాము రావణ సంతతివారమని వీరు చెప్పుకొనుచున్నారు. అనగా రావణ శిల్పము జాతి బిరుదుమేకాని, ఒక వ్యక్తి నామము కాదు. రావణుడు ఉరోవన జాతిలోని వాడనియు, వారి రాజనియు ఉపహించిన రావణుని లంకయు ముండాజాతివారుండు ప్రదేశమందే ఉండి యుండును. రావణుని సేనానులగు ఖరాగులు జన స్థానములోని పరిపాలకులు, "జనస్థానము" అను పదము సవరణ "కైతాన" పదమే యై ఉండును. కావున, ముండాలు, సవరలు ఉండు ప్రదేశములోనే లంకను వెదుకవలె"ని గెడ్డిగారి నూతన.

ఈ విధంగా శ్రీ గెడ్డిగారు రామాయణమును గురించి చేసిన పరిశ్రమ అపల్లమైనది. ఇంతచేసిన ఆయన అహంకారలేకమై వా రేకుండా, "నేను చేసిన చర్చలలో, ఇచ్చిన అభిప్రాయములలో విశేషభాగము తిప్పులుండువచ్చును. తిప్పులు చేయని వారెవరు? వాటిని పండితులు విమర్శకులు, పరిశోధకులు సయత్నికముగా ఖండింపవచ్చును. తిప్పులుండిన సవరించుకొనును. కొత్తసంగతులు తెలిపిన సేక్కుకొంగును" అని సవిషయముగ చెప్పుకొనడం వారి ఉదాత్త తత్త్వస్వేచ్ఛ గా దీక్షకు నిదర్శనం.

శ్రీ గెడ్డిగారి ముద్రితా ముద్రిత గ్రంథాలన్నింటిని ప్రకటించి, వాటిపైన వచ్చే రాబడి నొక నిధిగా ఏర్పరిచి, దాని వడ్డీతో హైదరాబాదులో వాఙ్మయ పరిశోధన చేసేవారికొక ఉపకారవేరసం సెలకొల్పడానికి సాగుతూన్న ఉద్ద్యమం సఫలమయితే, అది స్వర్గీయ శ్రీ ప్రతాపరెడ్డిగారికి సమచితి సత్కారం అవుతుంది.

పి.ం.గు.

గ్రంథ విమర్శనము

సిపాయి విత్తూరి

ఖండ కావ్యం. రచయిత: శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు, ప్రతులకు: ఆదర్శ పాఠశాల మాట, డబ్బీర్ పురం వెలువల, హైదరాబాదు-2. వెల: 62 ప. పై.

నూరేండ్ల క్రిందట భారతజాతికి దాస్యశృంగులపుట్టుచున్నటువలన దిగింపుచుండిన ఆంగ్లేయ పాత్రాజ్యవాదుల ఆట కట్టించబడిన దేశమందంతట ఒక్కొక్కటిగా ప్రజల్లోని ప్రభుత్వ భారత స్వాతంత్ర్య సమరాలని సంస్మరిస్తూ కఠినమైన బలవంతాలను జరుపుకుంటూన్న ఈ సమయంలో ఆ చరిత్రాత్మక గాథకు వివిధ మృతాత్మరి సంతరింప బూనిన ఈ కావ్య ప్రచురణ కర్తల ఆశయ మభినందింప దగినది.

సూరకు 150 పద్యాలతో కూడిన ఈ ఖండ కావ్యమును సంగ్రహంగా ఇది. ఒక రోజున "మీరటువందకు కీలక సమీక్షిమా ఒక చెట్టు నీడలో" "వివేక ప్రజ్వలితచిత్తు"లయిన సిపాయిలు కరుణ నూగుతూ కూచుని, భారతీయ సైనికులపట్ల ఆంగ్లాధికారుల సవరితల ప్రేమనుబరించి వారి ఆత్మాచారాలను గురించి చెప్పుకుంటారు.

"నేల బరచిన జగి తివాసీల జోలు
పచ్చ బయలులందు వయస్సు పసిమిగిమ్మ
నిలిచి బసవేశ్వరుండు ఖణిల్లు మనుచు
అంత వేయబలేడు నిశ్చింత రీతి"

అంటూ ఆంగ్లేయుల పావలో దేశ దౌర్భాగ్య స్థితిని దలచుకొని ఉద్వేగితులవుతారు.

"హైందవు లంగురా! మనకు నన్నలు
దమ్ములు స్వర్గసౌఖ్య ని
వ్యంధినియైన భారత మహాసై
యిద్వంద గన్నులి!"

అంటూ ముసల్మాను సైనికులు కూడా హిందువులతో చేతులు గలపుతారు. ఈ సౌదర్యానికి ప్రతిఫలంగా

"దొరల కత్తుల నీడ నాదగవు లేక
నిలచియున్నాడు నేదాని విభురీమా
పాగుమ! దచ్చిరాన దీక్ష్యచ్చి రత్న
రత్న జలల కిరింబులు గ్రామగార!"

అని హిందూ సైనికులే ప్రతిపాదిస్తారు. దానితో—

"ప్రతి దిగురు మనసు సము
త్తి మధురత్వానుభవకర దెరుగు బారెన్
ప్రతి ఖండము దాహా
కర నారలోనుండి వెలిజ్జరున" —రచించి.

"మెలికలు నేనీ నేనీ మనుషిగుము విత్తురలే
వానికే సైనికుల కరంబు."

మరునాగు తెలవాదలూనే సిపాయి లంతా ఆంగ్లేయ సైన్యం వైబిటి ముగ్ధులనాచం చేశారు. ఇది యుద్ధవృత్తన కవిబ్రహ్మ లిక్కిన దివ్యశిల్పాన్ని స్ఫురణకు తెస్తూంది.

"ఒక సైనికుని కత్తి జెకెక చిరుమంట
లాల్చే బంటను దిప్పవట్టి కొరివి,
ఒక బల్లె మూగిన దుయ్యాలవల్లె గ్రమ్మ
కొలిచి రక్త గరళంబు కొడె వాగు,
ఒక కుప్పాకీ శ్రీమతి మురిమి దూచినది దె
పురము దాహము గ్రమ్మి భద్రకాలి."

"కడుపులనుండి ప్రేవుల వికాశము బాముల
వారై నేల నె
మ్మడు రథసంబునన్ దురిమి కొంచుమలోనికి,
ముంగు దూకి న
చ్చెగు నొక రాకుగాంచి యరచెన్ దొంగిలి."

దొర గుంపులు నేల గూలివని. సిపాయి తండ్రియే "పడిన పరంగి మొండెముల వైసె దూపును" చొయి పాగుమ బహదూరుమకు విజయ వార్త తెలిపింది. "ఆత్మవంశమువల్లనే మణుల్పిటిరి సందులు దేరిన గడ్డె నెక్కి కొల్లమరి" చిన "సులతాను తల వెలిగె నుమ్ముల తలపాగ హిరణ్యరత్న కొభిరమయి."

కాని దైవవిధి! "వచ్చిన దంతలోన ననివారణ సైన్యము."

"తనవల్లె గెల్చిబూని యుద్ధమున నిలిచి
కొన్న తమ్ముని కంక మాకొన్న యన్న
నరక నవ్వుడు కొక బంధురీత ప్రకృతి
చూపుదుమున కొటి ఖడ్గము ల్గదిలి వొదిల."

"ప్రబల తరమైన జన్మ ప్రవాసదీక్ష
బడియే సులతాను తలపైని విశుకువల్లెన
భారత చరిత్రయను కిర్రే తనమునందు
దనులబడిచాయె నపుడు స్వాతంత్ర్య శివము."

ఈ రచయిత ఆంగ్ల రసక లోకానికి చిర పరిచితులు. ఈయన ఇటీవలి రచనల దుచి యెరింగినవారికి ఇది కొంత లేతపాకముగా గనిపించవచ్చు. ఈ కావ్యము ఇరువది యేండ్ల క్రిందట రచించబడినదని ప్రచురణ కర్తలు ఈ గ్రంథావతారికలో చేసిన నూతన ఈ విషయాన్ని వ్యంగ్యం చేస్తూంది.

కాని, పూవు పాలుపు పూవుది. మొగ మురుపు మొగ్గది. రచయితలో కాలక్రమేణ మూడు పూవులూరు కావలై వెలిసిన కావితా కొలనానికి బీజాలు ఈ ఖండ కావ్యం అంతటా పుష్కలంగా దొరుకుతున్నవి.

సింగు.

శే బ రి

పద్యకావ్యం : రచన : శ్రీమతి భోగరాజు చిట్టెమ్మ. ప్రాప్తిస్థానం : పూర్వపల్లభరాయణ, పూర్వ (హాస్య), పల్లవ గోదావరిజిల్లా : వల రు 1.

చార్జీ రామాయణంలో శబరిచరిత్ర మధ్యరాతి మధురమైనట్లుం. ఇది అనేకమంది భక్తులను రసికులను కూడా ఆకర్షించింది. అనువాదములలో అనేకమంది శబరిచరిత్రను కథాకావ్యపుగా నేకరించి, ఎవరికి తోచిన నూత్న శల్పనలతో నారు, కావ్యాలగానూ, నాటికలుగానూ, కథలుగానూ వాచావిధానగా సంఘటించి కృతకృష్టమై వారు.

శ్రీ చిట్టెమ్మగారు అలాగే అనేక నూత్న శల్పనలతో, అయిదు అశ్వాసముల ప్రబంధంగా ఈ చరిత్రను సంఘటించారు. శబరి బాల్యవృత్తాంతాన్ని ఒక దాన్ని కల్పనచేశారు. కావ్యకళకు సంబంధించి తిథికులు మెలుపులు విశేషం లేకపోయినా, భాగ్యక్షల పద్యరచనలో కథను భిక్షిం ప్రధానంగా ముచ్చటగా ఆ సాంఠం నిర్వహించారు. మునుపటి కాలపు పరిమయోగంగా వుండి.

నా సత్యాన్వేషణము

[స్త్రీయచరిత్ర]

డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ స్త్రీయచరిత్రగా రచించిన 'My Search for Truth' అనే గ్రంథానికిది అనువాదం. అనువాదకులు శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు : ప్రకాశకులు : బి. వి. ఆండ్ సన్స్, రామారావుపేట, కాకినాడ. మూల్యం రు 2/-

సత్యముగా నిర్ణయించుకొను సత్య సాక్షాత్కారముగా నిశ్చయ సాక్షాత్కారమున అనువాదకులు వ్యాఖ్యానించినారు. ఈ వ్యాఖ్యానానికి గ్రంథ ప్ర విషయానికి ఎంతవరకు సంబంధం వున్నదంటే చెప్పలేముగాని తీవ్రమైన ఆవేశంతో తాత్విక రంగంలో ప్రవేశించి నిరంతరం స్వేచ్ఛడంతో విజయ పరిపరమ సాధించుకొని, డాక్టరుగారిని ప్రోత్సహించిన వాతావరణం ఎటెడో ఈ గ్రంథం సుత్యక్తం చేస్తున్నది.

పదియవ అంతరాళీయ మత మహాసభల ప్రారంభ క్రమంగా, డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ బొక్కియోలో చేసిన మహాపవ్యాసాన్ని కూడా, అనుబంధంగా గ్రంథాంతమున ప్రకటించారు. తె. నా.

స్త్రీ కా ర ము

శకుంతుల : మహావి కాళిగాను రూపకము నకు నవీకరూపమున ఆంధ్రానువాదము : అనువాదకులు "స్కూర్మిక్" [టి. భాస్కరరావు, బి. వి. (అనుగ్న)] ప్రాప్తిస్థానం : రచయిత, ఆంధ్రకై ప్రభ కళాశాల, నుంటూరు, మూల్యము రు 1-25

హిందీ మనకు ఎందుకు అనవసరం రచన : 'హితవాది' ; ప్రకాశకులు : ఆంధ్ర బుక్ హౌస్, మద్రాసు బజార్, మైదానాదు 1; మూల్యం రు 0.50

శ్రీనీదయ : నాటిక ; రచన : శ్రీ కె. యల్. నరసింహారావు : ప్రచురణ : ఆంధ్ర బుక్ హౌస్, మద్రాసు బజార్, మైదానాదు—1. వల రు 1/

భాగవతకథ (భాగవత దర్శనము) : (చతుర్థ భంషము) శ్రీ ప్రభువత్తి బ్రహ్మచారిగారి హిందీ రచనకు అనువాదం ; అనువాదకులు శ్రీ కుంసుత్తి వేంకట నరసయ్య, సాగం గ్రంథమండలి, తెనాలి ; వల రు. 2

శ్రీరాముని చరిత్రము : (శ్రీ హితనార్య ప్రణీతము). భాగవతములోని శ్రీ రామచరిత్రకు శ్రీ కొలకుల నారాయణరావు విపులమైన టీకాతాత్పర్యముల సంఘటించారు ; ప్రాప్తిస్థానము : శ్రీ కొలకుల నారాయణరావు పెల్లూరు. వల రు 1/

అంజలి : ఖండకావ్య సంపుటి ; గోదాగ్రంథ మాల : శ్రీమన్నారాయణపురం, ఉర్లిపాలెం పోస్టు, కృష్ణాజిల్లా, వల రు 1-50

సోమేశ్వర శతకము : రచన : శ్రీ రామవరపు నరసింగరావు ; ప్రాప్తిస్థానం : రచయిత, ఛత్తీస్ గార, గంజాంజిల్లా, ఒరిస్సా. వల రు 0-50.

ఆంధ్ర ముకుందమాల : శ్రీ కులశేఖర మహారాజ గీర్వాణభావలో రచించిన 'ముకుందమాల' స్తోత్రములకు ఆంధ్ర పద్యానువాదం ; అనువాదకులు : శ్రీయుతులు మూలా పేరన్నికాస్త్రి, అసిపండి వరాహ నరసింహమూర్తి ; ప్రాప్తిస్థానం : ఎ. వి. నరసింహమూర్తి, పి. డబ్లియం. వి. అఫీసు, బిల్వానపూర్, నుగ్గ ప్రజ్జే, వల రు 0-75.

అమృతాంజనము

ఎంత భయంకరమైన
కాలి నొప్పి నై నా శ్చదంలో ఉపశమింప
జేస్తుంది

లోకాది ప్రజలు 1893 నుంచి
పెరిమల్ ఆమృతాంజనాన్ని వారు
తీసున్నారు. అమృతాంజనము దెయ్యములు,
వాపులు, కలగొప్పి, పగిపోలు, జలుబులు,
దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపజేస్తుంది.
అమృతాంజనము
అప్పు నొప్పులకు
దివ్యమృతమే.

అమృతాంజన
లిమిటెడ్,
మద్రాసు-1.

దొంగాయి-1, కంకర్త.

